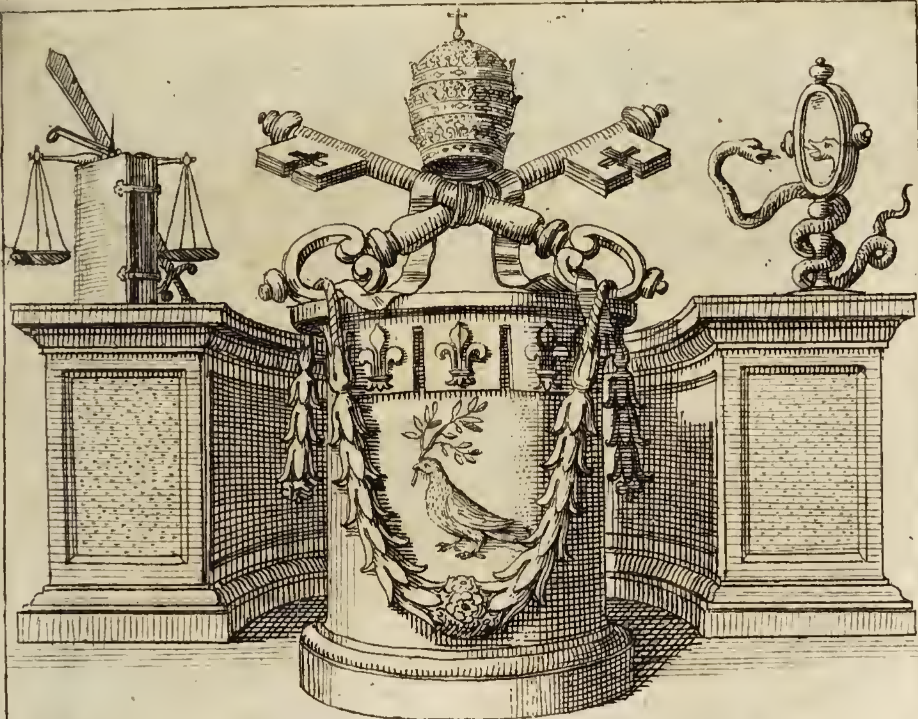
[illegible]

[illegible]

ROMA
EX ETHNICA
SACRA

SANCTORVM PETRI ET PAVLI
APOSTOLICA PRAEDICATIONE
PROFVSO SANGVINE

A FLORAVANTE MARTINELLO ROMANO
Publicæ venerationi exposita.

Typis Romanis Ignatij de Lazaris.
M . DC . LIII .

Bibliothecae S. Mariae Majoris

Proficiſcere Romam: illic enim plateæ ſunt auro inſtratæ, & Sanctorum ſanguine rubricatæ: ibi propter condonationes, ſiue indulgentias, quas promeruere Sancti, compendio venitur ad Cælum.

Ita Chriſtus Dominus ad S. Birgittam, *ex Surio in huius vita tom. 4 ad 23. Iulij.*

SANCTISSIMO D. N.

INNOCENTIO X.

PONT. MAX.

Floravantes Martinellus Romanus.

IVSTISSIME censuit apud Demosthenem, Beatissime Pater, ille Megarensis viator; *Cuius est corpus, ipsius esse vmbram eiusdem*: quippe quam illud ex se quasi fructum, tametsi infructuosum, emittit. Proinde ego cum adumbratam hisce lineis, quasi lineamentis, Vrbem Romanam emitterem, non alteri eum calami mei fructum, vtut infructuosum, exhibere debui, quàm Tibi, cuius est ipsa dominio, titulo, felicitate. Quæ ego hìc assero Tu præstitisti, magnificentiam Vrbis & Sanctitatem. Nam quo-se-cun-

que verterit ciuis eius, aut hoſpes, vbique tuæ in patriam beneficia admiranti ei occurrent, Vaticanum adibit? Sed eò pedem inſerre non poterit, niſi teſtem tuæ pietatis, non vno angulo, ſed toto ambitu diffuſæ, ſacellis noua cælatura ornatis, cruſtatis marmore inde inde columnis, ſtrato è vario lapide pauimento; vt illud, olim Auguſti, tuum ſit hodie, è lateritio marmoreum reddidiſſe. Lateranum luſtrabit? Sed ita à Te refectum arcuato fornice, paralellis nauibus, obducto propylæo, vt Princeps Eccleſia à prioribus cœpta tantùm videatur, à Te abſoluenda. Addam Agonale Forum? Sed abſit ne addiderim illud, in quo Tu in dies & in paſſus aquatile delicium propinas vulgo Vrbis, & Orbis; cuius vel ipſe aſpectus laſſat admirantem non ſolùm liberalitatis tuæ apicem, ſed ingenij acumen. Quid adijciam Vaticanum Fontem, munimenta Vrbi obducta, & quod caput eſt Capitolium, hactenùs acephalum aut truncum, tua mu-

munificentia auctum prisca integritate, nouo ornamento! Dabis ergo hanc audaciæ meæ aream, vt reddendo Tibi tuum, opusculo hoc quasi compendio restrictum, testari possim Mundo magnificentiæ tuæ fastigium, Tibi gratitudinis meæ pensum. Multa magnàque sunt quæ ego familiæ tuæ debeo, personæ refero accepta: quæ cum neque soluere possim, nec tacere, hac oblatione volui testata; parcè si factum æstimes, amplissimè si votum. Erit illud occasio qualiqualis Sanctitati tuæ explicandi animum dignitati Tuæ parem, cum ostenderis nihil apud Te perire, qui cum maxima præstas, etiam parua admittis.

LECTORI.

RBS Roma tùm Imperatorum suorum munificentià, tùm Pontificum pietate ad eum splendorem aspirarit, quem faciliùs admirari quàm intelligere possumus; intelligere quàm explicare. Propter quod multorum ingenia in eo laborarunt, vt quoniam illa, quomodo alia naturæ pignora desinunt in dies, certè autem mutantur, hæc illius ruina historicorum industrià sisteretur. In horum classem ego, nescias vnde, relatus, multorum iudicia de me expertus sum in eorum importunitate, qui Vrbis illustria monumenta à me describi festinabant. Qui eorum ambitus tùm vel maxime incaluit, cùm recurrente quinquagenario anno Iubilei, imminebat Vrbi numerus ille innumerus peregrinantum. Ergo cum neque obsistere amicorum votis possem quàm deuinctus, neque tunc obsequi quàm imparatus, cumulum in compendiũ hoc cõtraxi, explicata hoc opusculo ROMA SACRA, vt per eam hospites insueti, duce me & quasi scipione vterentur. Neque verò nescio, Romę miracula ante me alijs trita, tractata, retractata: Esto idem, fueritque; in hoc genere non repellendi sunt scriptores, sed inuitandi: vt quoniam hęc Regina Vrbium in dies noua fastigia attollit, prisca

san-

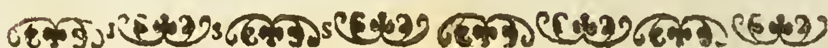
fundamenta premit,assiduâ ędium fabricâ,con
tinuo partu Basilicarum , proinde Romana in-
genia, ne aut patrię desint, aut architectis suc-
cumbant, in annos in dièsque, alios aliòsque
eiusdem commentarios extendant nunquam
effœta fœcunditate. Itaq; amicorum precibus
obsequutus illa interim monumenta elegi,quę
Mœnia, quę Fora, Basilicas, Vias, Regiones
superstitiosę Vrbis consecrassent nostrę Reli-
gioni. Quanquam hęc pressiùs, alia lentiùs
sum prosequutus, vtpotè ipsas in se Ecclesias,
Odæa, Sacella, Xenodochia, Nosocomia, quę
quasi vncialibus literis, ipso operum chara-
ctere pręferrent non modo fidei veritatem sed
charitatis exercitia apud nos perpetuò viguis-
se. Propter quę ego styli elegantiam, & co-
matulam dictionem sus deq; habui, neglexi
potiùs quàm abieci. Magnalia operum se ipsis
in altum surgunt, nec attolluntur sic dicendo
sed sidunt,cum creduntur crescere verbis pos-
se quę solido suo tument: Denique quod hic
ego non meam laudem, sed tuum fructum,
etiam gratiam sim aucupatus, apparebit inde,
quia tibi obsequutus mihi quodammodo defui
in eo augendo, ac poliendo: malui præcipi-
tare opus quàm differre. Non proinde tamen
abnuo me plusculum temporis & industrię ei
contulisse: Dices id ipse cum videris obscura
ad Solem producta, authores in fonte citatos,
eos interim, quorum etiam tituli, nedum
tra-

tractatus, pleriſque hactenùs inauditi. Ita vltimo (ſpero) explicabit opus quod promitto, ſcilicet, Romam ex veteri nouam, è Gentili Chriſtianam, diuina Chriſti virtute, Petri & Pauli induſtrià, deiectis ſimulacris, expunctis legibus, ictis fulmine Capitolijs.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo D. S. P. A. Magistro.

Ascanius Riualdus Vicesg.

Iubente Reuerendissimo P. Candido Sacri Palatij Apostolici Magistro, legi hanc Vrbis Romæ descriptionem, à Florauante Martinello diligentissimo Sacræ Antiquitatis peruestigatore congestam: Quam, ob multiplicem Ecclesiasticæ eruditionis illustrationem, dignam existimo quæ typis in lucem edatur. Cum nihil fidei moribùsque Christianis aduersum contineat; sed potius ad pietatem & Sacrorum locorum venerationem augendam non leue momentum allatum videatur. Romæ Kal. Maijs CIↃ.IↃC.LII.

Lucas Holstenius SS. Basilicæ Vat. Canonicus.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Fanus Magister, & Socius Reuerendiss. P. Mag. S. P. A.

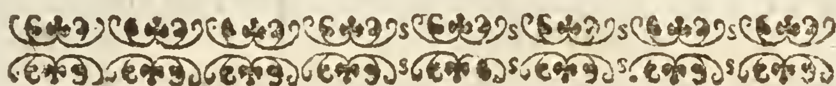
DE ROMA NOVA, ET SACRA

Ad Florauantem Martinellum,

Tetrastichon

F. B. Baronij Hyberni.

INclyte Romani reparator nominis: olim
Tu patriæ Tacitus; Tu mihi FLORVS eris;
Dum geminos vna moliris in Vrbe labores,
Roma nouata tuo est, Roma sacrata stylo.

Ad Eundem

GABRIEL NAVDAEVS.

Tecta vetusta nouæ satagis dum reddere Romæ,
Restituisque suis tot pia templa locis:
Non modo Romulei laudant tua dogmata cycni,
Indigetesque Deos in tua vota rapis;
Sed, sibi tam varias potuit quæ subdere gentes,
Arbitrio tota est subdita Roma tuo.

INDEX
CAPITVM.

FLORAVANTES MARTINELLVS
DE VRBE ROMA

DE SITV, ET AMBITV VRBIS Cap. I.

VRBS ROMA à Romulo & Remo fratribus fundata, quorum nutrix lupa, *non meretrix sed bestia*, fuit, teste D. August. de Ciuit. Dei cap. 6. *omnium terrarum alumna* (vt Plin. in nat. hist. l. 3. c. 5.) *eadem & parens, numine Deûm electa, quæ Cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritus molliret, & tot populorum discordes feràsque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuitèrque vna cunctarum gentium in toto orbe patria fieret*, primò Palatium, tùm Capitolium, aliòsque montes tenuit, apto ad imperandum loco, temperato climate, propinquo mari nauigabili amne, ac regionis vbertate suffulta. Principiò Latij, & Italiæ, postea orbis terrarum caput fines suos cum orbis finibus terminauit. Posita nunc est partim in montibus, partim in vallibus, campìsque subiectis, austro obiecta, & cœli aliquanto grauioris, ruinarum plena ad vtramque Tiberis ripam. Viarum amplitudo, ex Pontificum generositate accepta, decorem vrbi affert,

at earum patulam latitudinem, & nulla vmbra defensam grauiore æstu ardescere, vt de Neroniana vrbe ait Tac. lib. 15. experitur. Antiquitùs (quod miraculo simillimum est) suffossionibus montium, tòtque tantisque cloacis, & aquæductibus abundabat, vt eam ob causam pensilis à Plinio & subternauigata dicatur. Hodie ualles & campi è vastitate, & ruinis ædificiorum altiùs, quàm credi queat, exaggerati sunt. Ambitus vrbis 13. M. pass. non excedit; In mœnibus vltra trecentæ turres numerantur; multis tamen ex his collapsis. Vrbis mœnia vetustate collapsa restituerunt Romani Pontifices, vt eorum insignia, vel nomina ijs affixa testantur. Hi sunt

A porta Trigemina, vulgò S. Pauli, ad portam Appiam vel S. Sebastiani, Nicolaus V. Iulius III. Alexander VI. Paul. III. & Pius IV.

A porta Appia ad Latinam Pius II. Pius IV. anno 1562. Vrbanus VIII. an. 1.

A porta Latina ad Cœlimontanam, aliàs S. Ioannis Senatores aliquot Romani, vt indicat inscriptio in turri supra Riui Mariani ingressum.

ANNO M C L V I I.
INCARNATIONIS D. N. IESV CHRISTI.
S. P. Q. R.
HAEC MOENIA VETVSTATE DILAPSA
RESTAVRAVIT.

Senatores Saxo, Iohannes de Alberico, Ruieri Bucca, Canapinzo Philippo, Iohannes de Paronzo, Petrus Detesalui, Cencio d'Ansouino, Rainaldo Romano, Nicola Mannetto.

GRE-

GREGORIO XIII. P. M.
Cæſar Iuuenalis, Latini F. Mannetta Coſ. IIII. turrim hanc collapſam, & à Nicolao Mannetto VII. viro Senatore, collegiſque eius, quorum familię extinctæ ſunt, inſtauratam, rurſus poſt annos CCCCXXI. iterum collabentem, vt publicum Mannettæ familiæ in patriam perpetuæ voluntatis extet monumentum, priuata impenſa reſtituit
An. Sal. M. D. XXIX.

Item Iulius III. & Nicolaus V.

A porta Cœlimontana ad Maiorem, Nicolaus V. (& hìc eſt etiam nomen artificis, videlicet, Alexander Viues fecit) Iulius III. Pius IV. an. 1564. Paulus V. an. 14.

A porta Maiori ad Taurinam, ſiue Exquilinam, hodie S. Laurentij, Iulius II. & III. Sixtus V. an. 2.

A porta S. Laurentij ad Piam, Iulius II. vt indicat hæc inſcriptio.

IVLIO II. PONT. MAX.
Bernardinus Miltius, Proſper Mutus mœnium curatores dicauerunt, muris alibi inſtauratis, alibi reſartis an. MDXII.

Iulius item III. Clemens VII. ac Pius IV. an. 1564. vt in hoc mœnium ambitu eorum nomina leguntur. Hìc ſequens inſcriptio habetur.

GREGORIO XV. P. M.
Quòd vrbis mœnia, temporis iniuria collapſa, ſub ipſa Pontificatus initia, publicæ ſecuritati conſulens, inſtauranda cenſuerit.
S. P. Q. R. PRINCIPI OPT.

Hìc propè portam antiquitùs dictam, inter Aggeres, aliam legi inscriptionem.

VRBANO VIII. BARBERINO P. M.
Quòd vrbis securitati prouidens dilapsa mœnia refici, & collabentia iusserit confirmari
Horatio Manilio)
Bernardino Vellio) Coss.
Bruto Gottifredo)
Io. Francisco Tolomeo Priore. MDCXXVIII.

A porta Pia ad Salariam Iul. II. & III.
A Salaria ad Pincianam Iulius III.
A Pinciana ad Flaminiam, aliàs Populi, Pius IV.

Muri vetustissimi è rudi primùm lapide quasi coaceruati, quos extruxit Tarquinius Priscus, à Gothis Vandalisque diruti, & effossi sunt; postea facti sunt lateritij, qui adhuc durant.

Leo IV. mœnia vrbis refecit; Vaticanum montem, aucto murorum ambitu, cinxit; quos postea, temporis iniuria, collabētes varijs temporibus restituerunt successores Romani Pontifices.

Postremò an. 1643. & seq. Vrbanus VIII. ciuitatem Leoninam, additis à propugnaculo proximo portæ, quæ vulgò dicitur, delli Caualleggieri, ad portam S. Pācratij, mœnibus & propugnaculis, Transtiberinæ coniunxit, hâc supra dictam portam adiecta inscriptione.

VRBANVS VIII. P. M.
Absolutis ciuitatis Leoninæ munimentis, & mœnibus, ac propugnaculis ad Tiberim vsque excitatis, imminentem vrbi Ianiculum, et Transtiberinam regionem circumducens publicæ securitati prospexit.
An. Domini MDCXLIV. Pont. XXI.

Et

Et ab hac porta per colles vlteriores Regionem Trãtiberinam dilatauit; Portàque Portuense solo æquata, vrbem, quâ hebræorum erat sepulcretum, centum ferè passibus coarctauit, ac nouam Portam, postremùmque ad Tiberim propugnaculum moriens successori perficiendum reliquit, Iulio mense Anni 1644.

DE PORTIS VRBIS.

Cap. II.

PORtæ vrbis in vniuersum sunt XX. Ad septentrionem sunt Populi, & Pinciana: ad ortum vernum, Salaria, & Pia: ad ortum æstiuum, Tiburtina vel S. Laurentij, & Maior: ad ortũ hyemalem Lateranensis vel S. Ioannis, & Latina: ad meridiem, Capena vel S. Sebastiani, Trigemina vel S. Pauli: ad occasum, Portuensis, S. Pancratij, & Septimiana. Reliquæ vrbis Leoninæ, S. Spiritus, de Turrione, Fabrica, Pertusa, Tres Portæ, Angelica, & Castelli, de quibus mox dicemus.

I. POPVLEA, à populorum sylua Mausolei Cæsarum dicta; olìm FLVMENTANA, quòd ad fluuium pertineret; FLAMINIA à via, in qua Iulij Papæ Cœmeterium; nunc etiam POPVLI & à Pio IV. singulari munificentia exornata.

II. PINCIANA à Pincij Senatoris palatio, cuius columnas, & alia ornamenta Theodoricum Gothorum Regem detulisse Rauennam scripsit Krantius in historia Regnorum Aquilonarium lib. 3. Vel à proxima S. Felicis in Pincis ecclesia, in colle Hortulorũ, cuius meminit Anastasius Bibliothecarius in Hadriano I. & Leone IV. olim COLLATINA à Collatia oppido.

III. SALARIA, olìm COLLINA, & AGONIA, siue

Agonenſis;aliquando LAVERNALIS ad Deæ Lauernæ fanum ducens, tùm à via ipſa, Salaria: in eadem via cœmeteria Priſcillæ & Felicitatis. Extra hanc Portam ductus S. Ioannes presb. iuſſu Iuliani Apoſtatæ in via vetere in cliuo Cucumeris ante templum Solis: Extra huius muros decollatus S. Romanus, cuius meminit liber Paſſionis S. Laurentij: Alij itidem ex hac educti in ciuitate Figlina decollati fuerunt. Huius ad arcus erat Palatium Salluſtij, cuius fundamenta adhuc viſuntur ſubtùs vineam dominorum Veroſpiorum: Iuxta illud manebat S. Gauinus presb. Extra eandem ducenti ſexaginta Chriſtiani arenam fodientes tenti fuerunt iuſſu Claudij Imp. qui in Figlinas ducti, ibi in Amphitheatro ſagittis interfecti ſunt, quorum corpora Paſtor presb. ſepeliuit in cliuo Cucumeris. Cæterùm via eſt appellata Salaria, quia per eam Sabini ſal à mari deferebant.

IV. PIA à Pio IV. Pont. inſtauratore dicta: DIVAE quoque AGNETIS ab eius templo: olìm NOMENTANA, & Numentana, quâ iter erat ad Nomentum oppidum Sabinorum; & FIGVLENSIS, à loco extra ipſam portam, vbi fictilia fiebant. Ab hac porta, via dicebatur Numentana, in qua ſepultus S. Alexander Papa, et SS. Primus, et Felicianus, vt infra dicemus.

V. TIBVRTINA vel S. LAVRENTII ad vrbem Tiburtinam ducens: à Tauri capite, quod ſuper eam eſt, TAVRINA: A templo ſuburbano, vulgò D. Laurentij; ab Exquilino monte EXQVILINA ab aliquibus. Apud hanc Portam (inquit S. Greg. Dialog. lib. 4 cap. 54.) ſuo tempore Tinctorum multitudo habitabat Extra hanc portam S. Hippolytus cum ſua familia ad martyrium ductus eſt, ibique coronam adeptus: Quorum corpora dimiſſa in campo fuere, iuxta nympham ad latus agri Verani. In eadem erat Eccleſia S. Cæciliæ.

VI.

VI. MAIOR dicta ab ædificij magnificentia, extructa, ſcilicet, eſt è marmore in ductu Aquæ Claudiæ, adiectis titulis, à Marliano & alijs relatis, qui adhuc extant. Hanc fuiſſe EXQVILINAM aliqui contendūt, camdemq; NEVIAM, PRAENESTINAM, & LABICANAM.

VII. LATERANENSIS, & S. IOANNIS à baſilica S. Ioannis in Laterano. ASINARIA antea aliquando dicta ad Aſinij, forſan, hortos ducens; quandòque COELIMONTANA à monte Cœlio, in cuius parte ſita eſt.

VIII. LATINA, quòd in Latium mitteret; ab Hernicorum oppido FERENTINA; & à via olim dicta VALERIA. Ante hanc portam in feruentis olei dolium miſſus S. Ioannes Euangeliſta in loco, qui honoratur. Extra eamdem erat baſilica S. Stephani:

IX. CAPENA à ciuitate Capena iuxta Albam condita; vel CAMOENA à templo primum dicta; poſtea APPIA à via; poſtremò S. SEBASTIANI ab eius baſilica, & cœmeterio. Extra huius Portæ muros erat templum Martis, ad quod plures Martyres decollati pro Chriſti fide: Tùm cœmeteria Calliſti, Zephyrini, & Vrbani Pontificum, nec non Marci, Balbinæ, Damaſi, Nerei, Achillei, & aliorum.

X. TRIGEMINA vel S. PAVLI. Antiquæ portæ Trigeminæ locum fuiſſe arguitur ex Frontino, ibi, *Cacus habitauit locum, vbi Salinæ nomen, & vbi Trigemina Porta*. Claudius Imp. alio in loco, Beliſſarius in eo, vbi nunc eſt, locauit: OSTIENSIS à via, & S. Pauli ab eius baſilica.

XI. PORTVENSIS trans Tiberim, quæ & aliquando D. FELICIS, ad Portum Romanum perducebat: Antiquitùs NAVALEM dictam fuiſſe à proxima nauium ſtatione docet Sex. Pompeius. Extra hanc portam in

via Portuensi Iulij, & Felicis Pontt. cœmeteria:

XII. S. PANCRATII ab eius templo in cœmeterio Calepodij excitato: aliquādo IANICVLENSIS à mōte Ianiculo; & AVRELIA à via, vel à ciuitate Aurelia, milliario ab vrbe octauo, olim sita. Licèt alij alibi Aureliam portam locent.

XIII. SEPTIMIANA ab Imperatore Lucio Septimio Seuero. Priscis temporibus FONTINALIS (inquit Sex. Pompeius) fontium sacra.

XIV. VRBIS LEONINAE prima porta dicitur S. SPIRITVS à proximo hospitale.

XV. TVRRIONIS ducebat ad scholam Saxonum, & Longobardorum, propè sanctæ Inquisitionis palatium: aliquando POSTERVLA à Posterulano quodam Saxone, iuxta illam habitante, dicta fuit; vulgò hodie de Caualli leggieri dicitur.

XVI. FABRICAE, ad fornaces ducens; reor sic appellatam fuisse à D. Petri fabrica.

De alijs portis Pertusa, hoc est, PERFORATA, & PALATII, verba non facio, quia publicæ commoditati non inseruiunt.

XVII. ANGELICA, à Io. Angelo Mediceo, qui in pontificatu Pius IV. dictus eam cū ampla via aperuit, vrbèmque Leoninam muro cinxit, sic appellata. Priùs S. PEREGRINI, & Nicolai V. pontificatu VIRIDARIA vocabatur.

XVIII. CASTELLI, à contigua Hadriani arce; aliquando S. ANGELI ab eius ecclesia.

Cœterùm portas vrbis fuisse Martyrū trophæis nobilitatas habemus apud Mombritium in Actis S. Callisti Papæ tom. 1. p. 152. ibi, *quos* (effectos Christianos) *præcepit capitis subire sententiam, & per diuersas portas vrbis Romæ, capita eorum suspendi ad exempla Christianorum.*

DE MONTIBVS VRBIS.

Cap. III.

DE decem vrbis collibus pauca notabimus.

I. PALATINVS primus in vrbe habitatus; ſedes Euādri,& Romuli,vnde EVANDRIVS, & ROMVLIVS à Trebellio Pollione hiſtorico dictus: Ad ortum habet Cœlium; ad meridiem Auentinum; ad occaſum Capitolinum; ad ſeptentrionem Campus Boarius: In eo prima imperij ſedes conſtituta; ab imperatorij palatij ruinis Palatium Maius nominatur; ſuffoſſionibus & ſubterraneis meatibus totus quaſi penſilis, &, aut ruinis deformis, aut hortis occupatus cernitur. Decoratur tamen D. Sebaſtiani memoria, qui in eodem loco, (vbi Hippodromus erat palatij, fuſtibus cæſus, ſagittisq. confoſſus dicitur) Barberinæ familiæ pietate,ac religione ſacram habet ædē: Et totus ferè Hortis Farneſiorum occupatur.

II. CAPITOLINVS, Tatij Sabini ſedes, qui & SATVRNIVS, & TARPEIVS, & à templo, IOVIS ARX. Ad ortum reſpicit campum Boarium, & montem Palatinum; ad meridiem Tiberim; ad occaſum vrbem planam; ad Aquilonem collem Quirinalem. Dictus à vetuſtiſſima Saturni ſede Saturnius, & mox (vt Iuſtinus inquit) quaſi à Ioue, pulſo ſuis ſedibus Saturno, Capitolinus: Idem Tarpeius, quòd vel a Tarpeia virgine, arcis proditrice, vel à duce Tarpeio cognomen adeptus ſit. Hinc Simon cognomento Magus ſe de rupe deijciens volare cœpit; licèt alij è turri in Campo Martio; qui cecidit in locum, qui Sacra via dicitur. Hìc carcere tenti Apoſtolorum Principes in Mamertina cuſtodia. Hodie Aræ Cæli baſilica, & Senatoris, Conſeruatorumq; P. R. ædibus inſignis, nobilitatùſque noua SS. D. N. PP. Innocentij X. fabrica.

III. AVENTINVS, ab Anco Rege, creſcente ciuium numero, ex parte additus, non totus habitatus: Auentini Regis Albanorum, & Tatij Regis Romanorum ſepulcris celebris. Varijs appellatus nominibus, à Remo, Romuli fratre, REMVRIVS. A Murteæ Deæ ſacello (id Veneris cognomen eſt) MVRTEVS: à Dianæ templo COLLIS DIANAE. Hodiè à D. Sabinæ templo, mons D. SABINAE. Ad ortum in meridiem declinantem reſpicit mœnia; ad meridiem Campum Figulinum, ſeù Teſtaceum; ad occaſum, flumen; ad ſeptentrionem montem Palatinum. Auentinus dictus ab Auibus, non ab Auentino Rege, vel ab Auente Sabinorum fluuio iuxta aliquos. Celeberrima eſt ibi Diui Alexij memoria.

IV. COELIVS à Tatio, Romuli conſorte, additus, vt Dionyſius; vel ab Anco, vt Strabo; vel à Tullo Hoſtilio, vt Liuius; vel à Tarquinio Priſco, vt Tacitus. Appellatus à Cœle quodam Hetruſcorum duce, qui, cum Romulo contra Sabinos arma ſocia coniungens, caſtra in eo poſuit: à Querna ſylua QVERQVETVLANVS: à Tiberio Cæſare, quòd is poſt incendium habitatoribus ædificia conſumpta inſtauraſſet, dici cæptus MONS AVGVSTVS. Hìc olìm ara Carbonaria, de qua in vita S. Euſebij presb. Marcelli Diaconi, & ſociorum. Ibìdemq; Cyriacæ pientiſſimæ viduæ domus; ad quam, legitur, S. Laurentium veniſſe, cuius loco ſucceſſit ædes S. Mariæ in Dominica. Ab ortu ſunt mœnia; à meridie Cœliolus, ſiue Cœlius minor (ſic vocant illam Cœlij partem, vbi S. Ioannis ante Portam Latinam templum) ab occaſu Palatinus; à ſeptentrione Exquiliæ. Hodie à Baſilica Lateranenſi mons S. Ioannis: in eo nunc celebres ſunt Matthæiorum horti.

V. EXQVILINVS, à Tullo Hoſtilio adiectus, vt Liuius: à Seruio Tullio, vt Tranquillus. Eundem, au-

ctore

ctore Verrio Flacco, & CISPIVM, & OPPIVM veteres nominarunt. Et SVBVRANVM à Subura. Dictus, quòd excubiæ ibi agerētur, primùm EXCVBINVS, postea, mutata pronuntiatione, Exquilinus; tùm Esquilinus; à Poëtis Esquilius. Hodie Mons S. MARIAE MAIORIS, insigni miraculo nobilitatus, ab eius Basilica. A meridie viam habet Labicanam; ab occasu vallem inter Cœlium & Palatinum, longè latèque patentem; à septentrione Viminalem.

VI. VIMINALIS à Seruio Tullio additus; qui & FAGVTALIS à sylua Fagea, vt apud Varronem, & Festum. Nomen inuenit à viminum copia. In ortum tendens respicit Campum Exquilinum; in meridiem Suburæ, & Campi Boarij partem; in occasum Quirinalem, interiecta Subura plana; in septentrionem, vallem Quirinalem. Hodiè principem eius locum obtinet ædes S. Mariæ Angelorum in Thermis Diocletiani constituta: ac celebris martyrij S. Laurentij locus, vbi moniales dictæ S. Laurentij in Pane & perna, seù veriùs in Perperna.

VII. QVIRINALIS ab eodem Rege vrbi additus; alio nomine AGONIVS, vel AGONENSIS; Quirinalis dictus ab æde Quirini; Agonius, quòd Circo Flaminio, eruptione Tiberis, vndis tecto, & obruto, ludi agonales in eo fierent. APOLLINIS CLATRATI à templi ædificio, atque forma. Hodie Mons CABALLVS à duobus equis marmoreis, qui stant ibidèm in excelsa basi cum suis ductoribus, à Phidia & Praxitele, vt fertur, factis. Habet ab ortu Viminalem; à meridie Cæsaris & Neruæ fora; ab occidente vrbem planam; à septentrione Collem Hortulorum, & Campum Martium. Palatio Hortisq; Pontificijs, Barberinorum, Columnensium, Aldobrandinorum, & Mazzarinorum celeberrimus.

VIII.

VIII. HORTVLORVM, vel Collis HORTORVM extra antiquos muros Quirinali contiguus. Ab hortis ad noſtra vſque tempora nomen retinuit: Ab ortu tãgit eiuſdem montis campum;à meridie itèm aliquam eius partem; ab occaſu Vallem Martiam, & Domitiani Naumachiam; à ſeptentrione vrbis mœnia. Nunc Mons Trinitatis ab eius Eccleſia ſub cura Fratrũ Minimorum. Dicitur enim Pincius, ſed nullam apud ſcriptorem antiquum mentionem vidi huius cognominis.

IX. IANICVLENSIS ab Anco additus; IANICVLARIS etiam dictus, ab ortu,meridièq; Tiberim reſpicit; ab occaſu campos; à ſeptentrionis parte Vaticanum. Dictus vel ab arce Iani, vel à vetuſtiſſimo oppido, quod idem condidit, de quo in 8. Virgilius. Vel quòd Populo Romano primùm in Hetruſcos eunti, quaſi ianua fuerit. Hodiè dicitur Mons AVREVS à flauis arenis, corrupto vocabulo MONTORIVS, S. Petri crucifixione illuſtratus.

X. VATICANVS trans Tiberim in vrbe Leonina; olìm habitatus non fuit, nec ad vrbem pertinuit. Nomen accepit vel à vatum reſponſis, vel à Vaticano gentilium Deo, qui & Vagitanus. Ad ortum ſpectat campum Vaticanum, & flumen; ad meridiem Ianiculum; ad occaſum alium campum, in quo ex creta, & argilla vaſa fiunt,ab vſque Iuuenalis, & Plinij temporibus etiam nota; ad ſeptentrionem prata Quintia. Hodiè ſepulcro, & baſilica D. Petri, palatio, hortisq. pontificijs clariſſimus eſt.

Poſtremò prænominati montes inhabitati, maxima ex parte ſunt; hortis,& templis, & clauſtris religioſis occupati, veterumq; ædificiorum ruinis etiam obruti. Vetuſtiſſimis temporibns nemora, & paſcua habuit Palatinus: Capitolinus dumeta: Auentinus myrtetum, & lau-

& lauretum: Cœlius quercetum. Viminalis ſyluam fageam: Ianiculus eſculetum; Vaticanus ilicetum.

Cœterùm tres intra vrbẽ Monticuli celebrantur.

I. CITORIVS in Campo Martio ex egeſtione fundamenti columnæ cochlidis Antonini Pij factus, & ACCEPTORIVS dictus, vt Raphael Volaterranus ex aliorum opinione teſtatur; licèt quidam antiquiorem faciunt, Citatorùmque priùs dictum, quò citatæ ad Comitia Tribus ſe recipiebant; Franciſcus Polletus in hiſt. Fori Rom. lib.5. c.8. A Martino V Papa in Bulla pro Minoritis S. Franciſci vocatur Mons ACCEPTABILIS.

II. Mons IORDANVS à Iordani Vrſini Palatio, in eo ædificato, in Regione Pontis.

III. eſt Mons CINCIORVM factus (vt putat Andreas Fuluius lib 2 de Mõte Pincio in fine) de induſtria, quaſi agger, & repagulum ad reprimendum alueum Tiberis, qui influebat totus à ſiniſtris, antequam à Tarquinio Priſco recto cùrſu directus eſſet, quò nunc labitur.

DE REGIONIBVS VRBIS.

Cap. IV.

EX inſtituto pauca de ſacræ vrbis Regionibus explicabimus. Gentilium Romanorum vrbẽ ab Auguſto Cæſare in Regiones XIV. fuiſſe diuiſam, refert Suetonius cap.30 Eandem in Neroniano incendio maiori ex parte arſiſſe ſcribit Tacitus his verbis. *In Regiones XIV. Roma diuiditur, quarum quattuor integrę manebant; tres ſolo tenùs deiectæ: ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant, lacera, & ſemiuſta.* Et licèt eandem decimo

Nero-

Neronis anno ſuis reſurrexiſſe è flammis hiſtorici teſtentur; nihilominùs Scriptores ſacri de ſeptem Regionibus tantùm verba faciunt, quòd duabus forſan ſimul iunctis per has à miniſtris Eccleſiæ Romanæ ſua munia exerceri Pontifices decreuerint, vt infra dicemus. Has ſic ab Anaſtaſio Bibliothecario recenſitas inuenimus.

REGIO I. Auentinenſis, in Eugenio I. Pontifice, & in Simplicio I.

REGIO II. in qua via Mamurtina. in Anaſtaſio I. Pont. & Diaconia S. Georgij ad Velum aureum. in Zaccharia I.

REGIO III. notatur in Simplicio I. In hac ſita eſt Baſilica S. Laurentij, in Stephano III. Titulus S. Clementis, ibìdem, & in Hadriano I.

REGIO IV. in qua ex patre Sergio natus fuit Sergius II. Pontifex.

REGIO V. Tauma Caput Tauri, in Alexandro I. & Anaſtaſio II.

REGIO VI. in Simplicio Papa. In ea templum S. Martinæ, & arcus triumphalis Septimij Seueri, vt in actis dictæ Sanctæ.

REGIO VII. in eodem.

In has igitur Regiones, tanquam in maiora membra, Pontifices vrbem, ni fallimur, diuiſerunt: & cuique Regioni Notarij, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, qui alio nomine vocantur Epiſcopi, & Defenſores ordinati ſunt.

Quis vrbem in ſeptem Regiones diuiſerit, liquidò non conſtat; licèt enim Bibliothecarius dicat de Clemente I. Pontifice. *Hic fecit ſeptem Regiones diuidi Notarijs fidelibus Eccleſię, qui geſta Martyrum ſolitè, & curiosè vnuſquiſque per Regionem ſuam diligenter perquirerent*, non videtur locus hic Anaſtaſij

innuc-

innuere diuisionem vrbis in partes, sed tantùm partiũ aliquarum distributionem septem Notarijs. Probatur hoc ex alio Anastasij loco in Euaristo, vbi hæc leguntur: *Hic titulos in vrbe Roma diuisit Presbyteris, & septem Diaconos constituit, qui custodirent Episcopum prædicantem propter stylum veritatis*: Item ex alio in Fabiano sic. *Hic Regiones diuisit Diaconibus, & fecit septẽ Subdiaconos, qui septem Notarijs imminerent, vt gesta martyrum in integro colligerent*. Igitur non vrbem in Regiones, sed certas vrbis partes Notarijs Clemens; Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus Euaristus, & Fabianus assignarunt. Caium Papam omnium primum constat diuisisse vrbem in Regiones ex epistola ad Felicem inter eiusdem acta à Cæsare Becillo recitata fol. 53. sic. *Et Regiones, sicut in hac vrbe fecimus, per singulas vrbes, quæ populosæ fuerint, diuidantur*: Quorsum hæc in Christiana vrbe diuisio? En locus Anastasij in Caio. *Hic Regiones diuisit Diaconibus*. Ad quid hæc Diaconibus Regionum diuisio iam à Fabiano prædecessore Caij instituta? Siluester autem Pontifex an. 314. circiter in Synodo II. Romana actione 1. cap. 6. *instituit septem Diaconos Cardinales* vrbis Romæ: & ibid. in act. 2. legitur. *Fecit septem Regiones, & Diaconibus diuisit*. Ergò vrbem in septem diuisit membra, Regiones appellata, cui septẽ Diaconos à se in prima actione institutos assignauit. Quare non vna, eademq. est ministrorum, vrbisq. diuisio, sed diuersa.

1 Etenim Clemens Notarios ad Martyrum gesta colligenda instituit per vrbem in septem locis, Regiones appellatis.

2. Euaristus septem Presbyteros, & totidem Diaconos ad custodiendum Episcopum prædicantẽ instituit.

3. Fabianus septem Diaconos, & totidem Subdia-

conos assignauit ad præsidendum Notarijs gesta Martyrum colligentibus.

4 Caius alios Diaconos, non autem eosdem, ad alium nobis incognitum finem instituit.

5 Aucto Diaconorum numero, alios septem Siluester instituit ad omnibus præsidendum, qui Cardinales appellantur. Et sic vnaquæque regio habebat Diaconos minores ad diuersa munia obeunda, & vnum Cardinalem Diaconum, qui præsideret Diaconibus vniuscuiusque Regionis.

Minora verò vrbis membra dicebantur Vici, qui impropriè Regiones ab auctoribus ecclesiasticis appellantur. Huiusmodi vicis pars eorum insignior nomen imposuit, vt AVENTINENSIS, COELII MONTIS, FELLONIA, PIRI, VIAE LATAE, MERVLANA, VICI PATRITII, & PORTAE METODII. Vel vici aliquod insigne ædificium, vt COLOSSEI, NAVMACHIAE, AD DVOS ADAMANTES, CAPVT TAVRI, TAVMA, ET ORPHEA; itèmq; GALLINAE ALBAE, idèst cliui ad balnea Pauli. Aliquando ab Ecclesijs in vico sitis Regio nomen accepit, vt S. THEODORI, & S. HADRIANI. Tandem Regionem BIBARETICAM reperio in hoc epitaphio sepulcri existentis in S. Laurentij extra mœnia.

HOC. SEPVLCRVM. ET. HIC. IACEBIT. IAQVINTELLVS. SPECIARIVS.
de. Regione. Bibaretica. cuius. anima. requiescat. in. pace. Amen.

Eiusdem Regionis Bibareticæ reperio Monasterium S. Andreæ retro Basilicam XII. Apostolorum. Et hæc satis de Notarijs, Subdiaconibus, & Diaconibus.

Presbyterorum apud acta Martyrum fit mentio; quoniam in eisdem notatur Sanctus Carpophorus

V. Regio-

V. Regionis Presbyter. Quòd autem alicuius in vrbe loci Presbyter vocetur Episcopus, habetur in Actis SS. Alexandri, Euentij, & Theoduli, his verbis: *Seueriana vxor Aureliani iacuit ante limina dictorum Martyrum, donec venisset ab Oriente S. Sixtus Episcopus, à quo impetrauit Seueriana, vt in eodem loco rei suę ordinaretur Episcopus, qui omni die, quæ sunt sancta Martyribus, celebraret; Ideòq; locus ipse habet proprium sacerdotem vsque in hodiernum diem.*

Regionarij Defensoris meminit idem Anastasius in Hadriano I. Hactenus de antiquæ vrbis regionibus.

In vrbe Roma etiam nostro seculo quattuordecim Regiones numerantur, quamuis diuersæ ab antiquis. Hæ sunt.

I. CAPITOLINA, quæ, corrupto à vulgo vocabulo, dicitur CAMPITELLI, à monte Capitolino.

II. MONTIVM, quia per montes se diffundit.

III. TRIVII à tribus vijs in area emissarij aquę virginis.

IV. COLVMNAE, ab Antonini Columna.

V. CAMPI MARTII, à veteri campo denominata.

VI. PONTIS, ab AElij Hadriani ponte, qui vulgò dicitur Pons S. Angeli.

VII. BVRGI, quæ etiam dicitur Ciuitas Leonina.

VIII TRANSTIBERINA.

IX. RIPAE, à maiori Tiberis ripa.

X. S. ANGELI, ab eius æde in Vico piscario.

XI. ARENVLAE, ab arena, vt quamplures arbitrantur; vulgò dicitur LA REGOLA. Sed nobis lectio, AREOLAE, arridet, quam in antiquissimo Codice legimus, forsan ab aliqua vrbis celebri plateola: Ariolæ meminit Platina in vita Paschalis II. Núcupatur etiam Regio Cacabarij à Castallo Metallino.

XII. PARIONIS, cuius denominatio aliquibus videtur esse corrupta, & dicenda, APPARITORVM.

XIII. S. EVSTACHII ab eius celebri æde, vbi sanctus vir, eiusque familia martyrio occubuere.

XIV. PINEAE, à pinu, vt aliqui autumant, hìc aliquando existente.

DE TIBERI, EIVSQ. INSVLA, & Pontibus. Cap. V.

TIBERIS fluuius plura apud antiquos habuit nomina: Aliquando ALBVLA à colore aquarum est dictus: quandòque RVMON, quasi ripas ruminans, & exedens; TERENTI etiam in aliqua vrbis parte obtinuit nomen, quòd ripas tereret; TIBERIS quoque à Tiberio Albanorum Rege in eo submerso vocitatur. A Poëtis dicitur AMNIS LYDIVS propter aduenas è Mœonia, qui ad eum consederunt. Item FLVMEN TYRRHENVM, aut AMNIS THVSCVS, quia in vetustissima Thuscorum sede ortum habet, quam Tyrrheni coluerunt. Virg. 2. AEneid.

Ad terram Hesperiam venies; vbi Lydius, arua
Inter opima virum, leni fluit agmine Tibris.

Inter septentrionem, & occasum in vrbem influit; & meridiem versùs, apud Ostiam oppidum, in mare Tyrrhenum, ostio amplo, & proximè deducta fossa, quæ ibìdem efficit insulam, infertur.

Eius aqua, in fictilibus vrceis contenta, fit limpidissima, potuq; amabilis, & absque corruptione longo tempore seruatur pura, sola sanè (vt ciuium traditio habet) B. Gregorij I. prece, & benedictione in eum vsum veluti consecrata, vt refert Thom. Stapleton. cap. 11.

cap. 11. de magnitudine Romanæ Ecclesiæ. De eius salubritate plures scripserũt, inter quos Alexander Petronius lib. 2. cap. 5. de victu Romanorum. Andreas Thurinus pag. 130. suorum operum. Contrarium scripsit Petrus Seruius instit. medicin. lib. 2. memb. 3. Ortum habet in monte Apennino paullò supra Arnũ; effluit milliaria quadringenta: De Hetruria, atque Sabinis vrbem ingressus per portam D. Petri Apostoli, seù Populi, primò sub ponte S. Angeli, & hinc supra reliquias pontis triumphalis, sub alio ponte à Sixto IV. cognominato: deinde diuiditur, & facit insulam Regioni XIV. vbi duo pontes, scilicèt quattuor Capitum, & S. Bartholomęi; post iterùm ibi coniungitur, & per pontem ruptum, seù S Mariæ AEgyptiacę, & per Sublicij reliquias, iuxta Caci speluncam trãsiens, inter Trigeminam, seù Ostiensem portam, quæ est D. Pauli, & aliam Portuensem, vrbe egreditur.

Plures illius exundationes notantur marmoribus, varijs in locis vrbis, appositis.

Religione clarissimus; Petrus enim Apostolorum Princeps in eo baptizauit, Tertullianus de Baptismo cap. 4. Plures in eo submersi Christiani gloriosum de tyrannis reportauerunt triumphum: eosdem in Martyrol. Romano, & in Antonij *Bosij* Roma Subterranea reperies.

Pontium seriem à Sublicio incipiemus.

I. SVBLICIVS pons extra propositum nostrũ (cùm ampliùs non existat) censendus venit; quia plura illi tribuuntur, quę alijs conuenire videntur. Sic dictus à sublicibus lignis; lingua enim Volsca magnæ trabes ad perpendiculum directę, Sublices vocantur; quales in pontium substructionibus ferè defiguntur; quia pronę nimio sui pondere minùs firmiter iacerent; & ideò Cęsar in pontis supra Rhenum institutione, ait, se tigna

posuisse non sublice modo directa, sed prona. Marl lib. 5. cap. 14. ex Festo. Antiquissimus omnium pons ab Anco quarto Rege è trabibus, tabulisq; iliceis extructus, quæ cum sint quercus speciei, Roboreus etiam fuit dictus, sic Ouidij ætate: Taciti verò Sublicius dicebatur, sic, *Othone Principe Tiberis immenso auctu, prorupto ponte Sublicio, refusus*. Iulius Capitolinus de Antonino Pio, cuius opera cum recenseret, *pons*, inquit, *Sublicius, Phari restitutio*. Pub. Victor, qui vixit circa annum Christi 364. Valentiniano, & Valente Impp. hunc pontem vocat AEmilium, *AEmilius*, inquit, *Pons, qui Sublicius*; verùm non legimus AElium Lãpridium nuncupasse Sublicium pontem, AEmilij; nec AEmilium, Sublicij nomine; hæc Lampridius in Heliogabalo; *sed cùm non cepisset cloacula* (corpus Heliogabali) *fortuitò per pontem AEmilium, annexo pondere, ne fluitaret, in Tiberim abiectum est*. Nec legitur in Codicibus antiquissimis Regionũ vrbis, quæ P. Victori tribuuntur ab aliquibus, in pontium enumeratione post verbum, *Aemilius*, illa verba, *pons qui Sublicius*, quæ leguntur in aliquot impressis. Semper Sublicij nomine appellatum legimus apud optimę notæ scriptores; sic etiam apud Plutarchum in vita Gracchorum agens de Caio Graccho descendente ex Auentino *In Caium fugam capessentem, inferentibus se hostibus, & assequutis eum ad pontem Sublicium*; Et apud Valer Max. de Pomponio, & Lectorio amicis Gracchi fugientis lib. 4. cap. 7. *Lectorius in ponte Sublicio constitit*. Ex quibus AEmilium pontem forsan diuersum à Sublicio censendum; vel illorum fidem, qui Sublicium ab AEmilio Lepido Prætore Lapideum factum volunt, & ab eo appellatum AEmilium, & Lepidum, & marmoreum, dubio calle sequendã tenemus. Cœterùm clarus Horatij Coclitis pugna.

gna. Nostra ætate aliquot mensibus peruius Pompei Targoni industria, qui illum magno sumptu ligneum refecit, postea à Tiberis auctu deiectum.

II. PONS RVPTVS, & S. MARIAE AEGYPTIACAE, olìm SENATORIVS à Senatoribus, & à Palatino monte propinquo, PALATINVS nuncupatus. De hoc intellexisse creditur (vt Marl lib.5 cap.15) Liuius, cum ait dec.4 lib 10 *M. Fuluium maioris vsus locauisse portum, & pilas ponti in Tiberi. Quibus pilis fornices post aliquot annos P. Scipio, & L Mumius Censs. locauerunt imponendos*. A Iulio III restitutus an. 1551. tum impetu fluminis an. 1557 ferè medius deiectus, postea à S. P. Q. R. Gregorio XIII. Pont. &, Iubilei anno aduentante, substructione arcuata, ingenti solidàque parastata flumini iniecta, duobusq; eminentibus fornicibus è tiburtino lapide superimpositis, ad pristinam formam restitutus fuit Matthæo Typhernate architecto, impensa quinquaginta quattuor millium nũmûm aureorum, vt Ferruccius ad Fuluij cap 4. lib. 3. & ad Marl. cap. 7. lib. 7. sed anno 1598. inundante, vt nunquam, Tiberi, versus Palatinam ripam iterùm proruptus, nec dùm instauratus, in vsu non est.

III QVATTVOR CAPITVM à quadrifronte Iani statua ibi posita, omnium altissimus: olìm TARPEIVS. anno vrbis 692 extructus. De eo Dion. *Pons quoque lapideus ad Insulam, quæ in Tiberi extat, pertingens extructus*. Porphyrio scribit, suo tempore LAPIDEI nomine appellatum fuisse, forsan quia ex lapidibus, vel à vulgi corrupto vocabulo à Lepidi Consulis nomine in altero fornice sic notati Q. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. Coss. S. C. PROBAVERVNT. Ex hoc in Tiberim præcipitatum S Pigmenium presb cum puero suo, quorum Acta hæc habent; *Tunc iratus Iulianus iussit, eum apprehendi, & duci eum*

ad pontem Lapideū, quem inter omnes pontes maiorem appellabant; & per medium pontem iussit, eum in fluuio præcipitari cum ipso puerulo suo, qui eum per manum trahebat. Hinc etiam SS Simplicij, & Faustini ligato saxo in colla eorum sic mitterentur per pontem, qui vocatur lapideus, in Tiberinis reumatibus.

Hunc vocari ANTONINI pontem colligitur à Martyrum actis. Hæc in illis legimus. *Secundianus togatus iussit eos* (Hadriam, & Hippolytum) *adduci ad pontem Antonini, & plumbatis cædi diutissimè vsque ad consummationem eorum, & dùm diù cæderentur, emiserunt spiritum; & relicta sunt corpora in eodem loco iuxta insulam Lycaoniam*: Hoc euenisse non poterat ad pontem Sublicium, medio alio Senatorio ponte ab Insula distantem: Item S Calepodium presb. ex eodem præcipitatum dicendum, cum acta hoc habeant; *B. Calepodium fecit occidi gladio & corpus trahi per ciuitatem, cuius corpus iactari præcepit in Tiberim ante insulam Lycaoniam*; nàm inter vrbē, & insulam quis locus præter hunc pontem existebat?

Fabricius etiam dicebatur. Horat. II. serm.
Atque à Fabricio non tristem ponte reuerti Vbi loquitur de Iunio Damasippo Coccione, philosopho stoico, qui se ibi in flumen præcipitare voluit. Illic etiā in vtroque fornice. L.FABRICIVS C. F. CVR. VIAR. FACIVNDVM CVRAVIT. Et supra mediam fenestrellam, IDEMQVE PROBAVIT. Ex quibus inferri potest, sine Curatorum viarum, & Consulum approbatione, huiusmodi ædificia artificis periculo construi solita. Certè omnium pulcherrimus, firmissimusq; habetur.

Hinc ad insulam ducimur S. Bartholomæi olìm Lycaoniam, in qua Gelasius II. Pontifex educatus. Hìc corpus S. Quirini, in Tiberim proiectum, fuit repertū,

vt habemus in Actis SS. Marij, Marthæ, & Sociorum. *Marius, & eius vxor Martha, & filij sui - - - venerũt in Castrum trans Tiberim ad carcerem, & inuenerũt ibi hominẽ religiosum, nomine Quirinum - - - inuenerunt quemdam presbyterum, nomine Pastorem, qui narrauit eis omnia, quæ facta fuerant, quomodo interfectus fuit gladio, & in Tiberis alueo corpus eius iactatum fuisset, & inuentum esset in insula Lycaonia.* Si inuentus in insula, ergò non præcipitatus è ponte Sublicio, vt aliquis asseuerat, vltra insulam existente.

Cœterùm in hac insula fuere Iouis, AEsculapij, & Fauni templa; itemq; Iulij Cæsaris, Simonisq; Magi (vt Euseb in Eccles. hist. lib 2. cap. 12) statuæ: celebris etiam religione, paterna S. Ioannis Calybitæ domo, & basilica S. Bartholomæi Apostoli, de quibus alibi dicemus. Hinc ad alium pontem.

IV. S. BARTHOLOMAEI, olìm CAESTIVM à Valentiniano, Valente, & Gratiano Impp. vt monet duplex inscriptio ædificatus. Aliqui hunc vocant ESQVILINVM, habetq; fornicem in medio ingentem, & alium ab vtraque parte paruulum.

V SIXTVS, olìm IANICVLENSIS, & AVRELIVS à M Antonino Pio è marmore ædificatus, teste Marliano, & Fauno, qui, postea ciuilibus bellis demolitus, vocatus aliquando fuit PONS RVPTVS, nunc à restitutore Sixto IV. pons Sixtus dicitur.

VI. Post hunc cernuntur vestigia pontis TRIVMPHALIS, seù Vaticani è regione hospitalis S. Spiritus: hodiè nullus.

VII. S. ANGELI, olìm AELIVS ab AElio Hadriano, propè sepulcri sui molem factus. A Nicolao V. restitutus, vt eius nomen in pilis inscriptum indicat; idemq; illius ingressum, domibus aliquot solo æquatis, ampliauit; ibìdemq; Clem. VII. statuas SS. Petri, &

Pauli locauit; Alexander VI. ingressum propè arcem fortissimo, nobilissimòque propugnaculo muniuerat; vt demostrant Hieronymus Maggius, & Iacobus Castriottus in suarũ fortificationũ libro. At Vrbanus VIII. solo æquauit, spatia supra, & subtus pontem, ad arcem munitiorem efficiendam, & exundationes ingruentes cohibendas, aperuit an. 1628.

Cæterùm de aqua Tiberina scripserunt, præ cæteris, Alexander Traianus Petronius ad Iulium III. Pont. libello edito in 8. Romæ 1552. Ioan. Baptista Modius 8. Romæ 1556. & Andreas Baccius 8 Romæ 1558. De eius exundatione, eiusq; remedijs Antonius Triuisus an. 1560. & Cæsar Dominicus an. 1609.

DE AQVIS RELIGIOSIS IN VRBE.

Cap. VI.

AQVA à Latinis dicta Lympha, à Græcis dicitur Nympha, & à sacris scriptoribus Nymphæ vocabulo significari videtur locus, in quo surgit, vel erumpit aqua; sic in actis S. Callisti Papæ, *Audiens hoc Palmatius cucurrit ad B. Callistum in regione Transtiberina in vrbe Rauennatium*, & infra. *Et introiuit in domum, vbi collecta erat multitudo Christianorum*, & infra. *Et allata aqua de Nympha putei, qui erat in eadem domo*. Et in actis SS. Papiæ & Mauri dicitur. *Eos sepeliuit Ioannes presbyter via Numentana sub die 4 Kal. Feb. ad Nymphas B. Petri, vbi baptizabat*; licèt aliqui Codices legant; *vbi habitabat*. Nymphæa verò dicebantur fontes Nymphã fundentes Anast. in Hilaro. *Nymphęum & triporticum ante oratorium* S. *Crucis, vbi sunt columnę mirę magnitudinis, quę dicuntur hecaton-*

catonpendæ lacus, & conchas striatas cum columnis porphyreticis radiatis foratis, aquam fundentes; & in medio lacum porphyreticum, cum concha assita in medio aquam fundentem circumdatam à dextris, & sinistris.

Plura Nympharum loca Romæ fuisse religione digna, hodièque existere certum est.

Ad radices Capitolini Collis, vbi dicitur, S. Petrus in Carcere, est NYMPHA, PRINCIPIS APOSTOLORVM iussu, è monte emanata. Sic eius passionis acta. *Illicò B. Petrus Apostolus facto signo Crucis in monte Tarpeio in Custodia Mamertini eadem hora emanauerunt aquæ de monte, tunc baptizati sunt Processus. &c.* Et in vita S. Luciæ viduæ in Cod MS. S Cęcilię Transtiberim. *Prothasi vade in carcerem Capitolij, & purifica eos*, & infra, *& omnia fundamenta carceris commota sunt, & fons aquæ inundauit.* Ad corporis & animæ salutē bibitur, vt cecinit Nouid.lib.8.sacr.fast.

In oratorio, quod dicitur S PAVLI Apostoli in Via Lata, ex immemorabili traditione, PVTEVS antiquitate & veneratione celebris perseuerat, cuius aqua quamplures baptismo renatos Christo peperit S. Paulus, dùm hic hospitabatur; multosq; infirmos sanitati restituit.

Ad S. Anastasij monasterium (locus dicitur AQVA SALVIA) Tres fontes deuotionis causa seruantur, qui à terno S.Pauli capitis saltu emanarunt, vt constans est, & immemorabilis fidelium traditio.

At Andreas Baccius de Thermis lib. 6. cap. 21. de his fontibus hæc scribit. ,, Ostiensi via inueniūtur aquę ,, ad Tres fontanas vulgò dictæ, quæ, in ædicula S. Ana- ,, stasio dicata, emanantes, ob diuersitatem saporis, Sal- ,, uiæ, antiquis cognominatæ leguntur; crassæ, fumosę, ,, graues, & cum aliquali tepore, quas tùm pro loci re-

ueren-

„ uerentia, in quo, vt legitur, D.Paulus fuit martyrio
„ coronatus,tùm pro ſaporis nouitate atque varietate
„ mirificè colimus.

PVTEVS, cuius Nympha baptizatus fuit Palmatius, vt acta ſuprà citata recenſent, erat in domo S. PONTIANI, extàtque hodiè intra Monaſterium Monachorum S. Iuſtinæ in regione trans Tiberim; ſacro cultui reddita, & S.Calliſto Papæ dicata: in eundem puteum proiectus fuit idem Calliſtus, & eius aquam deuotionis cauſa fideles bibunt: febrèque detenti ſępe ſanitati reſtituuntur.

In Vico Patritio in propria S.Hippolyti domo, adhuc fons erumpit, omnibus religioſiſſimus, quo D. Laurentius Lucillum, aliòſque ibìdem tunc detentos in carcere baptizauit. Hodieq; locus dicitur S. LAVRENTIVS IN FONTE Vrbanæ Congregationis.

In Cliuo Scauri in cœmeterio eccleſiæ S. Gregorij, propè Card. Antonij Mariæ Saluiati capellam, deſcenditur ad puteum, qui dicebatur FONS GREGORIANVS miraculo inſignis, cuius memoria à Cardinale Baronio anno 1604. renouata hac inſcriptione ſeruatur.

LOCVS HIC EST QVEM IOANNES DIACONVS
FONTEM GREGORIANVM
admirabilem, & ſaluberrimum vocat, è cu-
-ius tecto Dominicus Monaſterij Præpoſitus,
ad malum ſuum tegulas auferens, S. Gre-
gorium ſenſit vltorem.

Intra clauſtrũ monialiũ S.MARIAE CAMPI MARTII PVTEVS extat, ſupra quem an. 1525 inuenta fuit inſignis olìm Conſtantinopolitana Imago B Mariæ Virginis illæſa ab igne, qui ligneum illius ornamentum penitùs abſumpſerat: Cuius aquam infirmi

potan-

potantes sanitatem consequuntur, meritis & intercessione B. Mariæ. Hyacinthus de Nobilibus in italicis huius Monasterij Chronicis.

Frequentissime, sacræ NYMPHAE vsu, christifideles venerantur Altare BEATAE MARIAE cognomẽto IN VIA, cuius religiosam originem ex lapide inibi fixo attulimus in Notis ad Petrum Capoccium Innocentij IV. Cardinalem in noua Ciaconij editione.

In AEde S. LAVRENTII IN LVCINA PVTEVS an. 1596. inuentus fuit, Sanctorum forsan Reliquijs celebris, cuius aqua sanitatem conferebat deuotè sumentibus Panciról. in Thesaur.

In insula Tiberina in templo D. BARTHOLOMAEI ante eius altare maius, PVTEVS in religione habetur; in quo corpora SS. Paullini, Gilberti, Exuperij, & Marcellini reperta fuerunt.

VIA pariter NVMENTANA erat LOCVS NYMPHARVM, ex quibus Ioannes presbyter, qui ibi habitabat, ethnicos baptizabat; celebrisque plurium sepulturæ Martyrum, & Confessorum.

Extra portam Tiburtinam ad latus AGRI VERANI, vbi excitata est basilica Laurentio Martyri, CAMPVS erat Nympharum, vbi S. Hippolytus, qui commentariensis vices D. Laurentio exhibuit, martyrij palmam obtinuit.

NYMPHARVM alius locus habetur VIA CORNELIA, vbi Martha necata est; cuius mentio est in Martyrologio 19. Ianuarij.

PASTORVM LACVS meminerunt Acta Passionis SS. Eusebij presb. & Marcelli Diaconi. *Qui ducti ad petram sceleratam iuxta Amphitheatrum ad lacum Pastoris, ibidem decollati sunt.* *Notatur hic locus in tertia Vrbis Regione.*

In Monte Auentino in Ecclesia S. ALEXII PVTEVS est

est in religione habitus, & obsoletæ venerationi restitutus à Cardinali à Balneo titulari: causa religiosi potus inter fideles hæc affertur in quodam antiquo huius Ecclesiæ manuscripto. *In festo SS. Bonifacij & Alexij, causa caritatis, residentibus Episcopis, Abbatibus, Iudicibus, & Romano clero aliquibus, de quibus vnus fueram ego ad mensam Abbatis, dignum visum est, vt vinum frigida temperaretur aqua; hinc quia calidum, inde quia præ naturali fortitudine impotabile videbatur. Ex consuetudine quidem adstante Vuizolo præcipitur, vt de puteo ecclesię, quia frigidior erat, aquam citissimè ferret: qui obediens concitus lagenam impleuit, & suis humeris per scalam, quæ ad dormitorium ducit, portabat; in cuius summitate diabolus inuidens charitati residentium, & fratris obedientiæ, lagenam de humero proiecit, & per gradus vsque ad terram coegit. Mira fides, nam eo clamante, SS. Bonifaci & Alexi adiuuate, recens lagena tot ictus accipiens quot erat gradibus scala subnixa, non est in aliquo læsa; & maius audiens obstupescas, aliquid aquę non est effusum, quam iterum suscipiens ad nos detulit, & prodente pallore euentum rei seriatim nobis exposuit. Quo audito, non vino mixtam, sed puram omnes bibimus glorificantes Dominum, qui semper est mirabilis in Sanctis suis.*

Io. Baptista Paulianus in suo libello, edito tempore Iulij III de Iubileo & Indulgentijs, hæc de S. SABAE FONTE scribit lib. 4. *In S. Sabæ fano fons clara fluit, qua ebibita B. Sabæ meritis, fluxum sanguinis sisti, multi experti referunt.*

Idem Paulianus addit alium religiosum fontem in monte Exquilino his verbis. *In capitibus Tabernulæ regionis stat vna S. Iuliani, licèt parua, ecclesiuncula, plena tamen sanctissimis reliquijs, & maximè AL-*

BERTI

BERTI, & Iuliani, quorum intercessione ad Deum pro nostro beneficio in ea manat FONS limpidissima, quę ebibentem cum deuotione & oratione à febribus, & multis ęgritudinibus liberare dicitur.

Tandem FONS erat IN VATICANO templo, Liberio Pontifice, affluentibus è proximo monte aquis, quibus per Pontifices, statis solemnioribus diebus, baptismus conferebatur: temporis iniuria, aliàue de causa vena fontis deperdita, eæ circa Vaticanum templum adeò diffundebantur, vt monumenta super aquas denatarent, & fons sacro vsui esse amplius non valeret. Damasus tunc presbyter, accepta à Liberio restituendi fontis cura, accessit cum Diaconibus ad templum, & duobus apertis cuniculis expiauit locum; indèque omni putredine eliminata, ac proximo cæso monte, aquam certa via duxit affluentem in fontes, quos ipse construxerat, vbi postea Liberius baptizauit. Hoc baptisterium extra Vrbis mœnia fuisse scripsit Ioseph Vicecomes in cap. 6. Obseruat. Ecclesiasticarum de antiquis Baptismi ritibus; Verùm sententia Vicecomitis ex argumento, quod ipse sumit à cadauerum sepultura extra Vrbem, euanescit, cum ex carminibus Damasi, ex antiquissimis Damasi rebus gestis per Milesium collectis, & ab Vbaldino editis; necnon ex Baronio constet, cadauera fuisse in Vaticano templo, venàmque aquæ in idem ex proximo mõte, qui tunc extra mœnia existebat, corriuasse. Eandem aquam INNOCENTIVS X. P. M. in atrium Vaticanarum Aedium iussit duci, fonte nobillimo extructo cum hac inscriptione.

AQVAM

AQVAM
VATICANI COLLIS
incerto olim à capite deerrantem, à B. Damaſo, inuenta ſcaturigine, ad lauacrum nouę generationis in fontem corriuatam, rurſus amiſſam

INNOCENTIVS X.
PONT. MAX.

Conquiſitam repertàmque, ac mirè probatam, fonti recens extructo reſtituit; vt in Vrbe aquis peregrinis affluente, Ædes Vaticanæ ſuam hanc haberent gemina ſalubritate gratiùs hauriendam

ANNO D. M.D.C. XLIX.
PONTIFICATVS. SVI. QVINTO.

DE

DE RELIQVIS FLVMINIBVS, AQVIS & Fontibus Vrbis. Cap. VII.

AQVARVM, quæ hodie in Vrbem influunt, copiosissima est, cui MARANAE vulgò nōmen tribuitur; riuo enim non contemnendo inter portam Latinam, & Basilicam S. Ioannis vrbem ingreditur, fertùrque per vallem inter titulum S. Sixti, & Hortos Matthæiorum in valle, quæ est inter Cœlium, & Cœliolum; inde ad radices Auentini per Circum maximum à sinistrò latere S. Mariæ in Cosmedin influit in Tiberim. Maranam à Mariano oppido, quasi Marianam, dictam putant. Marlianus Riuum Herculanum esse arbitratur; nonnulli aquam crabram. Sed amicus quidam meus, qui in veterũ aquæductuum fontibus peruestigandis multum operæ impendit, riuo Maranæ non Crabram solam, sed & Iuliam ac Tepulam in vrbem deferri mihi oculata fide affirmauit.

ALMO extra portam Appiam in loco vulgaritèr dicto, ACQVATACCIO, apparet; tum extra portam Trigeminam non procul ab vrbis mœnibus cum Tiberi miscetur; est cursu breuissimus, vnde apud Prudentium dicitur RIVVLVS ALMONIS. De hoc D. Gregorius lib. 12. epist. ad Felicem. Concipitur ex religiosis apud gentiles aquis Mercurij & Camœnarũ, quæ ex agris Capharellorum, aliorùmque ibìdem adiacentium scatent.

AQVAM VIRGINEM (quam alij Salonianam, alij Triuiam, vulgus DI TREVI appellant) perduxit Agrippa, vt Plinius lib. 31. cap. 3. Virgo ideò appellata, inquit Frontinus, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstrauit, quas secuti qui foderant, ingentem aquæ modum inue-

inuenerunt. Plinius loc. cit. & Caſſiodor. lib. 7. epiſt. 6. alias referunt cauſas. Baccius de Thermis lib. 7. cap. 4. alias congerit, & plura de huiuſmodi aqua ſubiungit. Concipitur, vt ait Plinius, via Prænestina; vt Frontinus via Collatina: Certè octauo ab vrbe milliario; in agro vulgariter dicto, Salone, ad Capitulum & Canonicos Baſilicæ Liberianę ſpectante; habètque ductus longitudinis à capite ad ipſum Triuij fontem, vt Frontinus dimenſus eſt, milliariorum quattuordecim; nam vbi ſpecus ſubit montium, vbi circuit colles, vel valles æquat arcuato opere, multos habet flexus: progreditur Anienem fluuium, ac interſecta Tiburtina via, & exinde Nomentana, & proximè Salaria, tandem inter Portas Pincianam, & Populi ſub colle Hortulorum ad Triuij vicum exilit, Fonte à Nicolao V. reſtituto. Lactantius Corteſius, qui vixit ſub Iulio II. in annotationibus ad Paulum Corteſium verſ. *Ad aquam Virginem*, inquit. *Aqua Virginea erat, vbi nunc Palatium* SS. *Apoſtolorum ſub Quirinali*. Eam bonitate laudat Baccius, ac ſubdit, in experimentis hanc tardiùs coquere legumina, & reliqua cibaria, quàm Tiberinam, & aliquas ciſternales.

Ex hac plures intra vrbem ſonticuli, & fontes ſcaturiunt: eos, quos hoſpitum oculis gratos cenſemus, enumerabimus.

Ad radices collis Hortulorum ea parte, in qua eminet Sanctiſſimæ Trinitatis templum, Vrbani VIII. beneficentia, ingens è tiburtino marmore nauis aquis onuſta, ſine vllo remigio in Virginea natat aqua.

Alius exurgit in platea Matthæiorum inter cæteros præſtantiſſimus, qui ſic deſcribitur à Hieronymo Ferrutio inter antiquitates Marliani lib. 7. p. 161.

In eo quatuor ſunt vaſa ad conchiliorum ſimilitudinem

ex

ex Africano marmore insculpta, quibus totidem ęnei Delphini superstant, ore in vasis hisce suppositis aquā promentes; superq; his quaterna iuuenum ęnea simulacra miro artificio conflata, quę pedes alternos attollentia, delphinorum capita premunt, alternosq; extendunt, sicut itidem manu altera caudam ipsius marinę belluæ vicissim attrectant, altera ad inuicem quasi labrum, seu concham superiorem fulcientia, eniti videntur Hic inter cæteros, qui nostra ętate Romę constructi sunt fontes, pręstantioris atque absolutioris operis spectatur. Quę simulacra ænea, anno 1585. conflata sunt ab egregio artifice Thaddęo Landino Florentino. In hoc toto fontis opere ad mille ducentos nummos aureos impensum esse, nobis à fide dignis relatum est.

Item in plateis columnæ Antonianę, Rotundæ, Montanaria, Iudæorum, Floræ, duòque in Agonali, quorum vnus in ornatiorem formam restituit Sanctissimus D. N. INNOCENTIVS Papa X. Verùm dum hæc scribebamus tertium in eadem agonali platea miræ structuræ fontem excitauit idem Innocentius: Obeliscum enim ab Imp. Aurelio Antonino, cognomento Caracalla, in Circo Viæ Appiæ collocatum, vbi olympici olim fiebant ludi, ad exercendos, vt creditur, milites Prætorianos, qui illìc tunc contubernia habebant, ibìque temporum calamitate per secula fractum iacentē idem operum publicorum assertor Optimus Maximus, ab extremo vindicatum occasu ad Agonalem Plateam transferri iussit, vt Pamphilia Columba Romæ triumphans illum sibi pro trophœo statueret supra fontem: &, vt spectaculorum locum, à se ampliatum, à sordium squalore expurgatum, & gentilitijs ædibus ornatum, mirando munificentiæ suæ spectaculo, Equite Bernino architectantē illustraret. Cæterum in vrbē restituta fuit à Pio IV.

& V. cuius restitutionis extat opsuculum Lucæ Pæti impressum cum alio de ponderibus, & mensuris.

FELICEM aquam duxit Sixtus V. felicèmque de suo ante Pontificatum nomine appellauit: Concipitur via Prænestina sinistrorsum in agro Columnensi, multarum collectione venarum, ductu sinuoso, à receptaculo mill. XX. à capite XXII. Romam ingreditur per ductum subterraneum mill. XIII. arcuatum verò VII. Pontificatus an. I. cœpit, absoluit III. Christi verò 1587. Aliqui Claudiam, Martiam nonnulli esse arbitrantur; sed ex Frontini libro de aquæductibus falsum eos opinari constat. Ex ea hi fontes deriuantur per Vrbem.

Primus ad pyramidem in laterano sumptibus Capituli Lateranensis an. 1607. excitatus.

Pauli V. in area S. Mariæ Maioris propè Columnã.

Alius in plana Subura à latere S. Mariæ in Montibus.

Vnus in area Quirinali propè equos marmoreos.

Item in area S. Mariæ de Populo propè pyramidem: in area Capitolij, & alius ante S. Mariæ de Campitello. Item in platea S. Ioannis de Mercatello. De huius aquæ qualitatibus scripsit Dominicus Gagliardellius Maceratensis libellum editum Romæ 1590.

ALSIETINAM induxit Augustus, ideòque Augusta dicta fuit; hæc omnibus humilior erat, parùmque salubris, vt ait Frontinus, Naumachiæ, quam Augustus Transtiberim fecit, hortis subiacentibus, & vsibus priuatorum inseruiens. Eadem forsan quæ Sabbatina, de qua Sex. Pompeius à Lacu Sabate, nunc Anguillariæ dicta. Sabbatinam restitutam fuisse à Gregorio IV. scribit Anastasius; vtramque ab Hadriano Pontifice Marlianus lib. 5. cap. 19. & 22. Fontes ex ea exilientes hi sunt.

Vnus ante templum S. Petri Montorij.

Alius

Alius præ foribus Ptochotrophij S. Sixti in capite Viæ Iuliæ.

Duo in platea Farnesiorum sumptuosissimi.

In Platea Vaticana mirabilem Paulus V. excitauit; ex eo ingens, argenteus, ac spumiger fluuius erumpere, & ad æthera se tollere videtur.

Alius in area S. Iacobi Coxæcaballi; & vltimus in capite noui, veterisque Burgi arcem Hadriani respiciens.

TOCIAE aquæ formam restaurandam præparauit Nicolaus I. vt Anast. Bib. qui etiam Tucij Xenodochij meminit in Leone III. Quæ sit hæc aqua ignoramus.

ACIDAM extra portam Populi omittere nequimus. Prosilit ad ripam Tiberis, non longè à ponte Miluio dextrorsum, & nostra ætate reperta, clara substantia, non iniucundo sapore, qui licèt acidus, gustatu ferè ipso euanescit; virtute pollet abstersoria, inflammationes reprimit, obstructiones viscerum, præsertìm lienis, tollit; omni viscositate, atque crassitie renes abstergit, lapillos à renibus euellit, calculos in vesicis, qui nascuntur in corporibus hominum, potione discutit. Vitruuius lib. 8. cap. 3. in fine, causam huius virtutis optimè discutit, & concludit ijs verbis. *Ergò cum has res ante oculos ita fieri videamus, ratiocinamur, ijsdem rationibus ex acidis propter acritudinem succi etiam calculosos è natura rerum similiter posse curari*. Illustriss. D Carolus Rinuccinus Florentinus hoc expertus est, alijq; qui id mihi testati sunt. Alias virtutes nos experti sumus, quadraginta enim abhinc annis ea vsi sumus, æstate potissimè sub Sirio in proprio fonte, domi sæpe, seruata etiam aliquando octo, vel quindecim diebus aqua: &, quod maius est, media hyeme, Aquilonèque vehementi furente, febri ardentissima laborantes, aqua in proprio

fonte ad ſatietatem ebibita, duarum horarum ſpatio obtinuimus ſanitatẽ. An.1633.editus fuit liber de Agricultura Reuerendiſſimi Io. Baptiſtæ Barpi Bellunenſis, in cuius Ricor.2 fol.103. hæc leguntur. *Io hò pur veduto ſtillar vn acqua alla ripa del Tebro, vicino à Põte molle, di ſapor d'aceto, e beuutone più volte, che leuatone vn certo odore di ſango, e di creta, diletta al palato, come ſarebbe vn vino, che foſſe per inacetire, e viene vſata aſſai in Roma dalla nation Franceſe, e dalli ammalati, che con ſomari portata per le publiche vie, ſi vende communemente, nè viene altrimente biaſimata da Signori Medici.* Plura ab alijs fide dignis mirabilia audiuimus, quæ hìc enumerare non expedit, præſertim quòd auctoritate Pauli V. Pontificis huius aquæ virtutes breuiter in marmore ſic cenſeantur.

PAVLVS V. PONT. MAX.
AN. SALVTIS M.DC.XIII. PONT.IX.

Renibus, & ſtomacho, ſpleni, iecorique medetur;
Mille malis prodeſt iſta ſalubris aqua.

Cœterùm de aquis acidis propè Romam vide Gabrielem Faloppium de medicatis aquis fol. 28.

In proximo colle eminet villa Dominici Card.S.Clementis, *quam ſuper ripam Tiberis à fundamentis ædificauit, paulò à Miluio Ponte diſtantem, vicinam quoque fluentibus Anienis: Prata illa, quibus imminent ędes, ea eſſe dicunt, in quibus de Metio Suffetio Albanorum Rege à Tullo Hoſtilio Romanorum Rege ſupplicium ſumptum eſt.* Diar. Volaterrani.

Extra portam S. Pauli, & vltrà illius baſilicam alia emergit ACIDIOR TIBERINA iam dicta, eiuſdem ſubſtantiæ, coloris, & virtutis. De hàcce aqua Leonardus Florauantes in Phyſicæ libello lib 3.c.22. hæc ſcribit. *E circa di Roma fuor di porta S. Paolo tre mi-*

glia

glia vna fonte di acqua acetosa, come aceto, la quale è molto salutifera per quelli, che patiscono difficoltà di orina, & indispositioni di stomaco. Vide etiam Baccium de Therm. lib.6. cap. 21.

Via Appia, in vinetis proximis viæ Lateranensi, ad primum ab vrbe lapidem, non longè ab Antonini hippodromo, insignis virtutis inclaruit aqua an. 1567. diù deperdita, iterùm claruit sub Paulo V. fortuito experimento anno 1616. circiter, de qua plura Andr. Baccius de Thermis lib. 6. cap. 21. Hodiè vocatur AQVA SANCTA.

BARBERINA VATICANA in porticu Atrij Palatij Vaticani vulgariter nuncupati, *Beluedere*, Vrbani Papæ VIII. beneficentia, ex confluentibus è Vaticano monte venulis, collecta; clara, suauis, nullius saporis, nullius sedimenti, leuissimi ponderis, & subtilissimæ substantiæ: vnde meritò illi præsunt hæc duo carmina.

QVID. MIRARIS. APEM. QVAE. MEL. DE. FLORIB. HAVRIT
SI. TIBI. MELLITAM. GVTTVRE. FVNDIT. AQVAM.

DE ANTIQVIS ROMANORVM AEDIFICIIS, & locis, Christianorum martyrio, in Vrbe illustratis. Cap. VIII.

IN Amphitheatrum, quod vulgò dicitur, COLOSSEVM, ducta S. Martina V. & M. Romana, vt Dijs ferret libamina. Iuxta & ante illud erat simulacrum Solis, ante quod incendio concremati Simpronius, Olympius, Exuperia, & Theodolus. In eodem Decius Imp. tribunal parauit, ad cuius conspectum adducti SS. Abdon, & Sennen, & inde educti ante idem simulacrum spiritum emiserunt; quorum corpora collegit Quirinus christianus subdiaconus, qui

habitabat iuxta idem ſimulacrum, & in domo ſua ſepeliuit, aliò deinde tranſlata. In eodem S. Priſca leonibus expoſita, varièque excruciata. In eodem Ignatius Antiochenſis Epiſcopus dentibus beſtiarum molitus ſub Traiano Imp. In eodem S. Potitus in equuleo appenſus, lampadibusq; ſuppoſitis per latera cruciatus, exungulatus, feris traditus, in ſartaginem miſſus, oleòq; frictus, & liquefacto plumbo ſuppoſitus, & tandem, poſt alia tormenta in eo ſuperata, extra vrbem decollatus eſt. In eiuſdem amphitheatri publico contubernio meretricum ducta S. Daria, in cuius cella leonem manſuetum reddidit.

In TELLVRIS, ſeù TELLVDIS templo, quod ex actis Martyrum conijcitur fuiſſe inter amphiteatrum, & templum Palladis, quod erat proximum eccleſiæ S. Sebaſtiani in Palladio, ac propè Solis ſimulacrum, omnia tormentorum genera fuerũt præparata ad terrendos Euſebium presbyterum, Marcellum diaconũ, & ſocios. Ibidem præſentati Cyriacus, Largus, Smaragdus, & Creſcentianus: nec non Sixtus, & Cornelius Pontifices: itèm Simpronius, Olympius, Exuperia, Theodolus: Abdon quoque, & Sennen: Pontianus, Vincentius, Euſebius, & Peregrinus, varijſque tormentis excruciati. In eodem tribunal paratum Vitellio Aniſio, in cuius conſpectu præſentatus fuit Iulius Senator nudus, catenisq; munitus, qui, cum ibi fuſtibus cæderetur, emiſit ſpiritum, eiùſque corpus iactatum ante amphitheatrum. In eodem iuſſu Muſciani gremium preparatum. In eius Secretario iuſſu Decij diuerſis à Libanio vexati ſupplicijs sãcti Martyres. Ante illud iuſſu Clementiani capite truncatus Gordianus Marinæ vir. Vnde vniuerſum illud ſpaciũ inter Amphitheatrum (cuius anterior pars reſpicit arcum Titi) Conſtantini arcum, S. Sebaſtiani in Palladio tem-

templum ; & aliud S. Mariæ Nouæ cũm illius monasterio, & Cardinalis Pij nomine hortos, martyrum actis nobilitatum, & sanguine illustratum constat.

PETRA SCELERATA erat locus in vrbe, vnde supplicia de reis sumenda exprimebantur voce per præconem, vt omnibus causa notesceret; licet etiam aliquando id fiebat per inscriptionem. De inscriptione exemplum est apud Suetonium in Caligula c. 32. *Romæ publico epulo seruum ob detractam lectis argenteam laminam carnifici confestim tradidit, vt manibus abscissis, atque ante pectus è collo pendentibus, præcedente titulo, qui causam pœnę indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur*. Et notissimus est titulus per Tiberij procuratorem & Præsidem in Iudęa affixus ligno Crucis, vnde SALVATOR NOSTER pependit. De præconis voce lampridius in Alexandro Seuero. *Clamabat, inquit, sæpius, quòd à quibusdam siue iudæis, siue christianis audiuerat, & tenebat, idque per præconem cum aliquem emendaret, dici iubebat; quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Et in actis SS. Gordiani, & Epimachi. *Vade, & vide si declinauit ad sacrificandum magno Ioui Ianuarius presb aut si non persuasisset ei, & tunc sub voce præconia fustibus cædatur*. Præco autem quandòque de mœris templi, vt Varro lib. 5. sœpè contra Christianos de Petra. Hæc iuxtà Amphitheatrum sita videtur; è qua cum præconis voce reorum scelera exprimerentur, Petra scelerata vocabatur. In actis S. Pontiani hæc de Pontiano, Vincentio, Eusebio, & Peregrino; *Ante amphitheatrum plumbatis exhalent, qui ducti ad petram sceleratam sub voce pręconia introducti sunt in Tellure plumbatis diù macerati sunt. iussit, vt ipsa hora capitis subirent sententiam. & decollati sunt SS. MM. Pontianus &c. ipsa hora &c. & in voce præconi*

nia dictum est, vt nullus corpora eorum attingere præsumat: corpora verò Sanctorũ per triduũ ante Amphitheatrum iacuerunt. Item in actis S. Eusebij presb. & Sociorum. *Traianus iussit, Eusebium, & Marcellum capitis subire sententiam, qui verò ducti ad Petram sceleratam iuxta Amphitheatrum ad lacum Pastoris ibìdem decollati sunt*. Ad eandem Petram in conspectu Hadriæ & Hippolyti gladio sunt consummatæ Neon, & Maria.

AD APOLLINIS TEMPLVM forsan situm intra, vel propè imperiale Palatium, ducta fuit S. Martina, illùdque in minutias vnà cum Apollinis simulacro redegit: eadem ferè legimus in actis S. Priscæ. Ad aliud Apollinis templum in Vaticano sepultus Princeps Apostolorum.

ARCVM STELLAE, seù STILLAE, cuius fit sæpè mentio in actis Martyrum, antiquissima vrbis mirabilia constituunt ante Septisolium. Taciti interpres ad lib. primum. *Est autem Porta Capena, quam super erat aquæductus, qui Arcus Stillans vocabatur*. Sãctus Stephanus I. Papa missus fuit in carcerem cum nouem presb. & duobus episcopis, & tribus diaconis ad arcum Stellæ, ibìque fecit synodum, vt Anast. in eo.

AD ARTEMIDIS FANVM ducta S. Martina.

CAMPVS dicebatur locus IN PALATINO vbi sagittis confossus S. Sebastianus.

CARCER TRANSTIBERIM, in quo detentus S. Quirinus, alijque, creditur fuisse, vbi nunc dicitur S. Saluator de Curte. De CARCERE TVLLIANO, CAPITOLII, & MAMERTINO, vide infra de templo S. Petri in Carcere.

Iuxtà CIRCVM MAXIMVM S. Sebastiani corpus in cloacam proiectum. In CIRCO FLAMINIO tribunal paratum Secundiano togato contra Hadriam,

Hippolytum, & ſocios. In eodem præſentati Papias, & Maurus.

In CLAVDII IMP. PALATIO, quod erat iuxta Amphitheatrum præſentatus fuit S Valentinus: in eodem coram Valeriano S Nemeſius.

In CLIVO VIAE SACRAE ad Romuli templum Pigmenius presb. cum ſuo puerulo apprehenſus fuit iuſſu Iuliani Apoſtatæ. Cliuus Vrſi, in cuius platea dimiſſum fuit corpus S. Creſcentiani, erat ante templum Palladis; quod alij vocant templum Palatij in Palatino propè templum S Sebaſtiani.

In CLOACAM MAXIMAM S. Sebaſtiani corpus proiectum, indèq; extractum. Ignoramus an in eandem vel aliam præcipitata fuerit S Felicula, cuius corpus S. Nicomedes presb. in ſpeculo poſitus occultè liberauit.

S Concordiæ corpus in cloacam iactatum fuit, Hereneus & Abundius iuſſu Valeriani viui in cloacam necati fuerunt.

CRYPTA NEPOTIANA erat in Vico Patritio, vbi nunc dicitur, Vicus Vrbanus, ad Suburam: Ibi iuſſu Stephani Primi Papæ chriſtianorum fuit conuenticulum. Hùc ad Chriſtianos latitantes S. Laurentius victui neceſſaria deferebat.

DIANAE SIMVLACRVM fractum oratione S Eugeniæ: Ad DIANAE TEMPLVM ductus Anolinus commentarienſis: Vrbanus Papa cum ſocijs iuxta illud decollatus eſt. Ad aliud intra vrbem ducta S. Martina.

Ad DVODECIM IDOLORVM TEMPLVM ducta S. Martina, vt tot dæmonijs ferret libamina.

In FORO MARTIS coràm Publio adducta S. Felicitas cum ſeptem filijs. In foro TAVRI dimiſſus S. Bibianæ corpus. In foro TRAIANI pulcherrimis ædi-

ædificijs ornato tribunal ſæpè paratum, in quo præſentati Euſeb. presb. Marcellus diaconus, Hippolytus, alijque; & fuſtibus cæſus S. Ianuarius.

INSVLA CAMINIANA erat IN MONTE COELIO, in qua domus erat S. Pancratij mar. Inſula excelſa erat in Monte Palatino in imperiali Palatio; In ea Caſtulus Zetarius chriſtianorum hoſpes morabatur; & in eadem S. Sebaſtianus ab Irene, Caſtuli vxore à ſagittarum ictibus curatus, & ſanitati reſtitutus.

AD IOVIS, ET HERCVLIS FANVM in Capitolio ductus S. Reſtitutus, ibìque extra Capitolium capite truncatus. IOVIS ET MINERVAE NVMINA in Capitolio conſtituta. De IOVIS aurei ſimulacro legitur in actis S. Marciani, *Temporibus Maximini in Capitolio Iouem intra templum, in quo ſimulacrum aureum erat, caput ſuum extorſiſſe*. Et in paſſione S. Calliſti, *quòd temporibus Macrini, & Alexandri incendio diuino concremata fuerit pars Capitolij à meridiano, & intra templum Iouis manus ſiniſtra aurea reliquata fuerit, & dum ſacrificio vterentur ſubitò cœlo ſereno, mane diei Iouis, fulmine diuino mortui fuerint quattuor ſacerdotes idolorum, & Ara Iouis incendio concremata*. De IOVIS BASILICA in Palatio, intra quam factus eſt Conuentus præſentibus Auguſtis, vniuersiſque Aulicis poteſtatibus, habetur in actis S. Silueſtri Papæ. Ad IOVIS TEMPLVM INTRA TIBERII PALATIVM præſentatus S. Laurentius mart. IOVIS TEMPLVM APVD PAGVM creditur fuiſſe propè, & extra portam vrbis S. Sebaſtiani. Ad idem deductus S. Vrbanus Papa, & alij, ibìque erat LOCVS, qui dicebatur TRVCIDATORVM.

LACVS PASTORIS erat iuxta amphitheatrum ad Petram ſceleratam, ad quam decollati Euſebius, &

Mar-

Marcellus: notatur in tertia regione à P. Victore. fortè erat ſtagnum Neronis, de quo Mart. epig. 2. de Spectac.

Hic, vbi conſpicui venerabilis Amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.

MANVS CARNEA eſt locus in vrbe apud S. Marcum; nam inter mirabilia vrbis, adiuncta Chronico M. S. Romualdi de Salerno Legitur. *Ad S. Marcum, qui vocatur Manus Carnea*. ex Benedicti, canonici D. Petri, Rituali colligitur, locum hunc fuiſſe inter S. Marcum & cliuum argentarium, vbi nunc dicitur *Macello de Corui*, antequam aſcendatur idem cliuus, qui nunc dicitur *la ſalita di Marforio*. eòque dicitur, quia miniſter cædens S Luciam viduam factus eſt lapideus; manus autem eius carnea remanſit: ſic legitur in Martyrum actis. Vnde colligitur corruptela vulgaris denominationis, quicquid alij dicant de ſomniato macello, & domo Coruinorum.

AD METAM SVDANTEM, erat Domus Iuſtæ Matronæ religioſiſſimę.

AD MARTIS TEMPLVM quod erat extra Appiam Portam Sixtus Papa, Feliciſſimus, & Agapitus, ad quorum preces corruit aliqua pars templi, decollati fuerunt. Ad idem ductus S Cornelius Papa. Hìc S. Nemeſius comperit Valerianum, & Maximum ſacrificare dæmonibus.

In PALATIO IMPERATORIS IN PALATINO in ea parte, quæ reſpicit Amphitheatrum ſub Diocletiano, & Claudio ſæpius tribunal paratum. Item in Palatio Saluſtij ad portam Salariam.

SALVSTIANI HORTI, cuius ingentes ruinæ apparebant tempore Flauij Blondi, fuerint in Viminali ne, an in Quirinali, ipſe quamuis antiquariorum primus, indicare non potuit: De ijs autem pauca

lib. 2.

num 28. hæc ſcripſit. *Magnæ, & obſtupendæ ſunt ipſorum hortorum, quas adhuc extare videmus, murorum fornicùmque reliquiæ, quę à Viminali olim, nunc S. Agnetis, Porta in Collinam nunc Salariam ad S. Suſannam propemodum extenduntur*. Hæc Blondus. Huiuſmodi Hortos fuiſſe omnium pulcherrimos, & amœniſſimos, in quibus ſubterraneæ erant aquæ manufactæ, quę illos rigabant, credidit And. Fuluius lib. 2. cap. de Monte Quirinali, qui ſubdit, *Extant adhuc hortorum veſtigia in profunda valle parum intra Portam Salariam inter montem Quirinalem, & collem Hortulorum, cuius partem hi Horti cum ciſternis aquarum occupabant*. Blondum fuſiùs ſequitur Marlianus lib. 4. c. 23. Ad huiuſmodi hortos fuit Palatium forùmque Saluſtij, cuius miranda fundamenta, à nobis viſa, cernuntur ſepulta in vinea Dominorum de Veroſpijs. Eorum amplitudinem deſcribit Bernard. Gammuccius lib. 3. Antiquitatum his verbis; *Ne tempi noſtri in queſto ſteſſo luogo ſi veggono longo le mura della città certiſſimi veſtigij della loro grandezza, la quale conteneua in ſe quaſi tutto quello ſpatio, che è dalla porta Salaria fin'alla porta Pinciana, e per larghezza occupaua vna gran parte di quei colli, & inſieme quella piccola valle, che ſi vede eſſerui in mezzo*. Ibi ſpectabatur, tempore Sixti V. Obeliſcus ægyptiacis notis inſcriptus, humi proſtratus, & confractus: In huiuſmodi Saluſtiano Palatio, foròque Tribunal paratum fuit S Laurentio Martyri; & coram Decio aut Valeriano Cæſaribus præſentatus. Hic ad ferreas laminas ardentes damnatus; hinc eductus ad Montem Viminalem igniti martyrij palmam in Olympiadis thermis obtinuit. Propè huiuſmodi palatium ad arcus Portæ Salariæ habitabat S. Gabinius presb. qui fuit frater vterinus Caij

Papæ

Papæ, paterq; S. Susannæ, quorum acta notis explicata edidit anno 1628. Cæsar Becillus Congregationis Oratorij.

Ante PALLADIS TEMPLVM IN PALATINO pluriès tribunal paratum contra SS. Martyres.

Ad PALMAM erat locus iuxta Arcum triumphalem Septimij Seueri ad radices Capitolij; sic dicebatur ab antiqua arbore, ibìque decollabantur christiani; sic in vita S. Vitalis, & alibi.

PINVS erat locus in media vrbe, vbi nunc est templum S. Marci.

Ante SEPTISOLIVM in capite Circi Maximi, vbi est molendinum supra Marianam Aquam, qui locus antiquitùs vocabatur, Via Noua, dum S. Petrus Apostolus fugiens iret ad portam Appiam, tibiàmque demolitam haberet, cecidit ei fasciola.

Ad SERAPIDIS TEMPLVM, quod erat iuxta Secretarium, ductus fuit ad sacrificañ. S. Felix Senior presbyter ante tribunal Dracchi vrbis Præfecti.

SOLIS TEMPLVM erat apud Amphitheatrum, ante quod plures martyrio affecti christiani.

Ad Theatrum, eo loci, vbi nunc PLATEA vulgariter NAVONA dicitur, quam multi Alexandri Circum fuisse opinantur ad meretricum contubernium in lupanari ducta S. Agnes, vbi virgo permansit, & impurus Præfecti filius à Virginis custode Angelo occisus: est ibi templum S. Agnetis.

THERMAE DIOCLETIANI à Sanctis Martyribus fabrefactæ fuerunt. THERMAE NOVATI, vbi nunc templum S. Praxedis. In THERMIS OLYMPIADIS paratum Decio tribunal contra christianos. Intra THERMAS TRAIANI templum erat AEsculapij iussu Diocletiani ædificatum; in eo plumbatis cæsi Seuerus, Seuerianus, Carpoforus, & Victorinus emiserunt

ſerunt ſpiritum. In actis quoque Sanctorum Nerei, & Achillei idem templũ vocatur Baſilica, in qua pro tribunali ſedebat Valerianus. In Thermarum fornacibus miſſa S. Eugenia.

IN TIBERIM plures præcipitati Sancti viri.

IN VIA SACRA cecidit ex aere Simon Magus.

AD ZEI TEMPLVM ducta S. Martina. Iuppiter græcè dicitur Zeus; quòd, vt omnes interpretantur, vitæ dator ſit: vel quòd animantibus vitas inſpiret. Verùm Lactantius hanc etymologiam irridet, & iure quidem; magìsque ei placet, vt Zeus dictus ſit, quòd primus ex liberis Saturni maribus ſurtim à matre ſubtractus vixerit.

VICVS LATERITIVS eſt in capite Suburæ, vbi ædes S. Praxedis, & eſt, ni fallimur, idem cum Siliceo, & in Silice: nam in Actis S. Praxedis Vicus iſte vocatur lateritius, & apud Scriptores eccleſiaſticos vocatur IN SILICE, ibi, S. Lucia in Silice. Silices etiam ab ijſdem appellantur Saxa è lapide tiburtino; ſic in antiquiſſima inſcriptione in æde S Martinæ, in qua fit mentio S Coſmatis in Silice, non quia in Vico, & cliuo Siliceo (certum eſt enim fuiſſe in Via Sacra) ſed quia eius parietes ex dicto lapide conſtabant.

INTERLVDE, ideſt, inter duos ludos, ideſt, inter Amphitheatrum, & Circum Maximum.

DE TEMPLIS SANCTORVM VRBIS. Cap. VIIII.

NON eſt animus impræſentiarum, Hoſpes, exactam vrbis Romæ templorum hiſtoriam contexendi, vt eruditorum deſiderium expetit; Sed ſcribendi ſacrarum rerum epitomen, ad tui, cuius animus in ſacris vrbis rebus excurrendis verſatur, facilem, celerem

lerèmque notitiam. Hinc breuibus eorum primordia, aut fundationes indicauimus; insigniores instaurationes apposuimus; ornaméta propter raritatem hospitibus grata enumerauimus. Imaginũ, & reliquiarum omnium seriem prætermisimus, ijs contēti; quas propter peculiarem venerationem pio christiano non iniucundas foresumus arbitrati. Adiunximus pauca, omissis gentilium, & pluribus christianorum, quæ alibi sunt edita, epitaphia, vt christianorum ingenia admireris, & miscellanea lectione peregrinationis tędium mulceas; ac mortem laborum esse quietem addiscas.

Cæterùm admonitum te volumus, Alarico vrbem irruente, Gothi huiusmodi votum dedisse; Vt quicunque Romanorum in locis Christi inuenirentur, in eos agere belli iure non liceret, sed ibi & feriendi refrænaretur immanitas, & captiuandi cupiditas coerceretur. Ex Chronico Sancti Isidori ad annum.409. Item Sixtum IV. Pontificem contra subtrahentes ornamenta ex Ecclesijs, eorùmque fautores edidisse constitutionem, quam Laertius Cherubinus Iurisconsultissimus Romanus publicauit tom.1. Bullarij primæ editionis, quæ est sequens.

SIXTVS EPISCOPVS SERVVS

Seruorum Dei. Ad futuram rei memoriam.

CVM prouida Sanctorum Patrum decreta eos sacrilegos esse diffiniant, qui Ecclesias & loca sacra, Altissimo dedicata, deuastant, ipsorùmque diripiunt ornamenta; Sicut & illos, qui de sacro sacrum auferre impia temeritate præsumunt, parique vtrumq; flagitium ac duplici pœna coerceant, decet meritò,

Nos

Nos, cui ecclesiarum omnium cura, dispositione superna commissa est, pro detestatione tanti criminis, pròque statu prospero, venustate, & decore ipsarum ecclesiarum in sua decentia debitè conseruandis, omni vigilantia, & attentione curare, ne peruersorum crescente malitia, eędem ecclesiæ, & sacra Dei templa præcipuè Almæ vrbis, nostro conspectui anteposita, suis nudentur ornatibus, & huius sceleris nequissimi patratores debitam recipiant vltionem.

Sanè fide dignorum relatibus, non sine admiratione, ad nostrum peruenit auditum, quòd nonnulli iniquitatis filij se inaniter christianos esse profitentes, & à quorum oculis Dei timor, & reuerentia christianæ religionis abscessit, de patriarchalibus, & alijs sacratissimis ecclesijs, & basilicis dictæ Vrbis porphyreticos, marmoreos, & alios diuersorum generum, & colorum lapides, ad ipsarum vsum, decorem, & ornatum deputatos, ausu sacrilego, abstulerunt hactenus, & in dies auferre; eòsque ad diuersa loca per se vèl alios asportare presumunt, in grauem diuinæ Maiestatis offensam, ecclesiarum earumdem deformitatem, detrimentumq; animarum suarum, periculum, & scandalum plurimorum.

Nos igitur sacrilegorum impios, & temerarios ausus huiusmodi, quantum nobis ex Alto conceditur, reprimere cupientes; quamuis præmissorum occasione nonnullorum prædecessorum nostrorum sanctiones, & prohibitiones variæ emanauerint temporibus retroactis; quas (in eo dumtaxat, quod de ecclesiarum, & sacrorum locorum ornamentis, atque lapidibus antedictis minime auferendis prohibent, vel disponunt, seù illos, qui huiusmodi flagitiosissimos, ac penè in christiano orbe inauditos excessus perpetrare, & in his sacrilegas manus inijcere præsumpserunt, excommuni-

nica-

nicationis sententia innodatos fore declarant) in suo robore volumus permanere ; omnes & singulos cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis fuerint, qui ex præfatis lapidibus, siuè alijs ornamentis earumdem ecclesiarum, siue Basilicarum dictæ vrbis habuerint; aut in surripiendo, seruando, & retinendo auxilium præstiterint, vel fauorem, nisi à die habitæ præsentium litterarum notitia, ea restituant cum effectu : scientes verò reuelent, & ad notitiam nostram, saltèm per minores Pœnitentiarios nostros, deduci faciant, maioris excommunicationis sententia, à qua (nisi in mortis articulo, & debita satisfactione præuia) à nullo, præterquam à Romano Pontifice, absolui possint, irretitos esse ; Ecclesias verò, & loca alia, quorum vsibus & ornatui illa deputata fuerint, aut forsan (quod absit) deputari contigerit in futurum, tamdiù Ecclesiastico interdicto subiacere quamdiu ad loca, vnde priùs ablata fuere, absque diminutione aliqua, fuerint reportata : harum seriè declaramus.

Et insuper quisquis suæ salutis immemor sacrilegij crimen huiusmodi committere præsumpserit in futurum, vltra censuras præfatas, Ecclesiæ, siue Basilicæ à qua lapides, & ornamenta huiusmodi abstulerint, mediam libram auri pro recompensa sibi irrogatæ iniuriæ absquè diminutione aliqua soluere teneatur.

Nulli ergò, &c. nostræ voluntatis & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis &c. Dat. Romæ apud S. Petrum Anno Incarnat. Dominicę millesimo quadrigentesimo septuagesimo, septimo id. Aprilis, Pontificatus nostri anno 3.

Postremò Cardinalem S. Onuphrij Papæ Prouicarium contra amouentes, vel subtrahentes lapides sepulcrales à templis, sanctionem pœnalem publicauit tenoris sequentis.

 EDIT-

EDITTO

FR. ANTONIVS BARBERINVS Miſeratione Diuina tit. Sancti Petri ad Vincula S.R.E.Presbyt.Cardinalis, S. Onuphrij nuncupatus, S.D.N. Papæ Prouicarius generalis, Romanæque Curiæ, eiuſque Diſtrictus Iudex Ordinarius, &c.

ESſendoci ſtato preſuppoſto, che in alcune Chieſe. e luogij Pij contro ogni debito di giuſtitia, e pietà chriſtiana, ſiano ſtate leuate de fatto molte memorie, inſcrittioni, e lapidi, che li pij fedeli ſi ſono eretti per ſe ſteſſi, ò per mezzo de' loro heredi, e ſucceſſori in graue pregiuditio dell'antichità delle loro famiglie, e delli beneficij fatti, e da farſi all'iſteſſi.

E volendo Noi per il debito del noſtro offitio rimediare, e prouedere, che per l'auuenire non ſeguano tali diſordini. Con il preſente publico editto ordiniamo, e commandiamo à tutti Superiori di Chieſe, tanto ſecolari, quanto Regolari, che per l'auuenire non ardiſchino di muouere, nè far muouere quelle, che hoggi vi ſono, ſotto qualſiuoglia preteſto, ò colore, ſenza il conſenſo delle parti, e noſtra licenza in ſcritto, ſotto pena alli Regolari dell'vno, e l'altro ſeſſo, di priuatione di voce attiua, e paſsiua da incorrerſi ipſo facto, la reintegratione della quale riſeruiamo à noi; & à Preti Secolari ſotto pena di cento ſcudi, & altre pene à noſtro arbitrio.

Volendo, che il preſente Editto publicato, & affiſſo nelli ſoliti luoghi aſtringa tutti, come ſe li foſſe perſonalmente intimato. Dato in Roma li 2. d'Ottob. 1640.

Io.B.Epiſc.Camerineñ.Viceſg.

S.AEGI-

S. AEGIDII

In Burgo

Ad Portam Angelicã. Eſt iuris Baſilicæ S. Petri.

Trans Tiberim

Olim Sancto Laurentio martyri dicatum, & Capitulo S Mariæ Tranſtiberim vnitum: fuit anno 1610. conceſſum ad inſtaurandum Auguſtino Lancellotto lanio & dicatum S. AEgidio, apud quod idem inſtituit moniales, quas bonorum ſuorum hæredes fecit. Erat in angulo huius monaſterij propè dictam Eccleſiam; ſed obtento per moniales templo SS. Criſpini, & Criſpiniani Artis Calceolariorum, veteri ſuppreſſo, hoc inſtaurarunt, & D. Mariæ de Monte Carmelo dicarunt.

S. AGATHAE

In Subura

Antiquitate illuſtre, ad radices Montis Quirinalis; olim Gothorum Eccleſia; à Gregorio magno S. Agathæ, & Sebaſtiano conſecrata. A Cardinalibus Franciſco, & Antonio Barberinis inſtauratione nobilitata Eſt Diaconia Cardinalis ſub cura Monachorum Montis Virginis. de qua dixi in peculiari libello edito,

Trans Tiberim

A Gregorio II. in domo propria Honeſtæ matris ædificatum: ſub cura Clericorum doctrinæ Chriſtianæ. Olim erat vnitum S. Chryſogoni templo.

S. AGNETIS

In Agone

A platea ſic dictum; Paruum, at celebre & venerabile. Hùc in fornicibus ducta S Agnes. Hic impurus Præfecti filius ab eius caſtitate victus. Iacobus Grimaldus putat eſſe illud, quod Anaſtaſius Biblio-

thecarius vocat, Ad duo Furna: Est Diaconia Cardinalis sub cura Clericorum minorum. Præ foribus extat Tabula marmorea dedicationis.

ANNO DOMINI M C XXIII.
IND. I. MENSIS IANVARII DIE XXVIII.
HAEC ECCLESIA S. AGNAE DEDICATA EST
A DOMPNO CALLISTO II. PP.
CVM REMISSIONE ANNVATIM IN D DIE
VNIVS ANNI ET XL DIERVM.
HAE SVNT RELIQVIAE IN ALTARI POSITAE
SCILICET
INDVMENTVM QVOD ANGELVS DETVLIT
BEATAE AGNETI.
DE CAPILLIS ET VELO B MARIAE VIRGINIS
DENS APOSTOLI PAVLI
ET DE PANNO OCVLIS PRAEPOSITO
IN DECOLLATIONE EIVS.
BRACHIVM S CALLISTI PP. ET M. S.AGNETIS
S.EMERENTIANAE S.ANASTASII S EVSTACHII
DE BALTHEO S. GREGORII PP. TRYPHONIS
S. SEBASTIANI S. HERMETIS S.ALEXANDRI PP.
SANCTI CORNELII PAPAE.

In Via Numentana.

In gentilitio Sanctæ Agnetis prædio, vbi parentes eius sacrum corpus condiderunt, excitatum: tùm à Constantino, precibus suæ filiæ Constantiæ, ædificatum, Verùm quis fuerit hic Constantinus & hæc Constantia dubium videtur, stante varietate opinionum Cæs. Card. Baronij in Annal. an. 324. nu. 108 & Bolandi in notationibus ad vitam hujus Sanctæ. Habet valuas æneas,

æneas, columnas quattuordecim magnas, singulis alias paruas impositas. Inter magnas duæ ex alabastro, quibus maiores in Vrbe non vidimus. Lithostrotum ex marmore albi, viridis, & purpurei coloris. Sex candelabra antiqua, ex vicino S. Constantiæ templo translata, bases habent trigonales, in quibus aues humana facie, capita arietum, pueri vuas decerpentes. Hìc ab exilio rediens Liberius Papa habitauit, qui S. Agnetis sepulcrum marmoreis tabulis ornauit. Hoc Innocentius Basilicæ titulo decorauit, & Presbyteris gubernandum, regendum, & ornandum tradidit. Hìc Bonifacius Papa Baptismũ Paschæ celebrauit. Huius templi absidam, omnèmque Basilicam Symmachus Papa renouauit; Quam à solo restituerũt Honorius I. & Hadrianus. Hic Rothadus Suesionicæ vrbis Episcopus libellum contra suos accusatores Nicolao I. Pontifici tradidit, à quo coram omnibus fuit restitutus ad suum Episcopatum, quo eum priuauerat Hincmarus Remorum Archiepiscopus. Paulus V. Pont. corpus S. Agnetis sub ara maxima honorificentiùs recondidit, ara & ciborio magnificentissimis erectis. Est Abbatia curæ Canonicorum Regularium S. Saluatoris à Sixto IV. ann. 1490. aliò translatis monialibus, commissa. In dextera Naui.

Hic iacet abrepta extremo funere coniunx,
Nomine Tecla mihi, quæ caro pectore viuens
Demisi ceminum picnus si fata dedissent
Crudeli tabe consortem sustulit vnum.

DEPOSITA III. KAL. DECEMBRIS.

Item

Hic requiescit Restituta venerabilis abbatissa S. Agnetis
Virgo Deo dicat X. Kalend. Septembris
M. CC. XLII.

S. ALEXII.

In Vico, aut monte Auentino, olim Herculis Victoris, satis pulchrum:postea templum S.Bonifacij, vbi S.Dei Genitricis Imago,ex Edessa allata, conseruatur. Hìc scala lignea, sub quia in domo paterna diù delituit & obijt S. Alexius; olim fuit sub cura monachorum Benedictinorum.Sub Bonifatio IX. Monasterio præficitur Christoforus Maro Card. post cuius obitum illud Basilicæ Vaticanæ adiectum est. Nunc est sub regimine monachornm S.Hieronymi. Sub Altari maiori sunt corpora SS Bonifacij mart.& Alexij Confess. Aglaæ, & Hermetis mart. Idem Altare templùmque vniuersum nobili opere magnòque sumptu perpoliuit Card à Balneo Titularis, puteùmque obsoletæ venerationis ornauit.

S. AMBROSII

De Maxima

In Regione S.Angeli prope Matthæiorum palatium, & forum Piscarium. Iacobus Grimaldus putat esse illud, quod Anastasius Bibliothecarius in Leone III. vocat S.Maria Ambrosij. A fundamentis illud ædificare cœperunt Moniales ordinis S. Benedicti: Idẽque existimamus, quod alibi dicitur S. Maria de Maxima. olim erat parochiale.

Mediolanensium

In Campo Martio in via Cursus. Est Oratorium nationis Mediolanensium, apud quod habetur eius hospitale pro infirmis.

S. ANASTASIAE

In radicibus mõtis Palatini ad Circum Max.antiquissimum à Damaso, & Hilaro Pontificibus ornatum,

cuius

cuius sartatecta Leo III. nouiter restaurauit. Annis retroactis Card. Bernardus de ROYAS, & Sandoual Titularis frontem, & porticum ante illud construxit, quã anno 1634. tempore bacchanalium, ventorum vi collapsam Vrbanus VIII. restaurauit. Est Titulus Presb. Card. & Canonicorum Collegiata. Huic templo proxima erat Ara Consi subterranea, & templum Neptuni equestris.

S. ANASTASII

Ad Aquas Saluias

Religione celebre: In Villa sic in Actis martyrum appellata. Creditur, à salientibus aquis locum fuisse dictum ad Aquas Saluias; seu ab aquis medicinalibus hìc circumquaque emergentibus, quæ ægros saluos prestant. Olim S. Ioanni Baptistæ dicatum, vbi requiescunt venerabiles reliquiæ S. Anastasij. Incendio consumptum Hadrianus Papa restaurauit. In proxima Capella ad tres fontes est locus martyrij S. Pauli, vbi est columna, super quam S. Paulus decollatus fuit Est Abbatia commendata clerico seculari sub regimine monachorum Cistercienfium Prouinciæ Tusciæ. Vide plura infra VV. S. Maria Scala Cœli; & S. Paulus ad Aquas Saluias; & SS. Vinc. & Anast.

Coquorum

In Regione Harenulæ supra Tiberim: antiquum à Societate Coquorum restitutum, & rectum, cum animarum cura. Olim in Piscinula dicebatur; In media ecclesia hæc habentur epitaphia.

D. O. M.

Fuimus in vita heroes, in funere vermes
Pascimus, & merito pabs perit ipsa suo.

At, qui diuinis inhiabat spiritus aulis,
Has habet, & voto non perit ille suo.
CI. CVRIALES F. F. M. D. XLVIII.

Aliud

IOANNI DE VALLE
Natione Gallo, Pauli III. P.M. Secretiori coquo, societatis Coquorum Priori huius ecclesiæ vltimo Rectori eadem Societas benemerēti pos Vixit ann. 55. obijt 11. Aprilis M. D. XLII.

Ad Fontem Triuij

Sub Quirinali; paruum antea; sub cura fratrum S. Hieronymi, & parochiale; nunc à Card. Iulio Mazarino renouatum. Vide infra Verbo, S. Vincentius.

S. ANDREAE

Aquarenariorum

Vide S. Maria de Pace.

In Cliuo Scauri

Antiquissimum, vbi S. Gregorius Monasterium construxit: paruum, sed pulchrè ornatum ad S. Gregorij Vbi Honorius II. defunctus est. Vide infra Verbo, S. Gregorius.

In Exquilijs

Dirutum apud S. Antonium, intrà proximi Xenodochij ambitum. Eius muri, & absis musiua à Simplicio Papa facta adhuc superest. Idem Catabarbaræ Patritiæ nuncupatur ab Anastasio, qui tecta Leonē III. restaurasse refert. A Grimaldo, in Aurisario appellatur.

De Frattis

A sepibus hortorum illic extantium appellatum.

Olim

Olim parochiale ex 57. ferè paruis familijs constans: Habebat cõtiguam domum, quæ dicebatur hospitalis quæ gratis pauperibus ad inhabitandum concedebatur. A Bubalorum familia sumptuosè cœptum cuius hæc extat inscriptio supra maiorem portam.

OCTAVIVS BVBALVS DE CANCELLARIIS FIGHINI MARCHIO

Templum hoc SS Andreæ Apostolo, & Francisco de Paula suæ familiæ Patronis exædificauit, ornauit, addixit

ANNO DOM. M. DC. XII.

Est imperfectum; Parochiale; sub cura fratrum Minimorum S Francisci de Paula. Existimamus esse, quod alibi reperitur sub vocabulo S. Andreæ inter hortos, & de Vrsis in Pincis.

In Laterano

Paruum hospitalis infirmorum sub cura Archiconfraternitatis nobilium Romanorum. Olim vocabatur SS. Andreas, & Bartholomæus Honorij; ab Honorio Papa ædificatum: Ab Hadriano Primo nouitèr extructum, de quo Bibliothecarius in eisdem.

In Mentuza

In radice montis Capitolini ad Turrim speculorum. Olim Matutæ. Appellatur etiam ad Funarios. olim erat Parochia. nunc est Confraternitatis lapicidarum. Ibi hoc est Epitaphium.

D. O. M.

Victorio Festo de Aspra V I. *D. clerico Sabino, ecclesiæ huius Rectori, & restauratori. Eugenia mater & Ioannes, & Augustinus fratres, Lælius, Iulius iurisconsulti, & Federicus Philosophus nepotes, ex Ioan. fratre P. C. Vix an. XLI. m VIII. obijt 18. Decembris M. D. LXXII.*

Ad

Paruum,occaſione capitis S.Andreæ Romam aduecti ædificatum . Eſt Archiconfraternitatis ſanctiſſimæ Trinitatis Conualeſcentium .

In Portugallo

In Subura propè Amphitheatrum Veſpaſiani , & Hortos Cardinalis Lanfranci, tùm Cardinalis Pij;olim Buſta Gallica. Eſt confraternitatis Veſtiarorum, qui vulgò,Regattieri,vocantur. In eo olim fuit cura animarum .

In Quirinali

Apud Domum probationis Societatis Ieſu. Dicebatur de Caballo. An.1561 erat parochiale omnino deſertum , & deſolatum , & ſine populo. Ibi eſt corpus B. Stanislai CoſtKæ nobilis Poloni .

De Scaphi

Trans Tiberim Societatis ſanctiſsimi Sacramenti eccleſiæ ſanctæ Cæciliæ , ni fallimur.

De Valle

In Regione, vbi Domus familię Vallenſis, ſeù de Valle. Ibi olim Theatrum Pompei; à clericis regularibus Theatinis intra Picolomineorum ædes cœptum ſumptibus Cardinalis Geſualdi: tum à Cardinale Alexandro Montalto magnificentiſsimè perfectum. Hinc paullò diſtans ſupra proximam cloacam erat antiqua Aedes S.Sebaſtiani,cognominata in via Papæ, cuius religio, ea ſolo æquata, Sixti V. iuſsu, ſeruatur in ſumptuoſo familiæ Barberinæ ſacello. Templum eſt omni ex parte ſpectabile.

Propè Sacrarij fores.

Men-

D. O. M.

Mentis eram hoſpitium, gelidi ſum marmoris hoſpes:
Mens dedit eſſe hominem, mors modo vertit humũ.
Hoſpitium mihi vita fuit, ſibi terra recepit
Omnia, mens tantùm quod bene geſſit habet.

Aliud ibìdem.

D. O. M.

Plura ſub exiguis clauduntur corpora ſaxis,
Et tamen in ſaxis clauditur hiſce nihil
Quid mortalis homo nihil eſt, nil clauditur ergò;
Sic nos mortales mors nihil eſſe monet
CAMILLA PELLEGRINA THOMAE BVSIO
VIRO BENEM. SIBIQ. MOERENS P.
A. S. M. DC. XXXIII.

In Via Flaminia

Extra Vrbis moenia à Iulio III. ædificatum, & vnitum S. Mariæ de Populo; parochiale.

S. ANGELI

In Burgo

Apud Arcem Hadriani, Societatis laicorum.

Cuſtodis

In Regione Triuij, Archiconfraternitatis Laicorum.

Ad Fornaces

Extra Burgi portam Fabricæ, à laterariorum Societate excitatum. Eſt Parochiale filiale Baſilicæ Vaticanæ.

De Mincinello

Alias de Mozarella, in Regione Pontis, apud montem Iordanum. Hodie à S. Iuliano, protectore Societatis laicorum ibi erectæ, vocatur S. Iuliani.

In Piſcina

Apud quod nunc eſt forum Piſcarium, in ſummo Circo, ideſt, in capiti Circi Flaminij (vt Iacobus Grimaldus m.s. de Canonicis Vat Baſilicæ interpretatus eſt in Leone III.) à Bonifacio Papa dedicatum, ſeù excitatum. Propè olim fuit Templum Bellonæ, vel, vt alicui placet, Mercurij, & coniuncta illi excelſa porticus poſt incendium reſtituta à Seuero, & Antonino Pio, vt inſcriptio teſtatur. Eſt Eccleſia Collegiata & Diaconia S. R. E. Card ab Andrea Card. Peretto in preſentem formam reſtituta.

S. ANIANI

In Regione Ripæ, ſocietatis ſamulorum Sutorum.

S. ANNAE

Ad Funarios

In Regione Harenulæ, ſiue Areolæ, Monialium ordinis S. Benedicti, in quarum monaſterio an. 1538. erat Aedes S. Saluatoris, vel, vt Grimaldo placet, S. Mariæ in Iulia.

Parafrænariorum

Romanæ Curię, in Burgo Pio: frontiſpicium ex modulo architecti Vignolæ cœptum, ſed imperfectum

In Quirinali

Excitatum anno 1608. vnà cum Monialium monaſterio à fratribus Diſcalceatis Carmelitanis.

S. ANTONII

Abbatis in Exquilijs

Ad celebres Hortos Cardinalis Montis alti, de quo etiam ſupra in S. Andrea; vnà cum infirmorum Hoſpitali erectum, & dotatum à Card. Capoccio Romano,

no, non inelegans, & spectabile: est sub cura fratrum S. Antonij nationis Gallicanæ.

Est ibidem ad altare D. Antonij tabella appensa cum imagine hominis ardentis depicta, cum hac inscriptione.

VIRESCIT VVLNERE VIRTVS Marcus Brixianus miles, admota aræ D. Antonij manu, periurus vltore numinis igne correptus moritur. IDIB. AVGVSTI AN. M.D. XXXVII.

Contigit huiusmodi miraculum, Paulo III. Pont. anno M.D.XXXVII. vt in tabella; eiusdemq; meminerunt Pancirolus in Thes. Vrbis primę ędititionis, & Tilmannus Bredembachius lib. 3. Sacrar. Collation. Illud fusiùs descripsit Hieronymus Borgius electus Episcopus Massę Lubensis carminibus, quę ex scripsi ex m. s. collectione carminum dicti Borgij existeñ. apud CL. V. Leonem Allatium; quę hęc sunt.

Miraculnm in Esquilijs editum an. 1537.

Quis neget esse Deum? quis nunc sine vindice pœna
Turpia committi crimina posse putet?
Paulus ad Esquilias peditum dum cogeret agmen,
Roma Vrbs rem miram vidit, & obstupuit.
Antoni pedites tres ignipotentis ad ædem
Stertebant somno nocte silente graui.
Horum vnus socio furatus denegat aurum,
Ac rabido testes aduocat ore Deos.
Cereus hinc ardens sua cuique piacula fecit;
Atque ita fur soluit perfidus ora prior.
Sic mihi, si merui, corpus sacer hauriat ignis,
Ardet vt hic rapido cereus igne, precor.
Nec mora: corripuit sacer ignis viscera sontis,
Fumat & ardenti corpore dirus odor.
Ambustàmque Caron animam, taboq; fluentem
Traijcere horrescens ex Acheronte fugat.

Nunc

Nunc vmbra infelix bustum circumuolat atrum
Ac vano gemitu Numina læsa rogat.
O si alij vltores Dij tales sontibus essent,
Auderent homines parcius omne nefas.

De eodem eiusdem

Aurum furatus iurauit miles ad aram
Antoni, socio surripuisse nihil.
Confestim sacer ignis edit miserabile corpus
Furis, & astantes territat asper odor.
O felix genus humanum, si sumere pœnas
Aspiceret subitas gens scelerata Deos.

E conspectu Ecclesiæ in memoriam (vt Seb. Conradus in Itinerario trium germanorum adolescentum) reconciliationis Henrici IV. Galliæ,& Nauarræ Regis; est supra basim pyramis graniti lapidis erecta semirotunda, in cuius vertice Crux aurata extat: & versus S.Antonij, Christi eidem affixi imago;à tergo autem,B. Virgo radiato corpore lunam bicornem pedibus premens,nobili ciborio operta; supra portam Ecclesiæ, hæc est inscriptio.

D. PETRVS CARD CAPOCCIVS
MANDAVIT CONSTRVI HOSPITALE
IN LOCO ISTO, ET DD. OTHO EPISCOPVS
TVSCVLANVS, ET IOANNES CAIETANVS
CARDINALES EXEQVVTORES FIERI
FECERVNT PRO ANIMA D PETRI CAPOCCII.

Plura de d. Petri Capoccij rebus gestis, & huius hospitalis erectione scripsi in notis noui operis Ciaconiani de Pontificibus, & Cardinalibus.

In constitutione Pontificia, quæ incipit. *Etsi ex iniuncto.* à Pontifice deputatur quidam frater Sanguineus Magister, & Rector, cui iniungitur, quod subdit ibi Pontifex,his verbis.

Volumus autem, quòd omnes fratres, & sorores, ac

oblati

oblati, & oblatæ, quos, vel quas in eodem hospitali S. Andreæ admitti contigerit, tibi, tuisque successoribus obedientiam, & reuerentiam expressè promittant; quòdque tu, & ipsi in castitate, & sine proprio viuetis in perpetuum; ac instituta, quæ Venerabilis frater noster Tusculanus Episcopus, & dil fil noster S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis per se, vel aliũ in hospitali præfato prouiderint statuenda, fauente diuina clementia, studebitis inuiolabiliter obseruare. Ex primo lib formularij Marini de Ebolo p 258. Cæterum Franciscus Schottus in Itinerario sic scribit: *Adiacet illi Hospitalis domus à Pio IV. Mediolanense Pont. Max. instaurata.*

In Augusta.

In via cursus recens, & magnificum fratrum Eremitarum S. Augustini Discalceatorum.

Lusitanorum.

In regione Campi Martij in loco, qui à publica taberna, vulgò dicitur, la Scrofa. Paruum, & imperfectum; sed elegans & Doctoris Nauarri sepultura celebre. Regitur à Lusitana Natione.

S. APOLLINARIS

Propè Turrim Sanguineam, non longè à S. Augustino. Olim Apollinis secundùm Blondum S. Apollinari mar. & Præsuli Rauennateñ. ab Hadriano Primo dicatum, vt, nominis similitudine, memoriam idolorum confũderet, vt scribit Io. Tortelius, Verbo, Circus.

Est Parochiale, & olim erat etiam Collegiatum: nunc est Collegij Germanorum, & Vngarorum sub regimine Patrum Societatis Iesu. An. 1647. illustratur Imagine B. M. Virginis miraculis insigni, de qua Odoardus Ceccarellus in libello italicè edito Romæ.

S. APOL-

S. APOLLONIAE

De oliua, in Regione trans Tiberim Monialium Ordinis Sancti Francisci.

SS. APOSTOLORVM

In Regione Triuij, prope ædes Columnensium, valdè magnificum à Pelagio Papa initiatum; à Ioanne III. perfectum, & dicatum SS. Philippo, & Iacobo Apostolis, quorum corpora hic requiescunt. Eius porticum à Paulo Primo cœptam, Hadrianus Primus renouauit, & Absidam ruinosam confirmauit. Quadriporticum Leo III. renouauit. Hoc quamplurimis Sanctorum reliquijs Stephanus VI. ditauit. Iulius II. penè collabentem Aedem restituit, porticum præ foribus fornicatam posuit. Incolunt fratres Conuentuales S. Francisci, ex gratia Card. Bessarionis, qui Canonicos amouit, & est Titulus Cardinalis.

Hæc selegi Epitaphia.

EVANGELISTAE BONSENIORIO.

Laurentia marito concordissimo, & liberi nouem Bonseniorij Patri optimo poss Vix. an. 65. m. 8. d. 6.
An. Christi 1483. 15. Cal. Octobris hora 15. obijt.

Viue diù quicumque potes, nos viximus olim,
Fortunàmque suam vita secunda tulit.
Vrbs mihi natalem, gens Bonseniora nomen,
Cuius quicquid habet muneris illa dedit.
Pignora cara nouem, & rarum sanctissima Coniux
Frigida presserunt lumina, lector, Aue.

Aliud.

Gentilis tumulo iacet hoc Laurentia, secum & simplicitas, mores, gratia, forma, fides.

Monumenta ad fauorem huius Basilicę lubet assuere, quæ exscripsimus ex Cod. Bib. Vaticanæ 5560.

G Volaterranus Apostolicæ Sedis Protonot. & Basilicæ duodecim Apostolorum Vicarius pro B. Episcopo

Tus-

Tusculano eiusdem Commendatario hæc scribit anno 1454.

Constantinus Imperator - - - - Basilicam duodecim Apostolorum in media vrbe, vbi nunc est Atrium præsentis ecclesiæ iuxtà viam, non tamen parue quantitatis, sicuti semirupti arcus, & parietes in fronte præsentis ecclesię, & amplissimi postes, & spatiosa super liminaria, ac pauimenta sepulta ostendunt, deuotissimè fabricauit, & dedicari rogauit. Et in atrio ante ingreßum eius marmoreos gradus Palatij di massa vnius marmoris; nec non & calicem marmoreum ad ornatum Basilicæ collocauit. Deinde, Bizantium secedente, Palatium suum, quod Romæ habebat, nihilominus insignia Imperialia Romano Pontifici perpetuo iure concessit: Ad cuius curiam Romani ciues velut domestici, & familiares, vel potius consanguinei frequenter abeuntes honorabantur, & ab his, quæ facere volebant illis in partibus non ambigebantur. Vnde contigit, vt ex mandato B. Helenæ Hieropolim Phrygiæ vrbem proficiscentes, corpùsque Philippi Apostoli inde sumentes, lætabundi Romam adduxerunt, & in Ecclesia B. Petri commendauerunt. Iisdem ferè temporibus nautici viri de ciuitate Formia Hierosolymam transmeantes corpus B. Iacobi Apostoli iuxtà templum Dominici (sic B. Hieronymus refert) sepultum, de sepulcro callidè educentes ad ciuitatem suam Formiam transtulerunt, & illic honorificè recondientes imposuerunt loculo eius titulum sic dicentem.

HIC REQVIESCIT IACOBVS APOSTOLVS FRATER DOMINI.

Qualiter verò præfata ciuitas Formia postea destructa fuerit, certum non habemus. Restat tamen dicendum à quibus præsens Basilica rursus à fundamentis miræ longitudinis, latitudinis, & altitudinis iuxta

 vete-

veterem sit ædificata, & in meliorem situm transmutata.

Successit quidem Pelagius Primus,[a] qui vigesimus nonus à B. Siluestro Romanæ Ecclesiæ cathedram tenens, tempore Iustiniani imperatoris, cum Narsus Patricius ad gubernandam Remp. Romę resideret, nouam Basilicam duodecim Apostolorum ædificauit, & ab ortu Solis absidiam conuertens in similitudinem crucis fabricam eius bracchiatam largissimè inchoauit, quod primus versus in absidia eius declarat dicens,

Hic prior Antistes vestigia parua reliquit.

Ingrediente autem S. Pelagio viam vniuersæ carnis, successit ei Papa Ioannes Tertius, qui, quod Pelagius incepit, pleniter, & largiter ipse perfecit. Quod secundus versus in Absidia sic denotat dicens

Suppleuit cœterum Papa Ioannes opus.

Et in maiori superliminari parte ecclesię huiusmodi versus exarati sunt.

Pelagius cœpit, compleuit Papa Ioannes.
Vnus opus amborum par micat & meritum.

Ad hanc autem Basilicam efficaciter explendam præfatus Narsus Patricius columnas, & lapides Traiani Palatij, quotquot neceßarios haberet, concessit; præcelsam quoque columnam coclidem eiusdem Palatij historiatam cum circuitu suo ad honorem, & vtilitatem surgentis Basilicæ Apostolorum perpetuo iure condonauit, & incolumen conseruandam commendauit. Deindè cum Romana Vrbs per Imperatorē tunc & Patricium eius magnæ reuerentiæ, & timori tunc haberetur, per manum tamen validam corpus B. Iacobi Apostoli Romam fecit adduci de præfata ciuitate Formiæ. Sic demùm in Basilica Duodecim Apostolorum vtriusque Apostoli corpora decenti cum honore recondiuit, & in Kal. Maij in honorem duodecim

Apo-

Apostolorum ecclesiam [b] *consecrauit, & inter reliquos Titulos Vrbis priuilegiauit, & honorauit, atque, in quibusdam dignitatibus, Patriarchalibus ecclesijs coequauit Sanè hanc translationem Apostolorum, etsi per alias traditiones, & inditia eorum corpora in Basilica prefata XII. Apostolorum persistere non dubitaremus., potius tamen D. Petrus Aegidij industrius vir, & venerabilis monachus Casinensis monasterij in præfata translatione Apostolorum, nos corroborauit, & confirmauit. Asseruit namque nobis quomodo præfata corpora Apostolorum eo, quo diximus, modo Romam adducta sunt, sicut in libro Antiquitatum apud Neapolim nobilem ciuitatem reperit & in Basilica duodecim Apostolorum, quæ est in media Vrbe cum iucunditate, & magna reuerentia sunt locata.*

Euoluto autem tempore multo, suscepit Romanam cathedram Stephanus V. [c] *Papa, qui in ordine Pontificum à Ioãne Tertio, conditore sæpe dictæ Basilicæ, est quinquagesimus primus: Hic Basilicam duodecim Apostolorum ruinæ proximam, quasi à fundamento reædificauit, depinxit, atque construxit;* Corpùsque *B. Eugeniæ Virg. & Mart. integrum, nec non matris suæ* Claudiæ *cum multis alijs martyribus in Basilicam duodecim Apostolorum adduxit, quorum nomina sunt,*

Bonus, Faustus, Maurus, Calumniosus, *Ioannes, Exuperantius, Primitiuus,* Cyrillus, *Honoratus, Theodosius, Iouinus, Basileus, sicut simul omnes in vna ecclesia fuerant cum B Eugenia: ad ecclesiam Apostolorum sunt translati, quos omnes in latere ecclesiæ ad australem partem in conca porphyretica recondiuit. Ipse quidem magnam partem inuentorum martyrum in hanc eandem Basilicam* Chrysanthi, *Da-*

 riæ,

riæ, & aliorum martyrum, præ alijs titulis, tradidit. Non autem credimus fore necesse scribendi vobis, quomodo corpus B Sauini similiter & in alia conca porphyretica in alio latere eiusdem ecclesiæ cum colobio B.Thomę Apostoli, vnde, veteri consuetudine tradita est statio ibi in festiuitate B.Thomæ Apostoli, & sacris pignoribus B.Clementis sit reconditum, atq; in eodem Altari sacratum. Hoc etiam ipsa pictura parietis testatur, & ipsum Altare antiquitùs Clementis vocabatur. Sed *postquam corpus B.Sáuini ibi appositum est, neglecto nomine Clementis, retinuit nomen* Sauini. *Sciendum autem est, quia in Altari maiori pręter illa duo pretiosa corpora prædictorum duorum Apostolorum, aliorum quoque singulorum Apostolorum pars ibi recondita est; propter quod vocata est Basilica duodecim Apostolorum. Rutilans etiam diuersorum Martyrum copia nihilominus Reliquiarum ibidem posita est. Laudemus igitur Dominum, quòd istis sanctis Pontificibus tale, tantumq; opus dederit incipere, & consummare; & ipsi rogemus Dominum, vt det nobis opere perseuerare, vnde perpetuam gloriam cum sanctis omnibus mereamur acceptare. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.*

Honorius Papa II. in const. quæ incipit, Quoniæm Dat. anno Dom.1127. Pontif. sui 3. comprobat iudicium, & decretum Rectorum Fraternitatis maioris de dignitate Crucis eiusdem fraternitatis circa ecclesiam S.Marci pro ecclesia Duodecim Apostolorum.

Alexander **Papa III.** *concessit Stationem in festo sancti Iacobi Maioris in const. Attendentes. Dat. Anagniæ 17. Kal. Augusti his verbis.*

Stationem *Ecclesiæ vestrę (duodecim Apostolorum)*

quæ

quę quinta feria infra octauam Pentecosten annuatim fieri consueuit, ad preces vestras, & instantiam dilecti filij Gregorij Subdiaconi nostri in diem festiuitatis B. Iacobi Maioris de communi fratrum nostrorum consilio commutamus auctoritate Apostolica. Statuentes, vt Statio ipsa, sicut hactenus proxima quinta feria post festum Pentecosten in ecclesia vestra fieri consueuit, ita etiam in festo B. Iacobi in eadem ecclesia solemniter fieri debeat, & deuotè, &c.

Idem mandat Primicerio, & clericis scholę cantorum, quatenus de cętero in festo B. Iacobi stationem in præscripta ecclesia (sunt verba Bullæ) occasione, & excusatione postposita cum ea, qua conuenit deuotione ac reuerentia, annis singulis faciant, in const. Apostolica Sedes. Dat. Anagniæ 17. Kal. Aug.

Alexander Papa IV. Indulgentiam vnius anni, & 40. dierum concessit his verbis.

Omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ad d. basilicam in festo Apostolorum dictorum Philippi & Iacobi, & duobus diebus sequentibus causa deuotionis accesserint, annuatim vnum annum & 40. dies de iniuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Dat Laterani 8. Idus Maij pontificatus nostri an. 3

Honorius IV. litteris directis Cardinali Archipresbytero, & Capitulo Basilicæ duodecim Apostolorum datis Laterani 3. id. Nouembris pontificatus sui an. 1 reducit Capitulum ad duodecim canonicos.

Gregorius IX. idem ad numerum denarium reduxit in const. Iustis. dat. Laterani 3. id. Octobris Pont. sui an. 4.

Innocentius IV. ad numerum octonarium const. Exposita Dat. Anagniæ 10. Kal. Septembris pontificatus sui an. 12.

Eugenius IV, ad numerum quaternarium const. Dum ad personam. Dat Romæ apud S.Petrum Anno Incarnat. 1443. xi. Kal. Martij. Pontificatus sui anno 13.

Ecclesiæ suppositæ olim Titulo Basilicæ duodecim Apostolorum erant infrascriptæ.

Ecclesia S. Athanasij pro medietate cum cura in regione Triuij.

Ecclesia cū cura S.Nicolai de Porcis in regione Triuij.

Ecclesia S.Nicolai ad Columnam Traiani cum cura in regione montium.

Ecclesia S. Laurentij in via Bibaretica in regione montium.

Ecclesia sancti Abbacyri collegiata in via Bibaretica in reg. montium. Hanc concessit Anacletus Papa II. Basilicę duodecim Apostolorum an. Incarn. 1130. 8.Kal.Maij Pont. primo in const. Vniuersos.

Ecclesia S. Mariæ in Campo Carleo cum cura in regione montium.

Ecclesia sancti Siluestri de Arcioninis in regione montium.

Confinia Parochię assignatæ à Ioanne Papa III. in supracit. const. Quoniam.

A via, vbi est [d] *calix marmoreus : & lapis marmoreus magnus in gradibus excauatus cum omnibus domibus ante se; & inde itur iuxta ecclesiā Sancti Marcelli, & declinatur ad læuam ante ecclesiam S.Mariæ, quæ est in Via lata ; & inde recto itinere producitur per viam, quæ est sub monte* [e] *Tarpeio vsque ad arcum Elagentariorum* [f] *(fortè legendum, Argentariorum) & indè itur in viam ad læuam per viam secus hortum qui dicitur Mirabilis;* [g] *atq; per scalam mortuorum* [h] *fit ascensus per cauam montis vsque ante caballos mar-*

moreos

moreos recta via; ac inde vertitur ante arcum Pacis. Deinde ad dexteram extenditur iuxta latus montis super catricam,[i] & exinde deriuatur per calicem[l] mõtis vsq; ad hortum Veneris;[m] & deinde itur in viam Salariam[n] & exitur in Pincianam. Deinde descenditur per silicem,[o] & fit transitus super formam Virginem[p] iuxta monumentũ;[q] & deinde conuertitur citra eandem formam continuò vsque illuc, vbi dicitur, Cannella[r] eiusdem formę; & exinde recolligitur per viculum capralicum cum insula & casis ex vtroque latere viæ ad prefatum calicem marmoreum, & lapidem in gradibus excauatum.

Hæc confinia sic modò describeremus. A via, quæ à Palatio DD. de Mutis producitur ad Cursum ante S. Marię in Via lata: quæq; declinat ante eandem versus Palatium Aldobrandinorum, & S. Marci vsque ad locum, qui dicitur vulgò, Macello de Corui: Tùm pergit ad radices Montis Capitolini vsque ad S. Laurentiolum: inde ad viam retro Ecclesiam S. Martinæ, vsque aliam Pantanorum, vt aiunt; & secus eamdem pergit per forum Neruæ versus S. Mariam de Montibus vsque ad S. Saluatorem: hinc ascendit ad læuam per Burgum S. Agathæ, tum ante hanc vsque ad Sanctum Siluestrum Theatinorum. Postea declinans à dexteris rectà per Quirinalem versus Portam Piam, vsque ad viam, quæ tendit ad Salariam Portam: hinc ad Pincianam, vnde intersecans Hortos Mediceos descendebat per viam silicatam supra, & vltra formam Aquæ Virginis, vbi terminatur platea Ambasiatoris Hispanici è conspectu S. Caroli Mediolanensium, vbi stat Mausoleum Augusti: Deinde conuertebatur ad, & citra eamdem formam ante Palatium dicti Ambasiatoris, & recta ad Palatium Cardinalis Carpinei, vbi est emissarium, ab imperitis

Cannella, dictum, Aquæ Virginis: exinde recolligebatur per viculum, qui nostris temporibus est inter monasterium sancti Iacobi de Morattis, & aliud Virginum, redeundo ad Palatium DD. de Mutis.

Anno sal. 1463. die 15. Iulij Conuentus cum basilica SS. XII. Apostolorum fuit assignatus Fratribus Conuentualibus D. Francisci, vt P. Mag. Petrus Rodulphus à Tausiniano adnotauit ex antiquo exemplari manuscripto.

Notæ ad supradicta monumenta

a *Pelagius I.*] Hoc fatetur Ioannes Tertius in constit. *Quoniam primitiuam*. Data mense Maio die 3. per manus Petri Episcopi Cancellarij Sanctæ Sedis Apostolicæ, sic præ cæteris: *Placuit mihi Ioanni Vrbis Romæ humillimo Pontifici ecclesiam duodecim Apostolorum consummare, quam Pelagius Papa bon. mem. Prædecessor meus ante Palatium Constantij initiauit, sed morte preuentus incohoatam reliquit.*

b *Consecrauit.*] Constat ex cit. bulla Ioannis III. sic *Hanc etiam & in natali Apostolorum Philippi, & Iacobi, quod est in Kal. Maij ad honorem omniū Apostolorum decenter dedicatam Titulum Cardinalem illam constituimus, nec non Parochiam sicut Tituli alij vrbis habent --- deliberamus &c.* & infra. *Insuper ex sacro nostro Vestiario hæc donaria contulimus, videlicet, crucem vnā aureā pensantem libras sex; Calicem vnum pensantem libras duas. Calices duos pensantes libras quattuor. Vestes quoque sericas cum albis & auro contextas quatuor. Libris etiam multis, ac varijs eam adornare curauimus.*

c *Stephanus V.*] Huius Stephani ædificationem recitat etiam Laur. Surius in inuentione S. Diodori in mense Martio.

d *Calix marmoreus*] Vas istud est in primo atrio mo-

monasterij fratrum Conuentualium sanctorum Apostolorum.

e *Sub monte Tarpeio]* Id est ad Macellum coruorum.

f *Elagentariorum]* Paullò vltra Sanctum Laurentiolum.

g *Hortum, qui dicitur mirabilis]* Erat retro ecclesias Sanctæ Martinæ, & Sancti Hadriani.

h *Scalam mortuorum.]* Nunc dicitur Burgus S. Agathæ Gothorum.

i *Catricam]* Id est, vbi erat mons cum templo Clatræ imminens Regioni, & fonti Triuij, vbi erat Palatium, & vinea Oliuerij Carafę Cardinalis Neap.

l *Calicem montis]* Id est, per extremitarem montis; videlicet inter montem & vallem Quirinalem.

m *Hortum Veneris.]* Fortè ad Hortam, siue Hortensem Venerem, cuius Aedes erat ad Portam Collinam à Pio IV. clausam.

n *In Salariam, & --- Pincianam]* Ex Portis notissimę viæ.

o *Per Silicem]* Id est per cliuum silice stratum.

p *Formam Virginem.]* Aquæ Virginis.

q *Monumentum.]* Mausoleum Augusti.

r *Cannella)* Emissarium Aquę Virginis.

ASCENSIONIS DOMINI

Paruum apud Portam Angelicam. Hodie ab Imagine B. Virginis Mariæ miraculis conspicua, & anno 1588. Romam delata à quodam Albentio Calabro, vocatur S. Mariæ Portæ Angelicæ. Fratres Eremitæ hìc conuiuunt, & pauperes peregrinos hospitalitate fouent.

S. ATHANASII

In Regione Campi Martij in via Paulina, in loco, qui vulgò dicitur *Babuino* à deformis quadam figura Satyri

tyri fonti imposita. Id Gregorius XIII. Pont. vnà cum Collegio ad Græcos iuuenes erudiendos ædificauit, cuius primum lapidem Iulius Card. Sanctorius benedixit, & in fundamentis posuit 23. Nouembris 1580. Est sub cura Societatis Iesu.

S. AVGVSTINI

In Campo Martio, ad quod ascenditur gradibus marmoreis duodecim, à Card. Gulielmo Estouteuilla, maximis sumptibus ædificatum; ac ditatum Imagine B. Mariæ Virginis dono data à quibusdam græcis Constantinopolitanis, vt pluribus scripsit eloquentissimus Fr. Ambrosius Landuccius Augustinianus de Templo Sanctæ Mariæ Populi in Die 3. Ibidem in ornatissima capella requiescit corpus S. Monicæ matris Sancti Augustini; nec non in alio altari corpora SS. Tryphonis, Respicij, & Nymphæ. Est ibi conuentus fratrum ordinis S. Augustini & Titulus Cardinalis.
In Altari S. Annæ, quæ est ex marmore manu Andreæ de Monte Sansouino hæc extat inscriptio.

IESV. DEO. FILIOQVE. MATRI. VIRGINI
ANNAE. AVIAE. MATERNAE.
Ioannes Coricius ex Germanis Lucumburg. Prot. Apost. D.D D. perpetuo sacrificio dotem, vasa, vestes, tribuit 1512.

Inferiùs.
Vestra locum vt pietas aliquem post reddat in astris,
Has dedit in terris Coricius statuas.

In pauimento circumcirca Altare. A sinistris.
Locus Annæ sacer, huc inferatur nemo.
Secus qui faxit Diua tu vindicato.

Ante.
Bullam esse se qui existimat, is demum sapit,
Et qui struendam locat ossibus domum.

Ade-

Adextris.

Nemo cadauer inferat in sacrum:

Qui aduersus ierit sentiet vltricem.

In media naui sub organo epitaphium legitur Angeli Roccæ, qui bibliothecam insignem publico omnium vsui ibidem instituit.

D. O. M.

F. ANGELO ROCCÆ CAMERTI
ORDINIS EREMITARVM AVGVSTINIANOR.
EPISCOPO TAGASTENSI
ET
APOSTOLICI SACRARII SVB CLEMENTE VIII.
LEONE XI. ET PAVLO V. PONTT. MAXX.
PRAEFECTO.
Insignis Bibliothecæ Angelicæ fundatori, ac liberalissimo largitori, viro eruditissimo, & de Augustiniana Religione optimè merito.
Pijssimi Patres, ac fratres S. Augustini de Vrbe gratitudinis, & beneuolentiæ argumento
Posuere.
OBIIT ANNO SAL. M.D.CXX.
DIE VII. APRILIS AETATIS SVAE LXXV.

Aliud in minori naui prope anteriorem portam in pauimento.

D. O. M.

Arguta puer hac quiescit vrna
Parentes Hieronymum vocarunt
Infelix nisi certa vox Deorum
Non nasci, aut subitò mori probaret.
VIX. ANNOS. VI. MENS. I. DIES XXII.
OBIIT ID. SEPTEMBRIS MDXIX.

Ibidem.

Non-

D. O. *M.* S.

Nondum tricenos Carolus compleuerat annos,
Corsica cui patria est; Roccha superba domus.
Qui toties inimica potens euaserat arma,
Presserat hostiles, Marte fauente, manus.
Vrberatus tutum fore se, ceu fulminis ictu
Tormenti igniferi, proh dolor, acer obit.
OBIIT DIE XXIX. IANVARII
AN. SAL. CHRISTIANAE M. CD. XX.

Hìc propè Altare S. Apolloniæ.

MARLIANI INSTAVRATORIS VRBIS S.
QVI ALTARE FECIT, ET DOTAVIT.

Apud Altare Coriolani Catanei.

Lilia dulcisonis iam cantibus æthera mulcens
Sandra sub exiguo marmore muta iacet.
Dona dat hæc non tàm formæ, quàm laudis amator
Et dona tot fatis tàm citò rapta dolet.
VIX AN. XXIII. OBIIT XIV. IANVARII
M.CD.XCVI. EX PIETATE FIERI FECIT.

S. BALBINAE

In Auentino iuxtà Viam Ardeatinam, pauimento tessellato, vbi Thermæ fuerunt Antonini Caracallæ. A S. Gregorio consecratum; à Leone III. instauratum. Dicebatur etiam ad S. Saluatorem, cuius imago in choro suprà Altare maius ostenditur; ibi condita sunt corpora S. Balbinæ, S. Quirini, & duarum Virginum, quibus prænominata imago apparuit. Est iuris Basilicæ Vaticanæ. Hìc in pariete est nobile sepulcrum, manu Ioannis fil. Magistri Cosmati elaboratum, cum hac inscriptione.

Hic iacet tumulatus D. Stephanus de Surdis
Domini Papæ Capellanus.

In huius Templi porticu est labrum cum hoc epitaphio.

HAEC

HAEC EST SEPVLTVRA IOANNIS COSSAE DE VRBE DE REGIONE SS. LAVRENTII, ET DAMASI
CVIVS ANIMA BENEDICATVR

S. BARBARAE

Bibliopolarum

In Regione Parionis, qui ab eorum Patrono appellant hoc templum etiam S. Thomæ Aquinatis. Est ibi ſepulcrum Marci Antonij Nicodemij præſtantiſſimi medici cum hoc epitaphio.

D. O. M.
LVDOVICAE CRASSAE **CONIVGI**
quę dum parere ſperat, abortiens obÿt. Abbię filio, qui ex cæſo vtero exemptus in Baptiſmo expirauit.
Vix. an. XXXXII.
M. ANTONIVS NICODEMIVS TIBVRS art. & med. Doc. F. an. D. 1599. 8. Cal. Decembris.

In Cliuo Scauri

Oratorium apud S. Gregorium.

S. BARTHOLOMAEI

Bergomenſium

Paruum & elegans apud Seminarium Romanum: olim parochiale.

Coriariorium

Seù Vaccinariorum in ipſorum vico. Olim Parochiale ſub inuocatione S. Stephani in Silice; nunc eſt ſocietatis laicorum Coriariorum Subactariorum.

In Inſula

Olim Iouis. Altare maius ſuſtentatur quattuor colum-

lumnis ophitinis. Ibidem labrum porphyreticum, cui imposita alba tabula marmorea pulcherrima. Intus S.Bartholomæi Apostoli corpus spectabile. Paulus IV. cum dictum S.Apostoli corpus inter ruinas sui templi, ob inundationem collapsi, anno 1557. repertum fuisset, illud magna & solemni pompa ac supplicationibus in templum D. Petri comportandum curauit: quod postea Pius IV. restitui mandauit, vt vidi in instrumenro consignationis die 27. Iulij 1560 in Archiuo Vaticanæ Basilicæ. Fruitur quoque sacro Sancti Paulini Episcopi Nolani corpore. In horto Nauis, Aesculapio posita, è lapide Thasio, longitudine pedum sexaginta, in ea exculptus serpens, & caput bouis; quod insigne Nauis fuit: Hoc refertur à G.F. Ignoramus, an ibi adhuc extet. A Cardd. Tonto, & Trescio instauratum, ornatùmque. Olim erat Collegiata, vt ex lapide sepulcrali in ecclesia Sancti Iacobi in Septimiano. Est Titulus Cardinalis sub cura fratrum minorum S.Francisci de obseruantia.

Supra altare maius Ciborio marmoreo.

Anno Dom. *Incarnat.* 1284. *mens. Decembris die* 29.
Omnia sanctus Callararius *de Tederinis*
fecit fieri hoc opus.

Item in pariete.

Flaminio Parnasso Consentino. I. C. *qui dum æstus leuandi gratia, loci insolens in Tiberi inter Aelium Pontem, & Miluium extinctus est. Auria Parnas. soror, Alphonsus, & Hieronyma Maimoni cogn.P.C.*
Vix.an. 21. *obijt* 9. *Kal.* Iulij *an.*1588.

Dum Tiberim placidis Parnassi comparat vndis
Flaminius rapido vortice mersus obit.

Aliud in pauimento.

Hic iacet Angelus de Riccis. Bonus homo fuit
*Vix.an.*50. 1424.

S. BASILII

In Regione Montium

Prope forum Neruæ erat vetusta preceptoria S. Ioannis Hierosolymitani concessa monialibus neophytis, à Iulia Columna nob. Romana fundatis in Regione Campitelli auctoritate Pij IV. hùc à Pio V. translatis Vide constitutiones dictorum Pontt. in Bullario veteri Laertij Cherubini.

S. BENEDICTI

Ad Catinarios

In Regione Arenulæ: existimamus illud esse, quod alij appellant Tagliacotij. eundo versus vicum Iudęorum à Campo Floræ. Paruum, & venustum ob recentem reparationem factam anno 1600. à suo Rectore.

Ad Ciambellam

In Regione S. Eustachij. Est Oratorium Archiconfraternitatis Sanctorum Benedicti, & Scholasticæ Laicorum in loco, à signo proximæ Tabernæ, sic appellatum.

In Piscinula

Trans Tiberim eundo à pōte Fabricio versus S. Cæciliam antiquissimum; S. Benedicti incolatu, vt dicitur, celebre. Est cum cura animarum sub Rectore.

S. BERNARDINVS

In Regione Montium

Ad radices Collis Balneorum Pauli, è conspectu D. Agathæ cognomento in Subura. Olim hospitium

S. Ve-

S. Venerandæ; quod àd Monasterium S. Laurentij in Perperna spectabat. Est pulchra ędicula monialium ordinis S.Claræ.

S. BERNARDVS

In Colle Viminali

Rotundum excitatum in vna, quam vulgò appellant: *Botte delle Terme Diocletiane* à fratribus S. Bernardi Fullieñ ordinis Cisterciensis. spectabile.

Ad Columnam Traianam

Propè S.Mariam Lauretanam. Olim vnitum societati presbyterorum de Vrbe in ecclesia S Luciæ ad apothecas obscuras; tùm societatis laicorum nunc translatæ ad S.Susannę.

S. BLASIVS

De Cacabarijs

Quod à familia Romana sic dictum, aliqui arbitrantur: credimus dicendum, de Casa Marij. fuit D.Mariæ dicatum, licèt societas Regatteriorum illud sancti Blasij appellet.

In Campitello

Subtus cauam Capitolinam. Parochiale sic in libris S.Visitationis an.1575.

De Fouea, siue Fossa

Aliàs in Tribus vijs propè Sanctæ Mariæ de Pace. Parochiale.

Montis citorij

In Campo Martio, vbi Pons, per quem citata Centuria introuocabatur in septa ad ferendum suffragium

Est

Est sub cura Congregationis Clericorum de Somascha.

De Pagnotta

Aliàs de Paneta in via, quæ olim dicebatur Florida; nunc à Iuliani Medicis palatio, Iulia. cognomen accepit, quòd die festo S Blasij panis clero distribuebatur. Parochia iuris Basilicæ S. Petri. Olim fuisse templum Neptuni scripserũt Albertinus,& Marlianus, in quo seruati naufragio aquarum solebant pro voto, tabellas,naufragium ipsum pictum habentes, ponere. Erat antiqua Vrbis Abbatia vocata S.Blasij inter Tiberim, & Pontem S.Petri.

In hoc templo hæc anno 1550. extabant carmina

Hoc fuit inceptum renouari tempore templum
Vrbis Alexandri Romanæ Præsulis anni.
Annus erat eius duodenus, & ipse secundus
Annus millenus geminus tunc septuagenus;
Tempore,quo Verbum concepit Virgo supernum
Annus in Augusto currebat mense perusto.
Sexta diadena & fuerat indictio dena.
Abbas Dominicus meritis, & nomine dignus
Hanc ædem cœpit, plenè compleuit & idem.
Hicque Crucis lignum posuit venerabile dignum,
Et vestem Diuæ Genitricis quippe Mariæ
Andreæ,S.Blasij, Dariæque, Chrysanti.
Papæ Siluestri, Dionysij, nec non Seueri,
Honori,Stephani, Marci, Marcellique,
Tranquillini, Nicostrati,Cæsarisque,
Ac Aquilæ,Nerei, vel Achillei,
Vel Erasmi, atque Catharinæ, seù Sanctorum quadraginta, S.Cæciliæ
Priscæ Zoësque, Sophiæ.
Hæ sunt Reliquiæ,quibus almus sit locus iste
Nec non multorum nescimus nomina quorum.

F In

In Scalis

Prope gradus S.Mariæ de Ara Cœli.Parochiale ſub tit. collegiatæ eccleſiæ S.Marci; Dicitur etiam de Mercato.

S. BIBIANA

Prope Palatium Iicinij ab Olympina Flauiana ædificatum; à Simplicio Papa dedicatum; ab Honorio III. cum Monialium cœnobio refectum, & conſecratum: poſtremò ab Vrbano VIII. in præſentem formam reſtitutum, vt in inſcriptionibus à nobis allatis ad Ciaconium pag. 671. A. & ſeqq. Eſt Iuris Baſilicæ S.Mariæ Maioris, ibìque hoc præ cæteris eſt epitaphium.

HIC REQVIESCIT VENER. ET RELIGIOSA
D. VIVIANA DE SALVECTIS CIVIS ROMANA
ABBATISSA HVIVS VEN. MONASTERII.
ANNO D. M. CCCC. XXXV.
MENS. SEPTEMBRIS DIE XIII.

Pauimentum veteris Eccleſiæ ex marmore hànc habebat inſcriptionem.

AD HONOREM SANCTI SIMPLICII
EGO EVFROSINA HVMILIS ABBATISSA
HOC OPVS FIERI IVSSI.

S. BONIFATII

In Auentino; Idem cum S.Alexij.

S. BONOSAE

Tranſtiberim prope S.Saluatorem de Curte.

S. BRIGIDAE

Aliàs Birgittæ in platea Ducis Parmæ, & Placentiæ in domo, ab eadem ſancta inhabitata, excitatum anno 1513. pro hoſpitale peregrinorum Gothorum ex

Regno

Regno Suetiæ, vt afferebatur tempore S. Visitationis anni 1577. ad Vrbem Romam causa deuotionis confluentium. Deinde à Pio IV. cum nulli amplius Gothi ad vrbem venirēnt, vnitum ecclesiæ monialium Conuertitarum, vt vocant: Demùm à Pio V. ab illa separatum & commissum Card Vicario. In lateralibus parietibus hæ leguntur inscriptiones.

Hìc designatur locus, in quo carne soluta
Migrat, & in tuta pia Brigida à sede locatur.
M.C. ter & decies septem tres Apollinarum
Hanc incepta dies cælestibus aduenit aris.

Alia

Hìc Brigidæ carę se se Christus manifestans
Prædixit claræ vitę spatium breue restans
Quam blanda facie consolans fortificauit;
Hinc quintaq; die quę transeat insinuanit
Aduenit ipsa dies, quæ sacris mane refectam
Hanc, velut electam, colligit alma quies.

S. CAECILIAE

In Campo Martio

Prope Mediceum palatium: antiquissimum S. Cæciliæ Oratorium, in quo legitur in cippo marmoreo.

HAEC EST DOMVS IN QVA ORABAT
S. CAECILIA

Et in eiusdem cippi alio latere.

M. C. XXXI. CONSECRAVIT.

Est Societatis Culcitrariorum concessum anno 1525. à Capitulo S. Laur. in Lucina.

In Monte Iordano

In Vico Parionis antiquissimum. Olim vocabatur de Saxo, & de Sasso, vt aliqui credunt; & de Turre Campi; nec non Stephani de Petro ab eius palatio,

 & Tur-

& Turri. Altare ibi erat sub Callisto II. consecratum vt in inscriptione sequentis tenoris olim ibi existente.

Anno millesimo Dominicæ Incarnationis centesimo vigesimo tertio An. quinto Pontificatus D. *Callisti* II. *Papę, Indictione prima, mens. Maij die* 8. *dedicatum est hoc Altare per manus Cinthij Episcopi Sabinensis, recondiditque in eo reliquias Sanctorum, sanctarùmque* Cosmę, *&* Damiani, *Tryphonis & Respicij, Mamiliani Episcopi, Agapiti mar Arthemiæ Virg Nimphæ, Ciriacę Virg. & Mart. & aliorum sanctorum:* Est sub cura Parochi, cuius & parochianorum eleemosynis, velut paradisus coruscat: verùm nunc incidi in Const. Greg. XV. Cum ad vberes. 11. tom. 4. Bullarij qua idem congregationi Oratorij conceditur demoliendum, ita vt in Oratorio ab eadem Congregatione nouiter extruendo altare maius in honorem, & sub inuocatione S. Cæciliæ ac S. Philippi Nerij erigatur, & iam destructum est.

Trans Tiberim

Amplum, & spectabile, quatuor & viginti columnas, duobus ordinibus habens, pauimento vermiculato. Sepulcra in eo antiqua, & recentia: Ante templum scyphus ingens cum ansis duabus, qualis ille, qui erat ante SS Apostolos, modòque visitur in cœnobij cauædio. Totum picturis illustribus exornatum, & maximè venerandum; tum quia propria Domus nobilissimæ Virginis Cæciliæ, in qua ipsa balnealibus flammis exposita illibata perstitit sanitate; & capitis percussione eam martyrio consecrauit; tum quia à S. Vrbano eidem dicata Dominam, & Patronam sub Ara Maxima tanta veneratione conseruat, Pauli Cardinalis Sfondrati munificentia; vt nil sanctius,

splen.

ſplendidiùsque deſiderari poſſit. A Paſchale I. conſecratum ad honorem Dei, eiuſque genitricis, SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, B. Agathæ, & Cœciliæ anno D. 300. cuius muſiua apſis adhuc perdurat. Hìc captus Vigilius PP. natalem Virginis celebrans, ductùſque Conſtantinopolim. Hìc Stephanus IV. in Pontificem electus. Hoc templum, quod Anaſtaſius vocat Cœmeterium reſtituit Gregorius III. Eſt ſub cura monialium ordinis Camaldulenſium. Eſt in templi, ſiniſtra parte ingredientibus, ſepulcrum Moſci Cardinalis, qui viuebat tempore Greg. III. an. 735. quod vix legi, præ antiquitate, poteſt, & eſt huiuſmodi.

SEPVLCRVM QVOD IN HANC AEDEM
Venerandæ Chriſti martyris Cæciliȩ ſitum eſt, in quo & quieſcit in pace.
MOSCVS HVMILIS DIACONVS SANCTAE SEDIS APOSTOLICAE.

Omnes expoſcens, vt pro me Dominum exoretis, quatenus eiuſdem Sacratiſſimæ Virginis interuenientibus cunctorum conſequi merear indulgentiam delictorum. Ibidem.

Hac ſitus eſt vrna Magalottus, cerne viator,
Quot modò mors Romȩ publica damna tulit.
Hoc viuo pietas viuebat, iùſque fidèſque,
Hȩc tria nunc illo dona ſuperna vigent.
Hunc igitur ploret ſic patria Roma quotannis,
Vt ſuperum pietas, iùſque fidèſque gemunt.
M. D. XXXVIII.

Maura eius germana, huiùſque ædis Abbatiſſa poſt tumuli honores, oſſa Bononia aduehi, atque hic piè locari curauit.

S. CAESAREI

In Palatio ab aliquibus dicitur: Vocatur Monaſterium Corſarum ab Anaſtaſio in Leone III. quod deſolatum

& ad ſecularem habitationem perductum, Leo IV. perfectius reſtaurauit, ancillarùmque Dei congregatione muniuit, monialibus S.Sixti temporis ſucceſſu vnitarum. A Nicolao Signorili dicitur, S. Cæſareus in Turri: Eſt parua picturis, & marmoribus perpolitis ſplendida eccleſia in hanc formam à Clem.VIII. Pontifice reſtituta; habètque præ foribus columnam erectam; Eſt Diaconia Cardinalis.

S. CAII

Papæ in Quirinali ab ipſo in propria domo conſecratum; quod dirutum, ac hominum memoriæ ignotum Vrbanus VIII. PP. in eodē ſitu reſtituit, ac ſacro eius corpore ditauit. Plura de S.Caio eiùſque eccleſia Cæſar Becillus presb. congregationis Oratorij peculiari libello edito. Eſt ſub cura monachorum Fullienſium Ciſtercienſis ordinis.

S. CALLISTI

Transtiberim; olim Pontiani domus, vbi adunabantur chriſtiani, perſecutionum tempore, ad pſallendum clauſis ianuis, quæ in antiquis Martyrum actis vocatur Cœnaculum: Hùc confugerunt SS. Marius, Martha, eorùmque filij, furente Claudij Imp. perſecutione. Hìc inter orantes inuentus S.Calliſtus Papa, tentus, & carceri mancipatus, vt fame periret: hìc fuſtibus cæſus, tandèmque per feneſtram fuit præcipitatus, ligatòque ad eius collum ſaxo in puteum demerſus, qui adhuc ſeruatur, eiùſque aqua deuotionis cauſa bibitur. Eſt parua ſub cura monachorum Caſinenſium Aedicula, cui eſt annexum magnum eorundem monaſterium.

S. CATHARINAE V. ET M.

In Circo Flaminio

Immò in eius cauea erectum, vbi propter loci commoditatem, & areæ longitudinem funes confici solebant, ob idque ad Funarios cognominatum. Olim vocabatur S. Stephani, & S. Mariæ Domnæ Rosæ in Castello aureo, & in Palatinis, quod ob ingentes Circi ruinas castellum, & Palatium vulgus vocauit. Est apud Palatium DD. de Matthæis; & perelegans à Federico Card. Cęsio in hanc formam extructum; habètque Moniales, & pauperes puellas, quæ eleemosynis aluntur, quarum domum F. Antonius Barberinus Card. S.Onuphrij, laxata via, ampliauit.

De Rota

In platea S.Hieronymi de Charitate in Regione Arenulæ. Est Parochia filialis Basilicæ S. Petri in Vaticano.

In Vaticano.

Olim Monialium nobilium de Cauallerottis ordinis S Benedicti. Huius monasterij fuisse monialem S.Gallam Patritiam testatur Iacobus Grimaldus. ibìque in eius felici transitu S. Petrum illi apparuisse, refert Ioseph Matraia in historia S.Mariæ in Porticu libr. 1. cap. 1. Nunc est oratorium Archiconfraternitatis Sanctissimi Sacramenti Basilicæ Vaticanæ.

S. CATHARINAE SENENSIS

In Via Iulia

Nouum Confraternitatis laicorum Nationis Senensis. Ibi præ cæteris legitur hoc epitaphium.

D. O. M.
Ioanni Berto Raphaelis fil. à Monte Ilicinio
Sculptori, ſtatuario claro, & nemini ſuæ ętatis ſecũdo
Marcus Antonius fratri benemerenti Poſ.
Vix. ann. LXX. obyt die V. Maij M. D. XCI.

Ad Balnea Pauli

In ruinis Balneorum Pauli. in loco, qui vulgò dicitur *Bagnanapoli*, ædificatum à monialibus ordinis S. Dominici. Ibi eſt Turris.

S. CAROLI
Ad Catinarios

Ex nocturno incendio in area patefacta excitatum à Clericis regularibus. Barnabitis, & Io. Baptiſtæ Card. Lenij magna impenſa perfectum, & inter eximia Romæ numerandum.

Mediolanenſium

In Via Curſus magnificè cœptum, in quo hoc legi Epitaphium.

D. V. T.
Io: Iacobo Mombello Papienſi
Illuſtri candore morum ſacerdoti, de huius templi fabrica, cui decem millia ſcutorum legauit egregie merito.
Archiconfraternitatis eiuſdem templi Prȩlati, Cuſtodes deputati, perpetuum grati animi monumentum extare voluerunt.
Obijt 1618 *XIV. Kal Octobris.*

Ad quatuor Fontes

Paruum, pulcherrimàque Equitis Franciſci Borromini icnographia, à Franciſco Cardinali Barberino excitatum Ordini SS. Trinitatis Redemptionis Captiuorum congregationis Diſcalceatȩ.

SS. CEL-

SS, CELSI, & IVLIANI

Obſcurum apud Pontem Aelium, in loco vulgò dicto *Banchi*. Habet Canonicos, & curam animarum.

CHRISTI

A magis adorati; Vide IESV infanti.

S. CHRYSOGONI

Trans Tiberim: Propè fuerunt olim Thermæ Seueri, ſecundum aliquos; pauimento eſt teſſellato, & columnas magnas quattuor, & viginti in duobus ordinibus habet, quibus circa Altare maius, ex vtraque parte aliæ ſunt additæ. à Gregorio III. reſtauratum, & ornatum; quod Titulus SS. Martyrum Stephani, Laurentij, atque Chryſogoni vocabatur; vbi Stephanus Papa IV. educatus fuit. A Ioanne de Crema Cardinale renouatum, eiùſque precibus dedicatum, vt in allatis inſcriptionibus in noſtris adnotationib. ad Ciac pag 464. D. & 483. C. & poſtremò à Scipione Card. Burgheſio laqueari, ciborio, alijſque notabilibus operibus ornatum. Eſt perpulchrum, & ſpectabile: regiturque à fratribus Carmelitanis congregationis Lombardiæ quorum Monaſterium doctiſſimorum virorum Hadriani, Bembi, & Alexandri S.R.E. Cardinalium incolatus reddidit celebre.

S. CLARAE

Recens in Regione S. Euſtachij; Monialium Ordinis S. Claræ.

S. CLAVDII

Archiepiſcopi Biſuntini, eſt paruum Nationis Burgundiæ. Paucis abhinc annis S. Baſilio excitatum propè templum S. Mariæ in Via.

S. CLE-

S. CLEMENTIS

In Monte Cœlio iuxta carinas in paterna domo excitatum; antiquissimum, visùque dignum, sex columnas habens duobus ordinibus. Præ alijs duo sepulcra marmorea habet, in quorum vno mœsta, & oculis fixis sedet Philosophia, cui clarum Solis splẽdorem manu dextera monstrat Theologia. In hoc templo *Cęlestius hęreticus visus est palinodiam canere an 417. sed cœterorum more, hæreticorum subdolè scilicet, ac vafrè: fallere etenim conatus Zosimum Papam, damnari ab eo vti metuit, ita & meruit*. Sic Petreius in catalogo hæreticorum. Hìc Paschalis II electus in Pontificem. Ab Hadriano I. & Nicolao I Pont. restauratum. Postremò à Iacobo Thomasio ex sorore nepote Bonifacij VIII. musiuo ornatum, vt Vgonius stat. 13. & Ciacon. in eius vita. Est in Via quę apud rerum ecclesiasticarum scriptores vocatur Maior Regionis tertiæ. Hoc olim habebant Canonici; postea fratres S. Hieronymi, quibus ab Vrb. VIII extinctis, monasterium fuit commendatum S. R. E. Cardinali, & Templum fratribus S. Dominici. Requiescunt in eo corpora S Clementis Papæ, & Ignatij mart. Ibìque præ cæteris hæc extant epitaphia. in pauimento maioris nauis ea parte, qua itur ad sacrorum custodiam.

Quod perago, Clemens, Crescentius excipe Sancte
Fèrque tui mihimet auxilium iugiter.
Vt te perpetuò tene..m quo gaudia semper
Cardinalis ouans me tibi consocians.

Forsan est ille, quem refert Ciaconus pag 339. lit. A Card. 19.

Sub

Sub porticu propè portam maiorem in pariete in circulo marmoris rotundi.

HAC IACET ECCLESIA
CLEMENS SANCTISSIMVS AEQVOR
QVEM DIV CELAVIT
HVNC EGO CORDE PRECOR.

Hìc in pauimento.

Istius Ecclesiæ speculum, rectòrque beatus,
Qui fuit hoc tumulo mortuus, ecce iacet.
Mortuus ecce iacet mundo, sed viuit in illo,
Qui nunquàm moritur, nec moriturus erit:
Ecce iacet Cleri spes, custòsque pupilli
Pauperis auxilium cura benigna Dei.
Presbyter iste quidem, Romanus nomine, cuius
Centenis annis vita beata fuit.

In Horto fratrum in marmoreo grandi labro.

† *In me cognosce qui perlegis, quam breue posse*
Est hominis, potui dum qui es ipse fui.
Amodo nil possum, quia tantùm puluis & os sum;
Sic tu nil poteris quando sepultus eris:
Gloria mundi, honor, eminentia, gratia, & opes
Nobilitas, robur, & delectatio, fama,
Gaudia, vel planctus, genus, & sapientia, virtus,
Et furor, atque timor, tempus, audacia, pompa
Dedecus, atque decor, plausus, cognatio proles,
Et vigor, atque minę, confracta superbia, pestes,
Cunctàque prætereunt, pręter amare Deum.
Sens grammaticale, genus, & copia rei.
Argentum, gens, affectio, prædia cuncta,
Tandem me mœstum voluere linquere fato;
Nam placet sic Christo, tumulo quod claudar in isto.
Sufficit heu nudo, cui non suffecerat ædes
Magna, thorus latus, vestis, nonnulla supellex;
Marmoris absque thoro nudus hoc claudor in antro

Ceruica cultra, fulcrum quoque, lintea desunt.
Sunt mihi nulla toga, sunt nec camisia mecum;
Est commune mori, mors nulli parcit honori,
Et nec maiori, magno, paruoque merori.
Sunt tria quæ prosunt, te recte viuere suadent.
Mors pensata diù, timor & despectio mundi.

† SVPERIS. ESTO. LAVS.
QVOD. CLAVDITVR. HIC. NICOLAVS.
† BONI. SENIORE.
IVRIS. DECORATVS. HONORE.

S. CONSTANTIAE

Olim Bacchi, vt aliqui falsò arbitrantur: In Via Nomentana proximum S. Agnetis: est rotundum, & columnis duplicatis duodecim: nec vllæ vidētur in fornice depictæ Bacchi res gestæ, vt etiam falsò aliquis scripsit; sed vitis, vuæque cum pueris illas comportantibus, & exprimentibus, quæ, quid significent apud christianos lege in Roma subterranea Bosij latinè edita tomo 2 lib. 6. cap. 45. In eodem templo est insigne labrum porphyreticum, spectabilis operis, quod à sacris Scriptoribus dicitur Mausoleum S. Constantiæ. Quod vna cum templo credimus fuisse à S. Constantiæ patre, & fratribus fabricatum, vt legimus in cod. ms. S. Mariæ Vallicellæ, sic Corpus (B. *Constantiæ*) in pretioso labro porphyretico sepultum est, & ibìd ipsa à patre & fratribus Ecclesia columnis, & musiuo, ac lapidibus decorata in eiushonore fabricata est) Idem templum ab Hadriano Papa renouatum postremò à Fabritio Card. Verallo instauratum, & picturis ornatū, & in fronte altaris hæc adest inscriptio.

IN HOC ALTARI SVNT CORPORA
SS. VIRGINVM CONSTANTIAE ATTICAE
ET ARTEMIAE
DE CAPILLIS GLORIOSAE VIRG. MARIAE
PARTICVLA VESTIMENTORVM CHRISTI
RELIQVIAE D. SATVRNINI ET SISINNII.

SS. COSMAE, & DAMIANI Barbitonſorum

In Regione S Euſtachij in Vico Dominorum de Philonardis. Paruum Societatis Barbitonſorum vrbis.

In Campo Vaccino

A Felice IV. Papa ædificatum. Olim Caſtoris, & Pollucis; vel, vt alij, Romuli, & Remi; quod olim non procul foro, ſecus viam, quæ ad Carinas ferebat, ſitum in loco obſcuro propter circumiecta ædificia, qui locus dicebatur, Sub Oliuis, conſtituit Halycarnaſſeus. Aedificium eſt in ingreſſu rotundum, quod creditur fuiſſe templum Vrbis Romæ, cuius fornicem vocat Anaſt. Bibliothecarius, Trullum, quem Sergius Papa plumbo muniuit; Ex hoc in aliud ingreditur oblongum, in cuius capite antiqua apſis operis vermiculati. Parietes laterales omnes ex ingentibus tiburtinis marmoribus, qui à fratribus tertij ordinis S.Franciſci huius monaſterij alienati vſui fuerũt fabricæ S. Ignatij fundatoris Ieſuitarum. Olim ad hoc aſcendebatur; tum noſtro ſeculo deſcendebatur nunc, fornice interpoſito, duo euaſerunt templa, ad quorum altius, & vſu frequentius aſcenditur per aliquot gradus. Ab Hadriano Papa renouatum fuit huiuſmodi templum, diaconalique cardinalitio titulo inſignitum. Sergius Papa ambonem, & ciborium fecit. Leo III. templum mirificè inſtaurauit. Ex eo

coa-

coactus ad Pontificatum euectus est Gregorius IV. Cæterum dicitur templum in Tribus foris, & corruptè Tribus Fatis, à tribus, vt creditur, Cæsaris, Augusti, & Neruæ foris; ac in præsentem formam, & splendorem redactum ab Vrbano VIII. Pontifice.

Postremò templum maximam habet venerationem ob sepulcra corporum S.Felicis Papæ, & mart S.Tranquillini Presb.& SS.Marci, & Marcelliani martt. & aliarum reliquiarum, ac ob imaginem antiquissimam B.Mariæ Virg. quam allocutam fuisse D.Gregorium fidelium traditio restatur. Est Diaconia S. R. E. Cardinalis sub cura fratrum tertij ordinis Sancti Francisci.

Transtiberim

Dicebatur S.Cosma in mica aurea, cortupto vocabulo Vici aurei. Olim hìc campus Codetanus, & Naumachia Augusti. Tum templum SS.Cosmæ, & Damiani in Vico aureo & Abbatia ex 20. Vrbis. Vulgò S.Cosmati. Est picturis ornatum à Sixto IV. Pontifice fundatum, quòd inscriptio in transuersali portæ lapide indicat; anno Iubilei 1475. Viget hìc ordo monialium S.Claræ, charitate, & eleemosynis conspicuus, sub cura fratrum Minorum Sanct. Francisci de obseruantia.

S. CRVCIS

In Cœlio monte

Cognomento in Hierusalem, tribus nauibus, quæ à duodecim ingentibus columnis distinguuntur: inter Castrense Amphitheatrum, & Veneris, Cupidinisq: templa ab Helena, Constantiñi matre, seù, vt alij volunt, à Constantino, matris precibus, ædificatum, & dotatum eo in loco, vbi fuit Palatium Sestorij ciuis Ro-

Romani, propter quod Basilica Sessoriana, & corrupto vocabulo in Susurrio ab aliquibus appellatur. Labrum pulchrum porphyreticum, cum tabula marmorea apud altare maius, supra quod ciborium nobile columnis, & columellis ornatum ab Hubaldo Card Virdunensi; Pauimentum tessellatum, laquearia aurata: à S. Siluestro consecratum: à Gregorio II. & Hadriano I. restauratum: Apud id Gerardus Cardinalis, qui, postea creatus Pontifex Lucius II. dictus est, cœnobium, claustrùmque cum tabernis, & officinis, ac canonicorum ibi degentium cellis exædificauit. Eugenius etiam III. dicitur vetustas fabricas reparasse, & nouas excitasse. Sub Innocentio VIII Pontifice Petrus Gundisaluus de Mendoza tectum, & apsidem templi instaurauit, titulùmque venerabilem Crucis Domini, effosso pariete, detexit. Franciscus Quign. & Bernard. à Queua Cardd. Custodiam sub apside, pauimentum, altarisque maioris gradus concinnauerunt. Ad hanc Basilicam Innocentius III. celebrata missa in Basilica Lateranensi, nudis pedibus processit cum clericis, & laicis, ad finiendam generalem supplicationem pro felici exitu belli contra Sarracenos, vt idem refert lib.3. epist. Regest. 15 ep. 179 In hac Basilica consueuisse Pontifices in Dominica, Lætare, florem aureum fidelibus repræsentare testatur idē Innoc. III. Serm. in ead. Dom. Coluere hanc Basilicam primò clerici seculares; sub Benedicto VII. congregatio quædam monachorum: sub Leone IX. Monachi Casinenses: sub Alexandro II. Canonici regulares S. Frigdiani Lucenses: sub Vrb. V. Monachi Carthusiani. Marinus de Ebulo in suo formulario Bullarum registrat constitutionē directam Priori, & Conuentui S. Crucis, qua Basilica committitur regimini Cardinalis, donec aliter Pontifex prouideat,

uideat, vt ipſe vice Rectoris de ipſa liberè ordinet, & diſponat. Nunc monachi Congregationis Lombardiæ Ciſtercienſes ex Pij IV. indulto illam maxima religione gubernant, & eſt Titulus Cardinalis. Quamplurimis, nobilibùſque SS Reliquijs inſignitur, præſertim Clauo, quo Chriſtus fuit affixus: Titulo Sanctiſſimæ Crucis: Digito D. Thomæ Apoſt. Spina coronæ; vno ex triginta argenteis denarijs, quibus à Iuda Chriſtus fuit venditus: non mediocre parte ligni ſanctiſſimæ Crucis. Subterraneum adeſt maximæ deuotionis Sacellum, cuius antiqua hæc inſcriptio à Codice manuſcripto relata ſic meminit.

Hanc ſacratiſſimam Capellam,
Quæ vocatur Hieruſalem
Aedificauit B. Helena mater Conſtantini Imp. In qua ante ædificationem fuit cubiculum ipſius B Helenæ. Eandem conſecrauit, decorauitq; atq; ſanctificauit B. Silueſter Papa
Die XX Martij in Vigilia Sancti Benedicti.
Et fuerunt recondita in Altari dictæ Capelle notabiles infraſcriptæ reliquiæ per manus dicti B Silueſtri precibus B. Helenæ.
Quas reliquias è Hieroſolymis ad preces dicti Papæ B Helena detulit.
Funis, quo ligatus fuit D.N. Ieſus Chriſtus in Cruce
Sapphiri duo, quorum vnus plenus eſt de Sanguine D.N. Ieſu Chriſti; alterum de lacte B. Marię Virginis matris eius.
Item pars magna veſtis Ieſu Chriſti.
Magna pars veli Beatę Mariæ Virginis
Spongia, cum qua fel, & acetum Chriſto Ieſu in Cruce porrecta fuerunt.
Vndecim ſpinæ (Credimus, num. II. ſignificantē duo, extenſum fuiſſe verbo, vndecim, cum vbique reperiatur hic

hic duas spinas tum sitas fuisse) *Coronæ Domini*.

Lacerta Apostolorum Petri, & Pauli.

Lampas plena balsamo, in qua notat caput B. Vincentij Mart.

Massa, sicut vnus panis, de pinguedine, cineribus, & carbonibus Beati Laurentij.

Pars magna vestimenti S. Io. Baptistæ

Est etiam in dicta capella quotidie Ind. 27 annorum & totidem quadragenarum, quæ incipit à IV. feria ante Dominicam de Passione, & durat per totum annum.

Item Papa Stephanus, qui hic in ista capella mortuus fuit, dedit indulgentiam omnium peccatorum cunctis ritè confessis, & contritis, dictam Capellam visitantibus.

Item in die consecrationis dictæ Capellę est omniū peccatorum remissio, vera æternàque promissio.

Et in omnibus diebus Veneris totius anni est indulgentia à pœna omnibus hùc venientibus confessis & contritis, præsertim in 4. feria Parasceue maioris Hebdomadæ, sicut patebat, & adhuc patet in parte in literis musaicis compositis supra Altare dictę capellę.

In quam capellam non possunt sine sententia excommunicationis mulieres intrare, nisi in die consecrationis eiusdem capellę, quæ est in Vigilia B. Benedicti Abbatis XX. Martij

Item supra altare dictæ capellæ nemo potest celebrare, nisi solus Papa.

Hanc eandem Capellam restituerunt Bernardinus Caruaial Card. & Albertus Card. Archidux Austriæ, vt hæc ibi inscriptio.

SACELLVM DEO OPTIMO MAXIMO
IN HONOREM SANCTÆ HELENÆ DICATVM
A Bernardino Caruaial huius Basilicæ Card. Tit.
antea restitutum, ac musiuis signis, vt nunc
in ipso fornice cernitur, decoratum.
ALBERTVS ARCHIDVX AVSTRIAE
MAXIMILIANI II. AVG. F.
Et Card. eiusdem Basilicæ Titularis instaurandum, elegantibùsque picturis vndequaque
exornandum curauit an. M.D.XC.III.
CLEM VIII. PONT. MAX. II.

In Cappella Sancti Iacobi de Galitia hoc legi Epitaphium.

LEONAE DEVOTISSIMAE FOEMINAE
Cuius integerrimam vitam mors beata, & inter alia incorrupta carne diù seruatum cadauer
comprobarunt, ex pietate Pos.
Obijt 8. Septembris M. CCCC. XC. VIII.
XVIII. Decembris monumento hùc translato.

In Monte Citorio

Paruum Monialium ordinis S. Claræ sub cura fratrum min. S Francisci de Obseruantia. Ad hoc vide const. 95. Mart. V. tom. 5. Annal minor. Lucæ Vuadingi.

In Monte Mario

Extra portam Angelicam, vltra S. Lazari: paruum, & nouum itinerantium, & vineariorum commoditati.

Mons iste, supra quod assurgit Villa Millinorum, vocari antiquissimis temporibus Gaudius, præ cæteris illic sitis montibus, videtur; idèmque Malus, & Aureus; qui forsan ex duabus hisce vocibus corruptè Marius, vt nunc dicitur. Illic Henricus IV. seù V. Imp.

Imp. Vrbem ingressurus consedit, vt Platina, & Ciacon. in Paschali II. & Baron. ad annum 1111. num. 5. Propè eundem Montem ad vallem quandam peruentus S. Cerbonius Episcopus Populoniensis descendit ex eodem in Pratum Neronis, vt referunt acta manuscripta dicti Sancti existentia in antiquo Codice Vaticano signato n. 6453. pag. 154. Quæ cum multiplicem eruditionem redoleant, ecclesiasticis scriptoribus incognitam, lubet assuere.

B. Cerbonius in Africa natus, à S. Regulo Archiepiscopo educatus, iter arripuit in Italiam, & eligitur Episcopus Populoniensis post S. Florentium. A Vigilio Papa, legatis missis ad eum, Romam vocatus: iter aggressus cum legatis: Qui peruenti ad vallem descenderunt de monte, qui nuncupatur Gaudij, & venerunt in pratum Neronis, vbi ipsi Legati licentiam acceperunt à B. Cerbonio, vt eius aduentum Papæ, notum facerent (& narratis miraculis &c. sequitur) *timor magnus apprehendit Pontificem, statìmque conuocans ordinauit omnem clerum suum, qui cum illo erat, cum planetis & dalmaticis, & incenso, & cum Litanijs, & psalmodijs venit ei obuiam ad gradus B. Petri Apostoli. Beatus autem Cerbonius, dum per pratum Neronis iter carperet, vidit aues copiosas & multas, quę vocitantur Anseres, iuxta morem suum congregatas, & fecit signaculum Crucis contra eas dicens, Non habeatis licentiam Domini mei Iesu Christi, vt volitetis in aliquem locum, donec veniatis mecum in præsentia Domini Papę: Illæ verò hæc audientes venerunt propè eum, & ille cum suo baculo eas duxit ad gradus B. Petri Apostoli, vbi Dominus Papa obuiam venit. Dixitq; ei B Cerbonius. Ecce, Pater, munera parua, quæ vobis de Ecclesia nostra, adduximus. At verò Papa magnas ei gratias egit. Tunc B Cer-*

 bonius

bonius contra ipsas aues signaculum S.Crucis fecit, & absoluit eas dicens; ex iussione Domini mei Iesu Christi vobis precipio, vt volitetis vbicunque volueritis. Tunc cœperunt ipsę volitare in aere, & abierunt. Tunc Vigilius Papa, hoc miraculo viso, amplius territus mirari cœpit, & benignè pacificèque rogat sanctum virum. vt cum illo introiret in ecclesia B. Petri Apostoli. Cum autem ingressus fuisset S. Cerbonius perrexit ad sepulcrum S. Petri, & orauit Ab illo ergò die, quoties ad illum vir Sanctus veniebat, de sua Sede Papa se eleuabat, & veniebat contra eum, quod & fecit cunctis diebus vitę eius, & post eorum obitũ omnes decessores eius, qui Apostolico ordine functi sũt ipsum exemplum detinent vsque in hodiernum diem. Nam consuetudo Apostolici ecclesiæ Romanę non est, vt propter Regem, vel vllum pontificem se leuet; sed tantùm Populoniensis ecclesiæ Episcopo assurgit, &c.

Ecclesia Romana seruabat festum huius S. Cerbonij teste Radulpho Decano Tungrense in Proposit.22 de Canon.obseru.

Pœnitentium

In via, vulgò Longara; nouum mulierum Pœnitentium Discalceatarum S.Theresię.

SS. CRVCIFIXI

Oratorium, inter Moniales S Iacobi de Morattis, ac Palatium olim Sciarræ nunc Iulij Columnæ Principis Carboniani: Archiconfraternitatis laicorum in Ecclesia sancti Marcelli erectæ.

SS. CYRI ET IOANNIS

Vide infra, Verbo, S.Praxedes.

DOMINE QVO VADIS

Est rotunda capella in Via Appia in loco, quò Christus Saluator noster apparuit Petro Roma discedenti.

S. DO-

S. DOMINICI

Et Sixti Papæ in Regione Montium in loco, qui vulgò dicitur *Bagnanapoli* iussu Pij V. extructum cum cœnobio pro Monialibus à S.Sixti hùc translatis, quarum opera, & impensa templum, cœnobiùmque perfectum est. Hìc colitur Imago B. Mariæ Virginis antiquitate, & miraculis conspicua, de qua plura diximus peculiari libello edito.

S. DOROTHEAE

Et Siluestri: Parochiale trans Tiberim ad Portam Septinianam.

S. EDMVNDI

Transtiberim apud S. Ioannis Baptistæ nationis Ianuensis, à quodam Anglo excitatum, & Anglorum Collegio vnitum.

S. ELIGII

Aurificum

In Via Iulia rotundum.

Fabrorum

Ferrariorum apud S.Ioannem Baptistam Decollatum.

S. ELISABETH

Ad S. Andreæ de Valle, Germanorum Pistorum.

S. EVPHEMIAE

In Vico, qui dicitur Campus Caroli Leonis, & vulgò *Carleo*, vbi plurimæ aluntur puellæ, quas vulgus appellat, *Zitelle sperse*, cuius monasterium est contiguum monialibus Spiritus Sancti.

S. EVPLI

Ad Cœstij sepulturam extra portam S.Pauli, oratorium à Theodoro Papa extructum, & ab Hadriano I. re-

ſtauratum: tum deſtructum, vt aliqui arbitrantur; ſed valde ſuſpicamur eſſe, quod colitur ſub inuocatione Sanctiſsimi Saluatoris, de quo infra V. Saluator in Via Oſtienſi.

S. EVSEBII

In loco, quem vulgus *Cimbrum*, & Marij trophæa appellat, in monte Exquilino, proximum caſtello aquæ Martiæ. Antiquiſſimus titulus à Zaccharia, Hadriano, & Nicolao Pontificibus reſtauratus, à Gregorio IX. conſecratus, vt in inſcriptione impreſſa in noſtris adnotationibus ad Ciaconium pag. *686*. A ac à Roberto Pariſieñ Card. titulari renouatus. Hodie eſt titulus Cardinalis ſub cura monachorum Cæleſtinorum, & hìc requieſcunt corpora SS. Martyrum Euſebij, Oroſij, & Paulini, ac medietas corporis S. Vincentij, ac frœnum equi Conſtantini ex Clauo, quo Chriſtus Cruci affixus fuit, confectum: Eſtque ibi nobiliſſimum monachorum odeum ex nuce magno artificio fabrefactum. Ibi in mediana naui prope Altare maius hoc legi epitaphium.

HIC REQVIESCIT NOBILIS VIR Ioannes Pauli Capociæ de regione Montium, qui obÿt anno Domini 1331. *menſe Febr. die* 14. *cuius anima requieſcat in pace. Amen.*

Aliud propè vas aquæ luſtralis.

HIC IACET D. SIMON BOET. PRESB. Rector Eccleſiæ S. Martini de S. Valerico ſuper mare Ambianen. Diœc. qui obÿt Romę an. 1300. *Anima eius requieſcat in pace. Amen.*

Aliud in naui dextera.

HIC REQVIESCIT FR. IOANNES de Abbatis Villa Canonicus monaſterÿ S. Victoris Pariſienſis, cuius anima requieſcat in pace. Amen. Obÿt an. Dom. 1401. *die* 4. *intrante Aprili.*

S. EV-

Propè Pantheon, in Platea vulgariter dicta, Dohana, satis pulchrum pauimento & columnarũ ordine. Prope fuit templum Boni Euentus, & Thermæ Neronianæ, ac Alexandrinæ. Venerabile, quia locus martyrij S. Eustachij, vxoris & filiorum, qui creditur vbi est Capella S. Archangeli; & sub Ara maxima eorum corpora asseruantur. Est Diaconia Cardinalis; & Parochia cum collegio canonicorum. Templi consecratio adhùc extat in lapide marmoreo cum hac inscriptione.

IN NOMINE DOMINI IESV CHRISTI Anno Incarn eiusd. 1196. *& anno* 6. *D. Cælestini Papę III. Indictione* 14. *in Dominica, qua cãtatur*, Modicum, *dedicata est ecclesia ista cum tribus altaribus, quæ sunt in ea, quæ consecratio facta est ab eodem Papa, cui coadiutores fuerunt hi Episcopi: Octauianus Ostiensis, P. Galocia Portuensis, Ioannes Albanensis, Petrus Archiepiscopus Aggerensis, Anastasius Caputaquen, Nicolaus Forosemproniensis, & Sebacisius Baden. In maiori altari consecrato ab ipso D. Papa, cui etiam astitit præfatus Episcopus sunt hæ reliquiæ. De ligno Crucis Domini, de sanguine ipsius, de Spinea corona, de vestimentis eius, de reliquijs, & vestimentis Apostolorum Petri, & Pauli, de Costa S. Andreæ, de Pruna, & Carbonibus S. Laurentij, de Reliquijs S. Eustachij, vxoris, & filiorum eius. Sub maiori altari in conchina sunt corpora sanctorum cum titulo marmoreo. Hic requiescunt corpora sanctorum Martyrum Eustachij, & vxoris eius Theopistæ, eorumq filiorum Agapiti, & Theopisti. Ego Cœlestinus cath? eccl. Episc. cũ prẹfatis Episc. corpora sanctorũ, & oculis vidi, & manibus tractaui, & recondidi cum titulo an-*

 tiquo

tiquo in Mausoleo sub altari, ad cuius consecrationis anniuersarium instituimus, vt quotquot ab ipso die vsque ad octauam Pentecostes deuotè conuenerint duorum annorum remissionem suorum peccatorum habeant. Hæc consecratio facta est studio, & labore Petri Archipresbyteri cognomento Saccoccia, clero, & populo auxiliante, cuius consecrationis celebritati vsque ad hæc tempora nulla similis extitit.

SS. FABIANI ET SEBASTIANI

Extra vrbis Portam Capenam, via Appia, veneratione omnium ferè celeberrimum. Olim vocabatur Basilica Apostolorum, quia ibi aliquandiù iacuerunt corpora sanctorum Petri, & Pauli. Est Ecclesia patriarchalis, & vna ex septem vrbis principalibus. Appellatur locus iste à Clem. VI. in Bulla iubilei, Sanctissimus. Est etiam celeberrimum Callisti, Cornelij, Prætextati, & aliorum Martyrum cœmeterium. Incolunt monachi Fullienses Ordinis Cistercienfis sub Abbate Commēdatario. Vide etiam alia infra verbo, Sebastianus.

SS. FAVSTINI ET IOVITAE

In Regione Pontis in Via Iulia ad Tiberis ripam an. 1575. à Brixiensibus excitatum. imperfectum.

S. FRANCISCAE

Romanæ, in Regione Triuij, in Via Felici à Sixto V. aperta: inter quattuor fontes, & Sanctissimæ Trinitatis ædem collis Hortulorum; nouum ordinis fratrum Santissimæ Trinitatis Redemptionis captiuorum, qui supra eius portam hanc inscriptionem locarunt.

FA-

D. O. M. ET DIVAE FRANCISCAE.
Familia fratrum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captiuorum, quæ in ortu ipso ordinis ab anachoretis Ioanne, & Felice diuino monitu instituti: & ab Innoc. III. confirmati ad D. Thomæ in Formis; deinde Pio V. Pontifice ad D. Stephani in Trullo consedit. Demùm annuente Paulo V. P. M. in salubriorem hunc commodioremq; locum translata posuit, dicauitq;
M. DC. XIV.
O. CARD. BANDINO ORDINIS PROTECTORE.

S. FRANCISCI
Ad Pontem Sixti
A Sixto V. ædificatum vnà cum Gerontocomio.
Transtiberim

Amplum, & elegans. Hìc olim erat Xenodochium S.Blasij spectans ad monachos Benedictinos, in quod perbenignè receptus est hospitio S.Franciscus Assisias sub annum 1212. Postea verò, hortante Gregorio IX. suis literis datis Perusij, Pontificatus sui anno III scilicet, anno Domini 1229. prædicti monachi dictum Xenodochium, cum Ecclesia, & adiacētibus, liberè fratribus Minoribus concesserunt. Cœnobium incolunt Fratres strictioris Obseruantiæ, dicti vulgò Reformati; plures habet sepulcrales inscriptiones, quarum hanc tantùm referre lubet.

D. O. M.
ANTONIO MARTINELLO PICTORI
Pisaur. oriun. & ferè cunctis artis suæ principijs adolescenti conspiciundo, iuuentutis flore erepto, Nicolaus, ah desiderium, ah lachrimas frater quas relinquis, pias sacras faces, tumulumq;

dicat Vi-

Vixit annos XXIV.
OBIIT ANNO SAL. MDLXXIII. XV. CAL. IVLII.

Dum ſtupet æquari, ac vinci natura veretur,
Inuida in æqualem ſęuit, & intereo:

S. FRANCISCI XAVERII

Vide infra S. Mariæ Pietatis.

S. GEORGII

In Velabro, & ad Velum aureum, nec non ad Sedem, Libonis ſcilicet ad Puteal: Paludes hic olim fuerũt, & in medio earum corriuatio aquarum, quæ velabrum dicebatur, quaſi Vuilebrum, ideſt fœda aqua, qualis eſſe ſolet tum in paludibus, tum maximè ijs locis, ad quæ vndique fœda illuuies defluebat. Benè igitur Tibullus pullam aquam dixit propter lutum, & ſordes omnis generis admixtas.

At qua Velabri regio patet, ire ſolebat
Exiguus pulla per vada linter aqua.

Non eſt igitur *Velabrum* à *Velatura*, vt Varro voluit dictum, cum remis potius in eo, quã velis locus eſſet eundum; & nihil mirandum, diphtongum *vi* in *e* longum eſſe mutatum, propterea quod ea, vt & alijs quibuſdam latini carerent. Sic Io. Goropius Becanus de originibus Antuerpianis in Vertumno. In domus Scipionis Africani, tùm Baſilicæ Semproniæ ſolo à Leone II. ædificatum in honorem BB. Sebaſtiani & Georgij: Prope erat templum Iani, eiùſque arcus, qui adhuc ſupereſt; nec non ductus Cloacæ maximæ per concameratum fornicem in Tiberim prope Pontem ruptum defluens: à latere huius templi etiam extat arcus in honorem L. Septimij, & M. Aurelij à negotiatoribus, & argentarijs extructus. A Zaccharia I. S.Geor-

S. Georgij capite ditatum; à Gregorio IV. porticibus picturisque ornatum. Cæterum præsens, quod cernitur, est opus cuiusdam Stephani in coronide porticus nominati: à Raphaele Card. Riario instauratum. Porticus quinque regitur columnis; templi aula sexdecim; diuiditur in tres naues. Capite, & Vexillo S. Georgij, qui Populi Romani patronus dicitur, decoratur, alijsque Sanctorum Reliquijs. Olim erat Collegiata Canonicorum; nunc regitur à fratribus sancti Augustini Congregationis Genuensis; estque Diaconia Cardinalis.

S. GREGORII

In monte Cælio, in loco, qui dicitur *Cliuus Scauri*, qua parte spectat Palatinum. Domus materna sancti Gregorij Magni, ab ipso in Monasterium conuersa in quo habitabat; cuius exteriorem frontem Scipio Card. Burghesius, & piorum eleemosynæ ab Vrbano VIII. applicatę, ex tiburtino saxo, erexerunt. Hìc aliquando habitarunt monachi Belgæ, seu Flandri; nunc incolunt monachi Camaldulenses sub Abbate Commendatario hinc ab anno 1573. vocati à Hieronymo ex Comitibus, ad quem locus pertinebat. Hìc est Cella, seu locus vbi S. Gregorius sacrificium offerre consueuerat. Hìc est magnificentissima Capella ab Antonio Maria Card. Saluiato extructa, in qua colitur Imago Beatæ Virginis Mariæ D. Gregorium allocutæ. Hìc fons Gregorianus miraculo insignis. Hìc sub Ara maxima requiescunt corpora S. Pantaleonis Nicomediensis, Antonij, Meruli, & Ioannis monachorum. Eius omnia altaria sunt priuilegiata pro defunctis, locùsque columnis, statuis, picturis, ac pauimento tessellato videndus, plurimisque epitaphijs refertus, ex quibus hæc tantum apponam.

Ioan.

D. O. M.

IO. FRANCISCVS DE MARINIS NOBILIS Genuensis, quem in patria post 40. annorum labores viriliter exantlatos, reditum ad quietem cogitantem, irata mors detinuit, quippe quæ sibi Romam ingeniosorum hominum sepulcrum esse voluit.

Item.

I. C. R.

PLACIDO FVSCO E MONTE FLORVM Ariminen. Med q. Dom. Com. Palatino; qui tum in Flaminia, tum Melitę, atquę Sicilię, plerisque ciuitatibus ob admirabilem prædicendi facultatem Prognostes vocatus est, tùm Romę à Pio V. in familiam cooptatus, & ante & post eum in S. Spiritus Nosocomium, atque in S. Inquisitionis carcerem missos, aliosque pietatis erga pauperes annos 16. curando. Obijt pridie id Martij 1574. Vix. an. 64. m. 5. d. 1. Thomas Fusc. fil. I. V. D. vnicus hęres testamento rogatus cum lachrymis P.

Post obitum viuo melius, doleòque, medendi
Artibus extremum sępe fugasse diem.

Quisquis es, cui libitina sit cura, hunc lapidem ne moueto, Vantagijs Florentinis Ciuibus Romanis est sacer. Vale 1513.

ANDREAE DE CASTRO.

Adsis, & legito hęc notata vitæ
Ne fidas moneo, licet iuuenta
Sis forti; atq; animo potens: eundum est
Ne qua scire licet via. Venit mors
Clam per mille modos. En ipse florens

Equi

Equi calce feri peremptus heu sum.
Quare viuito iam bene, ac paratus.

Andreæ de Castro iuueni Salamant. & quidem frugi fatorum inuidia à spe crescente erepto Christoforus de Castro auunculus paterna pietate P. Vix.an. 26. Obijt 26.mens. Ianuarij an. 1521.

In Nicosia

Ad ripam Tiberis: paruum fabrorum murariorum.

Ad quatuor Capita

Ad pontem Fabricium: paruum, & parochiale.

S. HADRIANI

In foro Boario; dicebatur, in Tribus Foris, & in Via Sacra; ab Honorio I. excitatum in Saturni templo, in quo olim Aerarium populi Romani fuit, & à Paschali II. dedicatum; ab Hadriano I. renouatum; à Gregorio IV. primùm, tum à Ioanne Card. Bellaio Gallo restauratum. Appellatur ab Anastasio Basilica, & Diaconia. In eo sunt portæ æneæ antiquæ, ac Sanctorum reliquiæ, quorum mentio est in subiectis inscriptionibus ibi appositis.

SIXTO V. PONT. MAX. AN. M.D LXXXIX. AVGVSTINVS CVSANVS MEDIOLANEN. HVIVS ECCL. S. HADRIANI DIAC. CARD. Inuenit in aditu confessionis defossa, multòque limo obducta corpora sanctorũ Martyrum Nerei, & Achillei, & Domitillæ, Marij, & Marthæ, Papiæ, & Mauri, tribus loculis distincta, cum vetustis inscriptionibus, quæ vt ab omni loci iniuria conseruarentur illæ-

sa

ſa in altari maiori in ſedem à ſe priſtinam reſtituto, & magnificentiùs extructo, decentiùs collocauit, præter ſanctorum Papię, & Mauri corpora, quę, reliquijs retentis, ad S. Marię in Vallicella, pio in eam eccleſiam ſtudio, vnà cum eorum capitibus ex Pontificis auctoritate transferri curauit. In eodem altari duas etiam plumbeas arculas incluſit; quarum altera, quę in veteri ſeruabatur, continet oſſa S. Hadriani mart & reliquias ſanctorum trium puerorum, ſanctorum Nerei, & Achillei & Domitillę, ſanctorum Marij & Marthę, S. Hippolyti, S. Simetrij Presb. In altera, quæ in confeſſione erat, ſeruabātur Reliquię S. Simeonis Presb. S. Iuſtini, S. Renati Epiſcopi, & aliorum ſanctorum, quorum nomina ignorantur. Corpora ſanctorum triū puerorum antea intra confeſſionem poſita in altari ſacelli inferioris ad eiuſdem confeſſionis memoriam retinendam ædificati religioſiùs condidit. Capita ſanctorum Nerei, & Achillei, & Domitillę, vt populo veneranda proponi poſſent, thecis incluſit, & in ſacrario aſſeruari mandauit. Idem ad Dei, & ſanctorum cultum augendum eccleſiam ornauit, & fratres Ordinis S. Marię Mercedis introduxit. Altaria ritè conſecrata ſunt, maius in S. Hadriani, & cęterorum ſacella in ſanctorū trium puerorum honorem, eodem Auguſtino Card. pręſente, à Ioanne Epiſcopo Minoren. Papę Vicarij ſuffraganeo, Dominica ſeptuageſimę.

die 18. *Februarij* 1590.

† ANNO AVTEM D. M.D.LXVII DIE XI. MAII. *Corpora ſanctorum Martyrum Nerei, Achillei, & Domitillę ſimulq; ipſorū capita thecis auratis ſeorsùm incluſa iuſſu* Clem. Octaui *Pont. Max. celebri pompa translata ſunt, & reſtituta in titulum eorumdem ſanctorum Nerei & Achillei, vbi antea recondita erant relicta hic eorum parte, id agente Cęſare Baronio Sorano*

rano eiusdem Tit. Presb. Card. Bibliothecario, qui & hoc ipsum altare primarium consecrandum curauit per Leonardum Abel Episcopū Sidon. suffraganeum Vica. rij Romani Pontificis eodem anno, die 20. Iunij.

Olim erat Canonicorum Collegiata, & adhuc superest ante fores ecclesiæ Canonici epitaphium huiusmodi.

Hic iacet D. *Paulus de Tataris Canonicus Eccl S. Hadriani, qui obijt anno* D. 1322. *mensis Septembris die 3. cuius anima requiescat in pace.*

Nunc hìc habitant fratres B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captiuorum.

S. HELENAE

In Regione S. Eustachij apud DD. de Caualerijs, paruum templum Credentierorum, vt vo cant.

S. HOMINIS BONI

Sutorum in cliuo S. Mariæ Consolationis prope S. Mariæ in Porticu.

S. HIERONYMI

Charitatis

Incolatu D Hieronymi, vt aliqui existimant, celebre. Olim ecclesia collegiata; tùm fratrum Minorum S. Francisci de obseruantia, ad Insulam Lycaoniam (seu ad S. Petri in monte aureo vt Camillo Fanuccio placet) posteà translatorum; Deinde Aulicorum vrbis; postremò, hodieq; Archiconfraternitatis laicorum Charitatis. Est in regione Arenulę prope Farnesiorum Palatium. Hìc primò floruit S. Philippi Nerij institutum. Plura ibi extant epitaphia; at subiecta ex Io. Franc. Scardoua desumpta afferre iudicaui.

PATRI CAROLO DE BRVNIS, ET THOMAE PATRVO.

Ne quem de Brunis hic mortis honore carentem
Calcares pedibus templa sacrata petens.

Nunc

Nunc Carolo nati tumulum, Thomæque nepotes
Dant patri & patruo, det Deus ipse Polum.

Item.

Dum sacris lyricis componit corda Iacobus
Litigiosa hominum legibus hinc abijt.
Nunc sanctas animas supera ad conuexa vocatus
Ante Deum hic mulcet, sed grauiore lyra.

Aliud.

Hic Iulianus habet requiem Guerratius iste
Florentinus erat pellio Pontificis.
Terdenos, septèmque annos dum vescitur aura,
Septembri in medio Parca seuera rapit.
Virginia vxor Dormelia hunc romana sepulcro
Condidit, atque rogat numen amore viri,

Hìc S. Philippi Nerij insigne miraculis cubiculum, ab Equite Panthera illustratum intra presbyterorum ædes, vbi suprà portam legitur.

D. O. M.

Cubiculum hoc S.P.N. vbi per 33. *annorum curricula, vitæ sanctitate, & animorum zelo incomparabiliter enituit, primàque Congregationis Oratorij omni laude dignus iecit fundamenta Eques Ascanius Panthera de Ciuitate Collensi in Hetruria proprijs sumptibus instaurauit, ac decentius ornauit an.* D. 1637.

Illyricorum

In loco, qui vulgò dicitur, *Ripetta*, excitatum à Sixto V. pro Illyrica natione propè Mausoleum Augusti, & Palatium Burghesiorum. visu dignissimum.

S. IACOBI
Hispanorum

In circo Flaminio. Ante est generale Studium Romanum, quod Sapientia vocatur: Retrò Campus Ago-

gonius anno 1450. ab Alphonso Paradina excitatū, sanctoq; Alphonso dedicatum; tum ab Alexandro VI. Summo Pontifice in præsentem formam ædificatum: pulchris sacellis cōspicuum, & ab Hispanica natione maxima religione cultum. Pauimentum ferè totum stratum sepulcralibus inscriptionibus.

In superliminari maioris portæ.

Aere suo Alphonsus Paradinas gentis Iberæ,
Hoc templum struxit lux Iacobe tibi.
Vt tua te virtus Cæli super arce locauit,
Hunc tua sic virtus, & tua cura locet.

In templo. & refertur etiam à Franc. Suuertio inter delicias orbis christiani.

D. O. M.

PETRO CIACONIO PRESB. TOLET.

In quo multiplicis doctrinæ copia, cum vitæ ac morum integritate certabat: qui à Gregorio XIII. P. M. Sanctorum Patrum libris, sacrisq; canonibus, & sacrosanctis Biblijs perpurgandis præpositus, in eo munere obeundo, eruditione, iudicio, fide ac diligentia, præstitit. Ecclesia S. Iacobi Hispanorum, qui Vrbem colunt, hæres ab eo instituta, monumenti hoc Pos.

VIX. ANNOS LVI.
OBIIT ANNO. M.D.LXXXI.
VII CAL. NOV.

Incurabilium

ANTONIVS MARIA SALVIATVS S.R.E.CAR.

TEMPLVM D. IACOBO SACRAVIT

M.D.XXXXII.

Olim, vt Grimaldo placet, S. Mariæ de Augusta in Valle Martia ab Antonio Maria Card. Saluiato, religione in Deum, pietatèque in pauperes immortalitèr commendādo sumptuosissimè extructum, & largissimè dotatum. Vocatur Incurabilium à proximo Xenodochio, in quo grauibus, desperatisque laborātes morbis aluntur & curantur. Est Archiconfraternitatis nobiliū Romanorum. In templi fundamentis Hoc Numisma seruatur.

Supra Odeum legitur sequens inscriptio.

ANTONIVS. MARIA. SALVIATVS
TEMPLVM. DEO.
DOMVM. AEGROTIS. AEDIFICAVIT.

Ad

Ad Altare Sancti Ioannis

CAESAR. RODIANVS. CREMONENSIS.
Ornauit, & dotauit pro se, & suis, anno Domini
M. DC. X.

Ad Altare Resurrectionis.

NICOLAO IACOBATIO PATRITIO ROMANO
Viro religione in Deum, pietate in pauperes singulari, quòd moriens vnà cum corpore rem suam omnem ad piam hanc domum, atquè ædem venire voluit. Custodes huius Archihospitalis in Sacello, quod ex testamento absolui, atquè ornare iussit, grati animi monumentum PP.

VIX. AN. LXIV. M. IX. D.X.
OBIIT IDIBVS IVLII M. DC.

Ad Altare Natiuitatis D. N. Iesu Christi.

ALEXANDRO GRATIANO ROMANO
Francisci legum Doctoris fil. Protonotario Apostolico, genere, scientia, & probitate illustri, ecclesiasticæ libertatis, dum muneribus publicis præfuit, defensori laudato.

Ortus oriente Sole die 17. *Augusti* 1557.
Occidit occidente Sole die 39. *Sept.* 1609.
OCTAVIVS GRATIANVS FRATRI B. M. P.

De Morattis

Non longè ab Antonini Columna coclhide eundo à Sciarræ Columnæ platea ad fontem Triuij: Est Monialium ordinis S. Claræ, Apud auctorem anni 1587. dicitur de Marottis.

Scorza Caballi

In Campo Vaticano respiciens Vaticanam Basilicam Olim vocabatur *S Saluator de Bordonia* à baculis peregrinorum, quos *bordones* vocant;& ***S.Saluator Coxacaballi***, nec non ***S.Iacobus in Porticu*** à veteri Vaticana porticu.Hic est lapis,supra quem aiũt oblatum fuisse Iesum Christum in templo, quãdo Simeon suscepit eum in vlnas suas. Estquè ibi erecta Confraternitas laicalis Sanctissimi Sacramenti.Est parochiale iurisque Basilicæ S.Petri; habètque à posteriori parte Curiam, carceresq; Burgi.

In Septimiano,aliàs Subtus Ianum

Transtiberim in vico vulgariter dicto *Longara* à proxima Septimij porta dictum. Ad hoc Templum Petrus Vrsinus cum Rege Ladislao prælium commisit, sedente Gregorio XII. est Iuris S.Petri in Vaticano, ibiq;in pariete sinistræ nauis inscriptio,quæ hodie non extat, legebatur huiusmodi tenoris.

† *An. D.*1277. *Indict.*6. *Mensis Octobris die* 13. *memoria sit Collegio huius ecclesiæ, quòd tenentur firmiter hoc agere, vt celebretur in ea semper ex nunc omni die Missa B. Mariæ Virg. pro salute & anima D.Stephani filij nobilis viri D.Petri Stephani & anniuersarium etiam ex die mortis eius celebrare singulis annis, & toto anno suæ mortis omni die mißa defunctorum pro anima eius, & deinde continuè singulis diebus mißa Beatæ Virginis in commemorationem animę suæ perpetuò. Hæc autem cauta sunt instrumento publico scripto per Nicolaum Carbonis Notarium.*

Ibidem.

Isto in loco requiescit Petrus Saconi Canonicus ecclesiæ S.Bartholomæi de Isola. . . . . . mane nepos,

Maria, è Stephania, & Iacoba suæ carnales.

Aliud ex Panuinio M.S degente Mattheia desumptum subnectere volui, quia mutilum, & mendosum legitur in noua Ciaconij de vitis Pontificum, & Cardinalium editione pag. 566.

Notum sit cunctis instructis norma legendi
Quòd præsens opus ad laudem Virginis almæ
Atque Nicolai beatissimi nomine factum
Confici mandauit Cynthius vocabulo dictus;
Quem Dominus Petrus Papa ratione dotauit
Moribus & vita nobili de sanguine natus,
Originem sumpsit de stirpe Pontificatus,
En fuit nepos Innocentij Papæ secundi.

HOC OPVS FIERI FECIT CYNTHIVS DOMINI PETRI PAPAE DE FILIIS IOANNIS GVIDONIS PAPAE CLERICVS S. HADRIANI AD HONOREM DEI B. MARIAE ET S. NICOLAI.

Tumulatus hìc iacet clericali diademate dotatus
Cynthius nominatus nobili prosapia natus,
Et sublimatus in antiana Domo locatus.

M. CCC. V.

Cœterùm quis templum à primæua institutione ad ministrauerit ignoramus: Innocentius III. Basilicæ S, Petri vniuit: tum Innocentius IV. Ordini Monachorum Siluestrinorum concessit, qui illud certo modo dimisit; quod Iulius II. tradidit iterum Basilicæ Vaticanę pro subuentione Musicorum anno 1620. Capitulum dictæ Basilicæ regendum concessit fratribus Tertij ordinis S. Francisci, quibus ad S. Mariæ Miraculorum, proximis annis, translatis, concessum fuit Monialibus Pœnitentibus; quibus Templum, & Monasterium ingenti sumptu à fundamentis extru-

ctum fuit à Francisco Card. Barberino illarum protectore, qui etiam monasterij pijssimo benefactori hoc monumentum extare voluit.

D. O. M.

Memoriæ Hippolyti Merendæ Cæsenatensis Iurisconsulti, prudentia, ac fide in causis agendis præstantissimi.

Franciscus Barberinus S.R.E. Diaconus Card. & Vicecancellar. quòd huius ædis sacram fœminarum familiam, quę in ipsius tutela est, is ex H. S. vicies circiter N. hęredem fecerit ponendum curauit.

I E S V

Ingens templum apud Domum professam, vt vocant, Societatis à S. Ignatio Loyola institutæ, ædificatum ab Alexandro Cardinali Farnesio; sacellis, picturis, marmoribus, ornamentis, cultùque ornatissimum. Ambitus templi, amplæquè domus duabus comprehendebatur domorum insulis solo æquatis, in quibus duo antiqua extabant tēpla, scilicet S ANDREAE, & S. MARIAE DE ASTALLIS, & corrupto vocabulo, DE STRADA sub tit. S. Marci à Paulo III. Pontificatus an. 14. concessa Societati Iesu. Hìc recondita sunt corpora SS. Abundij, & Abundantij M M. Ignatij Loyolæ, & pars corporis B. Francisci Borgiæ; nec non capita & brachia aliorum Sanctorum. Hìc sepultus iacet Card. Bellarminus, alijq; viri illustres.

Infanti

Paruum, & pulchrum ad radices collis Hortulorum à Fr. Antonio Card. S. Onuphrij à fundamentis excita-

tum

tum in Collegio Congregationis Fidei Propagandæ. Id præfefert infcriptio interius, fupra portam locatam hifce verbis.

D. O. M.
FR. ANTONIVS BARBERINVS
VRBANI VIII. P. M. GERMANVS
TIT. S. ONVPHRII PRESB. CAR. M. POENIT.
ET S.R.E. BIBLIOTHECARIVS

Aedem hanc Chrifto infanti à Magis adorato dicatam, Collegij âd Propagandam Fidem inftitutam vfui, à fundamentis erexit, conftruxit, ornauit, anno falutis M. DC XXXIV.

S. IO. BAPTISTAE

In Laterano, vbi Lateranenfe Palatium; quod omnibus in toto orbe terrarum præferebatur atque præcellebat Palatijs. De huius templi dedicatione Io. Baptifta Paulianus Iuris Canonici in almo Vrbis. Gymnafio primus interpres an. 1549. fcripfit, l. 3 cap. de Sanctifs. Reliq. &c. in princ. *Imperator Deo, & beato Præcurfori, Petroq; dicauit.* Bafilica Conftantini Imperatoris appellatum, quinque nauibus, aliàque tranfuerfali diftinctum, ordinibus columnarum, ftatuis, marmoribus, picturis, auro, argentòque fpectabile. Propè eft Palatium Pontificum à Sixto V. ædificatum: in Porticu eft in peculiari cubiculo ænea Henrici IV. Franciæ Regis ftatua. In platea Pyramis antiqua, fons, & veteres aquæ Claudię ductus. In templo Abfis ex mufiuo egregiè efficta; æneũ Martini V. fepulcrum; Columnæ æneæ auratæ quatuor, quas è nauium roftris, Antonio fuperato, conflauit Auguftus, à quibus vniuerfa nobiliffimàque Sanctiffimi Sacramenti Altaris machina ænea aurata

 regi-

regitur; in quo pretiosissimorum lapidum ingentis valoris tabernaculum, argenteaq; tabula cænantium Christi, & Apostolorum statuæ argenteæ: primum Vrbis, orbisq; Christiani templum publicè cultum, antiquitate, venerationeq; augustissimum, de quo copiosiùs Onuphr. Panuin. in opere non edito. Verùm vetustate fatiscens, Sanctiss. D.N. Innocentius X. magnis sumptibus, elegantìque symmetria restitui fecit, Equite Francisco Borromino architectante, & hoc suæ æternitatis monumento supra Portam interiùs apposito.

INNOCENTIVS
DECIMVS PONT. MAX.
LATERANENSEM. BASILICAM
CONSTANTINI. M IMP.
Religione ac Munificentia
extructam.
SVMMORVMQVE. PONTIFICVM PIETATE
SAEPIVS. INSTAVRATAM. VETVSTATE. IAM
FATISCENTEM. NOVA. MOLITIONE
AD. VETEREM. EX. PARTE. ADHVC. STANTEM
CONFORMATA
ORNATV. SPLENDIDIORE. RESTITVIT
ANNO. IVBILEI. M. DC. L.
PONT. VI.

Fuit

Fuit ibi Sedes Imperatoris, ibiq; aurea corona ad Imperium eue&ti solebant insigniri. A Siluestro, & Gregorio Summis Pontificibus consecratum, & ferè omnium subsequentium Pontificum munificentia instauratum, ornatum: reliquijs, indulgentijsq; ditatum, quas longum esset recensere: Præ cæteris sanctorum reliquijs hæ numerantur.

Arca fœderis: Mensa, super quam cœnauit D.N Iesus Christus cum discipulis suis: Virga Moysis, & Aaronis: capita SS.Petri, & Pauli Apostolorum ab Vrbano V, ornata auro gemmìsque, & hìc locata. Caput S.Pancratij, quod sanguine manauit tribus diebus, & tribus noctibus, quando ecclesia Lateranensis fuit cõbusta. Sub Altare maiori, quod vacuum est, multæ Sanctorum reliquiæ commemorantur, quarum series in appensa Altari magna tabula notata est. Item adest caput S.Zachariæ patris S.Ioannis Baptistæ. Catena, qua ligatus fuit S.Ioannes Euangelista, dum duceretur ab Epheso Romam. Prope est claustrum antiquum monachorum. Cæterùm notissimum est, clericos, monachos, & canonicos regulares munia sacra exercuisse in hac sacra Basilica. At nunc viget canonicorum, beneficiatorum, & clericorum secularium nobilis ordo sub Archipresbytero Cardinali. Et est vnum è septem, quod maximo populi concursu per annum visitari solet: plurèsque habet inscriptiones, & epitaphia, quorum aliqua recensebimus. In sacrario.

PAVLO V. PONTIFICI MAXIMO

Ecclesiasticæ libertatis vindici, virtutis remuneratori ob redemptum à spoliorum onere Clerum Romanum grati animi monumentum Lateranensis Sacrosanctæ Basilicæ Canonici posuerunt.

In

In templo.

Illa stupenda dies mortis, quę perdere talem
Ausa fuit natura, sciuit perficere qualem
Sedis Apostolicæ fuit iste Notarius horis;
Omnibus intus habens speculum cœlestis amoris,
Nomine Riccardus, sapiens, discretus, abundans,
Litera cui quęuis patuit, simul vtraque nota.
Iura fuere sibi probitas, vbi nunc sua tota
Hunc Annibal genuit magnus prole quoq. totam
Roma tenet mundo famoso nomine totam.

ANNO DOMINI M. CC. LXXXIX. M. AVGVSTI XXVIII. OBIIT D. RICCARDVS D. PAPAE NOTARIVS SVB PONTIFICATV D. NICOLAI PAPAE IV. AN. II. CVIVS ANIMA REQVIESCAT IN PACE. A M E N.

HIERONYMO GARIMBERTO PARMEN. EPISC. GALLESANO HVIVS BASILICAE VICARIO.

Nato ad res gerendas, & benè de hominibus merendum: virorum Principum gratiam adeò promerito, vt inter diuersarum partiũ studia, æquam fidei, & probitatis laudem semper retinuerit. Vix. an. 70. obijt 4. Kal. Decembris 1575. Ioannes Frãciscus Garimberto Patruo optimo Pos.

In Porticu maori, ex qua paucos post menses vidi ablatum fuisse lapidem.

† HIC REQVIESCIT CORPVS IOANNIS EPISCOPI PARMEN. QVI DE PLACENTIA FVIT NATVS.

Finem huius Sacrosancti templi narratiunculæ imponamus nouissimæ campanæ inscriptione.

VRBA-

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
Campanam hanc vetuſtate perfunctam, addito ære, in ampliorem formam reſtituit. Hieronymò Card. Columna Baſilicæ Lateranenſis Archipresb. An. D.M.DC.XXXIII.

Cœterùm latè de Baſilica Lateranẽ Panuin. in opere inedito.

Decollatus

In Velabro, vbi aliquando fuit Aequimelium, & Argiletum. Eſt Archiconfraternitatis Laicorum Miſericordiæ nationis Florentinæ, ibìque eſt Cœmeterium, in quo ſepeliuntur, qui publica pœna capitis plectuntur.

Florentinorum

Opus Michaelis Angeli Bonarotæ: auguſtum, in via Iulia, tholo, cellis ornatiſſimis, pauimentoq; conſpicuum. Eſt nationis Florentinæ, ibìque plura extant epitaphia, quorum hoc tantùm afferam.

D. O. M.
CAROLVS MADERNVS EQVES NOVOCOMENSIS, EQ. DOMINICI FONTANAE SIXTI V. ARCHITECTI NEPOS.
Eiuſdèmque in excitandis Obeliſcis adiutor cum Pauli V. iuſſu antiquam Vaticani templi partem cum porticu delineaſſet, columnàmq; ex delubro Pacis amolitus ante Liberij Baſilicam in Exquilijs, impoſito ſigno Deiparæ Virginis, erexiſſet, Vrbano VIII. Pont. Max. cuius architectus erat, ſepulcrũ ſibi, ſuiſque viuens Poſ.

In

In Fonte

Apud Sacrosanctam Basilicam Lateranensem, vbi Constantinus Augustus baptizatus fuit: Rotundum, in cuius medio est labrum Lydij lapidis circumdato à columnis porphyreticis octo, totidèmque marmoreis minoribus superimpositis, aurato lacunari ornato à Paulo V. Hunc ferè totum instauratum picturis, tabulis lapideis, nouòque lacunari aureo nobilitatum ab Vrbano VIII. Pontifice. Hìc, vbi capella S. Io. Baptistæ, fertur fuisse cubiculum Constantini Aug. in quam ingredi mulieribus non licet. Hæc, & alia è regione constituta, postremò à Clemente Papa VIII. instauratæ.

Genuensium

In Regione Transtiberina apud Titulum S. Cœciliæ à Mariaduce Cigala Sixti IV. Thesaurario ædificatum cum annexo pro natione Genuensi Hospitale.

De Mercato

Vel Mercatello in Regione Campitelli à publicis nundinis, ob angustiam loci ad agonalem Circum translatis, sic dictum. Est parochiale sub cura monachorum S. Basilij.

De Pinea

In Regione Pineæ prope S. Mariæ super Mineruam sub cura Confraternitatis Pietatis Carceratorum.

De Spinellis

Paruum extra Portam Angelicam à Canonico S. Petri in Vaticano, familiæ de Spinellis, ædificatum, vt quidam autumant. Quibusdam festis diebus vidi confrates Oratorij S. Mariæ de Vallicella hìc pia exercitia peragentes.

In insula Tiberina inter pontes Fabricium, & Cestium: Aliqui Constantinopoli, quæ noua Roma appellatur, credunt, S. Ioannem natum & sepultum. At Romæ traditio viget, authoresq; plures scripserunt, hic corpus S. Ioannis Calybitæ ciuis Romani, cum alijs reliquijs requiescere Hic in tugurio propè domum paternam diem clausit extremum, vbi Eutropius, & Theodora eius parentes Collegiatam ecclesiam ædificarunt, dotaruntq; Deinde claustrum monialiũ euasit; postea Bononiensium Confraternitas illud obtinuit. Hic erat Capella cum Imagine B M. Virginis versus aquas Tiberinas, quæ apud Molendinas appellabatur: & hodie colitur apud dictas moniales translatas ad S Annam Ex fundo Basilicæ Vaticanę, Bucceia nuncupato, qui prius dicebatur Nympha Catabassi, eratq; Via Cornelia 13. ab Vrbe milliario, hùc translata fuerunt corpora SS. Martyrum Marij, Marthę, & filiorum eius, vt scripsit Iacobus Grimaldus de Basilicę præfatę canonicis &c. Supra Portam interiorem ecclesiæ hæc legitur inscriptio.

SACRVM CORPVS DIVI IOANNIS
CALYBITAE ROMANI
Huius ecclesiæ, iam domus paternę, Titularis, & Patroni, vnà cum martyribus Mario, Martha, Audiface, Abachum, Hippolyto, Taurino, & Herculano sub Ara maiori positum christiane venerari memento. Fratres restaurauerunt. Anno Domini
M. DC. XL.

Est

Est sub cura fratrum Ioannis Dei, vulgariter dicti Fate ben Fratelli.

S. IOANNIS EVAGELISTAE

In Aino

In Regione Arenulæ. Parochiale è conspectu palatij DD. de Roccis.

Bononiensium

Olim S. Thomas de Catena, apud Farnesiorum Palatium. Est Confraternitatis nationis Bononiensium.

In Fonte

In Laterano ab Hilaro Papa voti causa constructum, & à Clem. VIII. instauratum, vt ibi indicat hæc inscriptio.

CLEMENS VIII. PONT. MAX.

Oratorium à Sancto Hilaro Papa in honorem Sancti Ioannis Euangelistæ liberatoris sui, & alterum è regione Sancti Ioannis Baptistæ nomine ante ann. mille, & centum extructa, vetustate deformata ad conseruanda religiosæ antiquitatis monumenta, restituit, atque ornauit.

ANNO M. D. XCVI. PONT. VI.

Alia vide supra, Verbo, S Ioannes Baptista.

De Malua.

Transtiberim prope portam Septimij à Sixto IV. restauratum. Dicitur de Malua corruptè vocabulo à Mica æurea, quod etiam corrupte vulgus accepit à Vico aureo. Propè fuit Portia Domus antiquitatibus re-

referta. An. 1641. sustulit lapidem sepulcralem Rector templi in quo erat insigne cum boue pascente, & Stella supra eius caput, cum hac inscriptione.

D. O. M.

Onuphrius Colalellus de Colalellis Ciuis romanus, qui vixit an. 50. obijt autem 3. Martij an. Christi 1516 Iacobus, & Damiani filij patri pientissimo posuerunt

In restauranda domo dictus Rector eo vsus fuit, præcipuè in portæ limine.

In Oleo

Ante portam Latinam exiguum, & rotundum. Hic in feruentis olei dolium missus S. Ioannes Apostolus, vt indicant hæc ibi antiqua carmina.

Martyrij palmam tulit hic athleta Ioannes,
Principij Verbum cernere qui meruit.
Verberat hic fustè Proconsul, forcipe tondet,
Quem feruens oleum lædere non valuit.
Conditur hic oleum, dolium, cruor, atque capilli,
Quæ consecrauit inclyta Roma tibi.

Ad Portam Latinam

Olim Dianæ templum, in monte Cœliolo: ab Hadriano Papa I. in omnibus renouatum, & à Cælestino III dedicatum, vt hæc ibi indicat inscriptio.

† ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS M. C. XC.

Ecclesiam S. Ioannis ante portam Latinam dedicata est ad honorem Dei, & B. Ioannis Euangelistæ per manus D. Cælestini III. Papæ, presentibus ferè omnibus Cardd. tàm Episcopis, quàm & alijs Cardd mense Maio die X. festiuitat. SS. Gordiani, & Epimachi Est enim ibi remissio verè pœnitentium 40. dierum. de iniuncta sibi pœnitentia singulis annis.

Olim

Olim fuit collegiata vſque ad annū 1044. nunc ſemper ferè clauſa ſub cura canonicorum Lateranenſiū, eſtque ibi Statio in Quadrageſima.

S. IOANNIS DE FICOZZA

Vel de Ficoccia in Regione Triuij ſub Quirinali, prope S. Hippolytum nunc dirutum, in honorem Sancti huius familiæ, Ioannis nomine, Abbatis Sancti Laurentij extra moenia, excitatum à gentilibus ſuis. Hodie dicitur (ſanctus Ioannes Maronitarum) à Maronitis, quorum ſeminarium eſt illi annexum, ſub cura Patrum Ieſuitarum, a Gregorio XIII. inſtitutum procurante Antonio Card. Carafa an. 1584. Erat parochiale; ſed tempore conceſſionis, factæ Maronitis, animarum cura translata fuit ad ſancti Andreæ de Frattis.

SS. IOANNIS ET PAVLI

In cliuo Scauri in Cęlio, vbi olim altera curia Hoſtilia. Olim propria eorundem ſanctorum domus. A Bizantio primùm Senatore, mox à Pãmachio eius filio, S. Hieronymi ſcriptis notiſſimo, fabricatum; vnde & Bizantij, & Pammachij Titulus dictus fuit. A Symmacho, & Hadriano Pontificibus inſtauratum. Poſtea à Ioanne Sutrino Presb. conſtructum, vt præſeferunt carmina ſupra porticum extantia his verbis,

Presbyter eccleſiæ Romanę rite Ioannes
Hæc animi voto dona vouenda dedit.
Martyribus Chriſti, Paulo, paritèrque Ioanni
Paſſio quos eadem contulit eſſe pares.

Hinc clericus Agapitus ad Pontificatum euectus. Templum amplum, & ornatum, magnìſque columnis in tres naues diſtinctum. Altaria, & Paui-
men-

mentum ex vario marmorum genere: ante ianuam Leones duo, quorum alter vnguibus porcum, alter hominem tenet. Porticum habet columnis suffultam: Postremò cum esset incultum, & præ incuria ferè ignotum sua munificentia Latinus Cardinalis Vrsinus illustrauit, celebrèque reddidit, & ad illud incolendum viros modestissimos christiana simplicitate, & sanctimonia præditos, quos Iesuatos appellant, elegit, sub quorum cura adhuc extat sub S. R. E. Cardinali Titulare. Instaurationum, consecrationum, & sepulcrorum aliquot inscriptiones ex eo, & ex Codicibus manuscriptis desumptas affero.

ANNO D. M.C. LVII. PONTIFICATVS D. HADRIANI IV. PAPAE ANNO IV. II. CALEN. IANVARII.

Per Ioannem presb.Card.qui totũ opus simul,& altare construxit, consecratum est hoc altare à Viliano Pisano Archiepiscopo, viro religioso, ad honorem Dei omnipotentis, & S. Confessoris Nicolai, & protom. Stephani, & S. Siluestri, & omnium Apostolorum, & SS. Chrysanthi, & Darię MM. quorum reliquiæ ibi plurimæ reconditę sunt feliciter.

ANNO D. M. CC. LVI. IND. XIV. PONTIFIC D. ALEXANDRI IV. PAPAE ANNO II.

Consecratum est hoc Altare in die Palmarum ad honorem Dei omnipotentis, Petri, & Pauli, & aliorum Apostolorum per ipsum Papam, qui annis singulis ad hanc ecclesiam accedentibus in Assumptionis B. Mariæ die, & vsque ad 15. sequentes, duodecim annos de vera indulgentia concessit.

In Abside.

ANTONIVS CARAFA S. R. E.
PRESB. CARDINALIS
Cum huius Ecclesiæ titulum obtineret exornandum curauit an. D. M.D.LXXXVII.

ANTONIVS CARAFA HVIVS TIT. S.R.E. PRESB.
CARDINALIS
Sex huius ecclesiæ Altaria à Ludouico Archiepiscopo montis Regalis die festo S. Ioseph 1588. consecrari curauit, quo die quotannis visitantibus vnum ex ijs Altaribus Sixtus Papa V. decem annos de vera indulgentia concessit.

HIC REQVIESCIT IN PACE ANASTASIVS PRESB. S. R. E. QVI VIXIT PLVRIMOS ANNOS

S. IOSEPHI
In Regione Campitelli

Ad radices Capitolij forum Romanum respicientes, & supra Carcerem S. Petri. Non inelegans sub cura Societatis Fabrorum lignariorum.

Ad Sepes

Siue de Frattis in colle Hortulorum, regionèque Columnę à Francisco Soto Hispano, Capellę Pontificię musico, & Congregationis Oratorij Sacerdote anno 1598. erectum vnà cum monialium ordinis Carmelitarum Discalceatarum S. Theresiæ monasterio, quod hæc inscriptio supra veteris Ecclesiæ portam indicabat.

IESV MARIAE IOSEPHO
Templum hoc, & Monasterium Monialium Discalceatarum primitiuæ regulæ, ordinis B. Mariæ Virginis

nis de Carmelo S. Ioseph dicatum. Franciscus Soto Hispanus Oxomeñ cõgregationis Oratorij Vrbis presbyter, & musicorum Pontificiæ Capellæ Decanus suis sumptibus, & industria à fundamentis erexit, ornauit, & dotauit An. D. 1598. Clement. VIII. Pontifice Maximo.

Templum hoc angustum, & confluentis populi incapax in proximam ædem translatum ampliori, & elegantiori forma sumptibus monialium, & Marcelli Lantis S. R. E. Card. qui in eius fundamentis primũ lapidem posuit cum hac inscriptione.

IESVS . MARIA. IOSEPH
MARCEL. LANTES ROMANVS
PROTECTOR
† PRIMVM LAPI † DEM POSVIT †
DIE XXVII. MAII M. DC. XXVIII. VRB.VIII
PONT. MAX. ANNO V.

S. ISIDORI

Sub Gregorio XV. ædificatum à fratribus Strictoris obseruantiæ sancti Francisci. Auctum conuentu,& horto industria Doctissimi viri Fr. Lucæ Vvaddingi Hiberni, ordinis Franciscani Chronistæ, ac Collegij Hibernici inibi fundatoris.

S. IVLIANI
Ad Cæsarinos

Antiquum,& paruum à Belgis cumHospitio erectum; Ex eo hæc accipe epitaphia.

VEN. VIRO D. ANTONIO ESPANAVLT De Lutosa Proton. Apostolico & Canonico Cameracen. qui præter suorum spem præmatura morte migrauit ad superos, pridie Ascensionis Domini an. D. M. D. LXIX.

Henricus de Buis Physicus Canonicus Cameracen. huius Ecclesiæ Prouisor confratri dulcissimo instante Domino Henrico de Rouer. Flandro coexecutore ponendum curauit xxvi. Septembr.

D. O. *M.*

Bisduo cum fuerant lęto mihi lustra peracta,
Infausto patrium sidere linquo solum.
Romam adeo, nonum vix luna repleuerat orbem,
Mors nimium properans me rapit, hic iaceo.

Liuino Pels ex optimatibus Sirixe insignis Zelandiæ oppidi prognato, qui esse desijt 26. Iulij 1520. Sorores mœst. PP.

In Monte Exquilino

E conspectu S. Eusebij, & in ea montis parte ab aliquibus Mariana, & Merulana appellata, quam potius Martianā diceremus, si ab aquę Martiæ proximo emissario deriuanda est denominatio. Angustum, sub cura fratrum Carmelitanorum, qui centum abhinc annis die septima Augusti solebant benedicere aquam cum Reliquijs sanctorum Iuliani, & Alberti, contra febrium, aliarumq; infirmitatum horrores efficacissimam.

In

In Monte Iordano

In veteri Curſorum vico,olim Capella S.Angeli Mincinelli,ſeu in Macerello: anguſtum ſub cura Societatis laicorum.

S. IVONIS

In Campo Martio in vico vulgariter dicto *la ſcrofa*, olim vocabatur *S. Andreas de marmorarijs*, vt Grimaldo placet: eſt parochiale,apud quod erectum Britannorum Hoſpitium, quibus auno 1511. conceſſum fuit templum: tum ſub Gregorio XIII. vnitum Societati S. Ludouici Gallorum. Hic Collegium Aduocatorum Conſiſtorialium ſolemnia peragit S. Iuoni, die illi ſacra. Plura habet epitaphia, & præ cæteris ea, quæ ſubnecto.

OLYMPIAE CAPOCIAE VINC. F. Origine & virtutibus verè Romanæ, quæ obijt id. Decembris 1594. ætatis ſuę menſe decimo anni 40. Ioan. Franciſcus de Cruce Ciuis Rom. coniugi dilectiſſ.ſibiq; & ſuis Poſ. an. D.1595.

Aula nitens animam, corpùſque ſepulcrum
Iſtud Ioannis Segobienſis habet.
Qui plures annos ſanctis hanc moribus vrbem
Syncerè coluit, Pontificumq; lares.

Vix. an. 65. mens 9. dies 28. obijt in Domino die 28.Septembris anni 1548.Apoſtolicus,& Sanctiſsimi D.N.D.Pauli Papę III. domeſticus Scutifer Andreas de Palentia fratri optimo benemerenti cum lacrymis poſuit.

Hic requieſcit famoſiſsimus V.I.D.R.Pater D.Iacobus de Penco qui obijt die 25. menſis Auguſti ann. Dom. 1426.

MAVRO TVRINO FLORENTINO PRIORI, AC ABBATI ECCLESIAE TRIVM FONTIVM Nec non S. Iui Præfecto, iconomo R. Card. de Graſsis, & de Nantis Viro nobiliſsimo, ac integerrimo. Vix. an. 70. Catharina eius cognata non ſine lacrymis poſ.

S. LAVRENTII

Minus, & maius, vt colligitur ex Anaſtaſio in vita Hadriani pag. 158. & 163. extra portam vrbis Exquilinam, via Tiburtina, in Agro Verano, ſupra arenarium cryptæ, vbi Cœmeterium Ciriacæ Matronæ Romanæ, quod etiam Ciriacetis appellatur, extructum à Conſtantino Imperatore; à Pelagio II. Papa denuò à fundamentis conſtructum; à Gregorio II. reparatum, qui etiam aquam fiſtulis compaginatis poſt multum tempus in eãdem Eccleſiam reduxit, vbi tectum nouis trabibus, porticùmque à Porta Ciuitatis vſque in idem templum nouiter conſtruxit. Hadrianus I. minorem, maioremq; Baſilicam à nouo reſtaurauit. Pulcherrimum, & patriarchale, vnumq; ex ſeptem, quæ maxima populi frequentia, & deuotione viſitari ſolent. Habet 22. columnas ionicas, duodecim doricas, quibus decem aliæ ſuperimpoſitæ: Ex doricis duæ ſunt cum capitellis, in quibus imagines trophæorum. Pauimentum teſſellatum marmoreum; laquearia aurata. Suggeſtus è viridi, & purpureo marmore cum notis ægyptijs in baſi; ſeptum chori amplum, vbi altare maius nobili ciborio porphyreticis columnis ſuffulto; in quo legitur.

ANNO DOMINI M.C.XLVIII.

Ego Hugo humilis Abbas hoc opus fieri feci.

Nec non Lapis crate ferrea coopertus ſanguine, & adipe S. Laurentij aſperſus. Hìç ſub. Ara ma-

maxima reconduntur corpora ſanctorum Laurentij mart. ac Stephani protomart. quorum confeſſionem Sixtus III. ornauit columnis porphyreticis, & altare cancellis & ſtatua S.Laurentij argenteis. Hilarus eundem S. Laurentij locum quamplurimis aureis, argenteiſq; donis locupletauit: quem poſtea Anaſtaſius & Pelagius Secundi ex argento fecerunt. Hìc Simplicius Papa conſtituit hebdomadas, vt regionis tertiæ presbyteri manerent ibi propter pœnitentes,& baptimum; ibiq; Clemens III. clauſtrum ordinauit. Hìc ſepultus fuit Zoſimus, nec non Sixtus III. & Hilarus Summi Pontifices, ac Leo Epiſcopus, de quo Anaſtaſius in Vita HadrianiI. Hìc Cœmeterium Hermetis, ac S. Hippolyti; vbi quamplures martyres ſepulti iacent. Hùc feria 4. ante Aſcenſionis Domini feſtiuitatem pergebat Clerus exiens ab Eccleſia S. Crucis in Hieruſalem cum hymnis, & canticis Dominicas Litanias celebraturus ex Leonis III. inſtituto. Hìc Symmachus Papa pauperibus habitaculum conſtruxit, & Leo IV. monaſterium monachorum reſtaurans, muneribus, ac diuitijs locum pleniſſimè ornauit. Honorius III. hìc Petrum Altiſiodoreñ Comitem in Imp. Conſtantinopolitanum coronauit, & Baſilicam renouauit. Plura continet ſepulcra, quorum vnicam inſcriptionem afferimus.

Guichardi tumulus de SanctoSimbrobiano
Hìc patet,& titulus deſcribit gramate plano.
In Lugdunenſi clero fuit intitulatus,
Præpoſitus de Foruerio, vir mitis, amatus
Dapſilis, & prudens, claraq; propagine natus,
Mortuus in feſto Stellæ, ſedluce ſequenti
A Paſtore ſuo ſepelitur honore decenti.
Anni tranſierunt tunc Chriſti mille trecenti,

Anni vir fidei petijt veniam Iubilei.
Filius ipse Dei propitietur ei. Amen.

Cœterum Basilica præsefert amplam porticum columnis fulcitam, ab Honorio III. Papa fabrefactam; & intus laqueatum tectum picturis & auro exornatum ab Oliuerio Card. Carafa. Estq; sub cura Card. commendatarij, & Canonicorum regularium S. Saluatoris Congregationis S. Frigdiani.

In Damaso

In Regione Parionis; est inclusum in Palatio, quod inhabitat Pontificis VCancellarius: A Damaso Papa ædificatum propè theatrum Pompei; & ab eodem in Titulum erectum: ab Hadriano I. & Leone III. restauratum; à Raphaele Riario Card. S. Georgij à fundamentis renouatum; ab Alexandro Farnesio Card. VCancellario laqueari aureo, & insignium artificum picturis illustratum. Antiquitùs in festo eiusdem sancti Damasi Christifideles sumebant potum in cyatho grandi vitreo ad honorem dicti Sancti, cuius virtute omnes confidebant se de febribus liberari, vt antiquarij anni 1550. testantur. Hìc duæ erectæ sunt Archiconfraternitates laicorum, scilicet sanctissimi Sacramenti, & Conceptionis B. Mariæ Virginis. Habet Canonicos, Beneficiatos, & Clericos; Item Collegium Confessariorum, Parochiam, fontem baptismalem, & est titulus Cardinalitius, quē possidet Franciscus Card. Barberinus, qui apsidem vniuersam dilatauit, parietes eius lucentibus, pretiosisq; lapidibus cooperuit, altareq; nobilissimum in medio presbyterio locauit. Hęc inter plura habet epitaphia à nobis lecta in m.s. Francisci Scardonæ in Bibliotheca S. Praxedis.

In

In Capella sanctissimæ Conceptionis.

Me tenuit fornix, populoq; exposta manebam,
Hìc posuit pietas grata sodalitij.
Illius ipsa fruor translatæ munere sedis,
Et fruitur nostra sæpius illud ope.

Viueret æternum vt Felix qui conditus hic est,
Extremum vt moriens vixit ad vsque diem:

Hìc pars vna mei est, viuit pars altera Cœlo,
Pulchrior erumpam tota iterum è tumulo.

Iulia dum vixti, pro te suspiria, quæstus
Fudi ego, sæpe ægro pectore, sæpe animo.
Nunc verè ad tumulum quoties pia iusta repono;
Do lacrymas cineri, fundo preces superis.
Sic precibus lacrymas miscens tua busta reuiso,
Dilecto quoniam non licet ore frui.

In Fonte

In vico Patritio, qui nunc Vrbanus dicitur, subiacens cliuo Virbio; supra fuit Palatium Seruij Tullij. Olim fuit domus S. Hippolyti mart. & carcer S. Laurentij: Paruum, pulchrum, & maximæ deuotionis, optimèq; cultum à Congregatione Vrbana Aulicorum vrbis, de quo plura in nostro opusculo edito.

In Lucina

Olim Iunonis Lucinæ, quod Sixtus III. noua fabrica auctum, & illustratum S. Laurentio dicauit: vel, vt aliquibus placet, in alicuius religiosissimæ Lucinæ solo excitatum: à Benedicto II. Sergio & Hadriano Primis restauratum & à Cælestino III. consecratum, vt in inscriptione allata inter nostras ad Ciaconium additiones pag 630. E.

Illud, & adiunctum palatium, pro Cardinalium titularium incolatu instaurauit, seù à fundamentis excitauit Ioannes de Rupescissa Cardinalis, vt indicabat hæc ibi olim inscriptio ex Codice Vaticano exscerpta.

Mille quadringentis Domini labentibus annis
Vigintiseptem adiunctis, quo tempore Pastor
Martinus Quintus. prius Oddo, à stirpe Columna,
Ecclesiam, ac populos tranquilla in pace regebat,
Iustitia ac pietate simul, qui frœna superbis
Imposuit virtute sua, domuitq; rebelles,
Expulit inuisos patria de sede tyrannos,
Raptoresq; truces, peregrinis omnibus vrbem
Fecit iter tutum, nec tempore tutius vllo
Castra, vrbes, iura ecclesiæ distracta per annos
Ad Dominum rediere suum, & subiecta fuère:
Vrbs etiam Romana sui non parua recepit
Incrementa, nec vnquam in tanta pace quieuit.
Rothomagi Pater, & Præsul venerandus ad vrbem
Romuleam venit, Rupe de Scissa Ioannes
Cardine Apostolico domino decoratus ab ipso,
Huius & Ecclesiæ titulo remanente priori
Rothomagi Ecclesię merito cognomine patri.
Iste domum quasi collapsam, & prostrata ruinæ
Fundamenta videns, nam vt prisca recensuit ætas
Vnus Cardineo Antistes præclarus honore
Anglicus hæc olim fundasse palatia fertur
Vltro opus aggreditur. templumq; domumq; cadentem
Cuncta nouans reparat, partimq; palatia Templi
Funditùs instaurat, sublataq; iura redemit.
Cui decus, & meritę manent per secula laudes.

Iterum templum, & palatium Philippus Sanctę Rom. Ecclesiæ Card. Calandrinus a fundamentis renouauit. Altare maius B. Mariæ Virg. dicatum est, cuius imago miraculis claruit in restauratione Ecclesiæ facta

ab

ab Inico d'Aualos Card. Aragoneñ. Erat ſub cura Canonicorum & Beneficiatorum, qui a Paulo V. vniti fuerunt Capellæ ſuæ in Baſilica S. Mariæ Maioris; nunc regitur a Clericis regularibus Minoribus.
Hìc Trullæ Bononienſis* ſcurræ epitaphium a Scardoua ſæpe cit. tranſcriptum ſic.

D. O. M.

Dominico Bertocchio Bononieñ vulgò Trulla; *omnibus maximè Principibus ob ſales faucibuſq; res geſtas ſemper iocundo, & caro, Liuia Cardina marito dulciſſimo ſibi, ſuiſque poſteris. Vix. an..... obijt 7. non. maij an. Iub. 1600.*

Hìc ſub maiori altare eſt reconditum corpus S. Simpronij mart. è via latina à Gelaſio II. Papa hùc translatum, & aliæ Sanctorum reliquiæ.

In Miranda

In foro Boario apud Fauſtinæ porticum ædificatum. Olim Collegiata; nunc ex conceſsione Martini V. Aromatariorum eſt Collegij, cui adiunctum eſt Noſocomium. Porticus antiquiſsima adhuc viſitur habens decem ingentes columnas cum epiſtylijs, & hac inſcriptione:

D. ANTONINO ET D. FAVSTINAE
EX S. C.

In Paniſperna

Sic, corrupto vocabulo, appellatur hoc templum, ſed dicendum, *in Perperna*; plura etenim monumenta & inſcriptiones à Grutero relatæ, aliàs hìc extantes, ab aliquo huius familiæ viro excitatum fuiſſe templũ nobis ſuadent; vt pluribus demonſtrauimus in noſtro liberculo italicè de Roma bis edito. Hìc Thermas Olym-

Olympiadis fuisse perhibent Acta Martyrum, in quibus assatus fuit S. Laurentius, quas propè fuit Imperatoris Decij Palatium. Hoc templum antiquitùs fuisse appellatum, ad *Formosam*, & in *Formoso* multi opinantur. Cœterum Gulielmus Sirletus Card. sua impensa templum refecit, in quo requiescit corpus Sanctæ Marmeniæ. Hìc est Monasterium monialium S. Claræ.

In Piscibus

In Burgo veteri, sic à familia di Piscibus dictum. Olim à Thoma Armellino Anglo Card. tum à DD. de Cęsis Cære Ducibus restauratum: erat parochiale, nunc est Societatis laicorum S. Spiritus in Saxia.

Ad Sancta Sanctorum

Apud lateranensem Basilicam: olim intra Lateranenses ædes à Nicolao III. à fundamentis conditum musiuo, crustìsque marmoreis coopertum, priore iam vetustate collapso: vbi idem Nicolaus sanctorum Petri, & Pauli capita condidit, donec Basilicę Constantinianę restitutio absolueretur. Ante hoc S. Laurentij sacellum Sixtus V. Scalam Sanctam, qua Christus Dominus in Prętoriũ Pilati fertur ascẽdisse, posuit, & nouis scalis, clathratisq; porticibus cinxit: sacella duo addidit, sacrarij præfectum, & alios ministros instituit. Hìc asseruatur Imago sanctissimi Saluatoris septem circiter palmorum altitudinis toto terrarum orbe venerabilis, aũro, gemmisq; pretiosis fulgentissima, ab Innoc. III. argento clausa, cuius historiam scripsit Petrus Leo Casella, quę m. s. asseruatur in Bibliotheca Barberina; habeturq; supra altare scriptum
NON EST IN TOTO SANCTIOR ORBE LOCVS
A lateribus dictę Scalæ sanctæ propè venerabile sacellum

lum tres antiquæ Portæ visuntur, hìc deuotionis causa translatæ; feruntur enim fuisse in palatio Pilati, & per easdem Saluator noster Iesus Christus fertur transiuisse. Inter hoc Scalarum sanctarum ædificium & domum Pœnitentiariorum Lateranensium superest antiqua Absis è musiuo Triclinij; Leonis Papæ III. à Card. Francisco Barberino restaurata, ab Vrbano VIII. indulgentijs ditata, & eruditissimo libello Romæ edito illustrata à Nicolao Alemanno. Cœterum sacer locus est sub cura Patritiorum Romanorum.

Verùm dū hæc scribebamus incidimus in antiquissimam narrationem Imaginis Beatissimę Mariæ Virginis, eiusq; filij, nostri Saluatoris, quam cum indubitanter credamns de hac Lateranensi loqui, hìc recensere curauimus ex duobus peruetustis Codd. Vatic MS. signatis num, 375. & 1147. gręcis, & latinè redditam à claro religiosòque viro Neophyto Rhodino Cyprio.

COMMENTARIVS IN APPELLATIONEM Immaculatæ, atque adorandæ Imaginis purissimę Dominę Nostræ Deiparæ, ac semper Virginis Mariæ Romanę.

AGNVM vtiquè, & omnium, vt vno verbo dicam, quæ à Deo hominibus &c. (& infra) Sciens itàque generosus ille (videlicet S. Germanus) & insolentiæ temporis locum dare, atq; cedere; nec nō & illud Apost. quòd, qui piè in Christo viuere volūt, persequutionē patientur, & ob id omnia generosè sustinēs, nō contēdendo neq; clamā do, nec vocem quidem emittendo, discedit ab ecclesia. Coniungit autem sibi ipsi, & peregri-

natio-

nationis viatica, duas venerandas Imagines; Vnã quidèm Deiparæ, quam ex originale eius, (quæ erat Lyddæ Sanctum depinxisse iam diximus; & de qua & præsens nobis est sermo. Aliam autem Christi, qui ex ea natus est; qui, vt ait Apostolus, Imago est inuisibilis Dei, omnia habens substantialiter, & naturaliter quęcunque & Pater. Hanc verò à Patriarchali domo accepit, mensuram habentem ætatis, & figuram, & reliquas figurę proprietates, quales, vt aiunt, tradiderũt hi, qui Christum nobiscum conuersari viderint, vt mensura quidem ad tres extendebatur vlnas; Figura autem parua, & incurua, & mansuetudo in facie exoriens. Partes autem faciei, supercilia compta, vnita verò, & in se ipsa respicientia, pulchris oculis, pulchris naribus; color mixtura ex excellentissimis coloribus, quemadmodũ natura optimè misceret. Caput crispis capillis, flaua cæsarie paulatim aurum referens.. manus (quæ omnia operata sunt) digitos in longius protrahebant; vt autem in vniuersum dicam, totus character talis erat, qualis & eius, quæ immaculatè eum peperit. Cui enim assimilari poterat is, qui in terra sine patre fuit, vt à principio sine matre. Has Imagines habens B. Germanus in exilium mittebatur. Missus autem literas ad eum, qui tunc erat Romanus Pontifex mittit; sacer is erat Gregorius, quem (ex illo animam delectante Dialogo, qui ad Petrum quidem proprium discipulum inscribitur, veruntamen pijs

om-

omnibus communis proponitur vtilitas) Dialogum nuncupant quamplurimi. Et literæ omnes notificabant quæcunque acciderant ecclesiæ, & vnà cum his & propriam à Sede expulsionem narrabant. Sed hìc mihi, & enarrationum iucundissima & miraculorum horridissima. Cum enim nauigare debuerit iste Pontifex, accessit ad litus in Portu ipso, qui olim quidèm Amantij, nunc verò Siderà appellatur, Tabulâmque, in qua Dominica pingebatur Imago cum perforasset propè dexteram manum, appendit obsignatam ad Papam epistolam. tempus ac horam in ipsa notificans. Deindè circumfusus Imagini cũ lacrymis osculans (sed nescio hìc quod prius mirari debeo, viri huius fidem, aut Saluatoris virtutem magnificabo, Imaginisq; gratiam) bisque illud scripturæ acclamans; Magister salua te, & nos, proiecit illam in mare: & hæc quidem incedebat non ab aquis huc & illuc agitata, sed seipsam magis, & aquas mouendo, atque ferendo. Neq; prona neq; supina, sed recta tabulæ extremitate mare tangendo. mirabilis quidem res. miratus est olim quidam preuidens deambulationem in mare, Saluatorem corporaliter ipsam facientem, quando nimirum & discipulum ad se natantem, & ob modicam fidem quasi submersum saluabat; ob id, & dicebat, qui ambulat super mare veluti super folium. quis autem in huiusmodi miraculum inferiorem sermonem diceret, & Theandricæ faciei effigiem hoc modo tamdiù
in

in mare versari. & rectè nau igare, fortè hoc illo maius ac mirabilius inquantum Imagines exemplariorum sint secundæ. Sed vnus & idem fuit, qui tunc in propria carne, & nunc in sua imagine quid simile faciebat. Coniunguntur miraculis miracula quædã veluti imaginis nauigationem antecedentia: quędam verò & ante ipsam imaginem portum ingredientia. At hæc quidem nauigabat & Romam versus ibat. Papæ autem hac eadem nocte diuinum in somnis accessit somnium excitans eum ad obuiandum Regi per mare ad eum accedenti. At ille surgit mane, & iubet Clero candelis acceptis atque Thuribulis sequi. at solita ipsi rati parata, cum his illam aggrediens per Tiberim fluuium, qui per mediam Romanam vrbem transiens in mare confluit, nauigabat. Cùm autem ad locum, vbi fluuius mari coniungitur peruenisset, videt à longè Saluatoris imaginem æquali statione fluuialem fluxum decurrentem. Vbi verò in nauigatione properans propè venerit; obstupuit de illa visione Pontifex. in timorem, & gaudium compartitur; procidens adorat; clamat cum planctu, nunquid nobiscum indignis, ò Domine hospitari dignatus es, & ad nostram Vrbem tua nauigatio? quemadmodum super aquas pedibus incedis, sic etiam ascende ad Nos. non enim audemus nostro impetu te tangere, quoniam etsi in aquarum superficiem ambulas, sed profunda est iudiciorum tuorum mens. Hęc quidem ipse cum lacrymis

clamabat, indubitata fide motus. Illa verò statim per aera volando in Pontificis vlnis quieuit. Quinàm sermo dignè miraculum hoc hymnis extollere valebit; aut si non hoc, moderatè saltem gaudium, quod tunc contigit, narrabit; communem exultationem quantam habuit tum pontifex, tum populus omnis, qui circa eum erat? sed non solum hi, verùmetiam magnæ Vrbis Romæ omnes habitatores felices se appellabant, meliores, ac maiores omnium hominum se existimabant, connaturali fastui & hoc addentes, & magis tunc (si & alio tempore) altè & superbè incedentes. Currum itaque Pontifex ascendens, vt ab eis, qui post ipsum currebant, videri poterit: Imaginem præ manibus gestans, populo cleròque omne pręcedente, hymnis laudibùsque vsi celebrabant ei in Vrbem ingressum. Cum autē in Apostolorum Principis Petri templum peruenisset, ibi eam collocarunt. Verùm etiam neq; ibi quidèm cum quieuisset, à miraculis faciendis cessauit; qui enim assiduè accedebant Imagini, eam adorando, salsuginem sentiebant. Defluebat etiam humiditas quædam ex immaculatis Christi pedibus, quam abstergentes, & malè affectis corporis partibus ægroti approximantes, ægritudinum, vel etiam dolorum illicò sanitatem consequebātur; Sol enim veluti, aut bonus medicus ad occidentales cum accessisset & radios extendens beneficos, non defuit beneficia conferendo, & sanitates attribuendo infirmis. Tunc verò, &

epistolam Pontifex cum soluisset, quæ immadefacta in tanto traiectu mansit, & quæ Imperator impius nouiter molitus sit aduersus fidem à Presule edoctus; nec non & locorum interuallo animaduertens (vix enim viginti quattuor horarum integrarum tempus erat, ex quo e Constantinopoli Imago hæc, ad felicissimam Romam fuit missa) varius fiebat, mirabatur, immensamq; Saluatoris potentiam glorificabat: ęgrè admodum ferebat quoque propter nouiter pullulatamhæresim; dolebat ob prouidentiæ diuinæ super calumniatores Imaginum patientiam. ideò & scripsit, & redarguit Imperatorem, vt ostendunt bonæ Gregorij ad illum epistolæ zelo & libertate plenæ existentes, immò & sapientia abundantes spirituali, quamuis propter à latina in Græcam translatæ vocem, compositionis artem non præseferant. Hæc cum sic contigissent, Beatus in exilium missus audiuit, & quia certè sciuit, quòd prima, & maxima Vrbium circa fidei rem benè sentit, non à se meliorem spem abijciebat, nimirum quòd tandem aliquando instar Solis ex occidente rursus orthodoxa fides relucebit, & ad orientem perueniet; & eos, qui iconomachiæ tenebris sedent illuminans, noctem effugabit christianæ religionis calumniatorum heresim. Augebat aupem & fidem in Deum semper, & huic proportionalem etiam spiritualem fructum colligebat virtutibus abundans omnibus, scatens à Deo datis donis, ærumnas atque afflictiones patiens, & bo-

& bonum hoc, vnà cum exilio, ferens opprobriũ quod pro fidei confeſſione damnatus eſt, & vt Apoſtolus ait, gaudens in proprijs paſſionibus. Et videas iterum quæſo fidei viri huius magnitudinem, non enim quia Deus ad auxiliandum ſuos adoratores tardabat (qualis mos eſt ſuorum inenarrabilium mirabilium) ob id & à fidei robore defecit, immo etiam magis ac magis fortificabatur; & hoc modo validior deinceps fiebat, audiebat enim Prouerbiorũ authorem ſic manifeſtè docentem atq; dicentem, Fili ne negligas caſtigationes Domini; ne ſepares te, dum ab ipſo redargueris. Hoc itaque modo exiſtens, ſi quidem & plenus eſſet dierum tum humanarum, tum etiam ſpiritualium, nouitque ex hac vita ſuam in aliam migrationem accedentem, in qua imaginibus & ſpeculis, veritatis atq; prototyporum oſtenſione ſecedentibus & conuerſatione, quæ facie eſt ad faciem optato frui debebat: Videns quoque & malorum flammam vlteriùs accenſam & paſcentem in circuitu omnia quæcunque ſubiecta erant prauo impietatis imperio; vbiq; enim frangebantur Imagines, igni tradebantur, conculcabantur ſancta; & horum adoratores quidam in exilium mittebantur, alij verò pœnis ſubijciebantur atque ſupplicijs & poſt multa verbera multaq; flagella, crudeliter quidèm ab impietatis miniſtris allata generoſiùs attamen à fidei propugnatoribus contempta, carceribus, & vinculis tradebantur. Cùm itaq; hæc Spiritu præuiderit,

derit, & quod in longum tempus malum hoc permanebit, confidit alto mari & aliam venerandam Dei matris Imaginem, quam, vt ſuperiùs diximus, ab ea, quę in vrbe Lyddę à Deo depicta imagine tranſcriptam ſecum ferebat in omnibus exilij diebus, & in omnibus à loco in locum peregrinationibus. Parua erat, & ideò benè ornatam circumferebat. Hac eadem rurſus fide armatus & literis patefaciens ſe ipſum & diem, & ad quem mittitur, cum perforaſſet tabulam circa capitis ſummitatem, in hoc tutè epiſtolium collocat. Poſtea verò oſculando, ac lacrymando, nec non & cum magno dolore ſuſpirando, talia ad illam flendo proferebat. Vade, ò Domina, vade & tu quò & filius tuus antea. proſpera vtere nauigatione & ſalua ſis. & quemadmodum olim in mirabili tuo partu ab infeſtiſſimo Herode, ſic & modo à Leone Iſaurico impio, ſicut tunc in Aegyptum, nunc ad magnam Vrbem Romam & cum infante tuo, qui ante ſecula eſt, tranſeas magnum hoc, & ſpatioſum mare, nauigationis tamen periculo ſine vllo: Geſtas enim in vlnis eum, qui verbo ſuæ virtutis fert cuncta; eũ, qui veſtigijs abyſſum deambulauit, & ſalua te in manus Gregorij tui famuli. Nos autem, qui pro te pericula patimur, ad Abrahæ tui primi parentis, noſtri verò patris ſinus, qui & eius fidei hæredes ſumus, colloca, & memento mei in cœleſtibus tabernaculis; deinde, ſuos cum oſculatus eſſet pedes, proiecit illam in mare. Et videre tunc

erat

erat ſpectaculum iucundum ſimul atq; mirabile. natabat in mare recta. ſuper tranquillas nauigabat vndas. Exaltabatur cum illis dum conſeruarentur: Deſcendentibus autem condeſcendebat non ad faciem aſpiciens, vt omnibus ſubiectis partibus diuidens aquas, ne ad velocitatem impediretur (quoniam neque nauis ipſa ſic ferri poteſt) inſtar autem lineę tanquam ad proram ſe ipſam dirigens citò, & in ictu oculi ſpectantiũ aſpectum ſuperuolauit. Sed rurſus nocturnæ viſionis Pontifici Gregorio ad mare deſcẽdere iubebant. ſolemnem atq; illuſtrem comitatum Reginę celebrare, ducit enim ſecum & Regem. Vbi autem Pontifex ſomnum excuſſerit, Clerùmque totum ſtatim conuocauerit, hos quidem candelas, illos verò thuribulum accipere iubet, & alijs alia facere, quibus à ſacerdotibus Regis adornantur ingreſſus. excitabant enim illum iuſta non tanquam noctis phantaſmata, ſed tanquam diurna Regia pręcepta, oculis quidèm viſa, manibus autem pulſata. Hic enim Deus conuerſando atq; conueniendo ſanctas diſponis animas nõ ſolum lactantes, vt ait Dauid, in cubiculis ſuis, ſed etiam poſtquam ſurrexerint. Statim autem hos quidem fluminis ripę habebant, Tiberis verò nauiculis implebatur. & claſſes primatum in rate ſolita Pontifex aſcendens habebat, clerus autem circa eam nauigabat, & ventus vna cum flumine impetuosè compellebat ad mare. Statim autem quam adfuerint vbi fluuius ori maris coniungi-

 tur

tur, & puriſſimæ Deiparę imago videtur recta mare diuidens, & mirabiliter ad hos feſtinans,& cum iam nauiculam pontificis tetigiſſet; extendens manum Papa eam ex aquis accepit, & ſua ſtola abſtergit madefactam partem verſus pedes imaginis: è contra verò madefecit ipſam & iſte lacrymarum impoſitione ori eam attingens, adducendo oculis cum magna compunctione, atq; exultatione. Sublata quoq; quę prope caput imaginis erat particula, inuenit literas & à literis cauſam, & horam, ob quam,& in qua,& à quo fuerit miſſa. Idem autem tempus imaginum videbatur ambarum nauigationis,vno videlicet die, vnàque nocte completum. Clerus itaq; coram imagine eamq;geſtante nauigantes,veluti quibusdam pulſibus cantis & hymnis aſcendenti gratias offerentes,aerem percutiebant;ſonus autem ad ciuium perueniens aures, reſonabat. Confluebāt omnes, & ad canentes concurrebant non minùs quā in prima admiratione, & in ſimili miraculo iterùm obſtupebant, quomodo exiſtimatis? immò & fidei in Chriſtum ſtabilitas apud illos confirmabatur. & in ſanctas imagines cultus ſtabiliebatur & augebatur. Deinde cum Papa ſolitum iumentum aſcendiſſet in vlnis imaginem geſtans Cumq; mediam tranſiſſet per Vrbem ad D. Petri Apoſtolorum coryphæi peruenit templum, et interiora templi ingrediens eam collocat. Ego exiſtimo & Apoſtolorum tunc Principem valdè lætatum eſſe propter matrisDei Imaginis in ſuum

tem

templum aduentum, & coapostolis conuocatis cum ipsis stetisset, & de purissimæ Virginis ingressu hymnum cecinisse, & magis lætè, quàm olim Dauid figuralis Arcæ cessationis, seu quietis solemnitatem, etiamsi iconoclastarũ inuidia perturbetur; & tamdiù increpare aggrediatur cultum, qui circa Christi & Deiparę matris versatur imagines, vt & olim Deiparenti Dauid Melchol Saulis filia, quamuis ipse parùm de hac re curaret; Figura enim est in imaginum honorem, diuini illius Dauid; honor Arcę exhibitus et demonstratio huius non ignobilis, in figura enim & ille animatę arcæ inanimatam Arcam auro purioris auro coopertam adorabat. Ob id adorans atq; honorans coram ipsam saltabat, & nos similiter tanquam in exemplari adoramus effigiem. At fortè in omnia audaces illi Prophetam hunc, & Regem idolatram vocare audent, eo quod manufactę arcę cultum exhiberet, etsi non illum quomodo igitur eius imitatores nos? aut quomodo tali & nos apologia linguas non obturabimus? & vnà cum illo pœnas aufugemus. Sed tenorem sequamur historię. Imago itaq; purissimæ collocata, vt diximus, in supradicto fano, miraculorũ abundantissima fluebat flumina, & eis, qui à morbis aut quouis alio affectu opprimebantur; seù in periculis positi erant, deinde accedebant, aut & simplex Virginis nomen appellabant, auxiliatrix illicò videbatur & malorum depulsatrix. Sed profectò qui miraculorum recordari,

 eaq;

eaq; narrare vult, et longiori indiget otio, valiori voce, et maxima dicendi arte, atq; virtute. Tempus deniq; elapsum est non adeò breue; post hæc nam centum et triginta anni et vltra transierunt, et miraculi huius memoria, idest in Romanam Vrbem Dei matris Imaginis maritima profectio, iterq; humidum in omnium ore iacebat. Cum huius autem recordatione, et mirabilis Germani fides, & virtus piorum in mentes intrabat, et singulis annis festum et solemnitatem fieri Romanis per generationes tradebatur. [Et infra.] Hinc narrant quidèm Romani his, qui è Bizantio literas tulerunt, magnum hoc Imaginis (videlicèt B.M. Virg.) portentũ, et non solum id, quod in eius ad eosdem Romanos accidit aduentu, verùm etiam quod in ab eisdem discessu. Scribit autẽ Patriarchæ et Imp Papa, etc. (Et paullò infra) At isti cum Byzantium peruenissent, Imperatrici. et Pontifici, quas ferebant, exhibent epistolas, in quibus legebantur et alia quidem, necnon et Imaginis ad Romanos primò aduentus, et deinde ab eisdem secundò discessus. Assentiebantur autem his et qui venerant Romani, sed inter alios ascultatores prudentissima illa Imperatrix, etc.
Hactenùs Commentarius ex Codd Vaticanis.

Cum autem non verear, ne meũ hoc de Sacratissima Lateranensi Imagine iudicium omnibus nõ probem, aliqua ad eius celebritatem ostendendam subijciam.

Monumentum basilicæ lateranensis aiunt, in palmæ tabulam Imaginem esse effictam, & hæc subdunt *Cum enim per manus præfati Euangelistę tantùm designa-*

ta

ta foret, & nec dum essent colores appositi, repentè inuenta est eadem gloriosa Saluatoris imago admodū decore præfulgens, vtpote non humano opere, sed ineffabili diuina virtute peracta. Ioannes Diaconus Lateranensis relatus à Panuinio in opere ms. de eadem Basil. inquit. *Super hoc altare est Imago S Saluatoris, mirabiliter in quadam tabula depicta, quàm Lucas Euangelista designauit, sed virtus* Domini *Angelico perfecit opificio*. S. Thomas Aquinas operis honorem tribuit Sancto delineatori 3. p. q.25 art. 3. ad 4. ibi, *Vnde B. Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quæ Romæ habetur*. Eundem sequitur Io. Baptista Paulianus in trac. de Iub. & Indulg. lib. 3. cap. de sanctiss. Reliq. Et Faluius Cardolus in notis ad passionem SS. Getulij &c. pag. 121.

Seruatur multis & maximis ornamentis aureis, & argenteis, gemmisq; referta, & cortinis aureis decorata in Oratorio S. Laurentij, quod dicitur, Sancta Sanctorum, ab ipsomet Christo, ex miraculo, sacrato, vt scribit dictus Paulianus; & à Nicolao III. in præsentem formam extructo; Hoc, & Saluatoris imaginem custodiente nobilissimorum ciuium Romanorum sodalitate. Idem nemini, nisi soli Summo Pontifici, olim licebat intrare; & super altare soli sūmo Pōtifici diuina licebat missarum mysteria celebrare. Hùc in memoriam mortis, quam per Euam incurrimus, fœmina non ingreditur. Et, vt apertiùs clareat, quàm terribilis sit locus iste, & Aula Sancta, audiamus, quid ibi quodam tempore acciderit. *Vir quidam* (ex dictis monum. Lateran) *vitæ valde laudabilis cum infra octauas Assumptionis ante fores huius Basilicę nocte quadam confiteretur Domino in psalmis, & canticis spiritualibus, duo homines reuerendi habitus ei pariter adstiterunt, quos migrasse de seculo nullo modo dubi-*

dubitabat. Interrogati ab eo quam ob caussam venissent, Dominam, inquiunt, expectamus, quæ quasi rependens filio, cum maiestate ventura est, vt ei deferat; quia ipse nuper ad eam veniens, grandem ei fecit honorem. Tu ergo ne timeas: oculi namque tui statim videbunt mirabilia. Et ecce subitò cœtus animarum iam cum Christo regnantium, & Sanctorum Spirituũ agmina gloriosa suis choris distincta, modulatione dulcisona laudes Domini resonantia: in quibus chorus sanctarum præibat fœminarum, quas Confessores diuersorum ordinum sequebantur. Post hęc Martyres incedebant; extremi verò gradiebantur Apostoli. Postremò gloriosa Dei genitrix Virgo Maria, vallata choris angelorum, & miro odore redolens veniebat; ad cuius introitum splendor ingens, quasi fulgur emicuit; ita vt tota huius Palatij machina videretur succendi, & locorum facies penitùs immutari. Stupefactus autem vir ille in hac magnifica visione penè deficere videbatur; quem illi, quos in initio viderat, confortantes dicebant: noli timere; hæc est Maiestas Domini, quę iam egreditur. Tunc ille confortatus ad eorum sermonem, tollit oculos, & videt thronum gloriæ magni Dei ab Angelis in altum portari: sedentem autem super illum, neminem vidit. Mox patefactæ sunt ianuæ sanctę huius Basilicæ, & thronus illic cælestis inducitur: sed & vir, qui hęc cernere merebatur, simul cum alijs intromittitur. Quæritur interim quis celebrabit diuina mysteria, & respondetur, Princeps Apostolorum atque subiungitur; ministrent ei Laurentius, & Vincentius. Quibus tandem solemniter celebratis, cum omnes pariter recessissent, Calix, & Patena cum ipsis Dominicis Sacramentis super altare relicta sunt in testimonium huius stupendæ admodum visionis, vt scilicet assertio viri, qui hanc viderat, vera

per

per omnia probaretur. Nec immeritò hìc talia eueniunt, cum pretiosissima pignora ibi contineantur tàm ipsius Domini Saluatoris, cuius laudabilis ibi nitet Imago, quàm etiam Beatorum Apostolorum, martyrum, confessorum & Virginum, quæ ferè omnia in arca cypressina continentur.

Stephanus III. Papa in maximo vrbis, immo Italiæ periculo, congregato vnanimiter populo, fusìsque lacrymis, omnipotentem Dominum deprecatus fuit, procedendo cum hac sacrosancta Imagine, modo & forma recensitis à Bibliothecario his verbis.

In vna verò dierum cum multa humilitate sollicite procedens in Litania cum sacratissima Imagine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, quæ Acheropæta nuncupatur: simùlque & cum ea alia diuersa sacra mysteria recipiens, proprióq; humero ipsam sanctam Imaginem cum reliquis sacerdotibus, idem sanctissimus Papa gestans, nudisque pedibus tàm ipse, quàmque vniuersa plebs incedentes in ecclesiam sanctæ Dei Genitricis, quæ ad Præsepe nuncupatur, posito in omnium capitibus populorum cinere, cum maximo eiulatu pergentes, misericordissimum Dominum nostrum deprecati sunt, alligans, connectensq; adorandæ Cruci Dei nostri pactum illud, quod nefandus Rex Longobardorum disrupit. Hactenus monumenta Lateranensia.

Ante quingentos annos hic mos in Ecclesia Romana (inquit Panuinius de Basil. Later. MS. & strictiùs refert Bened. Canonicus S. Petri in suo Rituali.) *Solemnis erat. Pontifex in die Paschæ mane post Primam indutus pluuiali albo cum Diaconis Cardinalibus, Dalmaticis vestitis, & mitris redimitis; itemq; cum Subdiaconis cęterisque minoribus ordinibus, & Capellanis suis, Dalmaticis, & tunicis amictis ire sole-*

solebat ad præfatum S Laurentij oratorium, Presbyteri verò induebant se planetis, & Episcopi Pluuialibus in loco eidem Oratorio proximo, qui dicitur Basilica S.Gregorij, hoc est ante cratem ferream, qua aspicitur Imago Saluatoris. Papa porrò post orationem induebatur vsque ad Dalmaticam, & exurgens ingrediebatur ad orandum Saluatorem; apertàque imaginis theca osculabatur pedes eius dicens alta voce ter, Surrexit Dominus de sepulcro, Alleluia. Et omnes ei respondebant, Qui pro nobis pependit in ligno, Alleluia. Tunc Acolyti portabant Crucem Capellæ super altare, & Papa adorabat eam, post osculationem Saluatoris cum omnibus alijs. Deinde redibat ad Sedem, & dabat pacem Priori diaconorum Cardinalium, redeunti ab osculo pedum S.Saluatoris, dicens, Surrexit Dominus verè, & ille respondebat, Et apparuit Simoni: secundus quoque Diaconus Cardinalis osculatis pedibus Saluatoris accedebat ad pacem Papæ, & Prioris Diaconorũ Cardinalium, & ponebat se in ordine. Cæteri vero Diaconi Cardinales itidem faciebant. Deinde Primicerius cum Schola Cantorum eodem modo ad pacem ibat, & se in ordine recto dirigebat. Prior quoque Basilicæ Lateranensis cum Diaconibus similiter. Item Subdiaconi Regionarij cum Acolytis, & Capellanis, & alijs Palatinis officijs eodem modo pacem suscipiebant. Iterum autem Schola Cantorum cantabat, Crucifixum in carne & Ego sum A & Ω. Pacis oblatione finita Papa induebat planetam albam, pallium, & mitram solemnem; descendènsque de Palatio vsque ad exitum Porticelli, vbi albus Parafrænus cum naco scarlati suprapofito, & argenteo froeno erat præparatus à magistro mareschalco, & ab dextratoribus, suscepto Regno ab Archidiacono, ità coronatus eques, præcedentibus bandularijs,

Archie

Archiepiscopis, Episcopis, Cardinalibus, Abbatibus, Subdiaconis, & Diaconis Cardinalibus, subsequentibus verò Prefecto Vrbis, alijsque nobilibus Romanis proficiscebatur ad sacra eo die facienda ad Basilicam Sanctæ Mariæ Maioris.

Qualiter autem in Assumptionis B.Mariæ festo ex Lateranensi Oratorio hæc S.Imago procederet ad S. Mariam Maiorem in Exquiliarum Colle, antiquum Cæremoniale, siue Ordo Romanus paucis sic expressit. (Ad hoc vide Serran. latinè de 7. Eccles. Vgon. italicè stat.5.] *In ipsa vespera Vigiliarum præparatur portatorium in S.Laurentio apud Lateranos, superposita tabula Imagine Christi* Domini *nostri insignita: à medio noctis concurrente populo exeunt cum Litania ad S Mariam Minorem* [nunc dicitur sancta Maria Noua) *mundatis per viam plateis, & suspensis per domos lucernis, ibiq; in gradibus S.Mariæ deposita aliquandiu Icona, omnis chorus virorum, & mulierum genibus ante eam flexis, pugnis etiam cædentes, vna voce per numerum dicit centies, Kyrie eleison, centies Christe eleison, centies Kyrie eleison, fusisque lacrymis & precibus per Sanctum Hadrianum recta via vadunt ad Sanctam Mariam Maiorē, auditaq. missarū celebritate, ad Palatiū reuertuntur.*

Et anonymus antiquarius italicè anno 1561. sic impressit. [Nella cappella addimandata, SanctaSanctorū, doue non entrano mai donne, & fù consecrata da Nicolao III. à S.Lorenzo M. oltre all'altre reliquie vi è l'Imagine del Saluatore ornata d'argento, e gemme: come si crede fù desegnata da S.Luca, e finita dall'Angelo, la quale per ordine di Leone IV. li 14. d'Agosto dopo il Vespero quasi ogn'anno è portata à guisa di vn trionfo antico da i più honorati cittadini sopra le spalle scambieuolmente à S. Maria Maggio-

giore: alla quale vi concorre tutta Roma, & le città conuicine; & il giorno seguente dopo la Messa cantata è riportata in Laterano con la medesima pompa; Et in simil giorno liberano di prigione quattordici huomini, che si trouano essere per la vita. Et il lauar de' piedi al Saluatore in S. Maria Nuoua è osseruato in memoria del lauare, che faceuano li Sacerdoti ogn' anno il primo giorno di Aprile la Dea Cibele.

Quod vltimum, iam, anno scilicet 1545. scripserat Andreas Fuluius lib. 1. cap de Ostia Tib. in fine illis verbis (post descriptionem lotionis Cybelis, dæmonis non Deæ) *Qui lauandi mos seruatur hodie Romę in lauandis pedibus Imaginis Saluatoris, dum gestatur per vrbem mense Augusti*. Basilico, herba notissima, huiusmodi pedum lotionem fieri accepimus à dictis Lateranensibus monumētis, recēsentibus gratiarum hoc experimentum, *Aqua illa, qua cum basilico pedes eius* [Saluatoris) *lauantur, à languentibus hausta, nonnullis extat causa recuperandę salutis*. In Rituali Benedicti Canonici S. Petri, Sergius Papa dicitur fuisse dictæ Solemnitatis auctor: eodèmque fusiùs complectuntur eiusdem actiones hac verborum serie.

In Assumptione S. Marię D. Papa cum omni curia facit Vesperum, & vigilias nouem lectionum in ecclesia S. Mariæ Maioris: cum fuerint finitæ reuertitur Lateranum, Cardinal & Diaconus accipiunt Imaginem Iesu Christi & abstrahunt de Basilica S. Saluatoris cum omni populo, portantes eam per Campum Lateranum iuxta Basilicam S. Gregorij. Crucem stationalem portat Regionarius post eum, postquam processio Curiæ ordinatè procedens cantando psalmos Primicerius cum schola R. de eadem festiuitate Præfectus cum duodecim viris accipit à Curia XII. faculas, Ostiari

tiarij verò alias XII. portantes accensas ante Imaginem. Dum Imago transit per campum, Cubicularij stant in culmine S. Gregorij tenentes duas faculas accensas, qua Imagine transacta extinguunt faculas: Cùmque Imago venerit ad S. Mariam Nouam, deponunt eam ante Ecclesiam, & lauant pedes eius de basilico. Scholę faciunt Mat. &c. in eccl. &c. Populi verò laudantes, & benedicentes Dominum tollunt eam inde, & portant ad S. Hadrianum, & ibi lauant pedes Exeuntes autem de ecclesia redeunt per viam, qua venerunt, & portant eam per arcum Latonæ, quia antiquo tempore magna persecutio erat ibi Diaboli. Deindè transeunt iuxtà domum Orphei propter basiliscum, qui tunc tempors ibi latitabat in cauernis; cuius fœtore, & sibilo homines inde transeuntes infirmabantur, & moriebantur: Idcirco Sergius Papa constituit hanc Processionem in hac tanta festiuitate, quatenus per laudes tantorum populorum & intercessionem Sanctissimæ virg. Mariæ apud Deum Populus Romanus ab ijs persecutionibus liberaretur. Ascendentes ad S Mariam D. Pontifex prępáratus cantat Missam, benedicit populum fatigatum, omnes recedunt.

Huiusmodi pompæ omnes vrbis artifices interesse tenebantur, ea lege Senatus Populiq; Romani seruata, vt in lapide in Senatus Aula seruato comprehenditur, quam Paulus de Angelis in descriptione Baf. S. Mariæ Maioris cap. 5. lib. 12. publicauit.

Eandem solemnitatis pompam Ambrosius Nouidius luculenter descripsit carmine, lib. 8. Sac. Fast.

Silentio præteriri non debemus miraculum recensitum ab Odorico Rinaldo Congregationis Oratorij Præposito in suis annal. ad an. 1239. num. 29. Pontificatu Gregorij IX. quod est sequens.

Adhuc

Adhuc autem ſpirans minarum & cędis (nimirum Fridericus) Turrim dicti Petri frangibilis Frangipanis, cuius potentia Petri credebat humiliare primatum , ſumptibus proprijs refici procurauit. Verùm cum Summum Pontificem apud Anagniam , ęſtate media clementior aura ſuſciperet, Romanus populus in Aſsumptionis glorioſæ Virginis vigilia Saluatoris imaginem per Vrbis vicos ex antiqua conſuetudine deduxit ; quæ dum in atrio poneretur eccleſiæ, quæ S Maria Noua vocatur , quaſi quietis beneficium receptura blaſphemijs quibuſdam conductis Friderici prædicti ſacrilega voce clamantibus , Ecce Saluator , veniat Imperator . Turris in ignominiam Sponſæ Chriſti, de ſanguine pauperum , & lacrymis viduarum è vicinio erecta , mox euerſa funditùs blaſphemantium multitudinem, iudicio diuinæ vltionis, oppreſſit, vt quaſi non ſuſtinens Saluatoris iniuriam inſenſibilis creatura , creatori de hoſtiũ vindicta ſeruiret, & elementa muta cognoſcerent , quem rationale animal non cognouit, ac iniuriam in ſuo ſuſceptam Vicario Saluator ipſe tranſire non videretur inultam .

Caſtallus Metallinus, quem anno D. 896. floruiſſe ſcripſit Leo Allatius in Antiquitatum Hetruſcarum fragmenta &c meminit huius ſolemnis Proceſſionis cap.167. de familia Scarza his verbis . Fù data (*Odoni Scarzo*) queſta grauatione, ch'onne anno nello iorno de Madonna de mieſo Agoſto doueſſe queſto Odo far nettar tutte le vie da S. Ianni Laterano per fì à S Atriano , & vagnalle d'acqua, e doueſſe coprire lo fronteſpicio di S. Atriano de panno verde, cioè ſopra lo loco dello Senato , & doueſſe far ardere durante la feſta vno doppiere di cera nanti lo Saluatore dell' arco di S. Atriano, & doueſſe tenere lo banco pento in verde, & parato de vno parato verde , & non mai ſcolpito.

Ac-

Accuratiùs deſcribitur ab And. Fuluio libr.2.cap.5. bis verbis. Imago Saluatoris argento,ac gemmis ſatis ornata,ex inſtituto Leonis IV. ſingulis fermè annis de menſe Auguſti,veluti in antiquo triumpho,& triumphalibus ferculorum ſimulacris, concentùque tubarum, tibiarumq; & pomparum omnis generis maximo numero defertur è Laterano in Forum Romanũ, ſiſtitùrque ante ædem S.Hadriani in tribus Foris, aſſiſtente Clero Populoq; Romano. Inde ſuccollantibus honoratis quibusq; iteratur, præteruectuſq; per arcum Latonę propter Cacodœmones, qui tunc locum infeſtabant; poſtea per ſuburam, & ante S. Luciam iu Silice propter Baſiliſcum, qui ſubterranea cauerna, ibi, vt fertur, latitabat; Quæ loca hoc modo liberata dicuntur; nouiſſimè verò in Baſilica ſanctæ Mariæ Maioris, occurrente illi Imagine Diuæ Genitricis, ea nocte ſiſtitur, vbi lectiſternia, & frequens totius Vrbis conuentus, poſtera autem luce in Lateranum per aliam viam cum eiſdem ferè pridianis pompis reportatur.

Eadem proceſſio ſolebat fieri in Pontificatu Leonis Decimi; nam Chriſtoforus Marcellus Archiepiscopus Corcyreñ in ſuo Cæremoniali ſcripſit lib.2. cap.20. *In vigilia Aſſumptionis B. Mariæ Virginis ſolebant eſſe Veſperę Papales, & in die Miſſa ſolemnis: ſed Romæ hodie non fit propter feſtum ſolemne Romanorum, quod ipſi celebrant in Sancta Maria Maiori.*

Perdurauit hæc triumphalis pompa S.Saluatoris ad Pium V. teſte Sebaſtiano Fabrino monacho Siluestrino, in ſuo Libello de Anni Sancti 1600 Iubileo c.18. cuius verba referre lubet. *Nella Cappella del Saluatore ſi conſerua vn'Imagine SS. del noſtro Saluatore, famoſiſſima per molti mirac.fatti,particolarmente in*

tempi di grandissima necessità, e tribolatione di Santa Chiesa, come al tempo della persecutione de i Longobardi, che infestauano grandemente Roma, e tutta la Italia nel 752 Questa Santissima Imagine anticamente, & insino al tempo di Pio V. si soleua portare in processione da tutto il Clero di Roma con molta diuotione, e quantità di lumi concorrendoui tutto il popolo insino alla chiesa di S. Maria Maggiore, la notte dell' Assuntione della B. Vergine Maria, & iui si lasciaua stare per tutta l'ottaua in mezzo della Chiesa cō grādissimo, e continuo concorso della Città, la qual processione per alcuni inconuenienti non si fà più. Aliaq; subdit in honorem & venerationem huius Sacrosanctæ Imaginis.

Gregorius XIII. instante anno Iubilei 1575. concessit Sodalitati dictæ Imaginis duorum reorum capitali pœna damnatorum liberationem, qui in honorem Saluatoris per Vrbem circumlati fuerunt, vt recenset Raphael Riera Societatis Iesu in sua historia dicti anni 1575. cap. 15.

S. LAVRENTIOLI

In ascensu loci, qui antiquitùs Cliuus argentarius, nunc vulgò dicitur la salita di Marforio, propè moniales Spiritus Sancti. Parochiale; cui vnitum est aliud S. Nicolai iussu Sixti V demolitum. Vocatur sanctus Laurentius sub Capitolio: eràtque iuris Ecclesiæ SS. Sergij, & Bacchi, vt in Epist 96. Innoc. 3. lib. 2. tomo 1. secundùm romanam impressionem anni 1543. Dicebatur etiam S. Laurentius de Ascesa.

S. LAZARI

In via & radicibus montis Marij extra Portam Angelicam, cui est annexum leprosorum Hospitale

pitale. Est Basilicæ Sancti Petri in Vaticano.

Sub Auentino

Est parua capella à curatoribus antedicti Hospitalis fabricata pro colligeñ eleemosynis à frequentantibus septem ecclesias.

S. LEONARDI

In Via, quæ vulgò dicitur Longara; paruum licèt antiquitùs excitatum; nunc est Eremitarum Camaldulensium.

S. LVCIAE

Ad Apothecas obscuras

In aditu Circi Flaminij, in loco, qui hodie vulgò dicitur, Le botteghe scure. Huius meminisse Fr. Albertinum credimus hæc scribentem c. de Vijs & plat. pagin. 93. *Via S. Luciæ in Ponticis obscuris cum alia ibìdem propinqua hoc anno ampliata fuit.* Olim Herculis magni, seu Custodis. Nunc est in Palatio Card. Gymnasij, qui illud à fundamentis renouauit, in adiunctoq; palatio Monialium Monasterium fundauit, cuius supra portam hæc est in marmore inscriptio.

DOMINICO S. R. E. CARD. GYMNASIO
EPISCOPO OSTIEN. S. COLLEGII DECANO
Qui Aulę mutato nomine in Claustrum
S. Matris Theresiæ piè suas ædes cessit Deo,
ad hanc forma reduxit, et dotauit An. 1637.
Moniales Corporis Domini grati animi
testimonium posuerunt.

In Pisciuolis

Confalonis;non inelegans Archiconfraternitatis Confalonis in Regione Arenulæ. Ibi propè maius altare in pauimento.

Si mulam, & mulæ meę partum, more antiquorum, perdidissem, non hic forsitan tam citò prodigiorum exemplum iacuissem.

Ioanni Morello Mutinen F.F. Protonotario Apostolico ab audien. litibus Iulij Card. Medices Vice Cancellarij, Iure consultissimo
Dominicus Bosellus carissimo consanguineo posuit.
An.1518. die 5. Maij.

D. O. M. S.

Io. Petro Cribello Mediolanensi Ciu. Rom. Eq. Paulliano, viro integro, innocenti, ac religioso, qui de Brephotophijs, Ptochodochijs, & Nosocomijs omnibus benemereri nunquam desijt, Cellam hanc quoq; D. Mar. Magdalenæ dicatam perpetuò sacro faciundo exornauit, & auxit.
Vix. an.89. Obijt VIII. id. Iunij M.D.LII.
Io. Angelus Cribellus patruo optimo poni curauit.

In Silice

Alij in Orphea, & corrupto vocabulo, Orthea, vbi in proxima cauerna Leo IV. Basiliscum fugauit. Ab Honorio I. ædificatum, & à Leone III. restauratum Olim Diaconia Card. & Monasterium Carthusianorum, nunc monialium sub regula S. Augustini. Cæterùm dicitur in Orphea, & in capite suburæ ab Orphei simulacro, & à via Suburana, de quibus Mart. lib.10. ep.19.

Illic

Illic Orphea protinus videbis
Altum vincere tramitem suburę.

De Tenta

Sic dictum corrupto vocabulo à Terento, quod ibi curuatus Tiberis sinisteriorem ripam attereret; siue quòd ara Ditis patris sub terra ibi occultaretur, ad quam fiebant sacrificia anno, ludìsque secularibus. Ouid. 1. fastorum, Martial. lib.4.ep.2. Nec à Tinctoribus ibi existeñ placet denominatio, eò præcipue, quòd constat, etiam tempore S.Gregorij, vt ipse lib.4. cap 54. Dialog. ait, habitasse iuxta portam Sancti Laurentij.

In Nicolai III. vel IV.Papæ priuilegio in marmore ibi exarato vocatur ad quattuor portas; alij putant esse illud, quod appellatur de Renati. priuilegium, subnectimus eius antiquitate suadente.

NICOLAVS EPISCOPVS SERVVS Seruorum Dei, dilectis filijs priori, & Capitulo Ecclesiæ Sanctæ Luciæ quatuor portarum de Vrbe salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Lucia Virgo inter Sanctitatis merita, quibus prelucet, in alimonijs ministrandis pauperibus per patrimonij proprij dispensationem assiduam, adhuc sub caducæ carnis velamine latitans fieri studuit lucis exemplum: hęc quoque Virgo sapiens vna de numero prudentum, cum quibus ad clamorem mediæ noctis factum silentio expergefacta, surgens à somno, & in vase suo sumpto secum oleo, & aptata lampade obuiam sponso exiens venienti cum ipso, denique ad nuptias perpetuas meruit introire. Quare ad eiusdem Virginis bonorandam me-

moriam, & gloriam venerandam, plenariam Domini per spiritualia munera cupimus excitare, non dubij, quin in sanctorum honorificentijs maiestas honoretur eterna, & per consequens pro caduco retribuatur æternum; Vt igitur ecclesia vestra, ipsius virginis nomine insignita, quam nimia vetustate consumptam dilectus filius magister Ioannes Romanutij ipsius ecclesiæ Canonicus, literarum nostrarũ corrector, vt asseritur, in fabricam nouam obtentu perennis retributionis erexit, frequentia honoretur fidelium, & circa eam quærentium Dominum, tantò feruentiùs deuotio ferueat, quanto abundantiùs spirituales thesauros ibidem reperient in cęlesti Hierusalem sibi perenniter profuturos, omnibus verè pænitentibus, & confessis, qui ad eandem ecclesiam in festiuitate eiusdem virginis Lucię, ac in anniuersario die dedicationis eiusdem ecclesiæ, & per octo dies easdem festiuitatem, & diem dedicationis immediatè sequentes; nec non à Dominica dominicæ passionis, vsque ad diem resurrectionis Domini, singulis diebus deuotè accesserint annuatim omnipotentis Dei, Mariæ, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi vnum annum, & quadraginta dies de iniunctis sibi pænitentijs misericorditer relaxamus, Postea verò D. Papa iteratò concessit in dedicatione ipsius ecclesiæ vnum annum, & quadraginta dies vsq. ad Pascha quotidie: Archiepiscopus autem, & Episcopi consecrantes ipsam ecclesiam quilibet eorũ vnum annum, & quadraginta dies vsq; ad octauã Paschæ cõcesserũt.

Datum Romę apud S. Mariam Maiorem 2. Idus Ianuarij Pontificatus nostri anno II

A Ioanne Romanutio templi Canonico reædificatum. Est parochiale cum Collegiata erecta nostris diebus ab Equite Riccio in Regione Campi Martij.

Ib

Ibi in medio templo.

D. O. M.

OTTO DE GROEBEN EQVES BORVSSVS Hæreditarius in Redden. iuuenis nobilitatis splendore probitate, morùmque integritate clarus: peregrina in incrementum futuri peragrando loca Romæ: communi orbatorum luctu mortalitatis damna in lucrum mutauit æternitatis, præmatura morte matura salus benignè rapuit, in Deo piè obijt an. 1630. tertio peregrinationis suæ, Octobris secundo, ætatis 21.

SVO POSVIT MONVMENTVM CONSOCIO IOANNES ANSHELMVS TRVCHESIDES DE VVETZHAVSEN ET GOTTOFREDVS DE HERBST

S. LVDOVICI

Nationis Gallicanæ apud Neronis, & Alexandri thermas in Regione S.Eustachij situm. Olim S Mariæ de Cellis: à Sede Apostolica Gallis concessum cum proximis templis S Benedicti & S.Dionysij, solo æquatis & S.Saluatoris sub Gregorio XIII. A Catarina Medicea Henrici II. coniuge, & Matthæo Card. Contarello, ac piorum eleemosynis in præsentem formam ędificatum, in quo plures Cellæ picturis Bassani, Carauaggij, Iosephi Arpinatis, Guidi Reni, Dominici Zãperij, ac Iulij Romani illustrium pictorum ornatissimę. Ibi Parochia, fons baptismalis, & Collegium Presbyterorum, pietate, & obseruantia ferè regulari insigne. Hæ ibi præ cæteris extant inscriptiones.

CATHARINA REGINA FRANCIAE HENR. II. VXOR FRANCISCI II. CAROLI IX. HENR. III. REGVM CHRISTIANISS. MATER. Huic templo, eiúsque Hospitali vicinas omnes à dextra domos, areas, & officinas, quæ suo Palatio adia-

centes insulam efficiunt, donauit, trium Missarum in perpetuum celebrandarum onere rectoribus imposito, hoc ordine, anniuersaria vna solemniter fiat 6. id. Quintil. quo die eius Henricus obierat; deinde vt quotidianæ priuatim duę, vna pro sua, & Henrici filij, quandiù viuerent; ac deinceps successorum incolumitate; altera pro animę suę salute post excessum è corpore: eàque donatio extat in publicis monumentis.

IOANNI GRISARDO PRESB. GALLO LAVDVNENSI.

Pontificis quondam Grisardus cantor in æde,
Hic iacet exiguo mortuus in tumulo.
Fallor; non obijt, sed terris raptus, vt inter
Angelicos meliùs concinat ille choros.

Obijt 4. non. septembris 1620. æt. suę 40. RR. DD. Natalis Cheuerier S. Iuonis R. & Nicolaus Pergni test. execut. P.C.

S. MACVTI

Aliàs S. Bartholomæi Bergomensium, vt diximus supra. Ante hoc templum stat paruus obeliscus.

S. MARCELLINI

Vide, Verbo, SS. Petri & Marcellini.

S. MARCELLI

In Regione Columnæ in via Cursus prope Cæsiorum Palatium. Olim in regione Viæ latæ, & in domo Lucinæ Matronæ Romanæ, vbi in seruitio animalium nudus amictus cilicio, defunctus est S. Marcellus Papa. Hic fuisse templum Isidis Marlianus, & alij autumant. Ab Hadriano I. nouiter restauratum, à Clem. VII. circumadiacentibus domibus ditatum, à familia Vitel-

Vitellia præſenti ſplendori reſtitutum . Olim erat Collegiata Archipresbyteri, & Canonicorum,pluresque filiales eccleſias habebat: nunc eſt ſub cura fratrum Seruorum B.Mariæ Virg.Hic recondita ſunt corpora S.Marcelli Papæ, S.Phocæ mart. ac SS. Dignæ, & Emeritæ, aliorumq; reliquiæ.Plurium nobilium virorum Capellis, & ſepulturis eſt illuſtre, quarum illuſtrior eſt Capella Sanctiſſimi Crucifixi, cuius imago præclariſſima miraculo, maxima deuotione, & impenſa cuſtoditur ab Archicōfraternitate laicali nobilium Romanorum . Hic ſepultus doctiſſimus vir Petrus Gyllius cum hoc epitaphio.

PETRO GYLLIO VIRO PROBO Vtriuſque linguæ doctiſſimo, ex agro Albienſi apud Gallos nato, ob ſingulares animi dotes, & indefatigabilem in inueſtigandis antiquorum monumentis, componendis,interpretandiſque omnium diſciplinarum libris,totius orbis luſtrandis, indagandiſque locis, ob naturam, ſolertiam, & diligentiam publicè, priuatimque laudatiſs. poſt longas annorum 40. peregrinationes terra, mariqueperagratas Galliam, Italiam, Græciam, & Aſiam vtramque,atque Africę partem, ac miraculoſam è manibus atque carceribus pyratarū Gerbeorum liberationem, Romam quaſi poſtliminio reuerſo, & in recolligendis ornandiſq rerum celebrium narrationibus dies, noctesq. occupato, febre violentiſſima per dies xi. vexato diem ſuum à Chriſto Ieſu obeunti Georgius Card Ariminiacus patronus pientiſs. clienti gratiſs. in ſpem reſurrectionis mortuorum Benemerenti mœſtiſs. non. Ian.1555. Poſ

Vixit ann. LXV. m. V. d. V. hor. IV.

Ibidem.

TAR-

TARQVINIO IACOBATIO DE FACESCHIS ROMANO.

Perillustri titulis tùm militaribus terra, mariq. tum ciuilibus: qui incolumis & victor à pugnis memorabilibus, Gallica ad montem Centourium aduersus hereticos, nauali ad sinum Corinthiacum contra Turcas, aliisq plurimis, domi suæ dum fenestram aperiendo recedit, delabitur in scalas auersus, & vitam claudit prid. non. Octobris An. ætat. suę 50. & salutis M. D. XCVI.

Martius frater mœrens & sibi posuit.

Aliud ex Io: Francisco Scardoua.
Heu sors, disce hospes, medius dum tela duobus
Fata leuo, excepi tertius ipse necem.

S. MARCI PAPAE

In quo Hadrianus I. educatus, & edoctus fuit: A S. Marco Papa ædificatum in loco, qui tunc dicebatur *ad Palatinas*, & *in Pallacinis*, seu *in Pallatura*: Ab Hadriano I. Gregorio IV. multiplici ædificio restauratum; à pluribus Cardinalibus Titularibus ornatum; antiquum, nobile, spectabile, cui est adiunctum Palatium à quodam Ioanne Presb. Rom. Ecclesiæ [ex Cod. Vatic. 3758. pag. 223. in princ. vitæ Eug. IV] origine Anagnino, depressis quibusdam fornicibus fabricatum, quod postea Petrus Barbus Venetus Eugenij 4. ex Sorore nepos eius Tituli presb. Card. effectus à fundamentis magno, & sumptuoso opere construxit, qui etiam in Pontificatu succedens auunculo, & Paulus II. appellatus Palatij fabricam compleuit, & auxit: & cohærentem S. Marci basilicam penè vetustate collapsam ingenti

ingenti opere reſtaurauit. Hic eſt corpus S.Marci PP. de cœmet. s. Balbinæ ad Caſtrum S.Silueſtri in Campania, & inde ad aliud Iuliani Caſtrum, Romam translatum tempore Eugenij III. vt ex infraſcripta relatione cognoſces.

TRANSLATIO CORPORIS B.Marci Papæ, & Confeſſoris.

Sacratiſſimi corporis Beati, & venerabilis Marci Papæ translationem ſcripturus, pauca priùs de his, quæ in Pontificatu geſſit, perſtringere decreui, vt & narrationis ordo competentior fiat, & audientium corda tanti patris exemplo ad miſericordię opera faciliùs prouocentur. Beatiſſimus itaq; Marcus (omittimus huius res geſtas, quia ſunt alibi editæ) ſepultuſq; eſt via Ardeatina in Cœmeterio Balbinæ, vbi cum per longa tempora permanſiſſet, videlicet vſque ad tempora Gregorij VII. PP. contigit, vt foſſores quidam cœmeterium, in quo S.Marci corpus erat, intrarent, & dum diligenter inquirerent ſicubi vel Sanctorum reliquias, vel aliquid aliud, vnde lucrarentur, inuenire potuiſſent, venerabile corpus ex inſperato inuenerunt. Quod cum verò B.Marci corpus ex titulo, quem in ſepulcro repererunt, fore cognouiſſent, valdè gauiſi ſunt, qui talem theſaurum inuenerant, ex quo & temporales diuitias, & æternas ſe poſſe conſequi non dubitarent. Vnus igitur ex eis nomine Benedictus, feſtinus, & plurimùm gaudens ad Titulum S.Mar

S.Marci, quem ipſe B.Marcus temporibus Conſtantini Imperatoris in Vrbe conſtruxerat, concurrit, & ipſius tituli Archipresbyterum, & omnes canonicos cautè conueniens, vbi B.Marci corpus eſſe crederent, ſtudiosè quæſiuit, quo audito Archipresbyter, & Clerici, illud ſe in eadem eccleſia indubitanter habere dixerunt. Quibus ille, procul dubio, inquit, decepti eſtis, nec ſic eſt, vt ſperatis; Nos enim illud nuper inuenimus, & ſi de veſtro æquo nobis moderamine dare vultis integrum vobis corpus cum proprio titulo dabimus. Illi autem prænominati Benedicti verba paruipendentes, eius aſſertionibus fidem accommodare noluerunt. Erat autem eo tempore Campanię in Caſtro S.Silueſtri vxor cuiuſdam Thebaldi illuſtriſſimi militis, nobiliſſima fœmina, Theutonica genere, quę religionis intuitu, nimio flagrabat deſiderio, vt ſanctorum reliquias in terra ſua poſſet habere. Et dum ſedulò cogitaret, qualiter ſecum impleret deſiderium, tandem ſapienti vſa conſilio, Romam de ſuis fidelibus miſit, qui ad hoc maximè operam darent, vt alicuius ſancti reliquias, dato pretio ad eam deferrent. Venientes itaq; Romam, & Dominę ſuæ mandata diligenter, & cautè exequẽtes præfatos foſſores obuios habuerũt; Cumq; ab eis requiſiti cauſam itineris manifeſtaſſent, foſſores dixerunt, Si ſic eſt, vt dicitis, ecce, quod quęrebatis, inueniſtis. & addunt; Nos habemus corpus S.Marci Papę, quod ſi iuſtum pretium nobis

nobis recompenſare velitis, ſine dubio vobis tra. demus. Sed quid multis immorari debeamus; data pecunia, pretioſiſsimum corpus ad Dominā ſuam in Campaniam detulerūt. Quòd illa plurimum gaudens cum maxima deuotione ſuſcepit referens gratias Deo, qui non derelinquit ſperan. tes in ſe, & ſuorum fidelium petitiones dignanter exaudit; atque illicò pręcepit, non longè à Caſtro S. Silueſtri ad honorem S. Marci eccleſiam fabricari, qua expleta, accitòq; Epiſcopo, in cuius parochia erat, in eadem eccleſia cum maxima gloria ſacratiſſimum corpus pulcherrimo recondidit tumulo. Quòd cum ad aures Archipresbyteri, & clericorum tituli S. Marci perueniſſet, ineffabili mœrore dolentes, & ſe ipſos de negligentia grauiter accuſantes, communicato conſilio, in Campaniam ad d. fœminam, quæ ſanctum corpus emerat, properare curauerūt, & ab ea tanquam ſubreptum ſibi theſaurum B. Marci, corpus, nunc pijs commonitionibus, nunc grauiſſimis minis Papæ auctoritatē, & Romanorum potentiam opponentes, requirere cœperunt.

Quorum verbis religioſa fœmina ex inſperato perculſa reſpondit. miror prudentes, & ſapientes clericos à me, tanquam furti rea, B. Marci corpus requirere, quod nec furata ſum, nec furari mandaui. fateor, inquit, inueni theſaurum quem de meis opibus libentiſſimè acquiſiui, & acquiſitum debita veneratione tuto recondidi loco. Hunc nec blanditiæ ſubtrahent, nec minæ

tol-

tollent, nec cuiuslibet potentis violentia rapiet. Verùm si vel Papæ maiestas, vel Romanorum magnitudo ad reddendum, quod vita carius habeo, me aliquando cogere vellet, ego mihi exilium in partes occiduas magis eligerem, quàm vno die vellem hoc quoquomodo carere. Accepta autem tàm incommoda responsione, tristiores effecti, qui perrexerant, clerici, ad vrbem regressi, cum his, qui remanserant, & cum omnibus parochianis ad recuparandum amissum thesaurum sollicitiores esse cœpere. Temporibus itaq; sanctę rec. Papæ Paschalis, filij illius mulieris, cuius supra memoriam fecimus, quæ sacrum corpus comparauerat, matre eorum iam dudum mortua, aduersus D. Papam arma sumpserunt. Vndè sępe commoniti, cum à stultitia sua nullatenus cessare voluissent, indignatus D. Papa ad comprimendam & edomandã eorũ superbiã, & de vrbe & de tota Cãpania contra eos exercitum conduxit, & Castrũ S. Siluestri, Deo iuuante, cępit atque destruxit. Fuerunt autem in illo exercitu quidam ex parochianis S. Marci, licèt pauci, qui sanctum corpus eius exinde tollere, & ad propriam ecclesiam reducere conati sunt. Sed à multitudine prohibiti, quod proposuerant, minime adimplere potuerunt. Quo comperto clerici, & laici, qui Iulianum castrum inhabitabant, multum metuentes, ne simili occasione Romani, ad easdem partes iterum euntes sanctum corpus tollerent, secumq; deferrent adiam dictam ecclesiam,

ſiam, quę tum morte ſuæ ędificatricis, tùm destructione Caſtri, quaſi derelicta erat, conuenerunt, & inde ad Iulianum caſtrum mirificum corpus cum maximo honore tranſtulerunt. Facta eſt autem inter Caſtrenſes contentio, vbi nam corpus recondi debuiſſet; alij namq; intra clauſtrum; alij in matrici eccleſia S. Viti, quæ ad Pinum dicitur, recondendum fore cenſebant: poſt multorum tandem verborum contentiones, & iurgia, armorum quoque grauiſſimos ſtrepitus, maiorum, & potentiorum conſilio in præfata S. Viti eccleſia per manus Velitrenſis Epiſcopi in optima conca reconditum eſt venerabile corpus. In ipſa verò Altaris conſecratione, clericis ſimul ac laicis conſulentibus, ad honorem Beatiſſimi Marci, cuius ſacratiſſimum corpus manu tractauit, & deuotiſſimè conſecrauit magnæ ſanctitatis Epiſcopus, ipſam B. Viti eccleſiam ſecundam à Velitrenſi Sedem perpetuò ſtabiliuit, & confirmauit, pro eo videlicet, quia Summi, & vniuerſalis Pontificis corpus ibìdem recondiderat. Anno verò ab Incarnat. Domini 1145. facta eſt in Vrbe valida turbatio, itaut clerus in populum, & populus in clerum vniuerſaliter agerent. Increſcēte autem perſecutione Eugenius, qui, poſt Papæ Lucij mortem, in Romanum Pontificem eſt electus, communicato Epiſcoporum, et Cardinalium conſilio, vrbem dimiſit, et ad Farſenſe monaſterium exijt, ibìque Spiritu ſancto cooperante, per manus Sabinenſis, et aliorùm Epiſcoporum

rum ſolemniter eſt conſecratus. Et quia contra Romanorum impetum ibi non erat illi tutum manere, cum Epiſcopis, & Cardinalibus Narniã conceſſit. Comites autem, qui circa vrbem erant, iram, indignationem, et fortitudinem Romanorum multùm timentes, et Tiburtinæ ciuitatis ruinam ante oculos ſemper habentes, ne ſimiliter ſub Romanorum potentiam caderent, Narniam ad D. Papam commune fecerunt confugium, et ibi ſolito more illi fidelitatem iurauerunt. Poſt hæc verò, ipſo D. Papa mandante, contra Senatum et populum Romanum, quibus modis poterant, Comites pugnare cœperunt. vndè Senatus populuſq; Romanus magis ira commotus et grauiùs indignatus, copioſa equitum, et peditum multitudine collecta, ad illos expugnandos in fortitudine exijt, Iulianum Caſtrum inuaſit, cepit, et igne cremauit. Tunc parochiani Sancti Marci, qui ibi erant, ad memoriam reducentes, quomodo de vrbe ad Caſtrum ſancti Silueſtri, et inde ad Iulianum B. Marci corpus delatum et reconditum fuerat, quo illud tollerẽt, et Romam ad ſuum titulum deferrent, nimio deſiderio cœperunt eſſe ſolliciti: ſed ignorantes, vbi reconditum erat, cœperunt ab hominibus, qui de vicinis Caſtellis aduenerant, quaſi oraturi, et munera pro deuotione oblaturi ſollicitè inquirere, vbi glorioſum corpus reconditum fuisſet. Diuina itaque prouidentia factum eſt, vt Clerici, qui facturam translationem conſcij fuerant,

rant. & locum, & altare, ſub quo in marmorea conca corpus erat reconditum, latenter indicaret Quo cognito, ſecretò intrantes Eccleſiam, ianuis clauſis, prout illis viſum fuit; ſtudiò altari diruto, corpus de conca tulerunt, & in ſindone ligatum ad commune detulerunt hoſpitium. Eo verò tempore, quo reliquiæ de eccleſia tollebantur, cum magna eſſet cæli ſerenitas, ſubito aere in nubibus concreto, coruſcationes, & tonitrua tàm grauia facta ſunt, vt totus exercitus tanquam de imminenti morte timeret, & ſi quid commiſſum eſſet, emendari ſine dilatione terribiliter cōclamarent. Hi verò, qui ſecretò corpus abſtulerant, timentes, ne fortè exercitus de corporis ablatione cognoſceret, duos ex ſuis elegerunt, quibus pretioſiſſimum theſaurum Romam deferendum commiſerunt, qui latenter exercitū admittentes ad vrbem redire cum maximo gaudio properabant. Legatos autem antequam Iulianum peruenìſſent, ad Ioannem Ven. Archipresbyterum S.Marci præmiſerant, & duos clericos, quos vellet, illuc abſque dilatione dirigeret. Quo audito Archipresbyter, & clerici primò quidem quid nàm hoc eſſet, quòd cum tanta feſtinatione vocabantur, attoniti cogitabant, neque enim cauſam itineris legatis indicauerant. Deinde verò deliberato conſilio, duos clericos, vnum videlicet presbyterum, & alterum diaconum, ſimulq; quendam ſatis honeſtum, & fidelem laicum feſtinanter miſerunt. Qui autem miſſi ſunt iuxta

M Vil-

Villitrum redeuntibus, & ſacrum corpus deferentibus obuiauerunt; cùmque ſe inuicem ſalutaſſent, & cur pergerent inquiſiti, manifeſtasſent, delatores S. Corporis dixerunt. Nolite vltra in eundo laborare, quia ecce nos deferimus pro quo vocati veniſtis, & oſtenderunt illis pretioſiſſimum corpus. Quo viſo inenarrabili repleti gaudio, tendentes ad ſidera palmas, plurimaſque lacrymas ex ingenti lætitia fundentes, Regi Regum Chriſto pro collato ſibi munere grates innumeras retulerunt, & cum tremore, & maxima reuerentia oblatum theſaurum receperunt, atq; in ipſis ſigillis eum munientes, vſq; Albam eo die redierunt; ibique peruigilem noctem ducentes cum magna diligentia, quod acceperãt, cuſtodierunt. In eadem verò nocte plurimum inter ſe contulerunt, vtrum in manifeſto an in occulto deportari debuiſſet. Mane autem facto ſurgentes, & reliquias ſanctas occultè ferentes venerunt ad Portam Ciuitatis, quæ propter Lateranenſem eccleſiam, iuxta quam ſita eſt, S. Ioannis dicitur, ibiq; deliberato conſilio, rogauerunt laicum, qui ſecum perrexerat, ad eccleſiam S.Marci properare, & Archipresbyteri, ac cæterorum fratrum in ea degentium voluntates inquirere, qualiter ſanctum corpus deferendum cenſerent. & dixerunt. Nos te lento gradu ſequemur vſq; ad Eccleſiam S.Quirici, ibiq; te expectabimus. Laicus igitur feſtinus præceſsit, & ſicut ei indictum fuerat, acceptis in partem Archi-

chipresbytero & Clericis, cum euentum rei aperire cœpiſſet, mulieres, quę ad audiendam miſſam conuenerant, quaſi diuino oraculo commonitę, neminę ſibi indicante; ſed, credo, Spiritu ſancto reuelante, cœperunt ad inuicem dicere. Ecce corpus ſancti Marci venit. Et accedentes ad campanas, ſicut nouerant, eas pulſabant. Tũc clerici videntes, quæ fiebant, & quodammodo voluntatem Sancti ex his intelligentes, ſtatuerũt Ven. corpus cum debito honore ad ſuam Eccleſiam deferre. Qui autem reliquias deferebant venerunt ad S. Quiricum, ibiq; paululum ſubſiſtentes, audierunt campanas ſonantes, & ſubitò videre etiam pueros ſibi obuiantes, & de aduentu ſancti Corporis Dominum collaudantes. Videntes itaq; quia quod ipſi occultauerant, Deus manifeſtum fecerat, venerũt ad eccleſiam ſanctæ Mariæ in Campo Carleonis. Et quia præ multitudine occurrentium virorum ac mulierum vltra progredi non valebant, dictam ſanctæ Marię eccleſiam intrauerunt, & ſuper altare mirificum corpus depoſuerunt. Nam vbi per Vrbem diuulgatum eſt, quòd ad eccleſiam ſancti Marci ipſius corpus deferretur, factus eſt illuc clericorum, & laicorum, mulierum quoq; maximus, & glorioſus concurſus. A dicta verò eccleſia ſanctę Marię cum magna clericorum proceſsione, & debita exultatione ad ſuam domum, & propriam eccleſiam cũ maximo labore Idibus Madij, quod eſt quintodecimo die eiuſdem menſis, delatum

est corpus. Tanta enim erat vtriusq; sexus, & ætatis concurrentium multitudo, vt sancti corporis baiuli sępè inter comprimentium pedes caderent, & vix à comitantibus adiuti valerent assurgere. Gaudens igitur ciuitas, & exultans suũ recepit Pontificem, Domus factorem, Ecclesia proprium ædificatorem, propria familia Patronum, & Dominum recognouit.

Hactenùs translatio S. Marci. Est etiam ibi Collegiata Canonicorum sub cura Presbyteri Card. Parochia, & fons baptismi.

S. MARGARITAE

Transtiberim; olim S. Elisabethæ Hungariæ Reginæ dicatum, à Iulia Columna an. 1564. fabricatum vnà cum monialium annexo Monasterio tertij ordinis S. Francisci.

S. MARIAE AEGYPTIACAE

In Regione Ripæ, olim templum Fortunæ virilis, seu Solis, vel Iouis, ob antiquitatem structuræ conspicuum. Est nationis Armenorum ex Pij V. concessione, vbi sacra solemnia celebrantur ritu Armeno ex eiusdem Pontificis indulto. Hoc templum visitantibus, conceditur perpetuò Indulgentia Plenaria die 2. Aprilis, & 25. Decembris à Gregorio XIII.

S. MARIAE VIRG.

Angelorum in Thermis

A Pio IV. Pont. constructum, & ædificatum, ex Michaelis Angeli Bonarotæ pręscripto, in Thermis Diocletiani Imp. miræ amplitudinis, & structurę, ac maximæ deuotionis, tum centum quadraginta christia-

ſtianorum millia ad id opus pluribus annis in modum ſeruitij fuerint addicti, qui poſtea martyrij palmam meruerunt. Eſt hìc Clauſtrum Monachorum Carthuſianorum ex conceſſione dicti Pij IV. vt in Bulla 45. tomi I. Bullarij primò editi à Laertio Cherubino fol. 714. In pauimento ante maius Altare hoc habetur epitaphium.

ANTONII DE DVCA SICVLI PRAESBYT. CEPHALVDENSIS
Qui has Diocletiani Thermas ante annos ferè triginta Virg. Angelorum, vt extat, templum fore diuinitùs præuidit, hic oſſa quieſcunt. Vix. an 73 m. 4. d. 15. obijt 30. Octobris 1574. Iacobus de Duca pronepos ex teſtamento hęres poſuit.

Angelorum Textorum

In Via Alexandrina à Card. Alexandrino, locum pluribus domibus adornante, ſic dicta, & in Campo antiquitùs appellato Caroli Leonis, hodièque in vico vulgariter nuncupato (li Pantani) Olim S. Marco dicatum, fortè quia ibi per aliquod temporis ſpatium ſupra maius Altare depoſitum fuit corpus S. Marci Papæ, quando ex Caſtro Iuliani Romam delatum fuit Eugenij III. tempore; licèt nunc aliud extet S. Marię in Campo Caroli leonis nuncupatum. Eſt Confraternitatis Textorum. Dicitur à ſacræ antiquitatis pijs viris in macello martyrum, quod aliqui credunt dicendum à celebri loco, vbi carnis cæteraque obſonia vendebantur propè ſacram Viam. Ferè è conſpectu huius tēpli reliquias antiquæ porticus cernimus, quam eruditi Arcum Neruæ, & imperiti Arcam Noe corrupto vocabulo appellant.

In Regione Pontis; nationis Germanicæ anno 1400. excitatum; Hadriani VI. Papæ, aliorumq; nobilium, illustriumq; virorum monumentis, statuis, & picturis conspicuum.

Munia Sacra à Presbyterorum collegio religiosissimè peraguntur, ibiq; est Hospitium pauperum Germanorum sub cura congregationis piorum virorum prouinciæ Germanicæ. Ex pluribus epitaphijs; hæc affero.

CLEMENTI II. NATIONE GERMANO DE GENTE SAXONVM, QVI OLIM BAMBERGENSIS EPISCOPVS DIFFICILLIMIS CHRISTIANAE REIPVBLICAE TEMPORIBVS INVITVS AD SVMMVM ECCLESIAE PRINCIPATVM EVECTVS EST ANN. SALVTIS M. XXXXVI.

Ioannes Godefridus Matthię Imperatoris ad Paulum Pontificem Maximum legatus Bambergensis, & ipse Episcopus Episcopo inter maiores suos præcipuo memoriam dedicauit an. Dom. M. DC. XIII.

IOANNES BVRCKARDVS ARGENTINEN. Sedis Apostolicę Protonotarius S. Florentij Haselacen. & Columbarien. ac Grandis Vallis Argentinen. & Basileen. Diœc. Præpositus, ac Decanus S. Thomæ Argentinen. Ecclesiarum, Capellæ S.D.N Papæ Magister Cæremoniarum.

Nussia me genuit, rapuit Mauortia Roma,
Bis tria cum fuerant lustra peracta mihi.

Con-

Et genere, atq; bonis animi non vltimus; aſt hæc
Contra lanigeras nil potuere Deas.
Guilhelmo Kreytſyſchs; qui eſſe desijt 4. nonas Aug. 1517. executores poſuere.

Te tulit Offemburg Michael doctiſſime Muler,
Tu patrię ſplendor, gentis honorque tuæ.
Cauſſarum qui fidus eras curator in Vrbe,
Pauperis, ac inopis tutor, vt alter Iuo.
Canonicus Briximenſis meritiſſimus Aedis,
Te Deus æthereis ſedibus ergo locet.
Ex teſt. fideles hoc ſtatuere amici 1479. 7. Nouembris.

Annuntiatæ extra Vrbem

Olim ad peregrinos excipiendos excitatum à pietate romana: vnum ex nouem, quæ frequentiùs deuotionis cauſa viſitari ſolent, extàtque vltra SS. Vinc. & Anaſtaſij ad Aquas Saluias, ſub cura Archiconfraternitatis Confalonis, quæ anno 1640. templum ferè totum renouauit, hac ſupra portam impoſita inſcriptione.

VRBANO VIII. PONT. MAX. AN. D. M.DC.XL. Franciſci Card. Barberini Vicecancellarij Protectoris excitante pietate.

Antiquiſſima B. Mariæ Confalonis Archiconfraternitas Aedem hanc ſuam Virgini Annuntiatæ dicatam, ex nouem vrbis inſignioribus vnam, vetuſtate penè depoſitam, vt ſanctimoniæ loci, & inuiſentium religioni conſuleret in hanc formam reſtituit.

In eodem ſupra ſepulcrum.

Archiconſr. B. Mariæ Confalonis non defunctorum minus, quam viuorum memor, vt Aedem hanc ſuam pietati inuiſentium reſtaurauit, ſic quieti in Domino dormientium ſepulcrum hic conſtituit An. D. 1641.

Priuatum in clauſtro religioſarum mulierum S.Franciſcæ ſub Capitolio.

Aræ Cœli

In Capitolino colle; inter prima cenſendum propter plurima ornamenta, columnas, ſtatuas, ſepulcra, inſcriptiones, & picturas; per marmoreos gradus 139. ad id aſcenditur, ex ornamentis ædis Quirini fabrefactos, anno 1338. Senatus populiq; Romani munificentia multiplici opere ornatum. Imaginem B. Mariæ Virg. à B. Luca depicta, vt creditur, habet in nobili ciborio à Franciſco de Felicibus, & Catharina eius vxore erecto. Eſt ibi annexum ingens monaſterium fratrum de obſeruantia S.Franciſci, nobile Sacrarium, & celebris Bibliotheca. Ex pluribus epitaphijs hæc refero.

ANTONIO MARIAE CARD. GALLO S. Collegij Decano Patricio, & Epiſcopo Auximano Almæ Domus Lauretanæ Protectori Petrus Stephanus Gallus ex teſt. hæres patruo benem. poſuit.

D. O. M.

Felici de Predis, qui ob proprias virtutes & repertum Laocoontis diuinum, quod in Vaticano cernis, terrę reſpirans ſimulacrum, immortalitatem meruit, Federicoq; paternas, & auitas animi dotes referenti immatura nimis morte præuentis Hieronyma Branca vxor, & Mater, Iuliaq; de Predis de Militibus fil. & ſoror mœſtiſſimè poſuit an. D. 1509.

D. O M.

Octauio Buccapadulio Patritio Rom. iuueni græcè, latineq; erudito; morum elegantia, & rerum vrbanarum

rum cognitione ornatissimo, A. Farnesio Card. Vic. Cancellario ab epistolis, quem dum in itinere officiosiùs comitaretur, & torrentem in Agro Reatino subitis imbribus auctum intrepidus tranaret, rapida aquæ vi deiectus equo, submersusq; immaturè interiit anno æt. 35. sal. 1578. Prosper Buccapadulius filio prçter cæteros carissimo lacrymans pos.

D. O. M.

Antonio Dordonio Nicolai fil. è Ciuitate Buxeti viro probo, ac in incidendis, & sculpendis imaginibus in omni gemmarum, lapidumq; preciosiorum genere eximio, atque primario, qui cum annum ageret ætatis suæ 56. ad Superos rediit 18. Cal. Maij 1584. Siluia Poppia vsufructuaria viro suo benemerenti.

D. O. M.

Disce hospes. Sunt hic Nicolai Straballati ossua Scribæ nulli secundi: quæres cætera. Romanus fuit ciuis, integerrimus, populo ac omnibus gratissimus, quem nunc Curia Romana lacrumatur. Vale, sed audi Officium dederant, dant nunc Capitolia: plus stare loco haud poteram nec meliore: iterum vale. Filij pijssimi patri sanctissimo benem. mœsti ac flentes poss. sibi posterisque suis. Vix. an. 70. obijt verò Maij 1558.

Io Baptistæ verç Crucis Ciui Romano artium, & medicinæ Doctori, ac sacris literis imbuto, qui inter præclara eius gesta aureum opus de confutatione Iudaicæ sectæ edidit. Obijt anno à natali Christiano 1510. 11. Cal. Octobris, cuius anima requiescat in pace.

Suscipe me secundum eloquium tuum, & viuam & non confundas me ab expectatione mea. Hic requiescit Nicolaus Martinellus Cler. Rom. ob. 19. Martij 1556. Vix an. 63. m. 7. d. 19.

Flocca

Flocca domus, nomen mihi Sanctes, patria Firmum,
Scriptor eram, & Medicus, Paule Secunde, tuus.
Vix. an. 62. obijt 4. non. Octobris fratri concordiati
Nicolaus Floccus benemer. pos.

Auentinæ

In ea Auentini parte, quæ respicit Tiberim, supra locum vulgariter dictum, *Marmorata*; olim Bonæ Deæ. Postea S. Ioannis in Auentino, tùm Virginis Mariæ, & vnum ex 20. antiquissimis Vrbis Abbatijs. Est Prioratus Militum Hierosolymitanorum cum amplis redditibus. In eo requiescit corpus S Sabini Episcopi, & in vrna vacua existen in ingressu templi à dextris fit mentio eius capitis, quod ibi asseruari solebat, his verbis.

† HIC RECONDITVM EST CAPVT S. SAVINI
SPOLETINI EPISC. ET MART. ET COSTA
S. CAESAREI MART. ET SANGVIS
S. SEBASTIANI MART. ET RELIQVIAE
S. ABVNDII MART. † ET RELIQVIAE
SS. QVADRAGINTA.

A sinistris eiusdem Ecclesiæ.

D. O. M.

Marmore sub gelido verè Seripande iacebas,
Dum pluuijs cineres immaduere tui.
Non tulit id pietas Aldobrandina, locòque
Composuit cineres nobiliore tuos.
ANNO A PARTV VIRG. M.DC.XVII.

In Cenotaphio.

Hoc Seripande iaces gelido sub marmore Sergi,
Quem tremuit Maurus, & tremuere Phryges.
Armiratus eras nulli probitate secundus,
Rhodius & primę Religionis honos.
OBIIT ROMAE DIE XIV. IAN. MCDLXV.

In

In Auentini radicibus

Paruum: olim Parafrœnariorum Summi Pontificis, & S.R.E. Cardinalium.

Bagnanapoli

In aſcenſu Quirinalis, prope turrim Comitum. Eſt monialium ſub regione Fratrum S. Dominici, ibìque eſt celebris Imago B. V. de qua peculiarem libellum edidimus.

In Cacabario

A loco, quem vulgus Cacabarium appellat, fortè ab Herculis Muſarum templo, quod hìc erat, ſeu veriùs à caſa Marij. Olim parochiale, nunc eſt confraternitatis Regatteriorum; qui illud habent ſub nomine S. Blaſij.

In Campitelli

Ab eius Regione ſic dictum: modernum ſuffectum in alterius antiquiſſimi, & huic proximi locum. Eſt ſub cura Clericorum regularium Matris Dei nationis Lucenſis.

In Campo Carleo

A Carolo Leone ſic dictum, in Vico, qui vulgò dicitur, *ſpoglia Chriſto*: antiquiſſimum & parochiale, cui vnita fuerunt iura proximi templi SS. Cyri, & Ioannis corrupto vocabulo appellati, *S. Paceræ*, vt in Bulla Sixti V. quam legi ex gratia D. Benedicti Geracis Rectoris huius templi.

In Campo Martio

Antiquiſsimum cũ Clauſtro monialium ordinis S. Benedicti, de quo plura fr. Hyacinthus de Nobilibns Romanus ordinis Prædicatorum in Chronico italicè impreſſo, vt ſequitur.

Cro-

CRONICA DEL VENERABIL MONASTERIO Di santa Maria in Campo Martio di Roma dell' Ordine di S. Benedetto della Congregatione Cassinense, scritta dal P. Fr. Iacinto de Nobili Romano dell' Ordine de' Predicatori.

RA gli altri Santi, che la Grecia producesse, degni d'eterna memoria, e d'eterni honori, vno fù Basilio Vescouo di Cesarea di Capodocia detto il Magno, qual con sua scienza quasi diuina, & santità di vita, non solo apportò al tempo dell'empio Giuliano apostata, & di Valente Imperatore Arriano, tanto vtile alla Chiesa cattolica, quanto altro Santo vescouo de' suoi tempi; ma perche co'l suo religioso, e santo modo di viuere riformò i Monaci, che in quei tempi dispersi si trouauano per la Grecia, & anche instituì nouo ordine, & formò noua regola, seguita non solo da infinito numero d'huomini, ma da numerosa schiera di deuote, & religiose femine; fra le quali degnamente si debbano ascriuere le monache del monasterio di S. Anastasia di Constantinopoli, di cui intendo parlare. Queste furon fondate poco doppo il tempo del Magno Basilio nella Città di Nazianzo nel monasterio detto delle Vergini nobili di S. Tecla, di cui fu molto diuoto S. Gregorio Nazianzeno, & viuendo lo protesse, & conseruò, & morendo in Nazianzo fù poi in detta Chiesa di S. Tecla di Nazianzo sepolto. D'onde per le molte turbolenze, & calamità partendo queste sacre Vergini, si trasferirno col corpo di detto Santo in Constantinopoli nella Chiesa dedicata à S. Anastasia, oue il fiore della nobiltà Constantinopolitana vestita d'habito monastico, sotto

la regola di S.Basilio quietamente, e santamente militò, & seruì con gran feruor di spirito al viuente Iddio fino all'anno di nostra salute 718. Quando Zulemone Ammiraglio de'Saraceni con infinito numero di essi assediando la Città di Constantinopoli; conuenne à queste religiose con sollecita fuga ritirarsi in luogo più sicuro con le reliquie de'Santi, per non esser computate nel numero delle trecento mila persone, che ne' trauagli, & aßedio di quella Città, di peste e fame morirono.

Ma cessato l'assedio, & in Constantinopoli ritornate, ritrouarono via più maggior trauaglio, e più crudel persecutione dell'empio Leone III. detto Iconomaco, il qual tentato dal Demonio perseguitò oltre modo le imagini, & figure de'Santi, facendole abbrugiare, & cancellare douunque si trouassero, sì dalle Chiese, e lochi publici, come dalle case, & habitationi priuate: facendo anco quei, che ciò biasmauano, ò morire, ò malamente viuere.

Tal persecutione durò tutto il tempo di sua vita, che fù sino all'anno 741. in cui morì scommunicato, & maledetto, come heretico.

Il medesimo anno successe nell'Imperio Constantino Quinto, quale non solo s'aßomigliò al padre, ma fù molto peggior di lui; poi che oltre la persecutione delle sante imagini, attese à malefitij, & incantesmi, perseguitò preti, monaci, & boni Christiani, de'quali ancor innocentemente fece morire.

In queste dunque turbolenze angustiate le deuote e sante Religiose del monasterio detto di S.Anastasia, vedendo che le cose andauano di male in peggio, & che l'heresie cresceuano in quella Città, & per tutto l'Imperio senz'alcun rimedio; non potendo ciò più sopportare, consultorno per saluezza loro, e della lor pudici-

tia

tia lasciar la patria stanza, e ritirarsi in Roma, sotto la protettione del Vicario di Christo, per poter con tal mezzo quietamente seruire al lor sposo Christo Giesù, visitar le reliquie de' Santi Apostoli, & fuggir i pericoli, che stando in Constantinopoli li soprastauano, il che vnitameute fecero; si come anco fecero delle altre

Al lor partire, à guisa di Mosè, che dall' Egitto ne vscì con le ossa del S. Giosef, portorno seco quelli tesori spirituali, di cui Iddio haueua arricchito la lor Chiesa. & monasterio, cioè molte sacre imagini, & tra le altre vna di Maria sempre Vergine (saluata prima dalle mani de' Saraceni, e poi dalle persecutioni delli doi empi Imperatori Leone III & Constantino V) dipinta in vna tauola, come si ha per antica traditione, da S. Luca, che rende anco hoggi à riguardanti e deuotione, e maestà.

Portorno altresi il corpo di S. Gregorio Nazianzeno con la testa di S. Quirino Vescouo, & Martire, & altre reliquie.

Con questi dunque sacri pegni giunsero in Roma l anno di N.S. 750. & entrate in essa passando per il Campo Martio, gli animali, che portauano il corpo di S. Gregorio Nazianzeno, & le sante imagini, con altre reliquie, immobili restorno vicino alla Chiesa nominata S. Maria in Campo Martio, ne si poterono d' indi, ancorche percossi, & violentemente tirati, rimouere, il che fù à quelle venerande Religiose miracoloso presagio di douer esser in quel luogo la lor perpetua habitatione; onde furono necessitate à quiui deporre li sacri pegni.

Andando poi à presentarsi al Sommo Pontefice Romano Zaccaria I di questo nome, di natione Greco, furon da quello con estrema allegrezza riceuute, sì per

esser

esser venute da' suoi paesi, sì anco per hauer sentito il grido della lor bontà. & santità, quale le prouidde delle cose necessarie per il vitto, consegnandole anco la picciola Chiesa di S. Maria in Minerua, con la fabrica contigua per loro habitatione.

Ma hauendo inteso il Pontefice, che li sacri pegni erano rimasti con marauiglioso prodigio nella picciola Chiesa di S. Maria in Campo Martio, all'hora da altri occupata (doppo l'esser state breue spatio di tempo in quella di Minerua(questa anco li donò, e consegnò, in cui venendo; doppo hauerla del tutto restaurata, & quasi riedificata, vi eressero l'imagine di Maria sempre Vergine: & vicino ad essa Chiesa hauendone edificata le monache vn'altra alquanto maggiore in honore di S. Gregorio Nazianzeno, in quella riposero le sue sante reliquie.

Furon queste chiamate longo tempo (ancorche habitassero in campo Martio) le monache di S. Maria in Minerua, e di S. Maria in campo Martio, co' quali due titoli le trouo nominate in più scritture, ma tra le altre in vna publica sentenza data da Vguccione Giudice in fauore di esse monache l'anno 1268. li 28. di Maggio, che si conserua nell'Archiuio di questo monasterio, oue è vn buon numero di scritture publiche in pergamena appartenenti al monasterio, come anc'à gran quantità di persone secolari, che per saluezza nelli antichi tempi in quello le posero in conseruo.

Furon anco chiamate monache di S. Maria in campo Martio, e di S. Gregorio Nazianzeno, sino all'anno 1580. come in gran quantità d'istromenti publici, e bolle nell'istesso Archiuio si legge.

Erano queste Religiose spesse fiate visitate da zitelle nobili, & da Signore titolate Romane, quali veggendo la loro esemplare, & santa vita; desiderose di seguir-

guirle, lasciate le pompe, & grandezze mondane, si dauano in lor compagnia al seruitio di quell'Iddio, che haueua lor tocco, & infiammato il core. Onde crebbero in tanto numero, & in breue si riempì il monasterio sì fattamente, che essendo morte quelle prime madri Greche venute da Costantinopoli, e mancando loro chi le instruisse, e guidasse nel santo religioso viuere, fù necessario, che si eleggessero noua regola, si come d'accordo si elessero quella di S. Benedetto con l'habito suo; sotto di cui ancor hoggi militano, con decoro, e grandezza dell'habito monacale.

Prosperorno tanto, & tanto crebbe il grido della lor santità, che li Sommi Pontefici, Rè, & Prencipi, oltre altra sorte di persone, per esser partecipi delle loro orationi, à cui con molta fiducia ricorreuano, li fecero gran donatiui, & elemosine, il che si caua da molti instrumenti publici del 1009. à tempo di Sergio Quarto, del 1024. al tempo di Giouanni XIX. & simili tempi; ne' quali ho letto alcune parole degne d'esser quì notate in nostro vulgare, & sono queste.

Dono à voi, & al vostro monasterio la tal casa, ò la tal vigna, &c. per amore dell' onnipotente Iddio, & per esser partecipe delle vostre sante, e deuote orationi quali non cessate fare giorno, & notte per li peccati nostri, & di tutti li fedeli Christiani.

Ouero vi dono questa casa, acciò per le vostre sante & feruenti orationi, in cui giorno e notte vi occupate Iddio dia à me la remissione de' peccati, & à tutti della casa mia.

Ouero dono à voi, & à vostri successori in perpetuo la metà della tal possessione per amore dell'onnipotente Dio, per mercede della redentione dell'anima mia, & per il perdono de' miei peccati, & miei parenti, & per le vostre sante orationi, quali giorno, & notte per rime-

rimedio de l'anima mia, & per rimedio di molti non cessate di fare. Et simili parole, dal che si caua il gran credito, in cui erano queste religiose, che tra donatiui, elemosine, doti, che in quei tempi erano poche, ò nulla, si trouarono possedere sino all'anno 1200. molti beni in Roma, in Albano, in Arimini, in Firenze, & altre Città, & anco alcuni Castelli. Tra quali vi fù il Castello di Massa, di Bossigliano, ouero Hossiliano, & il Castello di Maiano.

La Chiesa di S. Maria in Minerua.

La Chiesa di S. Andrea de Mortarijs, ouero de Mortararijs.

La Pieue di San Giouanni chiamata Vico.

La Pieue di San Casciano nel Territorio Feretrano.

La Chiesa de SS Cosmo, e Damiano nella Contea de Bobbi, con molti beni.

La Chiesa di San Nicolò de' Prefetti in Campo Martio.

Case in Roma in num. 154. senza l'altre, che haueuano altroue.

Molte vigne, Territorij, Signorie, Villaggi, & grā Terreni.

Quali il Sommo Pontefice Celestino III. riceuè col monasterio sotto la protettione di San Pietro, & sua: come apparisce per bolla piombata, data appresso San Pietro per mano di Egidio del Titolo di S. Nicola in Carcere Tulliano Diacono Cardinale li 7. di Maggio, la Indittione 12. del 1194. l'anno quarto del suo Pontificato: oue in particolare enumera molti beni del monasterio, facendo memoria d'Innocenzo II suo predecessore, che fù circa gli anni 1130. quale confirmò al detto monasterio la Chiesa di S. Andrea.

Questa Bolla di Celestino, tradotta in volgare, por

 remo

remo nel fine di questa Cronica.

L'istesso fece Innocenzo Quarto con vna sua bolla piombata data in Ascisi per mano di Giouanni Camecanen Auditore de le contradette, Vicegerente del Vicecancelliere della Romana Chiesa li 2. di Luglio Indittione 12. del 1253. l'anno 11. del suo Ponteficato, oue fa memoria della Bolla di Celestino Terzo.

Et doppo l'istesso Pontefice Innocenzo Quarto con vn'altra Bolla piombata data in Ascisi per mano di Gulliemo delle Scole Parmigiano Vicecancelliere della santa Romana Chiesa li 4. di Ottobre Indittione 12. del 1253. l'anno 11. del suo ponteficato, non solo confermò l'istessa protettione del monasterio, & beni, ma gli accrebbe priuilegij di sepolture, & essentioni di decime, &c.

Nicolò Papa Terzo riceuè in particolare sotto la protettione di San Pietro, & sua li Castelli di Maiano, & Hossigliano, & altre Ville: come per Bolla data appresso San Pietro li 19. di Marzo, l'anno terzo del suo ponteficato, cioè del 1280.

Ma quanto più andò crescendo, & augumentando in beni detto monasterio, tanto più crebbe l'auaritia, & il desiderio della lor robba ne' petti de gli huomini inuidiosi, onde in parte ne fù spogliato dalla forza, parte furon venduti, & alienati per benefitio del monasterio, & in diuerse reuolutioni di Roma perdendosi delle scritture, ne restò priuo: massime l'ann. 1527 & seguenti al sacco di Roma, quando anco l'altre Chiese, & Conuenti furon in questo non poco danneggiati, del che per hora taceremo.

Non è mancata però la diligenza dal canto del monasterio per ricuperarli con ogni mezzo possibile, ricorrendo per aiuto alli Sommi Pontefici, trà quali Vrbano Secondo in vna bolla data appresso San Pietro

li 28.

li 28 di Nouembre l'anno sesto del suo Ponteficato, che fù del 1094. li deputò tre Abbati due in Roma, & vno in Arimini, per Giudici, & Conseruatori de' lor Castelli, Villaggi, e possessioni.

Sisto Quarto con vna Bolla piombata data appresso San Pietro il primo d'Aprile 1482. l'vndecimo anno del suo Ponteficato scommunicò tutti quelli, che riteneuano qualsiuoglia bene di detto luoco.

Leone Decimo con vn'altra Bolla piombata data da lui appresso San Pietro l'anno 1519. li 25. di Gennaro l'anno 7. del suo ponteficato fece vna somigliante scommunica.

Ma per ritornare d'onde lasciammo, Clemente Papa Quarto, non mai à bastanza laudabile [di cui nella Cronica da me composta della Chiesa, & Conuento di Santa Maria in Gradi di Viterbo, oue il suo santo corpo giace sepolto, hò longamente scritto) considerando, che la picciola Chiesa di Santa Maria in Minerua per l'assenza delle monache andaua in rouina, & dall'altra parte veggendo l'vtile, che apportaua al mondo a Religione di San Domenico, che in quei tempi con gran santità, dottrina, & miracoli risplendeua, leuando detta Chiesa alle monache, à Padri di dett' Ordine la donò; onde il luogo gia eretto alla falsa Minerua Dea della Scienza de' Gentili, & doppo dedicato à Maria Vergine, prima da sacre religiose Vergini, doppo da' Religiosi dell'ordine de' Predicatori, professori della vera scienza Christiana Catholica, deuotissimi della madre di Dio, vera distruttrice delle heresie, fu habitato.

Nel qual luogo doppo con bel disegno fù di elemosine di diuersi edificato l'ampio, e sontuoso Tempio, che si n'hora vediamo.

Seguiron poscia le monache secondo il lor consueto à

viuere in stretta regolare osseruanza, non tralasciando punto li santi essercitij spirituali d'orationi, & contemplationi, à cui attendeuano notte, e giorno: onde essendo venute à gran perfettione, diuenne questo monasterio scuola, & seminario d'altri monasterij; posciache vscendo da quello sacre Vergini, fondarono più luoghi, di cui habbiamo molte traditioni, ma per hora solo basti notare li più moderni.

L'anno 1527 la Reuerenda Donna Maura Magalotti Romana, con alcune altre monache di detto monasterio al tempo di Clemente Settimo con licenza, & d'ordine di detto Pontefice, fondò il monasterio di Santa Cecilia in Trasteuere, sotto la regola di San Benedetto della Congregatione Cassinense, come apparisce per Bolla della erettione, che si conserua nel monasterio detto di Santa Cecilia, Data in Roma nel Castello Sant'Angelo li 25. di Giugno l'anno quarto del suo ponteficato.

Dal qual monasterio poi di Santa Cecilia vscì vn'altra Donna Maura Macabei Romana, allieua di detta de Magalotti per ordine di Papa Sisto V. l'an. 1585. per fondare il monasterio di S. Susanna di Roma, sotto la regola di S Benedetto.

Nel Ponteficato di Clemente Settimo la Reuerenda Donna Scolastica Bartolacci, monaca di Campo Martio religiosa di gran bontà fù d'ordine d'esso Pontefice eletta Abbadessa nel monasterio di Sant' Anna di Roma.

Nel ponteficato di Papa Paolo Terzo del 1534. la Reuerenda Donna Vittoria della Molara Romana, con licenza, & d'ordine di detto Pontefice, vscendo del monasterio di Campo Martio fondò il monasterio di Santa Lucia in Silice nel Rione de' Monti, vicino à San Martino, sotto la regola di San Bene-

ne

nedetto, al qual monaſterio Pio Quinto circa l'anno 1568. vnì, e congionſe tre altri monaſterij che erano in diuerſi luoghi di Roma dell'ordine di Sant' Agoſtino, & perche le monache aggionte erano in maggior numero, volſe queſto Pontefice, che tutte ſotto la regola, & habito di S. Agoſtino militaſſero, ſi come di preſente ſi trouano.

Superfluo ſarebbe il laudare i monaſterij, parti, & allieui di queſto di Campo Martio, poiche da ſe ſi rendono chiari, & illuſtri al mondo, per nobiltà, & oſſeruanza regolare; al paro de gli altri di Roma.

Non deuo tralaſciare, anzi è da notarſi, che le Abbadeſſe in queſto monaſterio di Campo Martio durauano già in vita, ma perche tal'hora per vecchiezza, & decrepità ſi rendeuano inhabili al gouerno, onde non poco detrimento ne faceua la ſanta oſſeruanza regolare, non potendoſi dalla principale oſſeruare la ſua carica con quel rigore, & eſſempio, che conueniua; però Adriano VI. à cui fù molto à core queſto monaſterio, con ſua Bolla piombata data in Roma appreſſo ſan Pietro li 11. di maggio 1523. il primo anno del ſuo ponteficato ordinò che per l'auuenire duraſſero ſolo tre anni, doppo i quali ſe ſi conoſceuano atte al gouerno, & d'vtile al monaſterio, concedeua ſi poteſſero rieleggere ſolo per li tre anni ſeguenti; qual'ordine fù accettato dalle monache con giuramento, & poſto in conſuetudine, ſe ben'al preſente non durano più di doi anni.

Parue col tempo, che le due Chieſe, di cui ſopra habbiamo fatta mentione, l'vna dedicata à ſanta Maria, oue ſtaua la ſua imagine, & l'altra à ſan Gregorio Nazianzeno, oue riposaua il ſuo corpo, foſſero aſſai picciole per il numeroſo concorſo di gente, che à

quelle conueniuano: onde pensorno le monache di fabricare vn nouo tempietto, & Chiesa; che fosse per vso de' secolari, & racchiudere le due nella clausura del monasterio per vso loro, & deuotione; il quale fù cominciato l'anno 1563. & compito l'anno 1564. dalla M. R. Donna Chiarina Colonna sorella de' Signori Aleßandro, & Stephano Colonna Prencipi di Pelestrina à spese del monasterio.

Et l'istesso anno 1564 li 7. di Decembre fù da Monsignor Maffei Vicegerente del Cardinale Sauelli Vicario di Pio Quarto dedicata, & consecrata ad honore della concettione della B Vergine, in cui fù traslata la sua imagine, di cui sopra habbiamo fatta mentione. Della quale tra gli altri miracoli operati, non deuo tacer questo vno veramente mirabile, occorso circa l'anno del Signore 1525.

A caso vna notte essendosi acceso il fuoco nella Chiesa vecchia della B. Vergine, & peruenuto con gran furia all' Altare, & Tabernacolo di legno, in cui staua riserbata, & racchiusa questa sacra Imagine, anco esso accese, e lo ridusse in cenere; mirabil cosa, l'imagine che dalle mani de' Saraceni, & dal fuoco delli empi Imperatori era stata saluata, illesa vsci dal fuoco, e fu ritrouata miracolosamente fuori della Chiesa sopra d'vn pozzo qui vicino, quasi voleße accennare Iddio, che à lui non mancaua il modo d'estinguere il fuoco per conseruare l'Imagine della madre sua.

Ma qui non finisce la marauiglia, perche nell'istessa notte dell'incendio apparue la B. Vergine ad vn scarpellino suo diuoto, detto per nome Michel' Angelo, & sì le disse; Andarai domani alla mia Chiesa di Campo Martio, & farai vn Tabernacolo di pietra da riporre la mia Imagine, perche quello, che vi era di legno il fuoco in questa notte l'ha diuorato. La mattina le-

uato

uato per tempo, & peruenuto al monasterio vidde la sacra imagine priua dal fuoco d'ogni suo ornamento, & si certificò della visione; da lui raccontata à chiunque intender la volle: onde con ogni deuotione, e sollecitudine intagliò in marmo vn gratioso ornamento, quale ancor hoggi si vede intorno.

Dell'acqua poi di quel pozzo, sopra di cui si posò la Imagine, seguì il popolo à prenderne longo tempo per darne alli infermi, quali di essa beuendo per li meriti di Maria Verg. ritornauano in sanità.

Non parue à Papa Gregorio Decimoterzo, che il corpo di San Gregorio Nazianzeno suo deuoto stesse dentro al monasterio di Campo Marzo riserrato, & in luogo così humile, per il che pensò honorar in terra quelle sante, e venerande reliquie già informate dal spirito, che hora con tanta gloria gode in Cielo, & porle à guisa d'accesa lucerna sopra il candeliere della Chiesa, acciò da tutti fossero viste, & ammirate; onde con tanta pompa, & grandezza furon da esso Gregorio Decimoterzo trasferite in Vaticano, e poste nella cappella da lui al nome del Santo dedicata, detta Gregoriana li 11. di Giugno 1580. che con ragione si giudicò degna d'esser dipinta, come cosa heroica, & memorabile, nella suprema Galleria di N. Signore in San Pietro, sì come anche hoggi si vede in dieci tauole.

Lasciò però il Pontefice vn braccio del santo al monasterio in memoria di questa traslatione, e per non priuar totalmente delle sue reliquie quelle religiose, che con tanta diuotione haueuano transferito di Grecia il santo corpo; & tanto tempo conseruato in Roma.

Oltre questa reliquia di San Gregorio, & gran numero d'altre, che in diuersi vasi son'accommodate,

 si ri-

si ritroua il monasterio anco queste più segnalate, cioè

La testa di S. Quirino Vescouo & mart.

Parte della testa di S. Vincenzo martire.

Vn deto di S Brigida.

Vn dente di S Apollonia.

Dentro il monasterio hanno queste reuerende vna deuota scala, per cui ascendendo in genocchioni, guadagnano l'indulgenze della Scala Santa di Roma posta appresso il Laterano, concessa da N.S. Papa Paolo V. l'anno 1617.

Hanno altresì dentro sette Altari, à cui l'istesso Pontefice l'anno 1615. li 25. di Febraro ha conceduto l'Indulgenze delle sette Chiese di Roma in perpetuo per le monache, che li visitaranno.

In oltre hanno le monache Indulgenza plenaria perpetua le feste dell' Annuntiatione, Assontione, & Natiuità della B Vergine, & della Natiuità di Christo, con molte altre concesse da Papa Eugenio IV. & da Papa Gregorio Terzodecimo.

Nella Chiesa esteriore de' secolari vi è Indulgenza plenaria perpetua li 8. di Decembre, giorno della Concettione della Madonna, titolo della Chiesa.

L'istessa Indulgenza plenaria vi è alli 9 di Maggio per la festa di San Gregorio Nazianzeno; & li 11. & 12. di Giugno giorno della Translatione del suo santissimo corpo, come per Breue di Gregorio Decimoterzo dato in Roma appresso San Pietro sotto l'anello del Pescatore li 25. d'Agosto 1580. l'anno nono del suo pontesicato.

Vi è anco Indulgenza plenaria il giorno di S. Benedetto & altre indulgenze.

In oltre qualsiuoglia Sacerdote, che dirà la messa de' morti ogni lunedì dell'anno, & il giorno della Comme-

memoratione de' morti, & per tutta l'ottaua nell' Altare di Santa Maria Madalena posto in detta Chiesa, liberarà per ogni volta vn'anima delle monache defonte di detto monasterio, come apparisce per Breue di Nostro Signore Papa Paolo Quinto spedito sotto li 25. di Settembre 1617. l'anno 13. del suo ponteficato.

Copia volgarizzata della Bolla di Papa Celestino III. con cui riceue il monasterio di Santa Maria in Campo Martio, & beni di esso sotto la protettione di San Pietro, & sua, data l'anno 1194.

CELESTINO VESCOVO SERVO DE' SERVI di Dio. Alle dilette figliuole in Christo la Badessa del monasterio di S. Maria nel Campo di Marte, & sue sorelle, tanto presenti, quanto future di regolar vita professe in perpetuo.

SE ben per l'ingiunto à noi offitio della amministratione, dobbiamo con più benigno occhio riguardare tutte le Chiese, & attendere con studio di pietà alla tranquillità, & pace di esse; nondimeno circa la prouisione delle Chiese, che sono nella Città di Roma tanto maggior diligenza ci conuiene hauere, quanto più specialmẽte stanno sotto la giurisdittione del Beato Pietro, & alli lor commodi, & profitto, perche son più vicine, possiamo, & dobbiamo più facilmente prouedere, per la qual cosa, dilette figliuole in Christo, alle vostre giuste domande clementemente con-

condeſcendiamo, & il prefato monaſterio di Sãta Maria del Campo di Marte, nel quale alla ſeruitù diuina ſete obligate, ſotto il B. Pietro, & noſtra protettione riceuiamo, & co'l priuilegio del preſente ſcritto corroboriamo. In prima adunque ordinando, che l'ordine monaſtico, il quale ſecondo Iddio, & la regola del B. Benedetto, nell' iſteſſo monaſterio ſi troua eſſer inſtituito, in perpetuo inuiolabilmẽte s'oſſerui. Oltre di ciò qualſiuoglia poſſeſſioni, e qualſiuoglia beni l'iſteſſo monaſtero al preſente giuſtamente, & canonicamente poſſiede, ò per l'auuenire per conceſſione de' Pontefici, per dono de' Regi, ouer Prencipi, oblatione de' fedeli, ò con altri giuſti modi (concedendo il Signore) potrà acquiſtare, ferme, & incorrotte à voi, & à quelle, che vi ſuccederanno perſeuerino: ne'quali queſti habbiamo volſuto eſprimere con li proprij vocaboli. Il luogo iſtesso, nel quale il prefato monaſterio è ſituato, con tutte le ſue pertinenze. Nel circuito del voſtro monaſterio 74. caſe. Nel popolo di S. Cecilia 18. caſe. Nel popolo di S. Andrea 17. caſe. Nel popolo di S. Trifone 19. caſe. Nel popolo di S. Steſano delli Arconi 9. caſe. Nella contrada di S. Silueſtro del Capo 17. caſe. La Torre col ſuo tenimento, che è poſta al Peſcarello. Tre pezze di terra in Falconiano. Tre pezze di terra in Campo Malo. Vna pezza di terra nella valle della Abbadeſſa. La Chieſa di S. Maria in Mineruà, con tutte le ſue pertinenze. Due pezze di terra alla grotta

grotta, le quali le tiene Pietro di Siluestro. Vna pezza di terra à Luzano, la quale tengono li figliuoli di Grisotto Cacasotto. Vna pezza di terra alla Caccauella. Vna pezza di terra alla Cauella, la qual tiene Berardo del Giudice. Vn prato appresso S. Pietro, qual tiene Romano di san Pantaleone sotto pensione di due ducati Pauesi. Vn tenimento di terre in Corigliano, qual tengono li figliuoli di Giouanni di Caranzone, con le sue pertinenze. Tre pezze di terra poste nella Valle Pertica. Ne gli Horti del Prefetto le terre, & vigne, quali tiene Gregorio Scriniario Colisei. Le terre, & vigne quali tiene Pietro Papazurri nel medesimo luogo. Terre, & vigne quali tiene Henrico de Areoli nel medesimo luogo. Terre, & vigne, le quali tiene Giouanni Vascio nel medesimo luogo. Terre, & vigne, le quali tengono gli heredi di Vascio nel medesimo luogo. Terre, & vigne, le quali tiene Nicolò di Giouanni Sassoni nel medesimo loco. Terre, & vigne, quali tiene Angelo di Nicolò d'Angelo, poste à Malabarba. Terre, le quali tiene Pandolfo nel luogo, che si dice Monte Arsiccio. Terre in Flaiano, le quali tengono gli Heredi di Malpilio Giudice. La metà d'vn molino in Flaiano, qual tengono gli heredi di Rodulfo. Le terre in Flaiano, in Collino, in Ciuitella, le quali tiene Amaridio. Le terre in Pietra Pertusa, & in Baccariccia, le quali tiene Pietro Senebaldi. L'acqua del molino in Marmorata, qual tengono gli heredi di Nicolò. La terra in Mon-

Montorio, la qual tiene la Chiesa di S. Maria in Trasteuere; & la terra, che tieneBartolomeo di Trasteuere in detto luogo. Dodeci denari Pauesi, li quali vi pagano ogni anno gli heredi di Pietro Sarraceni, & suo fratello per la terra che tengono del monasterio vostro. All'arco di Passarano sei pezze di vigne. Nel Copertoro dodici pezze di vigne. In Pinci quattro pezze di vigne; vna ne ha Magalotto, vna Nicolò Boccainfusa, due ne tengono gli heredi di Stefano Ottauiani. Al Popolo sei pezze di vigne. Nel territorio di Albano sei pezze di vigne, & vna Canapina. Vn molino, & vna macera nel luogo, che si dice Botte. La Massa di Maiano, & il Castello che si chiama Massa di Hoffiliano. Nel territorio Feretrano la Pieue di S. Giouanni, che si chiama Vico, & Seclano tra questi confini; dal primo lato la Villa di Faniano, dal secondo la Villa, che si chiama Tetolo, & Carnaiolo di S. Lorenzo, dal terzo, & l'acqua corrente, che diuide tra Liceto, & Massa di Maiano; e dal quarto lato è la via, che diuide tra il Castello, & il Castello di Massa, & và fin nell'Acqua, che si chiama Vsi. La Massa nel fondo, che si chiama Riuo Gammarario. La Tauernella minore, & la Tauernella maggiore. La Pieue di S. Casciano nel territorio Feretrano sotto il monte Curiurioli, & Monte Corbi, & il Razzo che corre in parte presso al Pozzo Marsoli, & la Massa Tars. & Ceruiano. La Massa, cioè la Fontana Billicata, & monte Maggiore, & monte Gaudio,

dio, & la detta di Duiano piana. Et la Massa, che tiene il Conte Lamberto posta nel territorio di Bobbi, & si conclude fra questi fini, dal primo lato Iscli, dal secondo il Riuo Taibo, dal terzo la via piana, & corre al Rouere Clauello, dal quarto il Monte di Giusto, e và sino al fiume. A questo, seguendo le vestigia della felice recordatione di Papa Innocenzo nostro predecessore; la Chiesa di S. Andrea de Mortarijs con tutte le sue pertinenze, à voi, & al vostro monasterio in perpetuo concediamo, & confirmiamo, talche il Sacerdote, che per il tempo sarà in essa Chiesa, morendo, l'Abbadessa con il popolo di detta Chiesa instituisca il Cappellano, & lo presenti al Cardinale, ò Arciprete della Chiesa di S. Lorenzo in Lucina, acciò da essi pigli la cura delle anime; si che a loro del spirituale, & à voi del temporale, & delle possessioni della Chiesa si debba risponde re. Il Sacerdote anche di detta Chiesa paghi ogni anno à voi, & al vostro monasterio per recognitione nel giorno dell'Assuntione della B. Vergine Mar a vna acquareccia d'olio, due facole di cera di libre dua, dodeci para di oblate nella Natiuità del Signore. & dodeci nella Pasqua, & doi denari pauesi per vna certa casa. Ordiniamo adunque, che à niuno in alcun modo sia lecito di temeraria mente perturbare il presato monasterio, ò di leuargli le sue possessioni, ò leuate ritenerle, ò diminuirle, ne faticarle con qualsiuoglia molestia; ma tutte intieramente à loro in ogni modo si cō-

lo

feruino, per gouerno, vso, & giouamento delle quali sono state cõcesse, salua però l'autorità della Sedia Apostolica. E se per l'auuenire qualche persona Ecclesiastica, ò secolare, sapendo che vi è questa carta della nostra constitutione, presumerà di venir temerariamente contro di essa, ammonita due, ò tre volte se il suo difetto con degna sodisfattione non correggerà, sia priuata della potestà, & honore della sua dignità, & si conosca per diuino giuditio esser rea della commessa iniquità & sia aliena dal sacratissimo corpo, & sangue di Dio, & Signor redentor nostro Giesù Christo, & nell'estremo esamine sia soggetto alla diuina vendetta. Mà a tutti quelli, che conseruaranno le ragioni in detto luogo, sia con loro la pace del nostro Signor Giesù Christo, in modo, che anche in questa vita riceuino il frutto della buona opera, & appresso il rigoroso Giudice ritrouino li premij dell'eterna pace.
Amen.

Io CELESTINO della Chiesa Cattolica Vescouo.

Io Albino Vescouo Albanense.

Io Ottauiano Vescouo Ostiense, & di Velletri.

Io Giouanni Vescouo di Preneſtino.

Io Pietro Portuense, & di S. Ruffina Vescouo.

Io Pandolfo della Basilica di XII. Apostoli prete Cardinale.

Io Pietro del Titolo di S. Cecilia prete Cardinale.

Io

Io Giouanni del Titolo di S. Clemente Cardinale, di Viterbo, e Toscanella Vescouo.

Io Romano del Titolo di S. Anastasia prete Cardinale.

Io Guidone prete Cardinale di S. Maria in Trasteuere del Tit. di S.Calisto

Io Vgone di S. Martino del Titolo di Equitio prete Cardinale.

Io Giouanni del Tit. di S.Stefano nel Monte Celio prete Cardinale.

Io Cintio del Titolo di S.Lorendo in Lucina prete Cardinale.

Io Goffredo del Titolo di S.Prassede prete Cardinale.

Io Berardo di S. Pietro in Vincola prete Cardinale del Titolo di Eudoxia.

Io Gratiano di S.Cosmo, & Damiano Diacono Cardinale.

Io Gregorio di S. Maria in Portico Diacono Cardinale.

Io Gregorio di S. Maria in Aquiro Diacono Cardinale.

Io Gregorio di S.Giorgio velo d'oro Diacono Cardinale.

Io Lotario di S.Sergio, e Bacco Diacono Cardinale.

Io Nicolò di S. Maria in Cosmedin Diacono Cardinale.

Io Pietro di S.Maria in Via Lata Diacono Cardinale.

Data

Data in Roma appresso S. Pietro per mano di Egidio del Titolo di S. Nicolò in Carcere Tulliano Diacono Card. li 7. di Maggio Indittione 12. dell'Incarnatione del Signore l'anno 1194 del ponteficato del Sig. Celestino Papa III. l'anno 4.

In luogo de' segni, & contra segni del Papa, & de' Cardinali si pongono queste Croci.

In Campo Sancto

Quia forsan in area sancta plurimorum sanctorum martyrum sanguine purpurata, à Carolo Magno fabricatum, & dotatum, inter S.Petri Basilicam,& Sanctæ Inquisitionis carceres Archiconfraternitas nationis Theutonicæ ex superiori & inferiori Germania, illud gubernat, & est ibi Cœmeterium antiquum peregrinorum. Ibi.

D. O. M.

Cornelia filia Cornelij de Briel Theutonica vxor Ioannis de Lumen in Romana Curia Veronicarum pictoris hic sita est. vix. an.26. Obijt 28.Ianuarij 1526 R.D Petrus Franciscus de Cinughis Senen. Abbas,& funeralium executor hic pijss.& benemerito posuit.

D. O. M.

Quos Deus associat thalamo, mors segregat; at nos
Vno mors iterum congregat in tumulo.
Si thorus idem habuit carnes, tenet ossa sepulcrum,
Spiritus æternum viuit & astra subit.

Matthæo Hyzlero,& Catharinæ Kugelmenin Sueuis parentibus suis carissimis, & desideratissimis, qui Romæ vnà in matrimonio vixerunt annos 16. sine vllo

iur-

iurgio. Anna filiarum mœstissima postremùm pręstans officium lacrymas, preces, & tumulum vnum posuit.

Obÿt pater 24. Martij anno 1607.
Mater 18. Iunij. an.1615.
Sparge sacrum cineri Latium, & pia vota viator
Vt tibi quod dederas, reddat amica manus.

D. O. M.

Martino Mileriz Bauaro ex oppido de Gendorf oriundo, pistori in æterna Vrbe gnauo, viro frugi, probòque, quem vt omnes in vita amarunt, ità dolenter in morte fleuerunt. Maria HyKlerin ex Germanis Romæ nata coniugi amantiss. & Catharina, ac Dorothea parenti optimo in virilitatis flore mense Iunio, anno à Christo nato 1622. maligna febri extincto hæredes ex testamento cum lacrymis posuerunt.

Horarum fallax mors incertissima rerum,
Attamen horarum cur tibi cura datur.

Hic iacet corpus Petri Lopes Hispani dum viueret capitani Burgi S. Petri defuncti 29. mens. Octobris anno Iubilei M.D. Sedente Alexandro Papa VI.

Sepulcrum D. Cornelÿ Vitri de Gadauo huius Capellæ Capellani.

Vitreus ante diem fatis perculsus iniquis
Sternitur, heu misero vitrea vita fuit.
Vix. ann.38. obÿt die xi. Nouembris an.M.D.XIX

Hic iacet nobilis vir D. Alphonsus de Ecya Hispanus & Ciuis Giennensis. Obÿt die 2. Mart. 1522. Oro, cum sis in via, dic pro defunctis Pater noster cum Aue Maria.

Raphaeli Roberto Brixien̄ Or. montis olíueti, qui opere vermiculato ex ligneis ſegmentis proximè ad nobiliſs. pictoris accedebat, Bar. de Colla, & Mecolus Mecolpus amico cariſſimo mœrentes poſuere an. Christianæ ſalutis 1539. E vita exceſſit ætatis ſuæ 60.

D. O. M.

Guillelmo Eiſengrein Arichtenfels. nobili Germano Iureconſulto, & duorum Pontificum Pij V. & Gregorij XIII. hiſtorico, amico benemerito ex teſtam. Ioan. Amorionſs. Theologiæ licentiatus, Bernardus Merlemi & Mecardus Madrucij Secretarius, & Petrus Mer. compater.

Obijt anno Saluatoris 1583 ętatis vero ſuæ an. 41.
Viator ſiste gradum, precare pro anima defuncti.

In Capella

Trans Tiberim, immò ad eius ripam; ſic ex vocabuli corruptione ab infraſcripta inſcriptione deſumpta (verba enim illa, QVAE APPELLATVR, videtur in inſcriptione legi ſic coniuncta QVEAPPELLA) ſic dictum. Antiquū & ad Pineam vocatum; vt ibi ſequēs habet inſcriptio.

† ANNO DOMINI M.XC. IND. XIII. menſe Martij die 25. Dedicata est hęc eccleſia S. Mariæ quæ appellatur ad Pineam per Epiſcopos Vbaldum Sabinen. & Ioannem Tuſculanensē tempore D. Vrbani II. Papæ, in qua ſunt reliquię ex veſtimentis Sanctæ Mariæ Virg. Reliquiæ Petri Apoſtoli, Cornelij Papę, Callisti Papæ, Felicis Papæ, Hippolyti mart. Anast. mart. Melix. Marmeniæ mart.
Da Damaſo vitam post mortem Christe redemptor.

Obſeruamus ex hac inſcriptione, præter Damaſum Pa-

Papam, alium huius nominis fuiſſe ſacræ poeſis profeſſorem. Hìc, ſi diuinare licet, ſacra Gentilium, à Pontificibus à Sublicio Ponte ſic appellatis, fiebant. obſeruetur cap.10. Pomp.Leti de magiſtr. Rom.

In Caprino monte

In Regione Campitelli propè plateam Montanariam Annunciationi B. Mariæ Virg. dicatum. Dicebatur in Vincis; ibiq; eſt Confraternitas laicorum vulgariter, Saponari, nuncupatorum.

De Carmelo

In Regione Montiū propè Palatium Columnenſium in cliuo familiæ Archionæ:modernum anno 1605. à confratribus Societatis B.Mariæ de monte Carmelo erectæ in eccleſia SS. Siluestri, & Martini tit.Equitij á fundamentis excitatum.

Conſolationis

In Regione Campitelli, in radicibus Tarpeiæ, vt dicunt, rupis, piorum eleemoſynis in honorem Imaginis B.Mariæ Virginis, miraculis inſignis, excitatum; à Raphaele Card. Riario nobili capella eaq; maiori inſignitum. De hoc templo Stephanus Infeſſura hoc ait.

Anno 1470. a di 26. di Giugno l'Imagine della Nostra Donna Verg. Maria, la qual sta penta in vna costa di muro appreſso ſanta Maria delle Gratie ſotto al monte di Campidoglio, cominciò à far miracoli &c. li fù fatta la Chieſa, come ſi vede, e fù chiamata Madonna della Conſolatione. & eſsa fù penta da mastro Antonazzo Pentore & la detta Chieſa fu conſecrata eod. anno adi 3. Nouembre.

Ei adiunctum eſt maximum virorum, & mulierum Noſocomium. Ad altare maius legitur.

Alexander Riarius S. R. E. presb Card. Altare hoc pro mortuis insigne, sub quo corpora SS.mm.Felicis Agapt.& Vincenij requiescunt, extruxit, vt Dei Genitricis Imago ex minus decenti loco, vbi olim ab Augustino Maffeio piè fuerat exornata in illustriorem transferretur, Missasq; singulis sabathis, in honorem eiusdem Deiparæ Virg. cœteris verò non festis diebus pro requie animæ suæ singulas. Dièque anniuersarij obitus sui 18. Iulij quadragenas quotannis celebrari eiusq. rei causa annuum censum scutorum quinquaginta in perpetuum solui mandauit, testamento confecto à Francisco Baccoletto Notario die 9.Iulij 1585.

In ingressu posterulæ.

IN NOMINE DOMINI.

Anno 1251. tempore D. Gregorij Papæ IX. anno eius 15. Indictione 14. D. Aldoinus venerabilis Cephalun. Episcopus de mandato summi Pontificis D. Gregorij Papæ IX. hanc Ecclesiam S. Laurentij de Nicolanaso, & Altare ipsius Ecclesiæ dedicauit, in quo reliquias subscriptorum sanctorum recondidit 4. feria post Dominicam Palmarum omnibus, qui ad hoc templum quolibet anno in 4. feria post Palmas vsque ad octauam Paschæ visitaturi accesserint vnum annum, & 40. dies Indulgent. de mandato, & auctoritate Summi Pontificis in remissionem omnium peccatorum. Hæ sunt reliquiæ S. Laur. m. S. Siluestri Papa, S. Stephani Papæ. S. Marcelli Papa, De ligno Crucis Domini de Cunabulis Christi, de Sepulcro Domini, de lapide S. Stephani, sanctorum trium puerorum, S. Sixti Papę, S. Papię, & Mauri mm. sanctorum Nerei, & Achillei mm. sanctorum Quattuor Coronatorum sancti Dionysij mart. sancti Maximi mart. sancti Pantaleonis mart. sanctæ Mariæ Magdalenæ, sanctę Sophiæ, Pistis, & Elpis, Agapes VV. & mart. sanctæ

Ru-

Rufinæ; & Secundæ V. & mart. sanctæ Petronillę V. sanctæ Bibianæ V & mart. sanctæ Eugenię V. & m. sanctæ Victorię V. & mart. sanctæ Martinæ V. & m. sanctæ Praxedis V. & aliorum plurimorum sanctorū Dedicationem istius Ecclesię presb. Peregrinus fecit fieri cum adiutorio D. Matthæi & vxoris eius Comitissę.

Sequitur inferiùs

Lapis cum descriptis in eo sacris Reliquijs ex vicina olim Ecclesia sancti Laurentij in hanc ędem translatus.

Cœterum templum structura, capellis, & ornamentis est conspicuum, maximæq; deuotionis, estq; sub cura Congregationis nobilium laicorum; & prope illud fuit Domus P. Ouidij Nasonis.

Constantinopolis

In Regione Triuij anno 1595. à Siculis & Melitensibus excitatum.

In Cosmedin

In Regione Ripæ propè locum antiquitùs dictum, Velabrum à Dionysio Papa, vt creditur, fundatum, ab Hadriano I. à fundamentis refectum, & ampliatum, apud quod Nicolaus I. fecit hospitium largum, & spatiosum, satisq; præcipuum ad opem, atq; vtilitatem Pontificum: item Secretarium, atq; Triclinium. Olim vocabatur ad Sanctos Martyres, ob plurima martyrum corpora in illud illata à Paulo I. Schola item græca à græcis literis, quibus Romana iuuentus hìc imbuebatur; vel, vt Io: Baptistę Pauliano placet, à Vico græco incolarum græcorum: Schola item S. Augustini appellabatur: à Gelasio Secundo instauratum, & largissimè dotatum. Ditatur imagine B. Virg.

Mariæ miraculis insigni. Estq; Diaconia Cardinalis, & habet Canonicos.

Cryptæ pintæ

Propè Palatium Vrsinorum, vbi Olim Pompeij theatrum, in regione Parionis: sic dictum à deuotissima, & antiquissima imagine B. Mariç Virg. in crypta picturis ornata, & miraculis clara existen. illìque conceptæ dicatum ante Christi annum 1343. olim Sancti Saluatoris nuncupatum. Verùm anno 1468. Imago translata fuit ad Basilicam Sancti Laurentij in Damaso. Est de Iurepatr. Vrsinorum cum Parochia.

In Dominica

In monte Cœlio, vbi olim fuerunt Mansiones Albanæ apud Hortos nobilium de Matthæis, & Ductum Aquæ Claudiæ Regionis montium. Dicitur in Dominica, id est, in Kyriaca, quia à Ciriaca matrona romana in propria domo fabricatum. Alij ex Vualafrido Strabone de reb. Ecclesiasticis cap.7. asserunt dici à Kyriaca, idest Dominica, à Domino, quia Domino dominantium, & Regi Regum in illa seruitur: At si hoc esset verum, omnes ecclesiç, siue templa huiusmodi denominatione appellarentur: A Paschali I. à fundamentis ampliatum, & renouatum, cuius adhuc extat vermiculata Absis à duabus pulcherrimis porphyreticis columnis recta: à Leone X. penè refectum, & nobili laqueari ornatum, cuius subtùs absidem in corona marmorea hæc legitur inscriptio. IOANNES MEDICES S. R. E. DIACONVS Card. hanc ędem D. Mariæ Virg. in Dominica nuncupatæ dicatam, quę sui Cardinalatus denominatio existit vetustate collabentem instaurauit.

Ad Summum Pontificatum assumptus ad eam equitauit in die Stationis: A Card. Ferdinando Medi-

diceo nouis ædificijs ornatum: Antiquissimo Archidiaconatus Cardinalis titulo insignitum: Ante Templum Nauicula est marmorea, causa voti, locata, ex qua hodie nomen à Nauicula templum habet. Olim sub cura monachorum Oliuetanorum; nunc vnius CL. V. Leonis Allatij Clerici Beneficiati cum onere vnius missæ singulis diebus de præcepto festis, vt in inscriptione, quæ supra Sacrarij portam sic legitur.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM
PAVLVS V. P. O. M
PRECIBVS CAROLI MEDICIS
HVIVS ECCLESIAE CARDIN. DIACONI
Expositis per Petrum Guicciardinum Magni Ducis Oratorem, eiusdem Ecclesiæ Beneficiato, omnibus diebus festis, quę de præcepto haberi solent, hoc in eodem templo missam Deo offerendi onus imposuit, pro vt in literis apostolicis expeditis sub Dat. Rom. apud S. Mariam Maiorem 14. Kal. Octobris an. Dom. 1617.
Pontificatus sui. XIII.

In Equiro

Alij in Aquiro ab aquis dictum credunt; argumento patet (vtimur verbis And. Fuluij l. 4. cap. de Circo Agonali) nam cum templum ab Anastasio Papa conderetur, in fundamentis eius repertæ sunt quædam æreæ Anates, aquaticæ aues, quę nuper in eo templo visebantur. alij in Cyro appellant. Olim Isidis in Circo Flaminio, Campoq; Martio. Nunc in Regione Columnę, & Platea Capranicensi Ab Anastasio I. ædificatum, Diaconiæ Cardinalium titulo decoratũ; à Gregorio III. à fundamentis ampliori forma extructum, & depictum; Ab Antonio Maria Card. Saluiato item à fundamentis renouatum, cui adiunctum

est Collegium Saluiatum à se fundatum, & Domus Archiconfraternitatis Orphanorum, quę illud religiosè colit, & regit. Est ibi nobile Sacellum Horatij Ferrarij à Capuccino, & Carolo Veneto depictum.

In Codice ms. Vaticano hę due leguntur inscriptiones consecrationum Altarium in d. templo olim existentium.

IN NOMINE DOMINI.

Anno Incarnationis Dominicæ 1189. Indictione 12. consecratio istius Altaris minoris in honorem B. Marię facta est in Dominica 3. post octauam Paschę per manus D. Alexandri PP. III. in quo recondita sunt merita præclara sanctorum Martyrum Sebastiani, Pãcratij, Matthęi Euang. Sancti Sixti PP & Martyris, Chrysanthi, & Dariæ. De carbonibus B. Lauren. S. Basilij, Dionysij, & Maximi martyrum. corpus Arthemiæ Virg. filiæ Dioclet. De vestimento B. Mariæ Virg. sanctæ Quirillæ Virg. sanctę Quiriacæ Martyr. & sanctorum quatuor martyrum, & aliorum sanctorum martyrum. In qua prædictus Pont. & pro consecratione, & Statione cum 4. Episcopis ab eodem hìc consecratis, & tota curia assistente, Rolan. Archipresbyteri imploratu, duorum annorum remissionem concessit.

IN NOMINE DOMINI.

Anno Dom. 1295. Pontificatu Domini Bonifacij VIII. PP. Indictione 9. mense Decemb. die 6 in festo sancti Nicolai, consecratio istius altaris S. Nicolai facta fuit per Episcopum Nigroponten. de mandato Domini Iacobi de Columna Diaconi Cardinalis sanctæ Mariæ in Via lata, cui ista Ecclesia erat in temporalibus, & spiritualibus commendata. In quo Altari recondita sunt merita Sanctorum In primis Bonifacij mart. Petronillæ Virg. Felicitatis mart. Eugeniæ Virg. Gregorij

rij PP. Pelegrini marty. Dionysij mart. Pudentianæ Virg. ſanctorum Martini PP. Marcelli PP. & Pelagij PP. de capillis B. Mariæ Virg. SS. Vincentij, & Anaſtaſij, Euſtachij, mart. Nerei, & Achillei, Iuſtinæ mart. Silueſtri PP. ſanctorum Prothi, & Hyacinthi, & multorum aliorum Sanctorum, quorum nomina ſunt in cœlis per induſtriam Clericorum ſancti Franciſci.

Inter epitaphia hæc exiſtunt.

MAVRITIO DE CAPRANICA huius Eccleſiæ primum Rectori, deinde ſacroſanctæ Sacerdotum Societatis huius almę Vrbis propagatori, ipſius Societatis filij tamquam patri deuotiſſimè poſuerunt, qui vitæ integritate, & animi conſtantia ad annum vſque ſeptuageſimum vitam deduxit an... die.... menſes....
1538.

Cœterùm Feſtiuitates Viſitationis B. M. Virginis à Domo Orphanorum, & Aſſumptionis eiuſdem à Collegio Saluiato ſolenni ritu celebrantur.

De febri in Monte Mario

In Villa Ioannis Victorij de Rubeis Romani (qui & Ianus Nicius Erythræus nuncupari voluit in editis ſuæ virtutis monumentis) excitatum anno 1628. piorùmque eleemoſynis. Anno 1629. die 29. Septembris coli cæptum ſacrà benedictione & cũ Imagine B. Mariæ Virginis miraculis inſigni, à fundatore donata. Eidem Vrbanus VIII. Papa anno 1645. priuilegia, & indulgentias confraternitatis ſanctiſſimi Roſarij conceſsit, ex quo templum dicitur ſanctiſsimi Roſarij, & de Febri. Anno 1647. obijt Ioannes Victorius fundator, & ad augendum diuinum cultum locum, fratreſq;

tresq; Eremitas B.Petri de Pisis loci curatores hæredes omnibus suis bonis instituit.

De Febribus in Vaticano

Olim Martis, ad dexteram Basilicæ S Petri, rotundum, & antiquum. Hic est sacrum Vestiarium dictæ Basilicæ pluribus antiquis monumentis conspicuum, vt aliquis modernus edidit. Iacobus Grimaldus hæc notauit. (Erat ædicula S. Mariæ de Febribus coniuncta cum porticu anteriori, quæ erat ante fores antiquæ Basilicæ â S. Gregorio Papa ædificatæ, vt habet Pontificale antiquum dictæ Basilicæ, vnico fornice, octo albis & altis columnis, zophoro, sex sacellis, & absida ornata cum porta ad Orientem à Sixto IV. restituta.

Fulliensis

In Via Rasella monachorum Cisterciensium, nuncupatorum Fulliensium Gallorum.

Gratiarum

Proximum Nosocomio S. Mariæ Consolationis; olim Vestæ, licèt alij hoc constituant, vbi templum S.Mariæ Liberatricis Restauratum ab Abbate Petro Ioanne Francisco Florentio Perusino an. 1610. vt hæc ibi indicat inscriptio.

PETRO IOANNI FLORENTIO PERVSINO Abbatis dignitate, alijsque beneficijs à Pio V. Pontifice Max. decorato, ob proximum Nosocomium suis sũptibus auctum, ædiculam S. Mariȩ cognomento Gratiarum, quam S.Lucas tabula cupressina expreßerat ex humili loco in editiorem excitatam, aureo lacunari, picturis, ara marmorea, cȩterisque ornamentis instructam Archiconfr. Consolationis Custodi benemerenti grati

grati animi monumenaum posuit. Anno Domini M. DC. X.

Io:Francisco Salomonio Iurisconsulto
Fabritio Naro Collegis curatoribus
Io: Baptista Arberino Camerario.

Decoratur Imagine B.Mariæ Virginis à D. Luca, vt creditur depicta, quem eleganti libello italicè Romæ edito illustrauit Odoardus Ceccarellus.

De Horto

In Regione transTiberim in PratisMutijs, à Mutio Scæuola, qui hìc suam manum igni impositam in conspectu Regis Porsenæ sibi ipsi adussit, appellatis. Pulcherrimum an. 1488. ex Michaelis Angeli Bonarotæ modulo excitatum, & Imagini deuotissimæ Mariæ Virginis dicatum à Confraternitate Salsamentariorũ, Pomariorum, Molitorum, Olitorum &c. quorum est ibi annexum infirmorum Hospitale. Ex eo hæc tantùm epitaphia excripsi.

D. O. M.
IOANNI BAPTISTA CLARO
Vt Patria, ita virtute Romano, prudentia raro, probitate claro, è viuis erepto die 8. Septembris anno Dom. 1597. & Septimio Claro Musicæ doctrinæ celebri, in quo mirè certabat vocis dulcedo, & morum suauitas, ad immortalitatem elato anno suæ ætatis 40. die 2. Iulij 1622. Octauius Clarus fratribus de se benemeritis sibi, posterisque suis viuens pos.

In Sacello Sancti Sebastiani pictura Eq. Ballioni, & Antoniæ Scottinæ pietate excitato in pariete.

D. O. M.

Sacellum S.Sebaſtiano vetuſtiore ſub forma, Eccleſiæ ære ante dicatum, Lucianus Brancaleo à Camerino Hortolanus Antoniæ Scottinę eius coniugis pię voluntati adhærens proprio ſumptu ad hanc meliorem formam reduxit; ſcutis mille dotauit, onus vnius Miſſæ pro ſe,ſuiſq; diebus ſingulis poſt eius mortem celebrandæ, ac anniuerſarij diei ipſius obitus, & dictę eius coniugis quotānis perpetuum impoſuit,vt per acta D. Caroli Conſtantini Notarij Capitolini ſub die 8. Aprilis 1624.

In pauimento.

D. O. M.

LVCIANO BRANCALEONI DE CAMERINO, ET ANTONIAE EIVS VXORI GRATA SOCIETAS POS. AN. SAL. M. DC. XXXIV,

Humilitatis

In Regione Triuij ad radices montis Quirinalis à Frāciſca Balleona Vrſina fundatum cum monialium monaſterio an. 1603.

Immaculatæ Virginis Conceptæ

Amplum vnà cum ampliſſima domo ad celebres hortos Ludouiſianos, olim Salluſtianos pro Fratribus Capuccinis à fundamentis erectum à Card. Antonio Barberino fratre Vrbani VIII. Pont. nuncupato Card. S.Onuphrij: ſic legitur in ſequenti inſcriptione ſupra maiorem Eccleſiæ portam.

Fr.

FR. ANTONIVS BARBERINVS S. R. E.
PRESB. CARD. S. ONVPHRII
VRBANI VIII. GERMANVS FRATER
Templum immaculatæ Virginis conceptæ,
Capuccinis fratribus cænobium à fundamentis erexit, religiosi in Deiparam obsequij, beneficæ in suum Ordinem charitatis monumentum.
ANNO SALVTIS M. DC. XXIV.
CAPVCCINI FRATRES GRATI ANIMI
ERGO POS.

Dicti fratres primò templum D.Mariæ miraculorũ ad ripam Tiberis in Regione Populea; tum in Vico Patritio S.Euphemiæ; postremò S.Bonauenturæ in radicibus Collis Quirinalis occidentalibus coluere.

Cœterùm hìc seruatur eleganti cultu corpus Beati Felicis à Contalicio Ordinis Capuccinorum cum alijs sanctorum Reliquijs: Et Altaria illustrantur tabulis sanctorum Imaginibus pictis manu celebrium artificum.

Imperatricis

In Regione Montium Imagini B.Mariæ Virg. quæ allocuta fuisse dicitur Sanctum Gregorium Magnum, dicatum. Est Societatis Sanctissimi Saluatoris ad Sancta sanctorum.

D. O. M.

Giorgio di Antonio Rancetti Fiorentino argentiero, Scultore, & intagliatore, maestro del Conio della Zecca della Camera *Apostolica huomo buono, timoroso di* Dio, *caritateuole del prossimo, amoreuole dell' amici: visse anni 70. non sentì la vecchiezza, & gli vlti-*

vltimi dicisette anni continuò di visitare gl'ammalati del vicino Hospidale; morì piamente, e lasciò d'esser epolto nella nuda terra in questa Chiesa l'anno 1610. Tomasso Cortine Aquilano argentiero ricordeuole dell'amicitia, e de' benefici riceuuti pose quì sopra il suo corpo questa lapida.

Lauretanæ Marchiæ

Anno 1638. excitatum prope Tiberis ripam, vulgò Ripetta, nuncupatam à pijs Marchiæ Anconitanæ viris.

Lauretanæ Pistorum

In Regione Montium anno 1500 excitatum ære publico; pulcherrimum testitudinatum ex modulo Iacobi Ducis Siculi. Est Societatis Pistorum, cum adiuncto Hospitali infirmorum.

Liberatricis.

In Regione Ripæ, in foro Boario, ad radices Hortorum Farnesiorum; paruum, & pulchrum. Hìc olim fuere Rostra, & lacus Curtius. Templum à S. Siluestro Papa consecratum, & B. Virg. Mariæ dicatum; Ideò dicebatur S. Siluestri de Lacu: à Gregorio XIII. restaurari cœptum; a Sisto V. perfectum. Vltimò Cardin. Lantes ampliori digniorique ædificio illustrauit, vt sic supra maiorem portam.

MARIAE VIRGINIS COGNOMENTO Libera nos a pœnis inferni, cui Michael Lantes annis ab hinc 34. Sacellum hìc in AEdicula, loco humili, per angusto, miraculo tamen S. Siluestrì Papæ in Draconem, & S. Franciscæ Romanæ parietinis illustri excitarat; eidem hanc ædem in editiore exædificatam ampliorem ornatioremque; Marcellus frater S. R. E. Card. à fundamentis extruxit anno sal. 1617.

In Capella B. Virg. in pauimento.

MI-

MICHAELI LANTI
adolescenti pijssimo, qui ex testamento hanc AEdem auxit, & dotauit Lauinia Maffea mater mœstissima pos. Vix. an. 28.
Obijt X. Cal. Decembris 1533.

Maioris

In monte Exquilino prope Macellum Liuianum in Palatio Sicimini conditum. Patriarchale, & vnum è septem, quod deuotionis causa peculiariùs visitari solet. Dicitur *Maior*, quia primum inter cætera B. Virg. Mariæ dicatum. Item *Liberij* à Papa Liberio fundatore; *Ad Præsepe* quoque, quia illud ibi conditum est. Inter cætera ornatissimum. Habet in ordinibus duobus 40. Columnas, porticum etiam columnis suffultam, inter quas sunt duæ maximæ porphyreticæ. Sacella Sisti V. & Pauli V. regia quidem magnificentia extructa. Sacraria eorundem, nec non Basilicæ ornatissima, & ditissima supellectili instructa: Turris campanarum cũ tecto plumbeo; pauimentum tessellato opere varium, contignationes inauratæ. Absis musiua; sepulcra nobilium statuis, & picturis celeberrimis nobilissima. Ditatur Iesu Christi cunabulis, Imagine B. M. V. manu D. Lucæ depicta, S. Matthiæ Apostoli, & S. Hieronymi corporibus, aliorùmque insignibus reliquijs. In eo sepulti Nicolaus IV. Pius V. Sixtus V. Clemens VIII. & Paulus V. Pontifices. Est ibi Porta sancta anno Iubilei aperiri solita: Habet Canonicos, Beneficiatos, & Clericos cum Archipresb. S. R. E. Card. Plura de hoc templo scripsit nobili figurisque ornato opere Abbas Paulus de Angelis & Paulo V. dicato. Ex pluribus epitaphijs hęc refero. Primum Leonardi de Ruuere S.R.E. Cardinalis in Ciaconio desideratum.

HOS-

Hoſpes ſi quid in humanis veri eſt. Hic Iuſtitia, caſtitas liberalitas ſepulta eſt. Mendacium putas? Romam conſule. Vale.

LEONARDVS DE RVVERE S.R.E. CARD. MAIOR POENITENTIARIVS Iulij II. Pontificis Maximi nepos, Sixti IV. abnepos, cum literarum ſcientia omnis virtutis gloria communicauit. Defenſor bonorum, ſubſidium pauperum, antiquę fragilitatis exemplum.

MATTHIAE PALMERIO PISANO Abbreuiatori, & Secretario Apoſtolico, qui eloquentia, eruditione græca, latinaque claruit, & vitæ probitate, innocentia, frugalitatèque præſtitit. Vix. an. 60. Silueſter frater poſ.

Ariſtean. nonnullaque alia è græco in latinum opera tranſlulit, in Romana lingua multa compilauit. Demùm de bello Italico ſcripſit. Migrauit ad Superos die 19. Septembris 1483.

BARTHOLOM. BALLEONIO STABIANO

Pont. iur. interpr. Com Palat. S. Mariæ Maioris Canonico, Angelus patruo benemer. poſ. Vix. an. 45. m. 8. d 13.

Parce queri quicunque legis, poſt fata renaſci
Sors humana iubet, Bartholomæius ait.
Soluitur in cinerem corpus, mens æthera lambit,
Vt queat æterna condicione frui.
Non moritur quiſquis benè vixerit, ille periſſe
Dicitur, obſcoeno cui ſtetit ore ſitis,

OPE-

OPECINO AVRIAE DOMINICI FIL.
Genuen. Patricio, qui vixit ann.33. ferè deceſſit 1485.
prid. Cal. Decembris.

Florentes annos tibi mors Opecine negauit,
In Patriam ad caros ſæua referre Lares.
At Domini ſanctum propter Præſepe iacentis
Dignior in tota non erat vrbe locus.

HIERONYMO MVTIANO BRIXIEN. Ciui Romano, non pingendi magis arte, quàm vitæ probitate clariſsimo: idem enim Gregorio XIII. P. M. cuius ſacellum in Vaticana Baſilica muſiuo princeps opere exornarat, cariſsimus fuit & à S. P. Q. R. ob inſignem morum integritatem Romana ciuitate donatus eſt. Obijt die 27. menſis Aprilis anno 1592. & Hortentiæ Vrſę eius vxori, & Victorię filię Socero, Socrui, & vxori cariſsimæ.

Thomas Thetius mœrens pos. an.D. 1600.

Hoc Iacobi ſita ſunt Mancini membra ſepulcro.
Qui fuit iſtius maximus ædis honos.
Iure igitur lugent fratres, cariquè ſodales,
Et ſemper clamant, Vmbra beata vale.

Supra Mineruam

In Regione Pineę prope Rotundam, olim Mineruæ. Non longè ab eo fuit Arcus Camilli, vulgò, *Camigliano* & templum *Boni Euentus*. A Zaccharia Papa monialibus S. Mariæ Campi Martij conceſſum. Sub Gregorio X. ex monialium conceſſione Ordini S. Dominici traditum. A plurimis nobilibus Romanis in præ-

ſentē formam ædificatum; picturis, & ſtatuis clariſſimorū artificum ditatum, & prę cæteris D.N.Ieſu Chriſti à Bonarota ſculpta. In eo eſt corpus S. Catharinæ Senenſis. Cuius cubiculum è conſpectu S. Claræ in Domo officialium Confraternitatis Marię Virg. Annuntiatæ exiſtens, in fratrum Monaſterium tranſtulit, nobiliq; loco in Sacrario locauit Cardinalis Antonius Barberinus, hac ibi locata inſcriptione.

CARDINALIS ANTONIVS BARBERINVS
Ordinis Prædicatorum Protector, ob singularem in S. Catharinam Burghesiam Virginem Senenſem eiuſdem ordinis pietatem, Cubiculum, vbi Seraphica Virgo ſponſum numquam occidentem ſolem excepit: vnde ad ſemper orientis thalamum euolauit ab antiquis ædibus ſeiunxit, & in hoc Sacrario ad maiorem eius cultum collocauit.
an. D. 1637.

Item requieſcunt ibi Leo X. Clemens VII. Paulus IV. & Vrb. VII. Summi Pontt. Plures in eo erectæ Confraternitates Laicorum eleemoſynis, pietate, & alijs operibus inſignes.
In frontiſpicio templi.

FRANCISCVS DE VRSINIS GRAVINAE, ET CVPERSANI COMES ALMAE VRBIS PRAEFECTVS
Inluſtri ædes Mariæ Virg. ſuper Mineruam iam diù medio opere interruptas proprijs ſumptibus abſoluere curauit pro eius animæ ſalute an. D. 1353. Pontificatu D.N. Nicolai PP. V.

In

In pauimento è conſpectu Capellæ de Capharellis.

BLASIO CERVINO POLITIANO Marcelli II. P.M. fratri, peditum, equitum, ciuitatiſq; Leoninę præſidi fortiſsimo viro religione prudentiaq; præſtantiſsimo.
VIX. AN. LXXXII. M... D.....
MOR. AN. D. MDLXXIX. V. SEPTEMBRIS.

In capella familiæ Iuſtinianæ in nobili cenotaphio.

IOSEPHVS IVSTINIANVS PATRITIVS GENVENSIS
Chij inſulę dominatu, Turcarũ vi, deiectus, familiæ dignitatem animi magnitudine ſustinuit, ſummis Pontificibus ob rerum vsũ, & ſpectatam integritatem carus fuit, pietate in Deum, officijs in amicos, inexhauſta in pauperes beneficentia clariſſimus.
VIX. AN. LXXIV. OBIIT V. ID. IANVARII MDC.
BENEDICTVS S.R.E. CARD. ET VINCENTIVS FILII PATRI OPTIME MERITO IVXTA VXOREM HIERONYMAM VINCENTII ALTERIVS CARD. SOROREM PP. M.DC.

Ex Baptiſta de Brunelleſchis.

Martinus Fraſchettus Parigenſis Marię Burelę coniugi dulciſſimę ſibi, poſteriſq; ſuis 1524.

Conſtituit Mariæ tumulum, Martinus & ipſi,
Coniugis vt coniux oſſibus oſſa tegat.

Item ex eod.

Marcellina domus, quem Patria Roma creauit,
Quinque obitus luſtris hic Nicolaus ineſt.

Gratia, forma, genus, virtus, sapientia, mores
Viuere si facerent, victa Sibylla foret.
Ergo, pie ah lector, pede ne tere quęso figuram,
Sic saltem matri viuat vt ipse suę.
Quę tumulans dixit, posses si nate recondi
Ventre meo, bustum non tibi tale darem.

Cœterùm nobile templum religiosissimè colitur à fratribus Ord. S. Dominici, qui ferè per totam diem videntur diuinis laudibus ibi insistere, magno populi concursu, & deuotione.

Miraculorum

In Regione Campi Martij ad Ripam Tiberis propè Vrbis Portam Flaminiam à B. Mariæ Virginis imagine miraculo illustri excitatum ab Archiconfr. S. Iacobi Incurabilium. Templum habent fratres Tertij Ordinis S. Francisci; Archiconfraternitas imaginem præfatam.

Ad montes

In Regione montium in Subura, pecunia Greg. XIII. & piorum virorum eleemosynis à fundamentis ædificatum Imagini B. Mariæ Virg. miraculis celeberrimæ an. 1579. Nobile & ornatissimum. Vnitum Societati catechumenorum; cui etiam addidit amplum ædificium Card. S. Onuphrij, pro alumnis Collegij Neophytorum.

De monte Serrato.

In Regione Arenulæ prope Curiam Sabellorum à citerioribus hispanis, Tarraconensibus, & Arragonensibus B. Virg. excitatum an. 1495. cui vnitum est Sardorum hospitium, olim in S. Iacobi in Septimiano erectum, & ob Tiberis inundationem suppressum. Antiquitates Vrbis hispanicè impresæ in vrbe an. 1589. hæc habent.

Nel tiempo di Vrbano Papa VI. de 1381 era hospital de Cantalanes dela inuocacion de S. Nicolas, y e nel anno 1506. en tiempo de Papa Iulio II. alos vejnte y tres de Iunio juntados en la yglesia del Pozo blanco los dela dicha nacion Catalana, Aragonesa, y Valenciana tomarono la inuocacion de dicha S. Maria di Monserrato

D. O. M.

Hic iacet Petrus Marcus Martinez ortus Cęsaraugustæ Regni Aragonum, peccatorum miserrimus, pluribus acceptis beneficijs ingratorum hominum ingratissimus, frequentioribus Christifidelium precibus se commendatum cupiens, cuius anima req. in pace. Vix. an. 70. m. 10. d. 11. obijt an. D. 1596. 16. Ianuarij bonis suis omnibus piè legatis. Missas quindecim quotidie hic celebrari constituit per Sacerdotes pauperes, pręcipuè Aragonenses, non tamen huic Ecclesię deseruientes, iulio vno in singulos pro eleemosyna erogato.

De Monteronis

In Regione S Eustachij, prope domum familię de Valle. Antiquum à familia Senensi de Monteronis cum Hospitio pro Senensibus excitatum. Est parochiale.

Monticelli, seù Montis Cæli

In Regione Arenulæ: antiquum, & corpore S. Mamiliani inibi existeñ celebre; à Paschali II. consecratum. Adhuc extat lapis eius consecrationem die 6. Maij an. 1143. ab Innoc. Papa factam sic indicans.

Sanctificans aulam Pater Innocentius istam
Ne cui seruisset sic libera iussit vt esset:
Quod tunc præsentis laudarunt Pontifices tres
Conradus, Stephanus, Albricus, cum foret annus
Ternus millenus, deciesq; quaterq; decenus
Et quartus decimus patris huius Pontificatus
Et sextum solem Maius reuocaret in orbem

Idem, quod dicitur supra, *in Dominica*.

Nouæ

In fine cāpi Boarij. In hortis sunt duorum templorum parietes inuicem se respicientes, quæ quorumnam olim Deorum fuerint tot sunt opiniones quot scriptores: equidem existimamus fuisse Telluris. Muro hortorum adiunctus Vespasiani arcus triumphalis de Iudęis. Est in Regione montium. Olim S. Mariæ antiquę dicebatur: à Ioanne PP. VII. qui vixit an. Christi 705. restauratum, & pictura ornatum, vbi Pontificatus sui tempus expleuit. A Leone III. ciborio argenteo decoratum, cui etiam alia dona idem contulit. A Leone IV. à fundamentis ædificatum; ob idque S. Mariæ Nouæ appellatum, quod à Nicolao I. picturis alijsque ornamentis fuit decoratum: Alexander III. illud dedicauit, dotauit, Ecclesiæque SS. Fabiani, & Sebastiani Viæ Appiæ vniuit. Est perpulchrum; aureo laqueari, & nobili porticu spectabile. Sacra & insigni B. Mariæ Virg. Imagine à B. Luca in Troade Græciæ depicta, quam Angelus de Frangipanibus secum Romam detulit in dictum templum, quod tempore Honorij III. totum per incendium consumptum, dispositioni istius imaginis nulla læsio facta fuit, necnon corporibus sanctorum Nemesij, Lucillæ, Olympij, Exuperiæ, Theodoli, Sempronij, ditatur. Olim erat sub cura Canonicorum Augustinianorum, nunc est Monachorum Oliuetanorum an. 1351 à Clem. VI. traditum. Hìc sepultus est pulcherrimo sepulcro, & elogio Gregorius Papa XI. Hìc hospitium suscepit, ac visionem relatam, in Bib. Cluniac. lib. 2. cap. 25. hàbuit S. Petrus venerabilis Abbas Cluniacensis. Cætera lege in Historia Oliuetana Secundi Lancellotti.

No-

Nobilitatur Ara maxima præclarissimo S. Franciscæ Romanæ cœmeterio, pretiosis ac versicoloribus marmoribus extructo; in cuius medio stat vrna sepulcralis ex ære, magnificentissimè, auro superinducto, elaborata, in qua legitur hæc religiosissimæ heroinæ epigraphe.

S. FRANCISCÆ ROMANÆ
AGATHA PAMPHILIA
INNOCENTII X. P. M.
GERMANA SOROR
SVB IPSIVS SANCTAE INSTITVTO MONIALIS
PII CVLTVS MONVMENTVM DD.
AN. DOM. M. DC. XLVIII.

Vniuersi operis ichnographiam impressit Paulus Aringhus in Romæ Subterr. cap. 3. lib. 4.

In solo antiquæ porticus hoc extitisse sepulcrum, reliquit ms. Pompeius Vgonius.

Hic requiescit D. Sinibaldus Canonicus Ecclesiæ, Camerario Honorij III. qui renouauit totum tectum huius Ecclesiæ, & alia bona eidem fecit An. D. Incar. 1123.

Orationis, & Mortis

In Regione Arenulæ, in Via Iulia apud Palatium Farnesiorum. Est Confraternitatis laicorum anno 1538. excitatæ.

In Pallara

In Palatino propè Arcum Titi, in Regione montium: antiquissimum Monachorum monasterium, & Cano-

nicorum Collegiata; sed paucos ante annos profano vsui addictum Barberina familia pristinæ religioni restituit, nouo ædificio ornauit, ac dotauit abundè, erecto Bagliuiatu Religionis Militum Hierosolymitanorum sub Iurepatronatus suæ familiæ Barberinę.

De Palma

Extra muros in Via Appia, à fidelibus excitatum, eo quod hìc D. N. Iesus Christus, quando è conspectu D. Petri illum interrogantis, Domine quo vadis? pronunciata responsione, eo Romam iterùm crucifigi, euanuit. Dicebatur etiam, Ad Passus, & Planctarum. Olim habebat inscriptiones antiquas, modo nullas. An. 1610. à Fr. Ignatio Floriano de Castro Fidardo Pœnitẽte Discalceato S. Francisci restitutũ. Verũ paucis abhinc annis ex subitis imbribus euersũ Cardinalis Burghesius S. Georgij nuncupatus cœpit in meliorem formam restituere, à Card. Francisco Barberino perfectum. Paullò superiùs eundo ad D. Sebastiani veneratur locus in sacello rotundo à Reginaldo Polo Anglo Card. ædificato; vbi Christus S. Petro apparuit, vocatùrque, Domine quo vadis?

Pacis

In Regione Pontis, post templum S. Mariæ de Anima. Olim S. Andreæ Aquarenariorum. A Sixto IV à fundamentis ædificatum, ab Innoc. VIII. perfectum, & B. Virg. Imagini miraculis illustri dicatum. Spectabile ob sacella, picturis, & statuis ornatissima. In dies visitatur maxima populi frequentia; Et est sub cura Canonicorum regularium Lateranensium.

Pietatis in Amphitheatro

In Regione Montium Archiconfraternitatis Confalonis.

Pie-

Pietatis Dementium

In Regione, & Platea Columnæ à Ferrante Ruis Cantabro excitatum ad alendos pauperes dementes anno 1550.

Pietatis Communionis generalis

A sodalitate piorum virorum, industria & laboribus Patrum Societatis Iesu, noua via patefacta, ad animarum Christifidelium salutem excitatum, inter S. Ignatij templum, & Sciarræ Columnæ plateam, Est etiam S. Francisco Xauerio dicatum.

De Planctu

In Regione Arenulæ: in platea Iudæorum apud DD. de Cincijs, olim S. Saluatoris, nouum, pulchrum, & B. Virg. Imagini miraculosè lacrymanti ædificatum à Confraternitate laicorum.

Populi

Sub colle Hortulorum coniũctum Flaminię Portę vrbis in Regione Campi Martij: Paschale II. à Populo Romano ædificatum anno 1099. A Sixto IV. à fundamentis renouatum; à Iulio II. sacellis, alijsque operibus auctum: picturis, & statuis illustrium artificum spectabile: Imagine B. Virg. Mariæ depicta decoratur, hùc à Gregorio IX. ex Sacrosancto Lateranensi loco, qui dicitur Sancta Sanctorum translata an. 1227. Illud inhabitant fratres sancti Augustini Congregationis Lombardiæ. Hùc à Basilica Vaticana tempore pestis anni 1576. accessit Greg. XIII. toto comitante Clero, populòque Romano. Quamplurima extant ibi epitaphia, quorum hæc tamen affero.

Heu matris crudele nefas, mea pignora, partus
Pignora delicijs parta, dolore neco.

Iusta

Iusta dabam patrui tumulo, lacrumàsque cadentes
His lacrymis inbians hoc amor amne perit
Me sęuam reddit pietas, dum funera ploro,
Infero dum vitę stamina necto, seco.
Prima dies nato non fulsit, & vltima venit
Hoc vteri pondus, funeris vrna vebo.
I puer infelix, Medeæ viscera quęre,
Illa frui saltem luce oriente daret.

Cherubino de Albertis, Alberti F. ex Burgo S Sepulcri, Pictori cum primis laudato, in operibus pracipuè ad prospectum, & arte cęlandi.

Non te plorabo, coniux mi, sed genite; Coniux, tu haud omnis mortuus; vix vixit genitus: immo nec genitum, cum patre vt viueret, mortuus.

Me ploro miseram, ipsa dum viuo, mortuam;
Orbata simul coniuge, &, heu, genito.
Elisabeth Panilongia coniugi, & Carolo filio bimo patrem secuto P. C.

Aliud ex Baptista de Brunelleschis.

Alphonsus situs est Carillo hic, nobilis ille
Qui genus à patruo duxerat Aegidio.
Par fuit inuictis animis, par mente, sed annos
Inuida fata bonis non tribuere pares.
Qui legis hęc, vrnam lacrymis consperge, sepulta
Simplicitas, probitas, gratia, nuda fides.

In Porticu

In Regione Ripæ apud Plateam vulgò appellatam, Montanara: olim Saturni, & Opis: tum in Domo sanctæ Gallæ Patritię excitatum cęlesti imagini B. Mariæ Virg. in paruo sapphiro effictæ dicatum an. 523. Cuius Imaginis omnimoda cura est apud Officiales S. Mariæ de Consolatione, vt in inscriptione in eius templo locata, tenoris sequentis.

IN-

INNOCENTIVS DECIMVS
PONT. OPT. MAX.

Sacræ celebris Imaginis D. Mariæ in Porticu, ibi in media templi ara exiſtentis, curam, cuſtodiam, omnimodamq; adminiſtrationem, lata ab Iudice ſententia, decreuit 14. Kal. Martias, Pontif. ſui an. IV. adnitente vnà nobiſcum Petro Magdaleno Capite Ferreo collega, pertinere ad Cuſtodes, & Camerarium huius Eccleſiæ.

Cum ritu expreſſo, & nullo pacto ad Congregationem Lucenſem, quæ dicto templo potitur.

Cuius rei memoria ne excideret hoc publico monumento docuere poſteros.

Marius Millinus)
Tiberius Marchio Aſtallus) Cuſtodes.
Iacobus Bettus)
Valerianus Mandoſius Camerarius.

ANNO SALVTIS M. DC. XLVIII.

Totum eſt eleganti pictura ornatum, habetq; in abſide columnam ex alabaſtro. Templum regitur à Clericis Regularibus Matris Dei, fuitq; illuſtratũ à Ioſepho Matraia peculiari libello edito Romæ anno 1627.

De

De Portugallo

In fine Suburæ, è conſpectu Hortorum Card. Pij:circa fuerunt Buſta Gallica.

De Poſterula

Vide S Mariæ ad Vrſum.

Ad Præſepe

Vide S.Mariæ Maioris.

De Publicolis

In Regione S.Angeli coniunctum Palatio Dominorum de S.Cruce, ſub quorum iure eſt.Parochiale.

Purificationis in Carinis

In Regione Montium, ſupra Carinas; proximum Monaſterio S.Luciæ in Silice. Olim vocabatur S.Maria in Monaſterio: nouum & pulchrum à Mario Ferro Vrſino Romano ædificatum cum Monaſterio Monialium à ſe inſtituto.

D. O. M.
MARIO FERRO VRSINO ROMANO
Huius templi cœnobijq; fundatori, qui ſacras hic virgines gratis alendas ex aſſe reliquit hæredes adminiſtratores ex teſtamento ſepulcrum, quod ſibi ſtatuit, poſuerunt. Obijt anno D. 1591. ęt. ſuę 80.

D. O. *M.*
IVLIAE CINQVINAE ROMANAE
Marij Ferrei Vrſini coniugi, fœminæ pietate ſingulari Adminiſtratores huius Cœnobij monumentum à viro decretum poſuerunt. Obijt anno Domini 1607.
AEtatis ſuæ 58.

Purificationis in Banchi

In Regione Pōtis in loco, qui vulgò appellatur, Bāchi vbi velut in foro negotia aguntur. Paruū Vltramontanorum,

norum, ſeu Tranſalpinorum Confraternitatis. Vocabatur in Candelora.

Puritatis

In Burgo miraculoſæ Imagini B. Mariæ Virg. excitatum ſub Clem. VII. Eſt Caudatariorum S. R. E. Cardinalium.

De Puteo

Extra Portam Angelicam, in Valle, quę dicitur Inferni; Paruum ſic appellatum ab Imagine Virg. Marię è puteo extracta; eſt ſub cura Baſilicæ Vaticanæ.

A Quercu

Paruum, ſed decenter gubernatur à Societate Laniorum in Regione Arenulæ propè Farneſiorum Palatium.

Del Riposo

TransTiberim extra portam Vrbis Portuenſem; paruum à Maximo de Maximis Patritio Romano renouatum commoditari incolarum in adiacentibus vineis exiſtentium.

Rotundæ

Olim Ioui vltori à M. Agrippa ædificatum. omnium tota vrbe, immo orbe pulcherrimum, magnificentiſſimum, & antiquiſſimum. Habet ingentem porticum, valuas æneas, columnas ferè immenſas, quorum capita Syracuſis euecta, fuiſſe à M. Marcello, Siciliæ inſula ſubacta, Romam aduecta ſcripſit Thom. Fazellus lib. 5. Intus marmoreo pauimento, & columnis circa templum, & Altare, ornatiſſimum. Tectum eſt circulare. Teſtudo, per quam ad tectum, quod erat argenteum à Conſtantio Imp. ſublatum tempore Vitaliani Papæ, aſcenditur, eſt plumbeum, di-

gradus habet 120. & ante quam ad eam perueniatur testudinem sunt alij gradus 30. Ad foramen tecti, quod lucem templo præbet, per plumbeos gradus 40. duobus in locis ascensus est in ipso tecto, dèque eo tota Roma conspicitur. Ante templum est labrum porphyreticum, macellùmque copiosissimum Anno 610. Bonifatius Papa IV. in omnium Sanctorum honorem consecrauit. Apud hoc Anastasius IV. Papa nouum Palatium ædificauit: Aeneas, ingentèsque trabes habebat, vt vidimus, ab Vrbano VIII. sublatas, vt inscriptio indicat in Porticu.

VRBANVS PAPA VIII. PONT. MAX. Vetustas æneì Lacunaris reliquias in Vaticanas columnas & bellica tormenta conflauit, vt decora inutilia, & ipsi propè famæ ignota fierent in Vaticano templo apostolici sepulcri ornamenta, in Hadriana arce instrumenta publicæ securitatis An. Dom. 1632. Pontificatus IX.

Cæterùm quam plurimis ditatur templum sanctorum corporibus, & reliquijs, & antiquissima Imagine B. Mariæ Virg. à S. Veronica vnà cum D.N. Sudario Romam allata, vt antiqua ibi indicat tabella: Huiusmodi Imaginem fuisse à Bonifatio IV. qui vixit anno 609. collocata in hoc templo, ipso consecrationis die indubitatum est: nam, præter Crucis vexillum, etiam B.Mariæ Virginis Imaginem legimus apud S.Gregorium lib.7.ep.5. ecclesiæ consecrandæ inferri consueuisse. Adde, quòd Stephani IV. tempore, anno scilicet 768. ibìdem seruatam fuisse huiusmodi sacrosanctam Imaginem testis est Bibliothecarius in eius vita. Quid pluribus moror? Eodem Bonifatio viuente, ante Altare huius Sacratissimæ Ima-

Imaginis memorabile miraculum recensetur in antiquissimo sermone, cuius ipsissima verba ex antiquo Codice Vaticano accipe.

SERMO IN PVRIFICATIONE S. Mariæ Virginis.

TEmporibus Beati Bonifatij Papę, qui, vt in Ecclesiasticis historijs legitur, à Phoca Imperatore eximijs obtinuit precibus quatenus templum Romuli, quod ab antiquis Romanorum, gręco vocabulo, Pantheon vocatur, S. Ecclesię, quasi ad supplementum religionis adderet, & in honore Beatæ Marię semper Virginis, ac simul omnium Sanctorum dedicando consecraret; facta est in vrbe Roma inter iudæos, atque catholicos seditio non modica. Impugnabant quippe inimici iudæi, toto vesaniæ impetu, fidem Incarnationis Christi, asserentes, Mariam Virginem de semine Ioseph, cui desponsata erat, non de Spiritu Sancto, Christum concepisse, & generasse; adijcientes iuxta impijssimam Græcorum hæresim, omnimodis impossibile fore, Virginem contra naturam parere posse. Cùmque diutiùs apud vrbem Romam hæc altercatio haberetur etiam Christiani feruentissimo catholicæ fidei zelo profanos iudæos, vt resipiscerent, & ad baptismi gratiam conuolarent, ex vrbe propellere vellent. Erat quidam eiusdem Romanæ vrbis ciuis cæcus natus, sed tamen Christianis literis adprimè imbutus; frequētabat enim non

non solùm latinorum, verùm etiam græcorum scholas, &,quæcumque ibi intelligere potuit, altè commendauit memoriæ. Is namque quadam die eodem christianitatis feruore succensus, verbo veritatis conflicturus, aggressus est iudæos,& tanta illos constantia redarguit, vt penè omnes inuenirentur falsi testes, & docuit elingues. Ad vltimum verò iudæi, ad probra & conuicia conuersi stomachando valde cœperunt ei improperare dicentes. Tu cum sis homo peccator, & in peccatis totus natus, quomodo ausus es fidem christianorum absque literis defendere, & nos ad pugnam lacessere? Nònne liquidò patet, Christum tuum adeò impotentem existere, vt non possit etiam tibi lumina reformare? Ad hæc cæcus,expectate, inquit, triduo, & videbitis in me magnalia Christi Dei mei.

Erat autem ante triduum veneranda sollempnitas Purificationis S. Mariæ, quam Græci Hypapante vocant, quæ fit 4. non. Februarij, & erat necesse, vt eadem sancta festiuitas apud præfatam ecclesiam S. Mariæ ab omni Clero romano eodem anno celebrari debuisset, quę tamen annis singulis apud S. Mariam Maiorem fit. Quo audito iudæi indignè tulerunt, & subridentes dixerunt, certè Christus tuus, quem patres nostri crucifixerunt, non potest tibi oculos reddere, quia nec semetipsum potuit de periculo liberare. Attamen si in præsentia nostri te illuminabit, pro certo nos omnes credere habebimus in illum

illum, & tunc liquidò apparebit, quia ipſe ſit verus Filius Dei, & non ſit alius Saluator Mundi. Eo autem pacto confirmare placet hoc, vt ſi quis in Chriſtum non crediderit, omnium rerum ſuarum proſcriptionem patiatur & iniurijs permaximis, vtpotè maieſtatis reus ab vrbe eijciatur. His dictis iudei diſceſſerunt, vnuſquiſque in ſua remeans.

Cæcus verò clanculò ſe perduci fecit ad Dominum Apoſtolicum Bonifatium, & indicauit ei pactum, & conditionem iudæorum ſuper fidem chriſtianorum. Quibus auditis Papa plus ſolito lætus efficitur, atque ſub eodem momento omnibus mandauit iudæis, vt ſine dubio præfatæ ſollempnitati generaliter occurrerent. Aduenit autem feſtiuitas illa magna, totus Romanorum Clerus apud præfatam eccleſiam ex more pervigiles celebraturus excubias congregatus, ſimùlque iudæorum cœtus non modicus habebatur immixtus. Ductus eſt ille cæcus in medium plenus fide, & Spiritu ſapientiæ nihil hæſitans de propoſitis.

Cùmque ab omnibus fidelibus ibi nocturni canerentur hymni, & iam octaua lectio penè recitata fuiſſet, cæcus ſe ante Altare Matris Domini perduci rogauit, ibìque baculo ſuſtentatus canere cœpit quoddam reſponſorium, quod ipſemèt ante biduum, quia ipſe muſicæ artis gnarus fuit, cõpoſuit, Reſponſorium, Gaude Maria Virgo cunctas hæreſes ſola interemiſti, quæ Archangeli di-

ctis credidisti; dum Virgo Deum, & hominem genuisti, & post partum Virgo inuiolata permãsisti. Vers. Gabrielem Archangelum credimus diuinitùs te esse affatum, Vterum tuum de Spiritu sancto credimus impregnatum, Erubescat iudæus infelix, qui dicit Christum de Ioseph semine esse natum. In quo tam viuaciter iudęorum errorem confutauit, vt sub oculis omnium, qui aderant, completo versu eiusdem responsorij, vera lux, quæ est Christe, Genitricis suæ interuentu, cuius virginitatis integritas eodem cantu idoneè defensa erat, lumen ei oculorum clarissimum reddiderit, qui eius mentem primitùs fide catholica illuminauit. Quo viso cunctis miraculo ab omnibus Christianis illicò Gloria in excelsis, cantatur, & exultatio specialis habetur. Iudæi quoque ad quingentos viros statim ad baptismi gratiam conuolauerunt, reliqui fuga lapsi in Vrbe Romana visi non sunt. Inde placuit Sanctæ Ecclesiæ Romanæ, vt idem Responsorium in eadem festiuitatis octaua perpetualiter obtinere debuisset, quatenus hoc miraculum memorabile omniũ fidelium cordibus omni tempore ad laudẽ Christi semper feruentiùs inhærere potuisset.

Hactenus Codex Vaticanus. Id ipsum confirmãt Michael Buchingerus in Bonif. IV. Thomas Cantipatrus lib. 2. c. 29. mirac. 14. inter miracula & exempla sui temporis: & scriptores rerum Germanicarum in eodem Pontifice, ad laudem huiusmodi Imaginis à D. Luca depictæ;

Est

Est ibi erecta Confraternitas S. Ioseph Terræ Sanctæ virtute præditorum laicorum, & alia Sanctissimi Sacramenti, omniùmque Sanctorum. Ibi illustrium virorum sepulcra, quorum aliqua epitaphia subnectimus.

D. O. M.

RAPHAELI SANCTIO
VRBINATI
Veterùmque æmulo, cuius spirantes
propè imagines si contemplere,
Naturæ atque Artis fœdus facilè inspexeris. Iulij II. & Leonis X. Pontt.
Maxx. picturæ, & architecturæ
operibus gloriam auxit.
Vixit annos XXXVII. integer integros
quo die natus est, eo esse desijt.
VIII. Idus Aprilis M.D.XX.

Ille hic est RAPHAEL timuit quo sospite vinci
Rerũ magna parens, & moriente mori.

THADÆO ZVCCARO
In Oppido D. Angeli ad ripas Metauri nato Pictori eximio, vt patria, moribus, pictura Raphaeli Vrbinati simillimo, & vt ille natali die, & post annum septimum & trigesimum vita functo Federicus fratri suauissimo mœrens P. An. Sal. M.D.LXVI.

Magna quod in magno timuit Raphaele, peræque
Thadæo in magno pertimuit genitrix.

D. O. M.

Flaminio Vaccæ Sculptori Romano, qui in operibus, quæ fecit, nunquam sibi satisfecit.

D. O. M.

Perino Bonacursio Vagæ Florentino, qui ingenio, & arte clarissimo, egregios permultos pictores plastas ferè omnes superauit Catharina Penna coniugi, Lauinia Bonacursia patri, Iosephus Cincius Belga socero carissimo, & opt. poss. Vixit an. 47. m. 3. die 21. Obijt 13. Kal. Nouembris anno Christi M.D.XLVII.

Certantem cum te secum natura videret,
Irata in tenebras misit, & ad tumulum
At tumulus si te tegit & Perine tenebræ,
Et tenebræ & tumulus non tua facta tegunt:

D. O. M.

BARTHOLOMAEO BARONIO
C*asalen. Montisferrati Architecto celeberrimo impia morte preuento anno ætatis suæ 43. die 7. Septembris 1553. Bartholomeus, & Ioannes Franciscus fratres poss.*

Aliud ex Io: Francisco Scardoua, quod extitisse scribit propè Raphaelem Vrbinatem,

BALTHASSARI PERVTIO SENENSI Viro & pictura, & architectura, alijsque ingeniorum artibus adeò excellenti, vt, si priscorum occubuisset temporibus, nostra illum feliciùs legerent. Vix. ann. 55. mens. 11. die 20. Lucretia, & Ioannes Sallustius optimo coniugi, & parenti non sine lacrymis Senionis, Honoris, Claudij, Aemilie, ac Sulpitie minorum filiorum dolentes posuerunt die 4. Ianuarij M. D. XXXVI.

Sancti

Sancti Ioannis

Vulgariter *Madonna di S. Giouannino*; paruum, & Imagine B. Mariæ Virg. illustre. Est sub cura Fratrum Excalceatorum B. Mariæ de Mercede, redemptionis Captiuorum Prouinciarum Hispaniæ.

Sanitatis

In Regione montium, in ea Viminalis collis parte, quę respicit Hortos Perettos; paruum à Religione Beati Ioannis Dei excitatum an. 1584.

De Scala

Transtiberim sub Ianiculo, anno 1592. excitatum à fratribus Discalceatis B Mariæ de Monte Carmelo, & in honorem Imaginis D. Mariæ, sub proximæ domus scala existentis, miraculisq; illustris dicatum. Plura in eo nitent illustria Sacella, inter quæ vnum familiæ Cherubinæ D. Virgini morienti Caroli Veneti pennicillo expressæ erectum à Laertio Cherubino Nursino, Ciueq; Romano in Vrbe celeberrimo Aduocato, ac reorum integerrimo, acerrimoq; defensori, qui anno 1626. mensis Maij die 23. octuagenarius obijt, edita prima sub Sisto V. & secunda sub Paulo V. Bullarij Romani compilatione.

Scalæ Cœli

In Regione Ripæ extra Vrbem, eiusq; portam Ostiensem, & Trigeminam, quæ nunc S Pauli dicitur; Rotundum, & antiquissimum; eius enim mentio habetur in vita S. Anastasij in Cod. ms. Vat. ibique vocatur Mansio S. Dei Genitricis Marię, apud quam erat Basilica B. Ioannis Baptistæ. olìm fuit hìc Villa Saluia, vbi S. Marina, Gordiani pariter Sancti vxor, relegata fuit in seruitio rusticorum. Aedificium anti-

quum casu cecidit an. 1582. nouum excitauit Alexander Farnesius & perfecit Petrus Aldobrandinus S. R. E. Cardinales. Est veneratione maxima dignum; tùm quia est locus, vbi S. Bernardo missam celebranti pro anima defuncti, eadem apparuit per scalam in cælos ascendens; tùm quia hìc asseruantur S. Zenonis, & aliorum 10303. martyrum corpora.

Suffragij

In Regione Pontis in Via Iulia apud S. Blasium de Pagnotta fundatum à Societate laicorum orantium pro Purgatorij animabus.

Transpontinæ

In Ciuitate Leonina, in Vico dicto, Borgo nouo, & veriùs, Via Alexandrina ab Alexandro VI. eam dirigente. Amplum, & pulchrum an. 1566. fabricari cœtum. Ditatur insigni B.M.Virg. Imagine, & capite S. Basilij, ac corporibus SS. Basilidis, Magdali, & Tripodis. Est Claustrum fratrum B. Mariæ de Monte Carmelo.

Transtiberim

Sic appellatur à Regione, in qua situm est. Olìm dicebatur; Taberna meritoria, item, Templum Rauennatum ab eorum Vrbe, seu Regione; verùm Hier. Rubeus credit, diuersam esse Regionem Transtiberinam ab Vrbe Rauennatum, in suæ historiæ indice V. Transtiberim. In eo columnæ ex vtraque parte duodecim & pauimentum tessellatum: ante templum Porticus columnis suffulta, supra quam Virgines prudentes, & fatuæ ex musiuo. Hìc in Natiuitate Domini

mini nostri Iesu Christi fons olei per totam diem, vt perhibetur, fluxit in loco, cuius vestigia cernuntur. Quòd fuerit à Callisto I. ædificatum non admittimus. Ab Hadriano I. in integrũ restauratum, à Gregorio IV. Monasterio, & monachis Canonicis additis instauratum: ab Innocentio II. nouiter ædificatum, cuius apsis ex musiuo adhuc superest, & ab Innoc. III consecratum. Habet Altare maius cum ciborio quattuor porphyreticis columnis suffulto; sub eo sunt corpora SS. Pontificum Callisti, Cornelij, & Iulij, & S. Calepodij presbyteri.

Apud hoc templum habitans Vrbanus VI. ordinationem habuit vigintinouem Cardinalium. Est ibi Sacellum nobilissimum familiæ Altaempsianæ à Card. M. Sitico ab Altaemps fundatum, & ditissimè dotatum: qui templum quoquè munificè ornauit: Petrus Card. Aldobrandinus idem perpoliuit, auxitq; splendidissimo, ac nobillimo lacunari. Habet Cardinalem Titularem, Canonicos, & Beneficiatos; estq; parochiale. Cæterum templum vocatum fuit S. Maria Callisti, Iulij, Cornelij, & ad Præsepe: Illustrem possidet miraculis B. M. Virg. imaginem, plurèsque sanctorum reliquias, quæ populi magno concursu ostendi solent in Dominica in Albis. In antiquis codicibus mss. vocatur, Monasterium S. Mariæ, cuius fuit Abbas sub Nicolao Papa Anastasius quidam Bibliothecarius.

D. O: M.

ROBERTO EX VETVSTA FAMILIA COMITVM AB ALTAEMPS GALLESII DVCI I.

A Sixto V. Pont. Max. prætorianis, & Vrbi Leoninæ, & Piæ, inde apud Auenionem, & Comitatum Venaisinum militaribus copijs Præposito, in ipso vir-

tutis conatu, & bonorum cursu immaturè extincto Cornelia Vrsina, Virgilij filia coniugi carissimo, mœstissimè pos. Vix. an.20. mens.6. d.14.
Obijt 3. non. Nouembris 1586.

A. D. G.
L E C T O R S I S T E.
Nec viuus nec mortuus, hìc hæreo, hìc mereo:
Filio eram destitutus, coniugem amiseram,
Hic
Filio reddor, & à coniuge non seiungor.
Et dum mortuos spectans mortem expecto,
Præ timore lapis hunc lapidem erigo;
Nec sensu careo, nam & ipsi lapides suas lacrymas habent.
GABRIEL PRATVS ASTENSIS SECVLO XVI. POST MORTEM REGIS VITAE.

Aliud è conspectu.

D. S.
ANNAE MARIAE DE FERRIS GENVEN.
Fœminæ cum priscis comparandæ, sed tantùm se ipsa dignæ, quę dum morum probitate omnes in admirationem ducit; mortem in inuidiam trahit. Gabriel Pratus Astensis gratiss. optimę vxori, cuius ardorem animo sentit, cineres monumento collegit, hæc moriens 33. vitæ annum secum duxit, vltimum fletus diem marito reliquit 1631.

In Triuio

In Regione Columnæ, sic dictum à proximo Triuij fonte, à Belisario Imp. Iustiniani exercitus Duce, excitatum mille ferè abhinc annis: Olìm Ecclesiæ Sancti Marcelli vnitum, à Gregorio XIII. fratribus Cruciferis

feris conceſſum, qui illud præſenti ædificio à fundamentis renouarunt. Dicebatur etiam S. Mariæ in Cannella.

In Turri

Antiquum trans Tiberim ad Tiberis ripam.

In Vallicella

In Regione Parionis. Dicitur in Vallicella, quia in locis planis ſitũ: vocatur, etiã ad Puteum album à magno puteo illic proximo, &, Eccleſia Noua, à noua fabrica Presbyterorum Congregationis Oratorij. Eius abſidem Petrus Donatus Cæſius fundauit; frontem ex tiburtino marmore Angelus Petri Donati frater; reliquum piorum largitiones Gregorio XIII. & Sancto Philippo Nerio fabricam moliente. Amplum & ſpectabile; Imagine B. Mariæ Virginis miraculis illuſtri, tum corporibus S. Papiæ & S. Mauri, ac S. Philippi Nerij inſignitum, & Sacellis quamplurimis eleganti pictura illuſtribus nobilitatum. Eſt ibi erecta presbyterorum ſecularium Congregatio à Sancto Philippo Nerio, ex cuius inſtituto omnes confeſſionibus audiendis, Sacramentis adminiſtrandis, ſacriſque lectionibus in dies magno labore, ſummaq; pietate incumbunt: ex eiſdem duo nobilitate, religione, prudentiaq; inſignes, Iulianus nempè Iuſtinianus Præpoſituram gerens plateam præ templi foribus dilatauit, viamq; ibi nobiliſſimam aperuit: Alter Præpoſitus Angelus Salutius Venerabile Sancti Philippi Sacellum ex veteri loco, in alium nobiliorem transtulit, auro, picturis, marmoribus illuſtratum, & hac inſcriptione.

SACEL-

SACELLVM

In quo S.Philippus Nerius postremis suæ vitæ annis quotidie sacrum facere & diù solus cum Deo agere consueuit, vt omnium pietati esset expositum, in ampliorem hunc locum integris parietibus translatum est.

Magnificum Sacrarium perfecit, magna sancti Philippi statua & ornatissimo Sacello nobilitatum à Petro Boncompagno; Oratorium magno ædificio pène perfecit, moriensq; magnam ad construendam domum pecuniæ vim pijssimè legauit. Quam domum egregia admirandaq; Equitis Francisci Borromini architectura Virgilius Spada rerum mirabilium speculator & Bernardini S.R.E. Card. frater, in Præpositura Salutij successor ferè terminauit.

Plura habet epitaphia, ex quibus hæc lubet edere.

In lapide sepulcri Cantorum Capellæ Papalis.

CANTORES PONTIFICII
Ne quos viuos concors melodia iunxit
mortuos corporis discors resolutio
dissolueret
Hìc vna condi voluere.
ANNO M. DC. XL.

HIE-

D. O. M.

HIERONYMO CARD. PAMPHILIO
ROMANO

A GREGORIO XIII. INTER AVDITORES
ROMANAE ROTAE ADLECTO

Et ex eiusdem Tribunalis Decano
ac Pœnitentiariæ Regente

A CLEMENTE VIII.
Olim Rotæ Collega

IN PVRPVRATORVM COLLEGIVM ADSCRIPTO

Et à Paulo V. ad Vicarij munus, quod ipse proximè gesserat, assumpto, gratulante sibi virtute, cui dabatur quicquid conferebatur in virum, qui incorrupta integritate, intimaq; legum scientia honores & meritus præuenerat, & par administrabat.

OBIIT AN. DOM. M. DC. X. AET. SVAE LXVI.
IN SACELLO S. PHILIPPI
QVEM VIVVM COLVERAT TVMVLATVS

IO. BAPTISTA PAMPHILIVS
AB VRBANO VIII.
CARDINALIS CREATVS

ET PAMPHILIVS FRATRIS FILII
MONVMENTVM PP.

In

In Via

In Regione Columnę an.1283. à Petro Card. Capoccio excitatum D.Marię Virg. cuius imago miraculis illuſtris,maxima populi deuotione, veneratur ; ibiq; eſt puteus ,in quo imago reperta fuit, & eius aquam febri, alijſq; infirmitatibus detenti bibunt ſpe liberationis ; vt diximus ſupra in cap. De Aquis religioſis in Vrbe.Card. Bellarminus Titularis hanc Eccleſiam an.1604. reſtaurauit, eſtq; parochialis ſub cura fratrum Seruorum B Mariæ Virginis.

In Via Lata

In Regione Triuij propè Aldobrandinorum Palatium in Via curſus: locus religione celeberrimus. Hìc eſt Imago B.Mariæ Virg. à D. Luca,vt creditur, depicta. Eſt Diaconia S.R.E.Cardinalis,habètque Canonicos & curam animarum. De quibus plura dicemus in hiſtoria mox edenda.

De Victoria

In monte Quirinali in Regione Triuij apud Sanctam Suſannam, & Fontem Sixti V. anno 1606. excitatum & Sancto Paulo dicatum à fratribus diſcalceatis Sanctæ Mariae de Monte Carmelo. Tum anno 1621. ab Imagine Beatæ Mariæ Virginis,quam ex Pragenſi victoria ſub Ferdinando Imperatore Romam detulit Pater Dominicus à Ieſu Maria, nuncupatum Beatæ Mariæ de Victoria. Habet ſupellectilem ſacram à pluribus Germaniæ, & Italiæ Principibus donatam,ditiſſimam. Elegantiſſimis Sacellis ornatur, eſtq; ſub cura dictorum fratrum.

SIL-

D. O. M.
SILVANO IVSTINIANO
NICOLAI FILIO,
ET LEONARDI IVSTINIANI
COGNOMENTO GRECHETTI STRENVI DVCIS
ATQ. AD RVPELLAM EXTINCTI
CAROLO NONO FRANCORVM REGE
EAM OPPVGNANTE NEPOTI.

Qui inter honorarios asseclas Annæ Ducis de Metmoransi magni Franciæ Comestabilis educatus, legationibùsque eius ad Six. V. & Clem. VIII. Summos Pontt. pro arduis Henrici IV. Regis negotijs summo Regni, & communi Religionis bono perfunctus, Aram hanc, onere hæredibus imposito Census perpetui, triumq; Missarum in die per Fratres huius cœnobij celebrandarum fundauit.

VIX. AN. LXXX. M. III. D. XV.
OBIIT DIE VII. SEPT. M.DC.XXXVIII.

Virginum

Olim S Mariæ Refugij à Pompeio Paterio Sacerdote Congregationis Oratorij supra Thermarum Constantini ruinas, primò ædificatum pro honestis puellis educandis anno 1596, hùc in Regione Triuij translatis an. 1613.

Vrsi

Olim in Posterula, ad Ripam Tiberis in regione Pontis, proximum hospitio ad signum Vrsi, qui huic vico dat

dat nomẽ. Eſt parochiale & paucis abhinc ann. traditum curæ monachorum Cœleſtinorum; eſtque ibi Imago B.V.Mariæ, quæ an. 1573. cęcum illuminauit.

S. MARIAE MAGDALENAE

Miniſtrantium infirmis

In Regione Columnæ proximum plateæ Rotundæ ſub cura religionis Patrum miniſtrantium infirmis.

Pœnitentium mulierum

In Regione Columnæ in Via Curſus: olim S. Luciæ dicatum, & ædificatum ab Honorio I. Archiconfraternitati Charitatis dono datum à Leone X. ad Monaſterium mulierum pœnitentium inſtituendum an. 1520. Idem an. 1616. incendio penè conſumptum, Paulus V. reſtituit, vt vidimus, & hæc indicat inſcriptio ſupra Monaſterij portam.

PAVLVS V. PONT. MAX.
Monaſterium pœnitentium mulierum incendio penè conſumptum reſtituit, auxit, inſtruxit, & à vicinis ædificijs ſeiunxit
An. 1616. Pontificatus ſui 13.

In Quirinali

A Magdalena Vrſina ædificatum. Habet annexum monaſterium monialium Ordinis S. Dominici anno 1581. ab eadem fundatum.

S. MARTHAE

Monialium

In Regione S.Euſtachij è conſpectu Collegij Romani Dicebatur *ad Arcum Camillianum*, quia hærebat arcui

arcui triumphali Camilli, à S. Ignatio ex piorum eleemosynis, confraternitatem constituentium, erectum cum monasterio monialium sub regula S. Augustini, an. 1546.

In Vaticano

Apud S. Petrum an. 1537. excitatum vnà cum Hospitale pro familiaribus Papæ, qui hoc templum visitando consequuntur Indulgentias Sancti Ioannis Lateranensis, S. Saluatoris ad Sancta Sanctorum & Sancti Iacobi in Compostella.

S. MARTINAE

In Foro Boario ad Arcum Septimij in Regione Campitelli. In ruinis templi Martis ex communi antiquariorum consensu excitatum sub Siluestri Primi temporibus. A Leone III. restauratum. Ab Alexandro IV. consecratum SS. Martinæ, Epiphanij, & Concordij Martyrum corporibus ditatum. Est sub cura Confraternitatis Pictorum, qui illud à fundamentis reædificant sub inuocatione etiam S. Lucæ pictorum patroni, Vrbani VIII. eleemosynis.

S. MARTINI

Heluetiorum

Paruum anno 1568. intra septa Helueticarum excubiarum Pontificis excitatum SS. Martino, & Sebastiano.

In Montibus

In Regione Montium in loco antiquitùs dicto Carinæ, & iuxta Orphea, à S. Siluestro I. ædificatum in prædio cuiusdam presbyteri Equitij, prope Thermas Titianas, seu Domitianas, vel Traianas, propter quod

quod Equitij titulus appellatur, ac B. Virg dicatum: Propè quod aliud à fundamentis Symmachus Papa excitauit Sanctis Siluestro, & Martino, cuius pars inferior adhuc superest. Ab Hadriano I. restauratum; à Sergio II. in meliorem, pulchrioremq; statum à fundamentis renouatum, & perfectum, quod à pluribus instauratum in præsenti veneramur; pluribùsque Sanctorum corporibus sub Arca maxima locatis Sergius ditauit, quos recenset Anastasius Bibliothecarius. A Leone IV. pictura decoratum; tùm ab Oliuerio, & Diomede Cardd. Carafis, & à S. Carolo Borromæo restauratum, & ornatum. Postremo à P. Io: Antonio Philippino, qui annò 1639. Compendium antiquarum & venerabilium rerum huius Basilicæ italicè ediderat, nobiliter marmore, pictura, auroq; ornatum. Cæterum est amplum ædificium 24. columnis albi marmoris suffultum. Est titulus Card. cum parochia sub cura fratrum Beatæ Mariæ de Monte Carmelo, ibiq; est erecta laicalis Confraternitas eiusdem instituti. In medio templo.

Consulatu M. F. Stilichonis secundo CC.
depositus puer Helias Argentarius septimu
Kal. Nouembres die Beneris, ora quarta,
qui bixit ann. triginta, & quinque, & dies
viginti, & tres benemerenti in pace.

Hìc requiescit Gentilis Canonicus istius Ecclesię, cuius anima requiescat in pace. Amē.

I. C. R.

Olympię Ceulæ, cui mors cum flore venustatis, ętatis, ętatique artem canendi supra ætatem sustulit, mœstissima mater, & fratres posuerunt. Vix. an. 72. m. 9. d. 14. Obijt 14. Iulij 1622.

mœ-

Montis Pietatis

In eius, videlicet, Platea, antiquum & paruum in Regione Arenulæ. Authores antiquitatum romanarum, à centum ferè annis impressarum, aiunt, Gualterum monachum S. Saluatoris Reatin. tempore Honorij Papæ III. à fundamentis reædificasse templum istud, in quo hæc præ cæteris sunt epitaphia.

Hic requiescit corpus nobilis Dominæ Paulinæ Ciuis Romanæ vxoris q. Colæ Sancti, & fil. q. Butij de Stincis, quæ obijt anno Domini 1429. die 12. Maij.

Hic iacet D. Iulianus de Cortesijs, qui obijt sub anno D. 1456. die 5. mens. Maij, cuius anima requiescat in pace Amen.

In Vaticano

Olim in Porticu, seu in Cortina S. Petri; nunc est in Palatio Prioratus Romani Militum Hierosolymitanorum in Platea Vaticana absq; vllo cultu, & semper clausum.

S. MATTHAEI

In Merulana, aliàs Mariana, in Regione Montium, eundo à Basilica S. Marię Maioris ad Lateranum. Prope fuerunt thermæ Philippi: inter Cardinalitios Titulos à Cleto Papa recensitum, apud quod erat eius domus paterna. Sub Innoc. III. quidam Andreas & Andreotus viri diuites ecclesiam & Hospitale pauperũ. Subsidio construxere. Ciac. pag. 638. B. in secunda editione. Olim era fratrum, qui appellantur Cruciferi; nunc est sub cura fratrum S. Augustini.

Est venerandum ob Imaginem ex Oriente aduecta B.M.Virg. miraculis illustrem. Eius consecratio recensetur ibi in hac inscriptione.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI. AMEN.

ANNO INCARNAT. DOMINICAE M.C.X. INDICTIONE III. FER VI. QVARTAE DOMINICAE IN QVADRAGESIMA DIE INCARNATIONIS EIVSDEM D.N. IESV CHRISTI PONTIFICATVS D. PASCHALIS PAPAE II. AN. XI.

Dedicata est venerabilis hęc ecclesia in honorem Dei B. Mariæ semper Virg. & B. Apostoli, & Euangelistæ Matthæi cum quattuor Altaribus, quæ sunt in ea. Quæ consecratio facta est à pręfato Domino, & venerabilissimo Pontifice Paschali Secundo Papa. In maiori siquidem Altari celebrauit idem D.*Papa Missam in honorem B.Matthæi. Coadiutores verò eius fuerunt septem; videlicet Raynerius de Ostia, Riccardus de Portu, Petrus de Tibure, Iulianus de Ferentino, Anastasius de Alba, Petrus de Tusculano, Antonius de Amelia, præsentibus omnibus S.R.E. Cardd. Presbb. & Diaconibus; nec non innumera Cleri, & Populi Romani multitudine. In maiori autem Altari consecrato à præfato* D.*Papa, cui etiam præfati Episcopi astiterunt, fuerunt hæ reliquię conlocatę. Et primò de ligno sanctæ Crucis, Brachium sancti Matthæi, de lapide Sepulcri Christi, de Pane hordaceo de Reliquijs vestimentorum Petri, & Pauli. Item de Reliquijs sancti Andreę, sanctorum* Dionis, *Cosmæ & Damiani, Marcelli Papę, Iuliani, Florentij, Callisti Papæ, Alexandri Papæ de Crate sancti Laurentij nec non de reliquijs multorum sanctorum martyrum quo-*

quorum nomina licèt à nobis ignorentur scripta; tamen sunt in libro vitę, & ego Paschalis Papa vniuersalis Ecclesię cum præfatis Episcopis has Sanctorum reliquias oculis proprijs vidi, manibusque meis, attrectaui, & recondidi cum antiquo titulo in arca marmorea sub Altari maiore, ad cuius consecrationis anniuersarium decreuimus, statuimus, & ordinauimus, vt omnes Christi fideles, qui ab ipso dedicationis die, scilicet, 8 Cal. Aprilis vsque ad octauam Pentecostes; itèmque die sancti Matthæi ipsam ecclesiam deuotè visitauerint suorum peccatorum remissionem obtineant. Hæc autem consecratio facta est industria ac studio Anastasij serui Dei eiusdem Ecclesię presbyteri.

D. O. M.

F. CHRISTOFORO DE BARROS LVSITANO Ord. S. Augustini Theologo magistro, qui Prædicatoris, alijsque Ordinis officijs strenuè functus Romam pro graui remissus Pij Papę IV. iussu Tridentino Concilio interfuit; huic Domo postea præfectus illam illustrauit, omnibus officiosissimus. Obijt 17. mens. Iulij an. 1590. ætatis vltra 70. Albertus Martinez de Mata amico optimo pos.

S. MICHAELIS

In Saxia, in Burgo, à Saxonum vico sic dictum: nescimus an gradus scalæ, quos plebs flexis genibus illam ascendens veneratur, sint ij, quos fecit Symmachus Papa in Basilicæ ampliatione, de quibus Anastasius Bibliothecarius. Est Basilicæ Principis Apostolorum. Fuit olim nationis Frisonum, vt testatur lapis antiquus.

S. MICHAELIS, ET FRANCISCI.

Conterminum nostræ Villæ, non longè à celebri Cœmeterio Sanctorum Processi, & Martiniani (quod ab vrbano templo, S. Agathæ quoque nuncupabatur) anno 1648. fundatum proprijs vicinarum Villarum, & vinearum dominorum sumptibus, incolarum commoditati, qui decenti splendore, debitisq; obsequijs illud colunt.

SS. NEREI, ET ACHILLEI

In Regione Ripæ ad orientem, sub Antonini thermis; antiquissimus titulus Presb. Cardinalis, Fasciolæ dictus. A Leone III. nouiter ædificatum. Ab Alexandro IV. Archiepiscopo Neapolitano de communi fratrum consilio concessum, postremò à Card. Baronio circumquaque picturis ornatum, ac Sanctorum Nerei, Achillei, Plautillæ, & aliorum corporibus ditatum. Est sub cura Presbyterorum Congregationis Oratorij S. Philippi Nerij. Miramur, Nicolaũ Alemannum de Pariet. Later. cap. 3, negasse contra Card. Baronium, hìc S. Gregorium habuisse Homiliam 28. eo, quod Ecclesia, dicto Pontifice, existentem Leo III. destruxerit; Nam eandem dictus Leo ædificauit ibìdem iuxta antiquam in eminentiori loco, ne aquarum inundantia repleretur, translatis in eam Sanctorum corporibus, ad quorum tumbam habuit S. Gregorius d. Homiliam.

S. NICOLAI EPISCOPI

In Agone

Olim parochiale; nunc est nationis Lotharingorum: paruum, sed pulchrum ab eadem natione restitutum marmoreòque prospectu nobilitatum.

Ad

Ad Cæſarinos

Iuxta Palatium familiæ de Cæſarinis, in Regione Pineæ: aliàs dicitur in Calcaria: in præſentē formā ab eius rectore Magno Perneo Anagnino redactum. Ibi.

Hic requieſcit D. Iacobus Iudæus fil. D. Petri Iacobi Iudei de Iudæis Clericus S Nicolai de Calcarijs, qui obijt anno Dom. 1316. menſ Martij die 31. cuius anima requieſcat in pace. Amen.

Ad capita Domorum

In Regione Triuij; olim in Archemonijs, tùm vulgariùs de Arcionibus ab huius cognominis familia. De hoc templo Fulu. lib. 3. c. de Foro Suario & Archemonio, Marlian. lib. 4. cap. 25. Nouiter ædificatum à Fr. Laurentio Romano Rectore Ordinis Seruorum B.M.Virg. parochianorum eleemoſynis. Ibi.

Cinthia di Oliuaria d'età d'anni otto, meſi ſette, e giorni quindeci, eſſendo di bellezza, virtù, e coſtumi talmente dotata, che ſopranuanzauano l'età ſua, fù rapita, quaſi per inuidia, dalla morte il di 7. di Decembre dell'anno 1585. Onde Cinthia Albertonia nobile romana inuaghita delle ſue qualità gli ha fatta queſta memoria. Queſto luogo fù ſolo per la preſente conceſſo.

In Carcere

In Regione Ripæ, olim Carcer plebis; hìc templum Pietatis, apud Marcelli Theatrum. Eſt collegiata cum cura animarum, & S.R.E. Card. Diaconia, à Petro Card. Aldobrandino reſtituta.

De Funarijs

In Radice Capitolini; antiquum cum parochia; in Vico Turris Speculorum, eius consecrationis memoria adhuc perseuerat in antiquo marmore huius tenoris.

IN NOMINE DOMINI

Anno Dominicæ Incarnationis 1180. anno 22. Pont. D. Alex III. Papæ Indictione XIII. Pa. Dei gratia Hortensis Episcopus consecrauit Altare S. Nicolai de Funar. in festo ipsius. De reliquijs B. Andreæ Apostoli. S Nicolai Conf. Sebastiani, Hermetis, Gregor. PP. Siluestri, Callisti PP. Antonini mart. Marij, Marthæ, & Beatorum Innocentum, Margaritę Vir. De Capite S. Theodori, Greg. Papæ, atq; Siluestri, Callisti Papæ, & Antonini mart. Marij, Marthæ, & Beatorum Innocentum, Margaritæ Virg De Sanguine SS. Tiburtij, Valeriani, & Cæciliæ, De ligno vero Sanctissimæ Crucis D. N. Iesu Christi. Item constituit vt quicunque annuatim in hac festiuitate ad hanc Ecclesiam de uotè venerit, de peccatis, vnde pœnitentiam habet, indulgentiam vnius anni, & 40. dierum accipiat. Item firmauit ex parte Dei omnipotentis & B. Mariæ Virg. & omnium Sanctorum cum consensu Ioannis Archipresbyteri S. Marci & presb. Martini, eiusdem Ecclesiæ & totius populi sub pœna excommunic. vt si quis Clericus, vel Laicus præsumeret vendere aut pignorare bona illius Ecclesiæ Calicem, Planetam, Crucem, libros, Domos, maledictus sit in perpetuum, & habeat partem cum homicida Herode, & Iuda traditore in ignem ęternum. Fiat.

Incoronatorum

In Reg. Arenulæ à familia de Incoronatis excitatum. Parochiale in loco, vulgò dicto, *Piazza padella*.

De

De Perfectis, seù Præfectis.

In Regione Campi Martij. Parochiale sub cura fratrum S. Dominici.

S. NICOLAI DE TOLENTINO

In Regione Triuij ad Capita domorum à fratribus Discalceatis Ordinis Sancti Augustini excitatum.

S. ONVPHRII

A Ioanne Dominico Card. de Cupis extructũ in Regione transtiberina, in illa Ianiculi parte, quæ vulgò dicebatur, Monte Ventoso; quæq; est supra Viam nuncupatam, Longara. Paruum quidem sed elegans, & picturis ornatum. Est Titulus Presb. Card. sub cura fratrum S. Hieronymi. Pulchra habet sacella, inter quæ vnum cum hac inscriptione.

SANCTISSIMI
SACELLVM HOC ROSARII
Iisdem, quibus apud S. Mariam
supra Mineruam Gratijs atque Indulgentijs
MAPHAEO BARBERINO CARD. FAVTORE
ditatur Anno 1620.

D. O. M.
BALTHASSARIS ANSIDEI
PERVSINI
BIBLIOTHECAE VATICANAE CVSTODIS
OSSA HIC REQVIESCVNT.
Vixit Annos 58. Menses 2. Dies 11.
Obijt Non. Decembris A. Sal. 1614.

In ingreſſu eccleſiæ à ſiniſtris.

TORQVATI TASSI POETÆ

HEV QVANTVM IN HOC VNO NOMINE CELEBRITATIS, AC LAVDVM

OSSA

Huc tranſtulit, hìc condidit

BONIFATIVS CARD. BEVILAQVA

Ne qui volitat viuus per ora virum, eius reliqua parum ſplendido loco colerentur, quærerentur.

Admonuit virtutis amor, admonuit aduerſus patriæ alumnum, aduerſus parentum amicum pietas.

VIX. ANN. LI. NAT. MAGNO FLORENTISS SEC. BONO. AN. M.D.XLIV.

FRANCISCI DE BVGLIONIBVS

Nil vixiſſe iuuat quemque poſt fata, ſed illud
Eſt ſtabile, & gratum eſt. viuere cum ſuperis

Franciſco de Buglionibus Florentino Leoni X. P.M. familiari domeſtico, ſtatuario inſigni, delitijs, gratia, vrbaniſque ſalibus, ac muſica ornatiſſimo. Sanus ædis B. Cæciliæ Prepoſitus benemer. poſ. Vix. ann. 58. menſ. 4. d. 1. 5. Id. Iunij 1520. è vita migrauit.

LA-

D. O. M.

LACTANTIO FVSCO I.V.D.

Archipresbytero M. Flor Ari minenensi Canonico hebraicis, græcis, latinisq; literis erudito, pietate, probitate, comitate, omni denique virtute clarissimo, ætatis flore morte subrepto. Placidus Fuscus orbatus tanta spe fratri carissimo B. L. P.

Natus est posthumus 3. non. Septembris ann. 1512. Obijt 5. id. Iunij an. 1559. Vix ann. 47. mens. 10 die 22.

Hic vicit sortem, potuit non vincere mortem,
Dum sortem vincit, mortuus occubuit.

P. F.

Mariæ Baenæ Corduben. Virgini Sexagenariæ Relig. D. Dominici ei dicatæ optimis artibus, sanctisque moribus institutę. Hæc spe futuri Iubilei 4 non. Aug. 1500. Romam veniens in D. Mariæ Maioris æde dum eius Assumptio celebraretur, thalamum Imaginis Saluatoris subintrans, confertissima fidelium turba collisa quinta post lucē interijt, quippe quam pictā in terris viderat, mox viuam in Cælis Christi faciem recognituram.

Ioannes Baena Corduben litterarum Apostolicarum exscriptor sorori patrueli benem pos. sua inibi, cum esse desierit, ossa mandaturus sepeliri.

S. PANCRATII.

In Ianiculo Via Aurelia à Symmacho Papa ædificatum. Suggestum habet ex marmore albo, & porphyretico, cum tessellis fului, viridis, & purpurei coloris. Sub & circumquaque est Cœmeterium S. Calepodij, Sanctorum corporibus venerandum; sunt enim ibi sub Altari maiori recondita corpora S. Pan-

cratij

cratij Episcopi, & mart. & S. Pancratij militis, & mar. Sub Altari, quòd est in capite huius Ecclesiæ, & ad dexteram requiescit corpus S. Victoris mart. vnde Ecclesia dicebatur SS. Victoris, & Pancratij; Et sub Altare, quod erat in medio ecclesiæ requiescunt corpora SS. Martyrum Malchi, & Madiani, & corpus Sancti Sotheris V. Ab Honorio I. renouatum, cuius extabat hæc inscriptio, quæ est apud Baronium Annal. tom.8. & apud Bosium lib.2. c.10. sequentis tenoris.

OB INSIGNE MERITVM,
Et singulare B. Pancratij Martyris beneficium, Basilicam vetustate confectam, extra corpus martyris neglectæ antiquitatis extructam, Honorius Episcopus Dei famulus abrasa vetustatis mole, ruinàque minante, à fundamētis, nouiter Plebi Dei construxit, & corpus martyris, quod ex obliquo Aulæ iacebat, altari, insignibus ornato metallis, loco proprio collocauit.

Templum postea ab Hadriano I. renouatum; à Ludouico Card. de Torres postremò nouiter ferè ædificatum. Hìc an. 1204. 21. Nouembris Rex Aragoniæ à Petro Portuensi Episcopus inunctus, & Pontificis manu coronatus. Erat sub cura fratrum S. Ambrosij ad Nemus, quibus an. 1645. suppressis, templum, quod titulare Presbyt. Cardinalis S. R. E. hactenus fuit, commendari cœpit.

S. PANTALEONIS

In Agone

In Regione Parionis, antiquum: filiale templi S. Eustachij, sub cura Clericorum regularium pauperum Matris Dei Scholarum piarum; Proxima est Domus Maximorum, in qua primò sub Nicolao V. ann. 1455. Typorum artem admiratus est Roma: Artifices leguntur his carminibus impressis in fine Bibliorum Ioan: Antonij Episcopi Aleriensis.

Aspicis illustris lector quicumque libellos
Si cupis Artificum nomina nosse; lege.
Aspera ridebis cognomina Teutona; forsan
Mitiget ars musis inscia verba virum.
Conradus Suueynheym, Arnoldus Pannartzq; Magistri
Romę impresserunt talia multa simul.
Petrus cum fratre Francisco Maximus, ambo
Huic operi optatam contribuere domum.
M. C D. L X X I.

quos postea secuti videntur Vlricus Gallus Teutonicus, & Simon Nicolai Lucensis an. 1. Sixti 4. Pont. vt infertur ex Adæ de Montaldo Epistola dedicatoria âd Ioannem Tortelium de Orthographia.

Cæterum de ortu, & progressu huiusmodi artis legenda dissertatio historica Bernardi Amallin Krot Decani Monasteriensis.

In tribus foris

Olim Telluris, in Vico, secundum antiquos, Scelerato licèt huiusmodi Telluris templum incerta sede colloce-

locetur ab Antiquarijs, vt legi poteſt apud Donat. lib.3. cap.6. nunc in Regione Suburana, ſeu montium: Erat parochiale ſub titulo S.Petri ad Vincula vnà cum cura S.Andreæ de Portugallo ſibi vicini. Paucis abhinc annis illud incolebant monachi Sancti Baſilij; quibus translatis ad S.Ioannis de Mercatello ad manus ſecularium presbyterorum, pietate & religione illuſtrium deuenit; à quibus reſtauratum, & ornatum fuit. Dies conſecrationis eſt Kal. Martij, vt in S.Viſitatione Apoſtolica 15. Septembris 1566. In Ara maxima.

ANNO DOMINICAE INCARN. M.C.XIII. Indictione 6. die Calendarum Martij hoc altare conſecratum eſt in honorem Domini Noſtri Ieſu Chriſti & B.Mariȩ ſemper Virginis, & Beatorum mm. & B.Petri, & S Ioannis Baptiſtæ, & Euangeliſtȩ, & omnium ſanctorum Apoſtolorum, & ſanctorum martyrum Sebaſtiani, & Pantaleonis, tempore Domini Paſchalis, diuina prouidentia Papæ, & his reliquijs ditatum eſt. De ligno S.Crucis, & de Sindone Domini, & dente B.Petri, & de Coſta ſancti Ioannis Baptiſtæ, & Tunica ſancti Ioannis Euangeliſtæ, & de oſſibus ſancti Sebaſtiani, & Pantaleonis martyris.

In libris S.Viſitationis Apoſtolicæ 30. Maij 1582. dicitur, Altare ſine dote S.Blaſij eſſe familiæ de Paparonibus. In ſacrorum cuſtodia hæc legitur inſcriptio, quȩ olim erat in eccleſiá S.Blaſij diructa in pede montis s.Petri ad Vincula.

In Nomine D.N. Ieſu Chriſti. Anno Domini 1201 *Indictione* 5. *menſ. Octobris die* 28. *Manifeſtiſſimi iuris eſt eccleſiarum reparatores cœlorum regna adipiſci. Eapropter ego Aldruda infelix Chriſti famula vxor q. Scotti Paparonis Rom Conſulis diuino com*

mota

mota ſpiritu ob reuerentiam omnipotentis Dei, & B. Blaſij martyris, pro redemptione animarum prædicti viri; & filij mei Ioannis Paparonis eccleſia iſta, quæ funditùs ſui vetuſtate corruerat, reintegrari feci, ſupplicans lacrymabiliter ſeruientibus Deo hìc perpetuò quatenus omnì IV. feria per cunctorum annorum tempora pro prædictorum viri, & filij defunctorum animabus ſacra Deo offerant ſacrificia, & me indignã Chriſti famulã inter ipſa ſacra ſolemnia connumerare non dubitent.

FAMILIÆ PAPARONIÆ.

M. PAOLA DE IACOYELLO PAPARONE.

Ibi in pariete eccleſię in lapide antiquo.

† HAEC EST SEPVLTVRA NICOLAI IOANNIS ASTALLI, ET METRI FILII EIVS, ET EORVM HAEREDVM.

Hic iacet D. Ioannes Carbo, cuius anima requieſcat in pace.

Cætera vide inter eccleſias profanatas, verbo Sanctus Blaſius de Montibus.

S. PAVLI

Ad aquas ſaluias

Vbi decollatus fuit S. Paulus: à Petro Card. Aldobrandino nouiter extructum. Sub cura Abbatis Commendatarij, & Monachorum Ciſtercienſium.

In Arenula

Tiberi ferè imminens, in Vico Coriarorum. Fama est, olim fuisse dictum S Pauli Scholã. erat parochiale sub tit. S. Laurentij in Damaso, & intra eius fines aderat ecclesia S. Cæsarei reducta an. 1572. ad capellam, supra quam laici habitabant. Est sub cura fratrum tertij ordinis Sancti Francisci. Existimamus fuisse dictum S. Mariæ in Catinerijs & dicto ordini traditum à Martino V. vt in eius constit. 37. apud Luc. Vading. tom. 5. Annal. Franciscanorum.

In Platea Columnæ

E conspectu Columnæ Antonini sub cura clericorum regularium S. Pauli decollati.

In Quirinali

Nunc dicitur S. Maria de Victoria, de quo vide supra.

In Via Ostiensi

Omninm templorum maximum, quod acta Martyrum secundo, & tertio ab Vrbe milliario constituunt: longum cub. 240. lat. 120. Habet ingentium columnarum ordines quattuor, in vno quouis viginti; Vnus ordo ab altero distat ped. 34. columna quęlibet ab alia ped. 14. Sunt & alię columnæ ingentes circa altare maius, & plurimæ inferiores; sed porphyreticæ circa minora altaria. Valuæ templi æneæ; cœnobij adiuncti ferreæ. Primò à Constantino Imperatore ex suggestione S. Siluestri Papæ supra corpus Sancti Pauli ędificatum, ornatum, dotatum; vbi Sancti Pauli confessionem argenteam Valentinianus Augustus fecit. Sed cum morte præuentus Valentinianus opus perficere nequiret, Honorius absoluit, vt habetur in Codice Vaticano his verbis. *Factum est autem*

cum

cum vniuersa eius (Valentiniani) *iussa æquanimiter ferret ex consensu Pontificis, vt Eudoxiam August. mem. Theodosij filia in coniugio accipere ageretur. qua suscepta duas ex ea filias procreauit, maiorem Matris nomine vocatam, minorem Gallam Placidiam nuncupatam; sed maior adhuc adolescens defuncta est, &c. Eudoxia verò, quam supra diximus Theodosij filia fuit, qui cum Honorio Aug. mem. B. Pauli ecclesiam fundauit, atque perfecit, eiùsque filia Eudoxia tantũ in Christi fide, & amore profecerat, vt B. Petri Apostoli oratorium, quod ad vincula nuncupatur, in Vrbe construeret, quod vsque hodie Eudoxiæ nuncupatur.*

Templum hoc à Leone Primo Papa renouatum; cuius absidam Symmachus Papa renouauit, confessionem pictura ornauit, nec non Cameram, & matroneum fecit; & super confessionẽ imaginem argenteam cum Saluatore, & duodecim Apostolis posuit; ante fores Basilicæ in atrio gradus, & cantharum; post absidam aquam introduxit, vbi & Balneum à fundamento fecit, ibiq; pauperibus habitaculum construxit. Homisda, Donus, Sergius, Gregorius II. & III. Hadrianus I. Leo III. & IV. Benedictus III. Nicolaus I. & Stephanus VI. in eo restaurando, eiùsque cultu augendo plurimum insudarunt. Hìc Paulus I. vitandi caloris causa inhabitans, diem clausit extremum: Hìc Felix III. sepultus Sub Paschale II. igne de cœlo tactum ferè totum conflagrauit. Absidam habet musiuam, cui inscripta sunt nomina Honorij Papæ III Arnulphi Sacristę, & Ioannis Gaitani Abbatis, & quattuor hi versus à laqueari operti.

To-

† *Totius orbis honor quod Honorius artis honore*
Papa prius fecit fulget fulgente decore,
Abbas post Papam quem Christus ad alta vocauit,
Omne Ioannis opus mira pietate beauit.

In eadem altare nobilissimum, circumquaque pretiosis lapidibus ornatum, à monachis Casinensibus. Eiusdem nobilitatis est capella sanctissimi Sacramenti ab eisdem fabrefacta, & equitis Lanfranci pennicillo depicta. Sub medio altare, marmoreo ciborio antiquo, quattuor porphyreticis columnis suffulto, requiescit corpus S Pauli Apostoli. Adest illi proximum aliud cum Imagine Crucifixi, qui Santam Brigidam alloquutus fuit, Petri Cauallini opus: aliasq; insignes reliquias possidet. Huius monasterij Conseruatores deputabantur duo Cardinales. Illud que hodie incolunt monachi Cassinenses Sanctę Iustinę, qui ad instantiam Angelotti Card. S. Marci anno 1425. in Vigilia conuersionis S. Pauli, illud intrarunt, vt narr at Ludouicus monachus Casinensis ms. in Bibl. Vaticana, cuius inedita verba lubet afferre.

Currentibus annis Dom. Nostri Iesu Christi 1425. *Pontificatus B. m. D. Martini Papę V. Ecclesia cũ monasterio Sancti Pauli extra Vrbem erat ita mirabiliter destituta, quod tecto pro maiori parte destituto & discooperto, ventorum, pluuiarum, niuium, & grandinum receptaculum erat plenum. Accidit, volente Deo, & B. Pauli exigentibus meritis, vt instaret tempus tàm solemne, tàm deuotum cum Ecclesia desolatum cœnobium reparandi, quod quidam peregrinus vilibus indutus vestibus, barba prolixa continuum quasi silentium seruans prefatam S. Pauli intraret Ecclesiam, & stans erectus versus eiusdem B. Pauli imaginem prope B. Stephani altare inter cratem ferream, nudum ferreum ensem manu tenen-*

tem

tem erectum, & aliquanto temporis spatio eam fixe contemplans, spiritu fremens, alta cœpit clamare voce ò Paule, ò stulte barbate quid agis? ad quid erectum tenes ensem? non vides quàm abominosè iacet dirupta ecclesia tua, & quàm negligenter prouidetur ei? relaxa ensem illum, quem tenes erectum, & percute eos, qui negligunt domum tuam. Permittente Deo, stabat missam audiens ad Altare propè eandem Imaginem quidam vir egregius, D. Angelottus tunc vocatus, nunc Cardinalis S. Marci, qui familiarissimus erat Papæ: hic, peregrini verbis auditis, vt ipsemèt retulit Abbati, tanto pauore comprehensus est, quòd vt missa finiretur, nimio desiderio expectabat, vt hæc omnia protinùs Papæ nuntiaret; finita missa ascendit velociter equum, ad Palatium pergit, his breuibus vsus est verbis. Pater sancte, mala nuntia per te, & me: territus Papa inimicorum insidias adesse credens ait, Quid est quod loqueris? at ille seriem clamoris exposuit peregrini. Quæ verba sic cor Papæ percusserunt timore, quòd se totum ad illius monasterij reparationem conuertit, & in primo secreto Consistorio omnibus Cardinalibus clamorem peregrini, & deliberationem reparandi ipsum Monasterium, & Ecclesiam patefecit; quam deliberationem omnes Cardd. collaudantes de eius exequutore tractare cœperunt, & cum de persona idonea, ad sanctum opus perficiendum, aliquantulum disceptassent nullum meliorem aptioremq; fore D. Card. Senensi omnes vnanimiter acclamauerũt qui diuini cultus zelator, & natura & gratia semper fuit: quod onus acceptaturum se spopondit, si per bullam in spiritualibus, & temporalibus, in capite, & in membris ipsum Monasterium reformandi ei liberè concederetur facultas: promittens in breui nedum Monasterium cum Ecclesia reparaturum, sed et in

 spiri-

spiritualibus eum sub regulari obseruantia reformare Quibus cum multa complacentia auditis Summus Pontifex ad nutum ipsius plenariam facultatem concessit & infra. *Plenaria igitur litteris apostolicis potestate munitus ipse R.D. Senensis, nunc verò Papa Eugenius IV Abbatem S. Iustinæ suis litteris requisiuit, vt pro ipsius Monasterij S. Pauli reformatione aliquos de suis monachis destinaret. Qui abbas.* & infra. *sexdecim monachos ibi destinauit, quos cum duobus alijs & ipse secutus est, & Vrbem ingressi ab eodem R.D. Card. Senen. benignissimè recepti sunt.* & infra. *Anno igitur* 1425. *post introitum Monachorum in precedenti Aduentu intrauit & Abbas in Vigilia Conuersionis S. Pauli Apostoli monasterium illud, & primò ecclesiam miræ, & excellentissimæ structuræ conspexit, sed miserrimè destitutam; nam, vt supra dictum est, pro maiori parte eius ruerat tectum, sicq; videbatur locus intuentibus derelictus, quod & peregrini circum circa parietes intra ecclesiam diuersorum generum carnes, & olera decoquebant, commessationibus & ebrietatibus, vt plurimum, sine Dei timore vacantes. Pastores verò boues, & bufalos ad pernoctandum ibidem velut in stabulo conducebant,* & infra. *De monasterij autem structuris quid dicam cum ædificia cuncta vndique ruinis subierant; solùm claustri pulchritudo aliquid religionis signũ intuentibus ostendebat: In Refectorio, Dormitorio, coquina, & vbi nũc rasura fratrum tenetur, tanta erat letaminis copia, quòd nihil aliud, quàm ipsum lutum cum fœtore & tecta cernere poteramus: si aliquæ mansiunculæ circa claustrum cum tecto supererant, ille pro porcorum, & pecudum stabulo extiterant vsurpate, & talia in monasterio, qualia in ecclesia cohabitabant animalia bruta,* & infra. *Præfatus R.D. Card. ita ardenti feruore*

feruore opus aggressus est,&c. quod in paruo tempore. Monasterium cum Ecclesia à præfatis ignominijs perfectè, & cum Dei maximo honore purgauit; ecclesiam cooperiri fecit, quod à memoria etiam antiquorum exciderat, ecclesiam illam integram fuisse coopertam. Dormitorium cum Cellis 40. sicut in prima sua conceperat ætate, & cæteras officinas, & monasterij habitacula iuxta decentiam obseruantiæ regularis, simul cum exteriori magno palatio, etiam sua innata mansuetudine in communibus exercitijs cum fratribus ad extrahen. lapides se personaliter immiscendo, prout presenti tempore ipsa reparata testantur, gloriosè & cum magna solicitudine reparauit.

Cæterum frontem habet anteriorem ex musiuo, Petri Cauallini opus, qui an. 75 ex laterum dolore an, 1344. defunctus in hac Basilica sepultus est cum hoc epitaphio.

QVANTVM ROMANAE PETRVS DECVS ADDIDIT VRBI
PICTVRA. TANTVM DAT DECVS IPSE POLO.

Et porticum columnis fultam, in qua duæ Portæ sanctæ anno Iubilei aperiri solitæ. Propè S. Pauli sepulcrum Theodora fœmina christianissima sepeliuit corpus Sancti Timothei Antiochensis, non autem Pauli discipuli, qui & Ephesi Episcopus fuit, Bizantij conditus: Et Heraclius Imperator sancti Anastasij monachi Persæ corpus in hac Basilica collocauit, vt Richardus monachus Cluniacensis testatur. A dextra introitus maioris Basilicæ est Altare sancti Gregorij, cũ inscriptione, ibi fuisse inuentum Caput sancti Pauli; Attilius Serranus Episcopus Coroni in libello de VII. Vrbis Ecclesi. inquit, ibi aliquando fuisse caput D.

Pauli: Ad hæc legen epiſtola D. Dionyſij Areopagitæ de morte Apoſtolorum Petri, & Pauli in Mombritij tom. 2. pag. 194. à tergo, & Odoricus Raynaldus in Annal. Eccleſ. tom. 14. ad anno 1268. nu 50, Aliquas inſcriptiones, & epitaphia referamus; in ænea porta.

Paule Beate preces Domino ne fundere ceſſes,
Conſule Malfigeno pro Pantaleone rogando,
Ductus amore tui qui portas has tibi ſtruxit.
Ergò ſibi per te reſeretur ianua vitæ
Supplex ergo petit Domino, qui ſemper adeſtis
Huic precibus veſtris Deus annuat quod eſtis:
Tu quoque, qui ſacri ſuccedis limina templi,
Has, per quas intras, ſtudioſiùs inſpice portas
Et ſic ingreſſus, Domino fer cum prece fletus,
Vt Deus huic requiem concèdat habere perennem.
Impetret hoc illi ſimul interceſſio Pauli,
Quem quia dilexit decorauit munere tali.

ANNO M.LXX. AB INCARNATIONE DOMINI.

Temporibus D. Alexandri Sanctiſsimi Papæ IV. & D. Ildebrandi ven. monachi, & Archidiaconi conſtructæ ſunt portæ iſtæ in Regia Vrbe Conſtantinopoli adiuuante D. Pantaleone Conſule qui illas fieri iuſsit.

Pompeius Vgonius obſeruauit errorem huius inſcriptionis, qui videndus eſt in Statione XXIX.

Ante altare Conuerſionis S. Pauli in pauimento.

Poſt mortem ſi viuit amor, ſi gratia priſca
Durat in arcanum mentis ad acta bonum,
Quamuis luctificum fratris tamen accipe carmen
Ne mala ſit tumulis extera lingua tuis.

Te

Te natura parens somni depinxerat arte
Moribus, ingenio, corpore, mente, fide.
Purus amicitię cultor, seruator honesti
Eloquio miseros, vel pietate fouens.
Hinc est quod toto semper te flebimus ęuo
Quod fuerit iuueni uis tibi multa senis.
Te genitrix, fratrèsque simul, te compare luctu
Perpetuis lachrymis plangit amata domus.
Hìc requiesc. in pace b.m. Petilius Processius V̄S. *togatus in* L̄L. P̄P. *qui vixit pl. m. an. 38. deposit. sub die* 8. *Kal. Iun. Probo Iun.* V̄C. *cons.*

In media naui in pauimento fragmentum.

Hic Benedictus adest meritò sub rupe sepulcri
Quem tenet angelicus cœtus in arce Poli.
Qui fuerat fortuna pius, natura decorus,
Moribus & castis fulsit in orbe satis.
Dogmatis egregij prorsus documenta ministrans
Ostendit multis lucis adire viam.
Aurea secla cui pateant sine fine per ęuum
Sorte beatifica scandat - - - -

Cæterum memorabile est quod narrat Benedictus B. Petri Canonicus, an. 1114. in suo ms. Rituali. *In festiuitate Sancti Pauli vadit Pontifex illuc cum omnibus Scholis, facit Vesperas -- intrat ad Vigilias, Monachi ecclesię legunt tres lectiones --- in quarta lectione surgit* D *Pontifex & intrat ad Arcam Altaris Sancti Pauli, vbi est foramen in fundo archæ super corpus Apostoli discooperto, mittit manum deorsum & apprehendit thuribulum pendens in vnco plenum carbonibus, & attrahit foras incensum, & carbones dat Archidiacono; Archidiaconus autem dat populo hac ratione, vt quicunque febricitans deuotè in fide Apostoli ex ijs biberit, sanabitur. Iterum replet thuri-*

ribulum de carbonibus, & ponit super eos candelam vitream plenam incenso, accendit carbones, & candela incipit bullire, & reponit thuribulum in prælibato vnco, & cooperitur foramen archæ a Pontifice super corpus eius, &c.

SS. PAVLI ET IOANNIS

In cliuo Scauri: Vide supra Verbo, Ioannis, & Pauli & adde constitutionem Sancti Gregorij Magni Pontificis à Constantino in Pontificatu successore confirmatam, quæ adhuc legitur in marmore ibi, vt vides hìc.

GREGORIVS EPISCOPVS SERVVS Seruorum Dei. Dilectissimis in Christo filijs Deusdedit Cardinali, & Ioanni Archipresbytero tit. Sanct. Ioannis, & Pauli, & per vos in eodem titulo in perpetuum.

CReditæ speculationis impellimur cura, & ardore Christianę religionis, etiam studio diuini cultus promouemur pro venerabilium, piorùmque locorum præcogitare stabilitate, atque Deo seruentium securitate, vt hoc proueniente pio labore, & animæ Christo dicatæ, eìque se illi diebus vitæ eorum seruire decreuerunt, perseuerent & imperturbatè: nec non in illa maneant finetenùs firma, quæ à Christianis in Dei laudem constructa sunt.

Quia igitur dilectio, atque religiositas vestra petijt nobis, quatinùs hos fundos in integros sitos territorij Bellitrinensis mill. XXII. ac in alijs locis.

Ter-

NOTITIA FVNDORVM TITVLI HVIVS

CONTANTINVS SERVVS SERVORVM

† *Territor. Bellitr. mill. XXII.*
Fundus Muctanus *in integro*
Fundus Cosconis in integro, vbi supra
Fundus Pretoriolus in int. vbi supra.
Fundus Casacatelli in int. vbi supra.
Fundus **Proclis** *in int. Via Appia M.* XIII.
Fundus Virg. in int. Via Ap. M. II. *cũ partano*
Fundus Capitonis Via Ardeatina M. III.
Fundus Fonteianns in int. Via suprasc. M. V.
Fund. Forausian. in int. Via sup. M. P M. XII.
Fundus Lausianus in int. Via sup. M. *suprasc.*
Fundus **Carbonarior.** *in int Via sup.* M. *pl.* IX.
Fundus Publica in int. Via Lat. M. *pl.* M. XI.
Fundus **Casaquin** *in int. Via Lat.* M *pl* M. XI.
Fundus Lacitianus inint. Via *Lauic.* M XV.
Fundus Sergianus *in integ vbi supra.*
Fundus Septiminis *in int* Via. . .
Fundus Cæsarianus in int. V Præneſt. M. XXX
Fundus Stagnis in int Via Lat. *M. pl.* M. XXX.
Fundus Casaluci in int vbi supra.
Pundus Casacellensis Via *Appia* M. XIII.

Vestræ ecclesiæ confirmaremus, & nos ita confirmamus, vt si quis D. *temerator extiterit, anathematis vinculo subiaceat in perpetuum.*

S. PEREGRINI

In Burgo poſt Palatium Pontificium propè portam Ciuitatis Angelicam. Anaſtaſius Bibliothecarius illud ponit in hoſpitali Dominico ad Naumachiam à Leone III. ædificatum, & à Paſchali Primo reſtitutum. Eſt iuris Baſilicæ S. Petri in Vaticano.

S. PETRI

In Carcere

In radice Capitolij ſubtus templum S.Ioſephi, in Campo, vt dicitur, Vaccino: olim Carcer Anci Martij, Seruij Tullij, & Mamertinus. Hìc SS.Petrus & Paulus carcere tenti, vbi fons erupit eorum interceſſione, cuius aqua baptizati fuerunt SS.Proceſſus, & Martinianus. Hìc S. Petrus, vbi per nouem menſes vltimos vitæ ſtetit cum S.Paulo, ſcripſit epiſtolam ſecundam, & S. Paulus epiſtolas ad Philippenſes, Epheſios, Coloſsenſes, Hebræos, Philemonem, & ſecundam ad Timotheum ex Cornelij à Lapide obſeruatione. Hìc Sapricium Præfectum tribunal ſibi præparari feciſſe ad inquirendum contra chriſtianos Acta Martyrum teſtantur. Hìc recepti Sancti Abundius, Abundantius, Sixtus II. Pont. cum Feliciſſimo, & Agapito Diaconis; Palmatius item & Siſinnius, nec non Chryſantus, in cuius vita hæc de huiuſmodi carcere. *Interea Chryſantus iuſſit infernali retinere cuſtodia.* & infra. *Erat igitur ima cuſtodia in carcere Tulliano, vnde putor horribilis aſcendebat, quia Cloacarum cuniculi digeſta domorum ſtercora illic iugiter decurrebant: & in hoc decurſorio, vt diximus, erat ima, & lutea, & ita tenebroſa cuſtodia, vt penitùs luciſluus aer nec ſignum ibi diei, nec veſtigium aliquod lucis oſtenderet.* Acta quoque Sanctæ Luciæ viduæ mentionem facere exiſtimamus d. carceris, illis verbis: *Prothaſi vade in carcerem Capitolij, & purifica eos*, & paullò infra. *Et omnia fundamenta carceris commota ſunt, & fons aquæ inundauit.* Item S. Martinam huic carceri mancipatam fuiſſe arbitramur, perpendendo totum Paſſionis textum, & ex vicinitate fori, in quo ſæpiſ-

ſimè

ſimè Tribunal parari ſolebat ad cõſtituendos martyres iudicialiter, & ex ijs verbis; *Præfectus in equo ſedens vſque ad collum carceris eã ſecutus eſt*. Alios martyres & Confeſſores huic carceri mancipatos, quia longum eſſet recenſere, omittimus.

Montis Aurei

Vulgariùs, Montorij, in Ianiculo à Ferdinando, & Iſabella Catholicis Regibus an. 1502. vbi vetuſta monialium ædes colebatur, erectum, picturis inſigne: apud quod Sacellum rotundum à ſexdecim columnis rectum (Bramantis opus) vbi crucifixus putatur S. Petrus. Illud incolunt fratres reformati Sancti Franciſci.

In Vaticano.

Omnium in Vrbe, & orbe celeberrimum: à Conſtantino Magno ſumptuosè primò extructum: quod antiquitate obſoletum Iulius Secundus à fundamentis renouare cœpit, ſubſequentes Pontifices proſecuti fuerunt, & Paulus V. abſoluit: intrinſecus, & extrinſecus admirationem præſeferens. Ingentem æneam portam habet ab Eugenio IV. fabrefactam: ante templum ingentem porticum auro ſplendidiſſimam, columnarum quantitate, & magnitudine ſumptuoſiſſimam, in qua eſt porta Sancta ex marmore Chij. In templo æneum antiquiſſimum, ac miraculis illuſtre ſimulacrum D. Petrì, & quattuor ænea ſepulcra nobiliſſima Sixti IV. Innocentij VIII. Pauli III. & Vrbani VIII. Altare maius, quod olim à Gregorio III. ornatum fuerat columnis volubilibus onychinis, nunc ænea machina à quattuor æneis ingentibus columnis volubilibus ſuffulta, ornauit Vrbanus VIII. Principis Apoſtolorum Confeſſionẽ publicæ piorum commoditati aperuit, marmoribusq; omnium ferè

gene-

generum colorumq; pretiosis ornauit Paulus Quintus. Minores Aræ ingentibus columnis, alijsque minoribus ornatæ picturis, & musiuo refertę. Celebris est etiam in loco, vbi Canonici Sacra peragunt, Statua B. Virginis Mariæ filium è cruce depositum habentis, a Michaele Angelo Bonarota effecta; nec non aliæ S. Longini, S. Andreæ, S. Veronicæ, & Sanctæ Helenæ statuæ à celebrioribus pręsentis seculi artificibus iussu Vrbani VIII. locatę circa apostolicum Sepulcrum, à Bartholomæo Tortoletto sequentibus carminibus laudatæ.

Longini obtutus mœrens, quod funere ab ipso
Diuinum infando violarit vulnere corpus,
Et sacro Lateri sceleratam infixerit hastam.
Mox Helenæ pietas, & Ligni grata reperti
Cura salutiferi. Tùm dira ad fata, crucemq;
Andreæ tendentis amor, quo clauderet æuum
Egregiè exactum, plenosq; laboribus annos.
Indè ingens studium Berenices passibus æquat
Quę mentem, ac Dominum, neglecta morte, requirit.
Singula clarorum Artificum, pro viribus ista
Cęlatos ornant lapides, simulacraq; Diuum,
Quæ Vaticanum ad tumulum noctuq; diuq;
Excubias agitant. Tù qui vel ab Vrbe, vel orbe
Semoto accedens æternū hic Numen adoras,
Contemplare operum speciem, magis intima verò
Consilia, & Sanctos expende in marmore mores,
Ac disce à saxis animi perrumpere saxa.
Si sapimus, quauis in re latet aurea virtus,
Atq; Poli tellus iter explicat ægra perennis.

Basilicæ ornamenta ingenti splendentiq; opere auxit SS. D. N. Innocentius Papa X. in sequenti inscriptione supra interiorem portam maximam explicata.

BASILICAM

PRINCIPIS APOSTOLORVM

In hanc molis amplitudinem multiplici Romanorum Pontificum ædificatione perductam

INNOCENTIVS X.

PONT. MAX.

Nouo cælaturæ opere ornatis Sacellis, interiectis in vtraque templi ala

Marmoreis columnis, ſtrato è vario lapide pauimento magnificentiùs terminauit.

In eo corpora SS. Petri, Simonis, & Thadæi Apoſtolorum, S. Io: Chryſoſtomi, S. Gregorij Nazianzeni pluriùmque Sanctorum Pontificum. Nec non Sudarium Sanctiſſimi D. Noſtri Ieſu Chriſti, quod Veronicam appellant; lancea, quæ latus Chriſti transfixit caput S. Andreæ Apoſtoli, & inſignes quamplurimæ Reliquiæ, quas longum eſſet recenſere. Ante templum campi ingens ſpacium, in quo ægyptiacum obeliſcum maximum à quattuor ęneis leonibus fultū magno ſumptu, & artificio erexit Sixtus V. In eodem fontem duxit Innocentius VIII. olim apud antiquarios celebrem: at Paulus V. eo amoto excellentiorem

red-

reddidit. Plura huius Sacrosanctæ Basilicæ monumēta vetera collegit Onuphrius Panuinius ms. libello. Cæterum Basilica habet Archipresb. Cardinalem Canonicos, Beneficiatos, & Clericos; estq; ibi Parochia, & fons baptismalis.

Ad Vincula

In ea Exquiliarum parte, quæ Carinæ nuncupantur à doctis, & le Carra à vulgo. In domo aurea Neronis ædificatum ab Eudoxia Augusta Valentiniani Imperatoris vxore, & adhuc in hortis ruinæ apparent: in ijsdem fornices, & Castellum Thermarū Titi, quod vulgò appellatur, Sette Sale. Templum habet duos columnarum ordines, ex vnaquauis parte decem; Altare sub organo habet duas columnas porphyreticas à Nicolao Card. de Cusa extructum, in quo claudebantur Vincula S. Petri valuis æneis à Sixto IV. additis. De eius ædificatione, & consecratione hæc olim inibi extabant carmina.

Hoc Domini templum Petro fuit ante dicatum,
Tertius Antistes Sixtus sacrauerat olim,
Ciuili bello destructum post fuit ipsum.
Eudoxia quidem totum renouauit ibidem.
Pelagius rursus sacrauit Papa beatus,
Corpora sanctorum condens ibi Machabęorum.
Apposuit Petri pretiosa Ligamina ferri,
Illustris mulier quę detulit ab Hierusalem,
Et quibus est Petrus, Neronis tempore, vinctus.
Augusti mensis celebrantur festa calendis.
Huc accedenti purgantur crimina cuncta.

Templum ab Hadriano I. renouatum, vocatur Apostolorum à Bibliothecario, estq; ante illud magna por-

porticus à Sixto IV. extructa: Est in eo Iulij Secundi cenotaphiũ, celeberrimis Moysis, aliorũq; statuis pnlcherrimum, Michaelis Angeli Bonarotæ opus. Idem Iulius in Cardinalatu ædem in præsentem dignitatem euexit, Cœnobium, Titularemq; domum refecit. Hìc electus est Gregorius Septimus. In eo Altare imagini S.Sebastiani, miraculo insigni, erectum. Est Titulus Presb. Card. sub cura Canonicorum regularium S.Saluatoris.

In eo hæc præ cæteris leguntur epitaphia.

Antonius Pullarius patria Florentinus, pictor insignis, qui duorum Pontificum Sixti & Innocentij aerea monimenta miro opificio expressit; re familiari composita ex testam. hìc se cum Petro fratre condi voluit.

Vix. an. 72. obijt an. Sal. 1498.

Ioanni Ciotto Senen. qui cum eius animi magnitudinem Vrbs vna non caperet, terrarum orbe longè, lateq; peragrato, totum hunc vniuersum ambitum pro patria sibi constituit, amici viro laboriosissimo, atq. amabilissimo M. Pos

Vix. ann. 77. mens. 4. die 26. Obijt 1563.

D. O. M.

M. Antonio de Zannis Bononiensi, qui ob eximias animi dotes, reìque maritimę peritiam à Gregorio Decimotertio Pontifice Maximo in Vicem Præfecti creatus, quoad vixit, Classem maritimam strenuè, ac fideliter gubernauit. Bartholomæus & Io: Paulus fratres, Ioannes, Alexander, & Angelus fil. monumentum pos.

Vix. ann. 58. obijt id. Feb. 1581.

SS. PE-

SS. PETRI & PAVLI.

In Via Iulia

Est Oratorium Archiconfraternitatis Confalonis picturis ornatum.

In Via Ostiensi

Paruum inter portam Vrbis Trigeminam, & Basilicam S. Pauli, proximum vineæ Sanctæ Francilcæ Romanæ: Hìc gloriosi Apostoli ad martyrij palmam properantes seiuncti fuerunt. Est sub cura SS. Trinitatis Conualescentium.

SS. PETRVS & MARCELLINVS

In Regione Montium iuxta Lateranum à Gregor. III. à nouo fabricatum: à Benedicto III. nouo tecto, & porticibus restauratum: antiquissimum ab Alexandro IV Papa consecratum an. 1206. à Paulo Quarto Pont & Mariano Perbenedicto Card. Camerinense restitutum. Est Titulus S.R.E. Card.

PIETATIS

Nationis Florentinorum, vide v. SS. Thomas, & Vrsus,

S. PRAXEDIS

In capite Suburę, paulò post consecrationem tituli Pastoris in Vico Patritio, erectum in Vico Lateritio in thermis Nouati à Pio Papa sub regimine S. Praxedis Virg. ob idque titulus Praxedis nuncupatus. Hìc S. Praxedes multos Christianos in Domino occultabat, quibus & corporis, & animæ pabula ministrabat: Hìc conuentus Christianorum fiebant: Hìc tentus gladiòque percussus Simetrius Presb. cum alijs 22. propter fidem Christi. Huiusmodi titulum ex parte ruentem Hadrianus I. Papa in integrum renouauit. Paschalis I. eundem in alium non longè demutans

tans locum in meliorem erexit ſtatum; abſidem muſiuo opere exornauit; quam plurimis martyrum corporibus ditauit; cœnobium, & Monachorum Congregationem adiunxit, amplis redditibus attributis. Ab vna parte aſcenſus eſt per gradus 24. In templo columnæ octo marmoreę, & quattuor porphyreticæ circa ſummum Altare. S. Carolus Borromæus, & Alexander Medices Cardinales huius templi titulares in pluribus illud reſtituerunt. Hìc requieſcunt plurima SS. MM. corpora. Hìc in s. Zenonis capella extat columna, ſeu pars columnæ, ad quam D. Noſter Ieſus Chriſtus alligatus fuiſſe dicitur, & verberatus. In media eccleſia ſub crate ferrea eſt conditorium, in quo repoſitus fuit ſanguis SS MM Romæ occiſorũ. Habetur etiam hìc Capella familiæ Olgiatæ nobiliſſimè à Ioſepho Arpinate depicta. Eſt Parochiale, & titulare Presb. Card. ſub cura monachorum Vallis Vmbroſæ.

Extra Portam Portuenſem

Vulgariter dicitur S. Paſſera. Eſt in Ripa Tiberis, reſpicìtque baſilicam Sancti Pauli Viæ Oſtienſis: â quadam Senatrice religioſiſſima vidua, nomine Theodora, ſanctæ Praxedi dicatum, cuius brachium à Summo Pontifice obtinuerat, & in eo condidit corpora Sanctorum Cyri. & Ioannis, temporibus Innocentij I. Hoc templum fuiſſe dicatum Saluatori Domino noſtro Ieſu Chriſto, ſanctæq; eius Genitrici, ac Michaeli Archangelo, ex eo patet, quod in faſtigio Altaris ipſe S. Michael eſt ad ſiniſtram B. Virginis cum filio ſedentis ad dexteram. Hoc eſſe, quod Anaſtaſius Bibliothecarius appellat Diaconia ſancti Archangeli in vita Leonis Tertij; & alibi in qua fuiſſe altare ſanctorum Abbacyri, & Ioannis colligitur, pro

cer-

certo affirmare possumus. Hoc idem appellari in Gregorio Quarto Ecclesia B. Abbacyri atq; Archangeli ad Alephantum existimamus. Est sub cura Canonicorum sanctæ Mariæ in Via Lata.

S. PRISCAE

In Colle Aventino Orientem versus, olim Herculis tùm sanctorum Aquilæ, & Priscæ seù Priscillæ Domus, posteà Sanctissimæ Trinitati consecratum, in quo etiam Baptisterium perpetui fontis ædificatum fuit: Postremò sanctæ Priscæ Virg. & Mart. dicatum, vbi eius corpus requiescit ab Eutychiano Papa delatum. Antiquissimum est titulare presb. Cardin. ab Hadriano I. tum à Callisto Tertio, postremò à Benedicto Card. Iustiniano magno sumptu restauratum. Est sub cura fratrum sancti Augustini Prouinciæ Lombardiæ. Plura de hac Ecclesia leges in opere à nobis edendo de s. Mariæ in Via Lata.

S. PVDENTIANAE

Ad radices Viminalis Collis in ea parte, quæ Vicus Patricius cognominatur, in propria Pudentis Senatoris domo à Pio I. erectum in titulum presbyteralem, & primò cuidam Pastori concessum, ob idque alibi Pudentis, alibi Pastoris titulus appellatur. Priscillæ quoque cœmeterium aliquando nuncupatur, eò quod quam plurima, vt creditur, Sanctorum corpora ex eiusdem cœmeterio Viæ Salarię hùc translata fuere. Hìc exceptus hospitio Sanctus Petrus, vbi missam celebrasse dicitur in capella, quam hodieque religiosissimè colimus. Ab Hadriano I. nouiter reparatum; à Benedicto, Petro Sassone, Rainulpho de Monteruco, & Henrico Caietano Cardinalibus vetustate consumptum instauratum; vocatis ad eius cu-

curam fratribus B-Mariȩ Fullien. à Sixto Quinto, vbi sub Hadriano Quarto Canonicorum regularium, & sub Vrbano Sesto viguerat ordo Camaldulensis. Ibi spectabilem, ornatissimàmque capellam Christo à Magis adorato dicatam Caietana familia erexit.

SS. QVADRAGINTA MARTYRVM Transtiberim

Paruum, & antiquum Archiconfraternitatis Consalonis.

In Regione Pineæ

Olim parochiale, sub titulo Sancti Marci; nunc appellatur Stigmatum S. Francisci â Confraternitate huius nominis hìc institutȩ. inibi hȩc legitur inscriptio.

VNIVERSIS CHRISTIFIDELIBVS IN VRBE CONSTITVTIS
Fr. Lambertus miseratione diuina Episcopus Aquinas, ac Sanctissimi Patris, D. Nostri, D. Bonifatij diuina prouidentia Octaui Papæ in spiritualibus in Vrbe Vicarius generalis, salutem in Domino sempiternam.

SAnctorum meritis inclyta gaudia fideles Christi assequi minimè dubitamus, qui eorum patrocinijs per condignȩ retributionis obsequia promereantur; illorùmq; venerentur in ipsis, quorum gloria est, & retributio meritorũ. Nos igitur, ad consequendum prædicta gaudia, causam dare fidelibus cupientes, omnibus verè pœnitentibus confessis, qui ad ecclesiam Sanctorum XL. Martyrum de Calcararo de Vrbe in die consecrationis ipsius Ecclesiȩ, & Altaris Beatæ, & glo-

gloriosæ Virg. Mariæ, in ipsa ecclesia existentis, cui Virginis Mariæ est insignitum vocabulo, per nos die dominico octauo mensis Decembris 11. Indictione solemniter celebratæ: Necnon in die consecrationis Altaris dictorum Sanctorum XL. Martyrum in ipsa Ecclesia existentis, quorum est vocabulo insignitum die Dominico nona mensis Martij consecrati cum reuerentia, & deuotione accesserint annuatim de omnipotentis Dei misericordia, B. M.V. eius Matris, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, C. & XL. dies de iniuncta sibi pœnitentia misericorditer in Domino relaxamus. Dat. Romæ apud S. Marcum anno Dom. 1298. *indictione vndecima Pontificatus prelibati D. N. PP. Anno* 4. *mensis Martij die* 22.

Hæ sunt Reliquiæ, quæ sunt in Altaribus Ecclesiæ Sanctorum XL. in primis de Ligno S. Crucis, S. Agnetis, sancti Saturnini, sancti Laurentij, sanctorum Proti, & Hyacinthi, sancti Bartholomæi Apost. sancti Alexandri, sancti Christophori, & Simphoriani, sancti Superantij, sancti Blasij Episcopi, sancti Demetrij; de vestimento B. Virg. Mariæ, de vestimento D. N. Iesu Christi, de oleo sanctæ Catharinæ Virginis, & sancti Ciriaci, & Mariani, sancti Martiniani, sanctæ Felicitatis, S. Augeniæ, sancti Pudentij, & aliorum multorum, quorum nomina hic sunt. Hoc opus fieri fecit Blasius de Saxolinis pro anima sua, & parentum suorum d. ecclesiæ.

SS. QVATVOR CORONATORVM

In Monte Cœlio (vbi olim Castra peregrina fuerunt) à Melchiade, seu alio Pontifice erectum; ab Honorio I. perfectum. Ab Hadriano I. Leone IV & Paschale II. nouiter ædificatum; tùm ab Alphonso Carillo

rillo Card. deinde à Pio IV. Pontifice restauratum. Plurima SS. corpora, & reliquias continebat, quarum inuentionem peculiari libello edito cõprehensus est Decius Memmolus an. 1628. typis Ludouici Grignani. Præ cæteris insignitur capite S. Sebastiani mart. quod honorificentissimæ Card. Vidonus custodiæ mandauit, nobili ara erecta, vbi hæc legitur inscriptio.

D. O. *M*

In honorem capitis S. Sebastiani mart. quod à Greg. Quarto in theca argentea reconditum; à S. Leone IV. in hac ecclesia collocatum; à Ioanne Garsia Card. Millino huius ecclesiæ Titulari inuentum, hoc loco Hieronymus Card. Vidonus eiusdem ecclesiæ Titularis decentiùs collocauit a. 1632. sedente Vrb. VIII. P.O.M. an. eius 9.

Extãt ibi aliquæ sepulcrales inscriptiones, quas affero.

D. O. M.

NICOLAO ALEMANNO ANCONITANO BIBLIOTHECAE VATICANAE, ET ARCIS HADRIANI PRAEFECTO

Eximia pietate, & illustri græcæ, ac latinæ eruditionis laude, editis etiam præclaris ingenii monumentis conspicuo, qui dum æquè præclara propediem edenda, & à doctioribus expetita moliretur, non sine Romanæ Curiæ dolore, ac magno apud omnes omnis ordinis viros, ex morum etiam ingenuorum suauitate, sui desiderio relicto humanis Cœlo dignus eripitur, Georgius Tromba Lascareus Anconitanus carissimo

ex Sorore nepoti mœrens meritiſſimo poſ. Vix. ann. 43. menſ. 6. die 12. Obijt anno Domini 1626. die 24. Iulij tribus Summis Pontificibus, quibus fideliſſimè ad 16. plus minus annos inſeruiuit acceptiſſimus.

ΠΡΟΣΔΟΚΩ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ. ΝΕΚΡΩΝ

D. O. M.

Tib. Franc. Gallus presb. Romanus Sacris Sanctorum Quattuor Coronatorum, aliorumq; in hoc Sacrario Martyrum quieſcentium pignoribus & perquirendis nauiter, & exhumandis, religiosè & cuſtodiendis munificè Eminentiſſimi Card. Millini beneficio creditus ſuam hìc mortis memor cuſtodiri voluit ſarcinam mortalitatis, vt ad immortalitatis lucem cum Laureatis martyribus reuiuiſcens illorũ in Cœlo propiùs ſequatur gloriam, quod in terris dormiens proximè conſecutus eſt tumulum.

D. O. M.

Apud Sanctos Quattuor Coronatos, & alios Christi martyres Ludouicus Fattorinus Presb. Rom Canonicus S. Marci, Antonij Mariæ Card. Saluiati à veſte 5. id. Aprilis ipſo natali die ætatis 34. an. completo locum ſepulturæ viuens elegit an. Iub. 1600. obijt die 23. Feb. 1634. ætat. ſuæ 68.

Habet annexam Capellam S. Siluestro dicatam, antiquiſſimis picturis ornatam, quæ eſt Confraternitatis Lapicidarum, in cuius altaris parte dextera hæc eſt inſcriptio.

Ad

Ad laudem Dei omnipotentis, & honorem B. Siluestri Papæ & Confess. dedicata est Capella per D. Rainaldum Ostiensem Episcopum ad preces D. Stephani sanctæ Mariæ Transtiberim presb. Card. qui Capellam & domos ædificari fecit † Anno Dom. 1246. Indict. 4. fer. 6. ante palmas tempore D. Innoc IV. Papæ ann. 4. Hæ sunt reliquiæ Sanctorum. De Ligno Crucis, sancti Bonifatij Papæ, & Confess. S. Sixti Papæ & mart. S Tiburtij mart. S. Theodoti mart. S. Simplicij mart. S. Marij & Marthę mart. Sanctorum trium puerorum MM. sanctorum Nerei, & Achillei martt.

In altera parte ad læuam sub fenestra.

Item est in Altari de Reliquijs SS. Papię, & Mauri m. S. Siluestri Papæ, & Confess. S Lini Papæ & Conf. S. Alexij Confess. S. Luciæ Virg. & m. S. Praxedis V. sanctæ Pudentianæ Virg. sanctæ Dorotheæ V. & m. sanctæ Exuperiæ V. omnibus Christi fidelibus ad dictam Capellam venientibus in dicta feria 6. & septem diebus sequentibus vnus annus, & 40. dies de iniunctis sibi pœnitentijs relaxantur.

Cęterum in magno Chronico Belgico relato inter Germanicos Scriptores folio 84 hęc legimus.

Theodoricus Pontifex Treuirensis sub Leone VIII. Cellam Sanctorum Quattuor Coronatorum, cum omnibus appenditijs suis sibi, suisq; successoribus in perpetuum acquisiuit.

In pręsens est Archiconfraternitatis Orphanorum Orphanarùmque Vrbis.

SS. QVIRICI & IVLITTAE

In Regione Montium, quæ antiquitùs appellabatur Suburana propè fori Neruæ ruinas. Antiquum, quod Sixtus IV. restaurauit, Rȩliquijs ditauit, presbyteri

Cardinalis titulo cohoneſtauit, ſtationemq; ex Sancto Ciriaco in Thermis, ruinis obruto, in idem transtulit: hi verſus inibi olim extabant.

In ſtaurata vides Quiricus cum matre Iulitta
Quæ fuerant longa diruta templa die.
Principe ſub Sixto delubris nulla vetuſtas,
Hic reficit Pontes, mœnia, templa, vias.

Ab Alexandro Mediceo Card. reſtitutum, & à Paulo V. in meliorem formam redactum, vt indicat ſupra portam hæc inſcriptio.

PAVLVS V. PONT. MAX.
Eccleſiam hanc titulo vacante ex depreſſiori loco, & aquarum inundationibus expoſito, iactis fornicibus, ſtrato pauimento, in altiorem melioremq; formam reſtituit. ann. Sal. humanæ 1606. Pontificatus I.

Olim erat mollegiata Canonicorum, nunc eſt parochiale, in eòque eſt erecta Confraternitas Sanctiſſimi Sacramenti.

S. ROCCHI

Et Martini in Regione Campi Martij à Laicorum Societate erectum; cum hoſpitali virorum in ruinis Mauſolei Auguſti, vulgariter nuncupati, Mons Auguſtæ: habet etiam hoſpitale mulierum ab Antonio Maria Card. Saluiato inſtitutum.

SS. RVFINAE & SECVNDAE

In Laterano

In porticu S.Venantij apud Lateranensem Baptisterium ab Anastasio IV. erectum, in quo eorundem sacra corpora recondidit, & SS.Cipriani, & Iustinæ; à Clemente Octauo restauratum.

Trans Tiberim

In propria earumdem domo excitatum. Erat Capituli S.Mariæ transTiberim, quod eius Canonici concesserunt an.1600. quibusdã pijs mulieribus in cõmuni viuentibus, vbi hoc fundatricis extat epitaphium:

D. O. M.
FRANCISCA PARISIENSIS
CLAVDII MONTIOVX FILIA.
Familia nobilis, pertinaci morum candore nobilior, animique virtutibus virgo spectabilis 3. non. Martias 1598. Romam venit à Sancta Sede Apostolica Ecclesiam hanc sibi, sociabusque impetrauit obiens 3.Kal. Martias 1628. anno ætat. suæ 50. hic iacet.

S. SABAE

In Colle Auentino, & iuxta portam Vrbis appellatam S.Pauli: olim dicebatur in Cella noua. Antiquissimum monachorum græcorum; tum Cluniacensium sub Lucio II. & Cisterciensium sub Iulio II. monasterium. Gregorius XIII. concessit Collegio alumnorum Germanicorum. Septum chori ex porphyretico, & prassino lapide; quattuor ibidem insignes columnas nigras albis distinctas maculis extitis-

ſe fertur; has vidiſſe non meminimus. Inibi in porticu ſepulcrum lapideum ingens, quod Titi, & Veſpaſiani fuiſſe aliqui aſſerunt; ſupra quod hæc extitiſſe carmina.

Conditur hic tumulo Titus cum Veſpaſiano
Patre è felici, ſed eminent proſpera Titi,
Vrbem Hieruſalem preſſit, Dominiq; rebelles,
Vtq. aper in ſylua crudelis ſolus in hoſtes
Expurgat Vineam Sabaoth ſpernendo laborem,
Reddidit & populo pro factis congrua nequam.

In ſuperiori portæ marmoreæ limine muſiuo ornatæ hæc leguntur.

Ad honorem D.N. Ieſu Chriſti An. 7. Pont. D. Innoc. Tertij Papę hoc opus nomine Iohanne Abbati V. benè factum eſt per manus magiſtri Iacobi.

S. SABINAE

In Colle Auentino, ſupra Tiberim occaſum verſus, olim Dianæ; Templum ſatis ſplendidum, in vno ordine columnas treſdecim, in altero decem habens; olim Pontificum Sedes; habuit Bibliothecam nobilem, quæ capta Vrbe à milite barbaro cremata eſt. A Petro Illyrico Card. an 425. ædificatum, à Leone III renouatum, ab Eugenio II. ad meliorem cultum perductum & picturis vndique decoratum, atque corporibus Alexandri, Theoduli & Euentij martyrum, vt indicabant hi verſus extantes in pauimento ſub crate ferrea.

Summa Papatus Eugenius arce locatus
Corpus Alexandri Præſulis egregij,
Nec non Theodoli ſimul & te martyr Euenti
Iuxta Sabinam, Seraphiamq; piam

Aede

Aede sub hac posuit, quam Petrus presb. Aedis
Sub Cœlestino presbyt. Roma tuo.
Illis & cunctis sacro baptisma te lotis,
Vos Sancti Dominum esse rogate pium.

A Iuliano Card. de Cæsarinis reparatum; Fatius Sanctorius Card. hortorum amœnitate eleganti præcinxit, ædibus instauratis. Postremò à Sixto V. in presentem speciem redactum; sub cuius altare maiori plura Sanctorum corpora requiescunt. Est Titulus Card. sub cura fratrum ordinis Predicatorum. Plura extant hìc epitaphia, inter quę affero sequentia.

Anno Dom. 1313. die 22. Ianuarij hic requiescit sanc. mem. Domina Stephania de Insula generalis Hospita Ordinis Prædicatorum an. 43. Req. in pace.

✝ *Anno Dom. 1312. die 17. mensis Iunij obijt nobilis armiger Gozo de Husbergen. de Teutonia, cuius anima req. in pace Amen.*

Ex Io: Francisco Scardoua desumpsi sequens Auditoris Rotæ Romanæ.

Antonius de Sanzec Capellanus Papæ hìc se condi iussit, & pro eius, suorùmque animabus certa pecunia huic templo attributa tres singulis hebdomadis Missas diebus lunę, mercurij, & sabbathi, in mense anniuersarium ab huius templi sacerdotibus perpetuò celebrari reliquit. Vix. anno 96. obijt prid. non. Iul. 1577.

SS. SACRAMENTI

Oratoria sunt parua templa pro exercitijs spiritualibus Societatum laicorum, quæ hìc sufficiens erit enumerare.

S.An-

S. Andreæ de Frattis.
S. Augustini.
S. Cæciliæ trans Tiberim.
SS. Celsi & Iuliani.
S. Chrysogoni.
S. Iacobi Coxæcaballi.
S. Laurentij in Damaso.
S. Laurentij in Lucina.
S. Mariæ trans Tiberim
S. Nicolai in Carcere.
S. Petri in Vaticano.
SS. Quirici, & Iulittæ.

Capuccinarum

Templum in Quirinali à Societate Sanctissimi Crucifixi piorum eleemosynis fabricatum an. 1575. ibiq; est Monasterium Monialium.

S. SALVATORIS

In Campo

In Regione Arenulæ contiguum Monti pietatis eundo versus Pontem Sixtum. Parochiale. Aliqua epitaphia refert Fr. Suuertius inter delicias orbis Christiani. Anno 1639. solo æquatum fuit pro ampliando palatio Montis Pietatis, & à fundamentis aliud in plateola dicto Monti proxima excitatum est.

De Cupellis, seù de Cappellis

In Regione Columnæ, aliter Pietatis nuncupatum, vetus, & exiguum à Cęlestino Tertio an. 1195. ædificatum. Cui à Paulo Tertio fuerunt vnita iura ecclesiæ S. Nicolai de Cerasa aliàs de Pino regionis Columnæ, demolitę ad ornatum Vrbis an. 12. Pontificatus dicti Pontificis. Parochiale. Ibi est erecta Societas Ephippiariorum. De eo Fanuc. lib. 4. cap. 22. oper. pior.

De Curte

TransTiberim. Antiquissimum. Parochiale. A Curia olìm hìc existente creditur sic dictum. Curiam enim

Trans-

Transtiberim fuiſſe colligimus ex lege 12. tab. quæ iubet, debitorem in carcere conſtitutum, qui intra præſcriptum carceris tempus non ſatisfecit, capitis pœna puniri, vel Transtiberim peregrè vendi; Et ex Pomponij Lęti cap. 24. de Magiſtrat. Rom. cuius hęc ſunt verba. *Et quia Magiſtratibus veſpertinis temporibus in publicum eſſe inconueniens erat, quinque viri conſtituti ſunt cis Tiberim, & vltra Tiberim, qui poſſent pro magistratibus fungi:* eademq; repetit Lucius Feneſtella de Magiſtra. Rom. cap. 19. Item ex Actis Sanctorum Marij, Marthæ, & Sociorum, in quibus habetur. *Venerunt in caſtrum Transtiberim ad carcerem, & inuenerunt ibi hominem religioſum, nomine Quirinum &c.*

In Laterano

In Cœlio ad Scalas ſanctas, vide ſupra Verbo, Sanctus Laurentius ad Sancta ſanctorum.

In Lauro

In Regione Pontis, propè Montem Iordanum à Cardinali Latino Vrſino cum Monaſterio à fundamentis ędificatum, & dotatum, quod ſub Innoc. Nono ab igne conſumptum in præſentem formam reſtitutum fuit; Idemq; Latinus eius regimen tradidit Canonicis S. Georgij in Alga.

In Platea Iudæorum

paruum, & antiquum.

Iuxta Pontem

Quod dicitur ſanctę Mariæ Aegyptiacæ trans Tiberim quattuordecim habens in duobus ordinibus columnas; antiquum, & parochiale. Hinc ad S. Ioannem na-

nationis Florentinæ translata corpora SS. Proti, & Hyacinthi, quorum confessionem ornauerat ex argento Symmachus Papa. Vocabatur Pedepontis; eiq; est vnita Ecclesia S.Andreæ de Scaphis, vt in Bulla Greg.XIII. Dat 5.Kal.Martij 1574.

In Primicerio

In Regione Pontis anno 1113. consecratum: est parochiale. Sic dictum fortè ab aliquo in Primicerij dignitate constituto.

In Subura

Paruum, & antiquum. à Cardinali Fr. Antonio Barberino Vrbani Papę VIII. fratre noua fabrica restitutũ: parochiale. forte est id, quod dicebatur Corneliorum, cuius meminit And. Fuluius lib.2. cap. de Monte Quirinali.

In Thermis

Non procul ab Agonis Campo, & platea Madamæ, è Regione S.Ludouici Gallorum olim, vt asserunt, Pietatis; à S.Siluestro dicatum Saluatori, & à Sancto Gregorio consecratum. Ad illud quotidie maximus populi concursus deuotionis causa.

Ad tres Imagines

In platea Suburæ è conspectu Vici Patritij, ferè semper, vt vidimus clausum. Postremis Vrb.VIII. annis profanatum. Et anno 1651. religioni restitutum, concessũmque Confraternitati Sancti Francisci de Paula nouiter institutæ.

In Turrione

Est proximum Palatio Inquisitionis sub eiusdem cura.

In Via Oſtienſi

Acta paſſionis S. Pauli dicunt, Plautillam Clementis Primi Papæ amitam, ni fallimur, nobiliſſimam matronam ad Portam Vrbis Trigeminam obuiaſſe Sãcto Apoſtolo. qui ab ea mutuò vittam petijt, reſtituturus poſt mortem, & ſic non longè à porta. cùmque ſciremus portæ proximius fuiſſe templum S. Eupli à Theodoro I. excitatum, ſeù potius ornatum, eodẽque à templo habuiſſe principium porticum ducentem ad Baſilicam dicti Apoſtoli, vt colligitur ex Anaſt. Bibliothec. in Hadriano I. & idem ſentiant aliqui recenſentes in Via Oſtienſi primò portam, tùm Sancti Eupli, poſtea S. Saluatoris templa, firmiter credidimus in S. Eupli huiuſmodi factum eueniſſe. At dum Pancirolus teſtatur, ſe vidiſſe in templo Sancti Saluatoris ſcalam, per quam velociter deſcendit ad occurrendum Apoſtolo, neceſſe eſt dicere, hoc vel idem fuiſſe cum templo S. Eupli, vel extincto S. Eupli ſua iura, ſcalam, & alia ad S. Saluatoris fuiſſe translata.

In Vnda

In Regione Arenulæ pauimento teſſellato; duodecim columnis in duobus ordinibus habens; recta à Sixti Ponte eundo ad Conualeſcentium Sanctiſſimam Trinitatem, à ſiniſtris occurrit. Eſt parochiale ſub cura Procuratoris generalis fratrum Conuentualium Sancti Franciſci. Plures conſtitutiones Pontificum Romanorum agentes de hoc templo edidit Fr. Lucas Vvadingus in Annalium Minorum tom. 5.

S. SCHOLASTICAE

In Regione S. Euſtachij Archiconfraternitatis ſancti Benedicti. Vide ſupra Verb. Benedictus ad Ciambellam.

S Se-

In Catacumbis

Extra portam Appiam in Agro ſanctæ Lucinæ iuxta Cœmeterium Calliſti ædificatum ſecundo ab Vrbe milliario, in loco, qui vocabatur ad Arenas, quia cryptæ arenarum illic erant, ex quibus Vrbis mœnia extruebentur. Eſt vnum è ſeptem, quod maxima populi frequentia viſitatur, & toto terrarum orbe celeberrimum. Eſt Abbatia commendari ſolita, ſub cura monachorum Ciſtercienſium Congregationis Fullienſis. Vide ſupra Verb. Fabiani, & aebaſtiani.

D. O. M.

Io: Bodier Cenomano Philoſopho, ac Medico inſigni, cuius opera cum Iul.II.P.M. vteretur, illum huic ſacro D.Sebaſtiani monaſterio Abbatem præfecit. Vix. ann. 75. m. 3. d.8. obijt 7. Cal.Iul.1517. Ioannes Lunelius Epiſcopus Sebaſtian.eiuſdem Monaſt. Abbas auunculo benemer. Poſ.

Ceterum exactam huius templi, eiuſq; Reliquiarium, Indulgentiarum, & priuilegiorum deſcriptionem impreſſit Iacob de Albericis in Compendio hiſtoriarum S. Mariæ de Populo Vrbis pag. 79.

In Palladio

In Monte Palatino, vbi Elagabali templum, imperatoriumq; Palatium, in cuius Hippodromo Sanctum Sebaſtianum ſagittis confoſſum, ſuſtibuſq; cæſum ad vltimum vitæ ſpiritum acta Martyrum teſtātur. in huius rei memoriam à fidelibus excitatum in Palladio; infra olim domos Leonis, & Cencij Fraiapani ſitum; & in Pallaria corrupto vocabulo dictum: Sanctæ Mariæ, & S.Zotici etiam appellatum, vbi Gelaſius

sius II. electus fuit in Pontificem. A quodam Petro professione medico restauratum. Andreas Fuluius lib. 3. tit. de ceteris Vrbis antiquis foris, scribit, se vidisse in hoc templo sepulcrum Ioannis Papæ VIII. & Hieronymus Ferruccius in notis ad illum inquit, quadraginta abillinc annis templũ fuisse cultu destitutum, Sanctorumq; reliquias cum dicto sepulcro ad sanctæ Sabæ fuisse translatas. Certè Fuluius lapsus circa sepulcrum fabulosæ Papissæ Ioannis; Sepulcrum verò fuisse Titi, & Vespasiani cum pluribus credimus, cuius supra in sancti Sabæ meminimus. Anno 1352. templum cum Monasterio spectabat ad Montem Casinum, vt refert Secundus Lancellottus in historia Oliuetana. Multis abhinc annis ruinis obsitum, cultùque ac veneratione publica destitutum à Thadæo Barberino Prænestino Principe, Vrbis Præfecto, & Vrbani Papæ VIII. nepote noua fabrica, nouisque ornamentis & cultu restitutum; quod etiam Baglìuiatus titulo decorauit cum amplis redditibus, Militiæ Hierosolimitanæ vniuit, ac de iurepatronatus Barberinæ familiæ constituit; eiusdèmque primus Bagliuius est Card. Franciscus Barberinus.

SS. SERGII & BACCHI

In Regione Montium; parochiale, concessum Collegio fratrum Minimorum nationis Calabriæ primũ, postea monachis Ruthenis:

S. SILVESTRI

De Capite

In Regione Columnæ à Stephano Papa in domo Patris sui ædificari cœptum in honorem sanctorum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, à Paulo I. eius fratre per-

perfectum. Erat antiqua Vrbis Abbatia vocata Inter duos hortos. Est sub cura Monialium. De eo eruditissimam historiam edidit Ioannes Giacchettus anno 1629. typis Romanis.

In Lacu

In Foro Romano; propè quod olim Regia Numi. Vide sancta Maria Liberatrix.

In Montibus

Vide, sanctus Martinus in Montibus.

Ad SS. Quattuor

Lapicidarum Confraternitas. Vide supra V. SS. Quattuor Coronati.

In Quirinali

Olim Parochiale fratrum Dominicanorum, à Paulo Quarto concessum Patribus Theatinis: elegantissimum, nobilium illustriumq; virorum capellis & sepulturis ornatum. Est in ingressu à dextris sepulcrum primarij iuris criminalis in Vrbe consulti cum hac inscriptione.

OSSA PROSPERI FARINACII I. C. ROM.
NATVS DIE XXX. OCTOB. M.D.XLIV.
OBIIT IPSO DIE OBEVNTIS ANNI
M. DC. XVIII.

Item:

Io Angelo Papio Salernitano Iurisconsulto celeberrimo, Politioris doctrinæ elegantià excultissimo, Qui ius ciuile supra annos XL. in Patria, Auenione, ac Bononię

niæ primo loco gloriosa docuit. E cuius domo & disciplina Principes viri, quamplures prodierunt, vtriusque signaturæ Referendario, Sanctæ Vniuersalis inquisitionis consultori. Sub Gregorio XIII. & Sixto V. Pontifice Consultæ auditori, vitæ innocentia, præstanti morum suauitate, in extrema etiam senectute, iucundissimo. Vixit vegeta semper valetudine. Obijt octogenario maior IV. non Sept. CIↃ. IↃXCV. Augustinus Card. Cusanus Præceptori optimè merito.

SS. SILVESTRI & DOROTHEAE Transtiberim

Vide S. Dorotheæ.

S. SILVIAE

Magni Gregorij matris à Cæsare Card Baronio huius loci Abbate Commendatario ornatum. Est apud templum sancti Gregorij in cliuo Scauri.

S. SIMEONIS

In Regione Pontis apud Cęsiorum Palatium. Parochiale.

SS. SIMONIS & IVDAE

In Monte Iordano ab Vrsina familia excitatum & dotatum. Est Parochiale de Iurepatr. dictæ familiæ.

S. SIXTI

Via Appia ad infimam Piscinam in Valle; oppositum Thermis Antonini: non inde procul fuit templum Isidis, & Palatium Senatorum. Pompeius Vgonius existimat hic fuisse templũ Martis Antiquissimus Tigridis Titulus ab Hadriano I. & Innocentio III. renouatus, apud quem Monasterium Corsarum Leo IV. instaurauit.

Ibi in lapide.

IN HAC BASILICA
REQVIESCVNT CORPORA
SANCTORVM MARTYRVM
IN PRIMIS
B. SIXTI PAPAE. FELICIS PAPAE
ZEPHYRINI PAPAE. ANTHEROS PP.
LVCII PAPAE. SOTHERIS PAPAE,
LVCIANI PAPAE, ET SOTHERIS
CALOCERI, ET PARTHENII
NILI EPISCOPI. ET LVCII
EPISCOPI. MAXIMI MART.

Olim erat monialium monasterium, quarum Priorissa adhuc habet sepulcrale epitaphium in ingressu Conuentus his verbis.

Hic requiescit corpus Ven. Dom. sororis Catharinæ Iacobinæ Priorissæ huius Monasterij sancti ---- an.Dom.1550. die. . . .mensis Februarij, cuius anima requiescat in pace.

Est sub cura fratrum Prædicatorum S.Dominici.

Ad Balnea Pauli

Vide supra V.sanctus Dominicus.

SPIRITVS SANCTI
Monialium

In Regione Montium propè locum, qui dicitur Macellum Coruorum, à Petronilla Capranica Romana anno 1432. excitatum. Est sub cura Monialium sub regula Canonicorum Regularium sancti Augustini.

As-

Asseruatur inter illas imago Saluatoris miraculo insignis,

Neapolitanorum

In Regione Arenulæ, in Via Iulia, olim S.Aureæ dicatum, cui erat annexum Monasterium Monialium ad S.Sixti translatarum. Est societatis nationis Neapolitanæ.

In Saxia

In Burgo, ornatissimum, religiose, & eleganter cultum: à Leone IV. sub inuocatione B. Mariæ scholæ Saxonum excitatum; cui adiunctum est Hospitale amplissimum ab Innocentio III. ędificatum, in quo Reges aliquot ex Anglo Saxonibus, & Reginam Cypri decubuisse leguntur: à Sixto IV. iterum constructum, dotatum, & maximis priuilegijs munitum. In eo aluntur infirmi, pueri puellæq; proiectæ, moniales multitudinis ferè innumerę ex amplissimis redditibus sub cura fratrum, S. Augustini regulam profitentium. In eo plura sunt epitaphia; hæc tantùm accipe.

I. C. R.

IVLIA COLVMNA EX PRAENESTINOR. Principum sobole, Catharinæ Sabellæ filia, Petri Margani olim, & Prosperi Columnę Marsię Ducis *postea coniux hoc marmore tegitur, quæ nullis susceptis liberis insigni adeò religione, & pietate ann. 42. cœlibem vitam duxit, vt summa cum laude omnium lumina in sui admirationem conuerterit, liberali munificentia Virginibus collocandis, ornandis, augendisq. templis, cęnobijs, pijsque locis supra quam credi possit grandi pecunia erogata, sacrã hanc Hospitalem Aedem sancti Spiritus in Saxia hæredem instituit, Christianæ pietatis officijs probè functis, honoribus, & sanctis*

operibus conspicua 8. Cal. Aprilis peculiari sibi Virginis Annuntiatæ die publicis pauperum deplorata lacrymis octuagenaria migrauit ad Dominum, salutis anno 1571. B.Cirillus Aedis eiusdem Præsul grati animi monumentum posuit.

In vltima Capella à dextris.

D. O. M.

D. Andreas Vespinus patria Almennus in Bergomis, humilis ac voluntate pauper, mira in egenos, ægrosq; pietate, nec sine sanctitatis de se opinione hic spiritum Deo reddens breui contegitur humo 8. Id. Iunij an. Dom. 1620.

S. STANISLAI

In Regione Pineæ, in loco vulgariter dicto, le Botteghe oscure, à Natione Polona an. 1580. à fundamentis erectum ex legato Card. Stanislai Hosij. Habet annexum Hospitium pro natione.

S. STEPHANI

In Ægypto

In Vaticano; templum Aegyptiorum, siue Abassinorum, qui vulgò dicuntur, Indiani. Ibi.

D. O. M.

Hic iacet Musa Franciscus Asferia filius Principis Libiæ, qui discessus è domo sui peregrinatus est Hierusalem, & Romam, vbi egregia opera huic domui fecit. Vixit an. 40. mortuus est an. Dom. 1616 mens. Nouemb.

Ibi Aluntur aliquot Aegyptij sumptibus Palatij Apostolici.

De Cacco

In Regione Pineæ, prope Collegium Romanum, sic dictum à Cynocephalo marmoreo, aliàs Osiride, vulgò Cacco nuncupato, hìc olim existen cum Nilo, Sphyngibus, & alijs in Capitolium, & aliò translatis. Paruum, & antiqunm, nec non parochiale sub cura Monachorum Siluestrinorum.

Alle Carrozze

Vt vulgò dicitur, olim Herculis, antiquissimum paruum, & rotundum habens in circuitu viginti columnas. Est familię Sabellæ in Regione Ripæ in Platea S. Mariæ Scholæ Græcæ. Idem appellatur in columnis Ripæ ad radices Auentini, ab Albertino cap. de nonnull. Eccl. & cappel. p 83. Paucis abhinc annis in eodem cœpit veneratio Imaginis B. Virginis, miraculis insignis.

Hungarorum

In Burgo apud S. Petrum S. Stephano Hungarorum Regi dicatum, sub cura Collegij Germanici; olim Procur. Generalis tertij ord. S. Francisci, vt in const. 103. Martini V. in Annal. Vuadingi tom. 5.

In Piscina

In Regione Parionis ad S. Luciæ cloacam: fit de eo mētio in Chronicis Martinianis, quod olim ornatum aureis, & christallinis operibus fuisse asseritur. Est Parochiale.

Rotundi

In Cœlio, olim Fauni, vel Claudij Secundū Vgonium forma circulari, in primo ambitu columnæ 20. cum

duabus pilis in orbem dispositæ. In II. qui in muri partem cessit 43. Tertius ambitus dirutus est, qui quasi murus illud totum spacij occupauit, vt in hortis ex ruinis apparet. A Simplicio Papa dedicatum, ab Hadriano Primo, & Nicolao V. ferè renouatum. A Gregorio XIII. concessum Collegio Germanico, quod ornatissimum reddidit triumpho martyrum, circumquaque, pictura Nicolai Circiniani expresso. Est in medio Altare ingens ligneum ædificium maxima arte elaboratum pro custodia Sanctissimi Sacramenti.

In Trullo

Quod & S Iuliani nunc dicitur, in Regione Columnæ in platea dicta, di Pietra, vbi Porticus antiqua, Antonini; olim parochiale; tum vnitum à Pio IV. Hospitali Dementium; postea Religioni Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captiuorum. Nunc Tabernariorum societatis.

S T I G M A T V M
S. Francisci

Vide Sanctorum Quadraginta Martyrum.

SANCTISSIMI SVDARII

In Regione S.Eustachij, in platea Senensi, seù Pistorū an.1597. à Natione Sabauda excitatum.

S. S V S A N N AE

Dictum ad duas domos, in Colle Quirinali situm, in Vico olim dicto Mamuri, prope Sallustij forum, nunc in Thermis. In propria S. Gabinij patris S. Susannæ; ex-

excitatum domo,apud quam erat alia S. Caij Papæ fratris dicti Gabinij in templum versa,ob idque Statio deputata fuit in duabus Domibus. Antiquissimum à Ioanne Sexto. ciborio marmoreo ornatum: Ab Hadriano I. nouo tecto restauratum, à Leone Tertio à fundamentis nouiter ædificatum,vt sequens inscriptio in abside musiua indicabat.

Dudum hæc B. Susannę martyris Aula coangusto, & tetro existens loco marcuerat: quæ D. Leo III. Papa à fundamentis erigens, & condens corpus B. Felicitatis mart. comptè ędificans ornabit atq; dedicabit.

Quod sub Clem. VIII. vetustate deformatũ Hieronymus Card. Rusticucius ferè totum renouauit, picturis vndèquaque decoratũ monasteriũ pro monialib. construxit, templi prospectum ex tiburtino marmore à fundamentis pulcherrimum erexit. Franciscus Scottus scripsit in suo Itinerario, habuisse pulchrã Cisternam, & vas æneum aquæ lustralis Est titulus Presb. Card. Parochialis sub cura Confraternitatis S. Bernardi, quæ Monialium hìc existentium curam habet.

S. TECLAE

In Burgo, Monialium S. Spiritus Sacellum.

S. THEODORI

Sub Palatino, & Hortis Farnesiorum. Olìm Romuli Rotundum & antiquum. Fortè hìc Ara Accæ Laurentiæ nutricis Romuli, & fratris, ac eius sepulcrum: Vel hìc fuit ficus, sub qua in spelunca expositi fuerunt ad Tiberim Romulus, & Remus. Vocabatur huiusmodi ficus Ruminalis, eo quod mamma, quæ infantibus lac dedit, rumis appellatur à Sex. Pompeio. A Nicolao Quinto renouatum. De Nicolai structura hæc Stephanus Infessura in Diarijs.

Fece di nuouo la Chiesa di S. Theodoro doi volte: la prima acconciò la vecchia, la quale, acconcia che fù, cascò da fondamenti, & lui la rifece vn poco più in là, & poco minore, che non era.

Huc pueri incurabilibus infirmitatibus detenti accedunt valetudinem recuperaturi intercessione S. Theodori, quem vulgus appellat S. Totum.

S. THOMAE

Cinciorum

In Regione Arenulæ apud Palatium familię Cinciæ à Francisco Cincio an. 1575. renouatum, & dotatum. Est parochiale.

In Formis

Quia apud Aquæ Claudiæ formam. olim fratrum Sanctissimæ Trinitatis redemptionis Captiuorum; tùm Poncello Vrsino Card. Commendatum ex Bonifatij IX. indulto; nunc est Basilicæ Sancti Petri in Vaticano.

In Parione

Anno 1139. ab Innocentio II. consecratum, vt habebatur in inscriptione huius tenoris.

Anno Dominicæ Incarn. 1139. an. 9. Pont. D. Innocentij Papæ II. mens. Decemb. die 21. consecratum est hoc templum & Altare ad honorem Dom. Dei Iesu Christi & B. Mariæ semper Virg. & B. Thomę Apost. per manus eiusdem Dom. Innoc. II. Papę, & Fulgerij Turentis Ecclesię Archiepiscopi & Conradi Sabinen. Episcopi, & Clusien. Episcopi. Reliquię verò, quas in dicto Altare recondidit hę sunt. Brachia Damasi

Papę, Silueſtri Papæ, Greg. Papæ, De Veſtimento B. M. Virg. De Pane hordaceo, de lapidibus ſancti Stephani, de ſanguine ſanctę Luciæ Virg. ſancti Nicolai & Valentini Epiſcopi, Sebaſtiani mart. Tranquillini, Phocæ mart ſanctorum Quattuor Coronatorum. ſanctorum Ioannis, & Pauli; Sanctorum Chryſanthi & Dariæ Sanctorum Coſmæ & Damiani, ſanctarum Nymphę V. & M. Sophię, Balbinę V. & M. Marthæ & Petronillę Virg.

A Mario, & Cammillo de Cerrinis an. 1582. magno ſumptu reſtauratum. Parochiale.

Florentinorum

Sancto quoque Vrſo dicatum in Regione Pontis: nũc dicitur Oratorium Pietatis nationis Florentinæ.

S. THOMAE CANTVARIEN.

In Regione Arenulæ inter Palatium Farneſiorum, & Carceres Sabellorum, ab Offa Anglorum Rege anno 630. ędificatum, in quo Gregorius XIII. Seminarium Anglorum inſtituit ſub cura Patrum Soc. Ieſu qui templum eleganti pictura Nicolai Circiniani ornarunt.

SS. TRINITATIS

Anglorum

Idem cum antecedenti.

Conualeſcentium

In Regione Arenulę, olim S Benedicto dicatum, & à familia Scotta. Scottorum dictum, vt Grimaldus arbitratur; quod ſi verum eſt, fuit antiqua Vrbis Abbatia relata à Panuinio. A Paulo IV. an. 1558. Confra-

fraternitati Laicorum concessum. magnum, pulchrum capellis ornatum. Habet imaginem B. Mariæ Virginis existeñ olim in pariete domus DD. de Capranicis, hùc translatam 11 Iulij 1562. quamplurimis illustrem miraculis. In adiuncto Xenodochio hę extant inscriptiones.

S. PHILIPPO NERIO
CVIVS CONSILIO ATQVE OPERA
ARCHICONFRATERNITAS SANCTISSIMAE
TRINITATIS INSTITVTA EST.

CLEMENTI VIII. PONT. MAX.
Quod Xenodochium paterna charitate inuiserit, singulariq; liberalitate sustentauerit Sodalitas oportuna eius ope conseruata Pos. M. DXC. VII.

VRBANO VIII. PONT. MAX.
Cœlestis, humanæque rei distributori liberalissimo, quòd anno Iubilei 1625. apertis vtriusq; munificentię valuis Xenodochium hoc ære plurimo iuuit, noua supellectile auxit, præsentia sæpius illustrauit, Sodalitas grati animi monumentum posuit.

INNOCENTIO X. PONT. MAX.
QVOD INSIGNI EIVS LIBERALITATE
DIFFICILLIMIS XENODOCHII TEMPORIBVS
VETVS IN EXCIPIENDIS PEREGRINIS MOS,
ET LAVS
RETINERI ATQVE FLORERE POTVERIT
BENEFICII MONVMENTVM SODALITAS
POSVIT.

ANNO IVBILEI M. DC. L.

Alē-

Alexandro Peretto S.R.E. Card. Montalto V Cancellario huius Xenodochij Patrono, cuius interea inopiam, ingenti suppeditato ære, sæpe ac subinde leuauit, vt suæ fructum munificentiæ communi peregrinorum hospitio largiter impartitum cumtoto terrarum orbe cõmunicaret Sodalitas ad grati animi testificationem Pos. an. 1624.

Francisco Contarello nobili Gallo Ciui Romano, Matthæi Card. Contarelli nepoti Sodalitas Sanctissimę Trinitatis ex aße absq; vllo onere hæres in oculis confluentium ad Vrbem vndiq; populorum homini ob beneficentiæ amplitudinem de vniuersis nationibus optime merito, grati animi monumentum Pos. Anno Iubilei 1625.

Hortulorum

In Colle, seù Pincij, cœptum à Carolo Octauo Galliæ Rege cum cœnobio Minimorum fratrum, admonitu S.Francisci de Paula eius familiæ fundatoris tum viuentis, & multorum impensa; nec non Pontificia liberalitate perfectum, & ornatum. Vtrinque Sacella habet elegantibus picturis amœnitate loci pulcherrimum. Est religionis dicti S. Francisci.

D. O. M.

R.D. Laurentio Scorzino Florentino, qui huic ecclesię eleemosynam cum suo corpore reliquit, vt pro anima sua, & omnibus in Domino defunctis qualibet hebdomada sacrum fiat excessit sexagenarius 4. Cal. Nouembris 1589. Executores posi.

Vissi molt'anni, anzi poch'anni vissi
Ardisco dir non vissi pochi, ò molti,
Poiche ogni di in quel di moriamo, e tolti
Ne sono gl'anni, che poi in Ciel sien fissi.
Idem composuit.

D. O. M.

Liuię Posterulę Romanę pietate erga Deum, singulari corporis forma, morumq; venustate admirabili, partus acerbitate assumptæ testamenti executores poss.
Vix. an. 27. obijt die 7 Maij 1581.
Plaudite vos steriles, quæ ob prolem mater, & ipsam
Quę ob matrem proles viueret, interijt.

S. TRIPHONIS

Contiguum sancti Augustini templo Societatis Sanctiss Sacramenti Laicorum.

S. VALENTINI

Et sancto Sebastiano dicatum in Platea Matthæiorũ ea parte, quæ vulgò dicitur, all'Olmo: olim Parochiale, nunc Confraternitatis Laicorum merciariorum, vt aiunt, Vnguentariorum, Sericariorum, &c.

S. VENANTII

A Ioanne IV. iuxta fontem Lateranensem ss. Martyribus Venantio, Anastasio, Mauro, & alijs martyribus, quorum reliquiæ de Dalmatia, & Istria adductæ hìc reconditæ sunt. Vocatur etiam Theodori Papæ Basilica, quia idem perfecerat quod Ioannes prædecessor inchoarat; ob idque in Apside ex musiuo ambo repræsentati. Ab anno 1575. vocatur sancta Maria sancti Ioannis ab Imagine miraculis illustri

hic

hic existen. Est Basilicæ sancti Ioannis Lateranensis ibiq; in pariete hoc legitur epitaphium.

Hic tumulatus adest Ranaldus nomine condam,
Robarius dictus, quem clara Placentia gessit,
Qui vir lætus erat, prudens, multumq; benignus
Gregorij Deni Custos secretus, & actor.
Ille suæ vitæ numerum prędixit eidem.
Huic fuit Ottobonus genitor, qui iure refulsit
Qui tumulo statuit hoc illius ossa reponi.
Hic cum migrauit, mundique reliquit habenas,
Mille ducenteni fuerant septemq; decenæ
Nec non sex anni, mensis dum Martius iret
Ipsius intrante septena luce per orbem.

S.S. VINCENTII ET ANASTASII

Extra Vrbem ad Viam Ostiensem in Villa, quæ in actis SS. Gordianæ & Marinæ vocatur, Aqua Saluia: Eratq; possessio, quam Massam vocabant, iuris Monasterij Sancti Pauli ex B.Gregorij Papæ concessione. Hadrianus I. templum huiusmodi, Baptisterium, Egumenarchium, cęteraq; ædificia, nocturno silentio exusta à nouo in meliorem statum renouauit. Ab Honorio Tertio consecratum, cuius consecrationis est adhuc lapis à dexteris Altaris maioris. Innocentius Secundus an. 1140 sancto Bernardo Abbati Claræuallensi tradididit, qui Congregationem monachorũ Cistercensium ibidem instituit. Idem adhuc Cirstercienses prouinciæ Thusciæ incolunt. A centũ quinquaginta ferè annis Cardinali S.R.E. commendari solet: estq; Abbatia ditissima, ibique caput sancti Anastasij monachi, aliæque insignes reliquiæ extant. Vide etiam supra V. sancti Anastasij, Maria scala Cœli

Cœli, & Paulus ad Aquam Saluiam.

Coquorum

In Regione Arenulæ ſupra Ripam Tiberis. Vide ſupra V.S. Anaſtaſius.

In Triuio

Quod Iulius S.R E. Card. Mazarinus â fundamentis reſtituit: Parochiale conceſſum fratribus S.Hieronymi à Paulo V. ann.1612. locò ſancti Saluatoris è conſpectu ſancti Silueſtri in Quirinali ſolo æquati. Hic eſt Altare SS.Hippolyto, & Caſſiano erectum ad retinendam religionem templi huic proximi ſolo æquati.

S. VITALIS

In Valle Quirinali. Olim hic fuiſſe Attici domum, quidam antiquitatis non ineruditus ſcripſit. Ab illuſtri fœmina nomine Veſtina, ſanctis Geruaſio, & Prothaſio fabricatum tempore Innocentij I. A Leone III. reſtauratum; poſtremò à Soc. Ieſu, quæ illud poſſidet, picturis elegantiſſimis ornatum, ibìque olim Canonici extiterunt.

S. VITI

In Exquilino, vbi fuit Macellum vetus, ob idq; in Macello appellatur. A Sixto Quarto reſtauratum. Ex huius loci Monaſterio aſſumptus fuit in Pſeudo Pontificem, tempore Stephani IV. Philippus Presb. Ignoramus an locus iſte diceretur ad Sardas, vel in vico Sardorum, vt colligitur ex Anaſt.pag. 202. nam pag.284. circa finem, Vicum Sardonum (quem alij duo Codices Marquardi Freheri legunt Sardorum) conſtituit idem Anaſtaſius trigeſimo ab Vrbe milliario

rio. Hùc à rabidis admorsi canibus confugiunt, panemq; in oleo sancti Viti tinctum comedentes, sanitatem se impetraturos sperant. Est huius rei testimonium in marmore supra portam interiorem his verbis.

FEDERICVS COLVMNA
PALIANI PRINCEPS
A rabido cane admorsus Beato Vito liberatori suo Aedem restaurauit anno sal. M.DC.XX. *Olim erat Confraternitatis sancti Bernardi, quæ monialium monasterium ibi instituerat sub Sixto V. At ob angustiam loci ad monasterium sanctæ Susannę ijsdem translatis, locum hunc penès Cistercienses monachos reliquerunt.*

S. VRBANI

In Campo Caroli Leonis in Regione Montium anno 1264. erectum, vt indicat hæc supra portam inscriptio.

† Anno ab Incarn. D 1264. Ind. 7. mens. Aug. die 25 Vrbanus Papa Quartus hoc monasterium fieri fecit ad preces Iacobę filiæ Petri Blanci in domo patris sui.
Aue Maria gratia plena.

Credimus hanc inscriptionem fuisse in antiquo monasterio & ecclesia sita post absidem noui templi, eaq; adhuc viget profanata & in fœnile redacta, & inferiùs sub eadem inscriptione legitur.

S. Vrbano Papæ, & mar. antiquę memoriæ restitutę monasterioq: sacrarum Virginum iterum auctę an. Iubilei 1600.

Extincto primo Monasterij instituto. vnitum fuit templum Basilicæ S.Laurentij extra mœnia Vrbis, quod postea ad instantiam Cæs. Card. Baronij, & Fuluiæ Sfortiæ concessit Clemens VIII. puellis, quas vulgus appellat, Sperse S Euphemiæ, ad erigeñ ibi ordinem monialium Sanctæ Claræ obseruantiæ Capuccinarum.

Ad Viam Appiam

Seù potius inter viam Latinam, & Appiam in Vinea quadam absconditum, vsuiq; profano addictum quod Franciscus Card.Barberinus publicæ venerationi exposuit ac restituit, via aperta, templi muris sacrisq; picturis restitutis, Sacrario cubiculisq; Sacerdotis commoditati extructis. Huiusmodi fabricam esse illam, quam supra corpora SS.Vrbani, aliorũq; Martyrum fecisse B.Armeniam, seu Marmeniam Acta martyrum testantur, ex pluribus potest argui; sed hic non est locus veritatem indagandi. Cæterum templum est quadratum firmissimæ fabricæ, picturis antiquissimis circumquaque ornatũ Sanctorũ Vrbani, Ioannis, Chromatij, Dionysij, & trium Diaconorum Martialis, Eunuchi, Luciani martyrum, & aliqua S.Cæciliæ gesta repræsentantibus. Sub eodem descenditur per aliquot angustos gradus, vbi paruum cubiculum cum alijs superioribus, quæ vidẽtur esse sepulcra disturbata, quorum super vnum est imago parieti picta antiquissima B Virg. Mariæ, cui à dextris alia S.Vrbani Papæ, à sinistris alia S.Ioannis. Hic aderat Ara marmorea à solo seiuncta, in qua incisus serpens caudam sibi mordens, & hæc græca inscriptio.

ΕΣ ΤΙΑΙΔΙΟΝΤΣΟΥ
ΑΠΡΩΝΙΑΝΟΣ ΙΕΡΟΦΑΝΤΗΣ

Quæ

Quæ latinè ſic explicatur *Aræ Dionyſij, ſiuè Bacch Apronianus Sacerdos*. In Eccleſia erat marmorea tabula cum hac inſcriptione.

ALDEFORA ELPIDIA
INLAESI GENITALIS THORI
Fœmina ſingulari pudicitia, rari exempli fœmina, quæ bene bibendo maritali ſecuta eſt diſciplina.
Quæ vixit annis 34. menſes 11. dies 6. quieſcit in pace,
Quæ fecit marito ſuo Heterio ann. 18. compari mœrenti fecit.

DE PYRAMIDIBVS, ET COLVMNIS veris Numinibus in Vrbe dedicatis.

CAP. X.

OBELISCVM Aegypto aduectum, & in Vaticano Caij, & Neronis Principum Circo olim locatum (qui propè ſacrarium templi Sancti Petri ante Sixti V. Pontificatum erectus, totuſq; baſi, & vltra obrutus erat) DIVO CAESARI D. IVLII F. AVGVSTO TIB. CAESARI D. AVGVSTI F. AVGVSTO SACRVM altitudine cubitorum centum Sixtus V. P.M. in plateam Principis Apoſtolorum transferri curauit anno 1586. à Dominico Fontana, Architecto è pago Mili agri Nouocomenſis, Sanctiſſimæq; Cruci dicauit, in

ſummitate hac inſcriptione inciſa.

SANCTISSIMAE CRVCI SACRAVIT SIXTVS V. P·M. E PRIORI SEDE AVVLSVM, ET CAESARIBVS AVGVSTO, ET TIBERIO I.L ABLATVM

Et in baſis parte boreali.

SIXTVS V. PONT. MAX.

Cruci inuictæ obeliſcum Vaticanum ab impura ſuperſtitione expiatum iuſtiùs, & feliciùs conſecrauit anno 1586. Pont. II.

Et in parte meridionali.

SIXTVS V. PONT. MAX.

Obeliſcum Vaticanum Dis gentium impio cultu dicatum ad Apoſtolorum limina operoſo labore tranſtulit Ann. 1586. Pont. II.

Omnibus autem vtriuſque ſexus Chriſtifidelibus in perpetuum per dictam plateam quaquà verſum, die noctuq;ac vltrò citròq;tranſeuntibus dictam Crucem ſemel orationem Dominicam,ac ſalutationem angelicam recitando,adorantibus, decem annos, & totidem quadragenas de iniunctis,aut debitis pœnitentijs idem Sixtus relaxauit. Datis literis prid. non. Nouembris Pont.an.II.

Alium omniũ maximum ægyptiacis characteribus inciſum locauit Conſtantius Auguſtus in Circo Maximo: eundem prolapſum, ac fractum Sixtus V. inſtaurandum, & in area Lateranenſi ſtatuendum curauit, ſuperimpoſita Sanctiſſima Cruce, & in baſi hac inciſa inſcriptione.

SIXTVS V. PONT. MAX.

Obeliſcum hunc ſpecie eximia, temporum calamitate fractum Circi Max. ruinis humo, limoq; altè demerſum multa impenſa extraxit, hunc in locum magno labore tranſtulit, formæ priſtinæ, accuratè reſtitutum Cruci Sanctiſſ. dicauit Ann. 1588. Pont. IV.

Mi-

Minorem eiusdem Circi Maximi Obeliscum; quem *Imp. Cæsar Diui F. Augustus Pont Max: Imp. XII. Coss. XI. Trib. Pot. XIV. Aegypto in potestatem Populi Romani redacta Soli donum dedit.*

Idem Sixtus Cruci consecrauit in area Populea, & in aditu Flaminiæ Portæ. In basi huiusmodi legitur inscriptio.

SIXTVS V. PONT. MAX.
Obeliscum hunc à Cæsare Aug Soli in Circo Maximo ritu dicatum impio, miseranda ruina fractum, obrutumq; erui, transferri, formæ suæ reddi, Cruciq; inuictiss. dedicari iussit An. 1589. Pont. IV.

Quartum, quem in Exquiliarũ colle videmus iuxta Basilicam Sanctę Mariæ Maioris.

SIXTVS V. PONT. MAX.
Obeliscum Aegypto aduectum Augusto in eius Mausoleo dicatum, euersum deinde, & in plures confractum partes in via ad S Rocchum iacentem, in pristinam faciem restitutum salutiferæ Cruci felicius hic erigi iussit. An. Dom. 1587. Pont. III.

Columnã cochlidem rebus Dacicis insculptam ad radices Collis Quirinalis eò, quò dicitur, Balnea Pauli, à Senatu Populoq; Romano antiquitùs Traiani cineribus statutam, Sixtus V. in eius fastigio sancti Petri inaurato ex ære simulacro posito, eidem dicauit, & ad eius pedes hanc inscriptionem incidi fecit.

SIXTVS V. B. PETRO APOST. PONT. AN. III.

Antonini Pij columnã cochlidem in eius foro erectam à S.P.Q.R. ruinosam, & incendijs ac vetustate vndiq; exesam, Sixtus V. refectis sigillis, & basi, atq; in summo ex ære inaurata D. Petri statua posita re-

stituendam curauit. Res habetur in basis hisce inscriptionibus.

In parte meridionali.

SIXTVS V. PONT. MAX.

Columnam hanc cochlidem Imp. Antonino dicatam, miserè laceram ruinosamq; primę formæ restituit Anno 1589. *Pont.* IV.

Ad Orientem.

SIXTVS V. P. MAX. COLVMNAM HANC AB OMNI IMPIETATE EXPVRGATAM S. PAVLO APOSTOLO AENEA EIVS STATVA INAVRATA IN SVMMO VERTICE POSITA DD. ANNO M. D. LXXXIX. PONT. IV.

Paulus V. beneficentiam Sixti in Rempublicam, eiusq; religionem in Basilicam Liberianam æmulatus Columnam præ foribus collocandam statuit, & in basi ante Basilicæ frontem hæc legitur inscriptio.

PAVLVS V. PONT. MAX.

Columnam veteris magnificentię monumentum informi situ obductam neglectàmque ex immanibus templi ruinis, quod Vespasianus Augustus acto de Iudæis triumpho, & Reipublicæ statu confirmato, Paci dicauerat, in hanc splendidissimam sedem ad Basilicæ Liberianæ decorem augendum, suo iussu exportatam, & pristino nitori restitutam

BEATISSIMAE VIRGINI

EX CVIVS VISCERIBVS PRINCEPS VERAE

P A C I S

G E N I T V S E S T

donum dedit, æneamq; eius statuam eius fastigio imposuit.

ANNO DOMINI M. DC. XIV. PONT. IX.

DE

DE SACRO ROMAE SVBVRBIO

CAP. XI.

PRAESENS Caput ex Mombritio, & ex pluribus manuſcriptis Codicibus Bibliothecarum Vaticanę, Vallicellanę, & Barbarinę congeſſimus. Cumq; poſtea in lucem prodierit opus Antonij Boſij inſcriptum, Roma Sotterranea italicè; tùm latinè labore Pauli Aringæ, in quo forſan eadem, & numeroſiora legantur, nos indubiam codicum à nobis excurſorum fidem ſecuti, illud amplius omiſimus, ne actum agere quoque videremur.

APPIA VIA extra portam Vrbis, quæ hodie dicitur, S Sebaſtiani, primo ab Vrbe milliario erat Arenarium, vbi frequenter Chriſtiani perſecutionũ temporibus conueniebant, ibiq; plura martyrum Cæmeteria.

In eadem, milliario ſecundo, ſepulti SS. Marcus, & Marcellianus. Hùc è Scarabatenſi Vrbe translatum S. Quirini Epiſcopi corpus, ibìque ſepultum in loco, qui dicitur Catacumba, olim Lucinæ matronæ religioſiſſimæ agro, vbi item S. Tarſicius, ac S. Euſebius presbyteri ſepulti.

In eadem, milliario tertio, inter ſepulcra Martyrum latitabat Vrbanus Papa, qui demùm extra Dianę templum decollatus, eademq; via ſepultus.

In eadem comprehenſi Græci ſacra Apoſtolorum Petri, & Pauli corpora deferentes extra Vrbem Nec non paſſi ſunt SS. Marcellus presbyter & Decoratus Diaconus.

Per hanc viam ductus B. Sixtus Papa ad templum Martis, cuius pars comminuta fuit. Hoc templum fuiſſe ſitũ in loco montuoſo conijcitur ex Actis mar-

 ty-

tyrij S. Sixti, eiusq; Diaconorum Felicissimi, & Agapiti, qui decollati fuerunt ante templum in cliuo Martis. Idem fuisse situm in loco, qui dicitur S. Maria de Palmis scribit Seueranus in 7. Eccles. fol. 456. De Cliuo Martis in planitiem redacto extat inscriptio apud Celsum Cittadinum fol. 35. in tractatu de origine linguæ vulgaris; & repetita à Grutero fol. 152. n. 7 item alia in eod. Grutero d. fol. n. 6.

Ante idem templum Lucilla filia S. Nemesij gladio iugulata fuit. Tertullinus iussu Sapricij Præfecti ibidem decollatus fuit: Necnon S. Cornelius Papa cum socijs. Ad idem ductus Sanctus Stephanus Papa.

In eadem via erat Palatium Vespasiani, vbi tyrannorum tribunali plures SS. Martyres sistebantur.

In eadem erat locus, qui dicebatur Pagus, quarto ab Vrbe milliario, in quo per templi ianuam transitus erat; ita vt omnis, qui ingrederetur, si Ioui thura non poneret, puniretur: Ibiq; erant templa Iouis, Saturni, Iunonis, Veneris, Mineruæ, & Dianæ: Huc ducti S. Vrbanus cum socijs.

Iuxta hunc pagum erat locus, Trucidatorum nuncupatus in Actis martyrum.

IN VIA ARDEATINA sepultus S. Damasus Papa iuxta matrem suam in Basilica à se constructa.

In eadem, Basilica sancti Marci, & Cœmeterium Balbinæ, cui dona, & prædia contulit Constantinus Augustus.

Eadem via, milliario vno, & semis ab vrbis mœnibus Domitillæ prædium. Eadem via septimo ab vrbe milliario sancti Nicomedis casella, in qua sepulti plures martyres.

IN VIA AVRELIA, quę à Ciuitate Aurelia distante ab Vrbe & à mari milliario octauo, forsan

ducit

ducit denominationem;in Actis enim sancti Basilidis apud Mombritium tom.1. fit de ea mentio, sed copiosiùs in actis ss. Basilidis, Tripodis, & Magdalis in Codice, olim Fanensis Ecclesiæ (nunc Barbarinæ Bibliothecæ) plures occisi ob fidem christianam sancti viri, inter quos Antonius carnifex, qui factus christianus capitis sententiam subiuit eadem Via iuxta Viam Traianam. In ea sepultus S. Petrus Princeps Apostolorum. In eadem erat cœmeterium Calepodij, in quo sepulti Iulius Senator, dictus Antonius, sanctus Callistus Papa: Itē Felicis Papæ Basilica, in qua ipsius corpus sepultum à Damaso Presbytero, post quam fuerat capite truncatus iuxta formas Traianas.

In Arenario sexto ab Vrbe milliario inter VIAM AVRELIAM ET TRIVMPHALEM in nobilis matronæ prædio Rufinus presb. sepeliuit corporā SS. MM. Pontiani, Eusebij, Peregrini & Vincentij.

IN CORNELIAE VIAE, milliario secundo ab vrbe, Hilariæ fuit sepultura, quam eadem sibi, suisq; construxerat, ibiq; conditum S. Aphræ mart. corpus: supra eandem postea ædificata ecclesia, ibìque plures sancti pasi, & sepulti.

Milliario ab Vrbe decimo in sylua eiusdem Viæ martyrio coronatæ ss. Rufina, & Secunda in fundo proprio, qui dicebatur *Buxo*, aliàs *Buxeto*, nūc Bucea: ibique Plautilla religiosissima fœmina sepulcrum Virginibus fabricauit.

Milliario decimotertio erat locus in eadem Via nuncupatus Nimphæ Catabassi, vbi Martha necata, ibiq; verò sub arenario Marius, Audifax, & Abbacum item necati: Nympha Catabassi erat Castrum Bucceiæ à s. Leone IV. Monasterio Sancti Martini, spectanti ad Basilicam Vaticanam, donatum, quód ho-

hodie opulentum est prædium rubrorum terræ 750. vt inquit Grimaldus.

IN FLAMINIA VIA decollatus, & sepultus sanctus Valentinus; in eademq; milliario ab Vrbe decimoquarto comprehensæ SS. Virgines Rufina, & Secunda, & ad Vrbem reuocatæ.

IN LATINA VIA (in qua prædium & sepulcrũ S. Eugeniæ, erat non longè ab Vrbe milliario, plus minùs vno, crypta, vbi SS. Martyres conderentur, in qua sepultus S. Gordianus Martyr.

In eadem Via, milliario primo, sepulti Simpronius, Olympius, Exuperia, & Theodolus. In eadem iuxta formam aquæductus decollati aliquot S. Stephani Papæ Clerici, quorum corpora Tertullinus condidit iuxta Sanctos Iouinum, & Basileum. Idemq; Tertullinus eadem Via, milliario secundo, capite truncatus, vbi in arenario sepultus, in quo etiam conditi Sulpitius, & Seruilianus; quorum erat prædium. In eadem, ad stadia Vrbis quinque, Aglaes reposuit corpus S. Bonifatij mart. ædificans ei domum dignam eius passioni: *Inter viam Latinam, & Appiam* decollatus S. Nemesius Diaconus, cuius corpus sanctus Stephanus Papa, in via Latina, iuxta decollationis locum, non longè ab Vrbe sepeliuit.

IN VIA LAVICANA, milliario tertio ab Vrbe in Vico Drepani à Constantino Imperatore ædificato, & ex nomine suæ matris Helenopoli appellato, sepulta fuit S. Helena, in loco, vbi dicebatur *inter duos lauros* in Mausoleo porphyretico vndiq; preciosè sculpto, quod postea Anast. IV. in Basilicam Cõstantinianam intulit. In eiusdem viæ milliario tertio mortuus & sepultus S. Tiburtius Martyr. Ibìdem à Lucilla sepulta corpora SS. Petri, & Marcellini, supra quæ Constantinus Imp. Basilicam ædificauit, & à

S. Mel-

S. Melchiade Papa vnà cùm sancto Sebastiano condita corpora sanctorum Quattuor Coronatorum.

IN VIA NVMENTANA sepulta S. Agnes nobilissima Virgo, & mart. Nicomedes autem presb. in Iusti Clerici horticello iuxta muros.

In eadem, milliario plus minus secundo, capite truncati Saturninus, & Sisinnius.

In eiusdem milliario septimo Seuerina, seu Seueriana vxor Aureliani in prædio suo sepeliuit sanctos Alexandrum, Euentium, & Theodolum: Eiusdem predij S. Sixtus Papa ordinatus est Episcopus (idest superintendens, siue Dominus) à dicta Seueriana; sic inquit antiquus Barberinæ Bibliothecæ Codex.

Ad eiusdem milliario decimotertio carcerem ducti sancti Primus, & Felicianus iuxta forum Ciuitatis Numentanæ, ibìdemque iuxta amphitheatrum decollati sunt: quorum corpora condita fuerunt ad arcus Numentanos intra Arenarium; estque inibi 14. ab Vrbe milliario illis erecta Basilica.

Sextodecimo ab Vrbe milliario Eutyches damnatus ad terram fodiendam per totum diem in eadem via.

IN OSTIENSI VIA milliario secundo duo sorores nobilissimæ Digna, & Merita in antro iuxta sanctum Paulum latuerunt: quarum domum Pontifex fecit Ecclesiam, & in ea ordinauit presbyterum Zosimum auunculum Aphræ. Eædem in cœmeterio Commodillæ ad sanctos Felicem, & Adauctum post gloriosum agonem sepultæ.

In eadem milliario plus minus octauo Lucinæ prædium, in quo ipsa recondidit sancti Cyriaci, & aliorum plurimorum martyrum corpora. Milliario autem plùs minus decimo amputatum fuit caput sanctarum Martinæ & Priscæ virginum.

In

In eadem Via milliario decimo sepultum S. Concordij corpus.

IN VIA PORTVENSI iuxta ripam fluuij reperta corpora s. Pigmenij presb. & pueruli sui, quæ sepulta fuerunt in cœmeterio Pontiani.

Felix Papa de Papatu depositus habitauit in prædiolo suo Vię Portuensis, & martyrio coronatur.

In eadem Via erar locus, qui vocabatur *Sextus Philippi*, in quo inuenta, & sepulta corpora sanctorum Simplicij, & Faustini è ponte lapideo in Tiberim proiectorum.

In eadem Via, milliario secundo, erat Fanum, iuxta quod stabat excelsissima ârbor Dœmonibus consecrata; Ad id ductus fuit sanctus Felix senior presb. ad sacrificandum; Verùm sanctus insufflauit in arborem, & statim radicitùs euulsa est cum fano, & simulacro, quod intus erat. Ibi decollatus vir sanctus & sepultus in eo loco, in quo arbor fuerat, cuius euersio nimiam terræ multitudinem aperuerat. Sicq; factum fuit, vt petrę templi sepulcro deseruirent, vbi pacis tempore fabricata est Ecclesia.

IN CLIVO CVCVMERIS, qui erat VIA SALARIA veteri ante templum Solis ductus S. Ioannes presb. ibìque erat crypta, in qua plurimi martyres sepulti.

Extra portam Salariam ductus B. Pastor, & ad collum equi indomiti ligatus, ac per saxa, & spinas tamdiù tractus est, donec Domino spiritum reddidit. cuius corpus noctu Ioannes Presbyter tulit, & iuxta Cliuum Cucumeris sepeliuit.

Ante Thermas Sallustij extra muros Vrbis, eadem Via plures decollati sancti viri; & præcipuè Cyriacus, Largus, & Smaragdus. Nec non s. Romanus miles, in quo lo-

loco sedata persecutione christiani paruam ecclesiam ędificauerunt.

Eiusdem Vię milliario secundo capite truncatus Apronianus commentariensis. Milliario tertio in cœmeterio Noellę habitauit Damasus Papa. Huic proximum fuit aliud cœmeterium appellatũ Ostrianum, vbi S. Petrus baptizauerat: ibidẽ Liberius Papa baptizauit promiscui sexus 4012. Eodem milliario in cœmeterio Priscillę conditum S. Marcelli Papę corpus; nec non Crescentiani.

In prędio Trasonis eiusdem vię sepulta corpora sanctorum Saturnini, & Sisinnij.

Antimus presb. non longè ab Vrbe circa Piniani prędium latitabat; ibi tentus, & sacrificare renuens in Tiberim proiectus. Sepultus autem fuit in oratorio, vbi orare consueuerat, via Salaria milliario ab Vrbe 28. territorij Sabinensis.

Eadem via corpus sancti Hermetis sepultum à sorore Theodora: Chrysanthus verò, & Daria in arenario viui terra, & lapidibus obruti.

In eadem via Claudius Imp. teneri iussit 262. Christianos ad arenam fodiendam damnatos, ibiq; sagittis sunt confossi, & sepulti.

In his locis Maximus, Bassus, & Flauius puniti, vbi orare consueuerant, iuxta Salariam, quæ mittit ad Picenum.

In Via Salaria Iason, & Maurus filij Claudij decollati, & sepulti fuerunt. Hilariam, post obitum, duę eius ancillę sepelierunt diligentissimę sepulturę, & super eam breuissimam Ecclesiam fabricauerunt, quia locus, in quo defuncta fuerat, eiusdem erat hortus, & ex quo sancti passi fuerunt, ibidem sibi mansionem collocauerat.

In eadem Via iuxta Ciuitatem Tribulanam mora-

ba-

batur sanctus Eutyches auus sancti Concordij.
In sexagesimo ab Vrbe milliario eiusdem viæ damnatus S. Victorinus ad terram fodiendam.

IN VIA TIBVRTINA, milliario ab Vrbe, est Ager Veranus sanctę Ciriacę matronæ Romanę nobilitate & martyrio insignis, in quo sepulti ss. Laurentius, & Stephanus, Iustinus presbyter, Romanus miles, Hippolytus, Concordia, alijq; Christi Martt. vbi est insignis basilica. Septimo ab vrbe milliario erat s. Nicomedis cellula, in qua sepulta sancta Felicula.

Inter VIAM TRIVMPHALEM, ET AVRELIAM sepulti sancti; quos commemoraui in via Aurelia.

DE TEMPLIS SANCTORVM OBSOLETIS in Vrbe. CAP. XII.

SANCTI ABBACYRI Oratorium *in Xenodochio* recensetur à Bibliothecario in Leone III Codex Vaticanus n. 3764, pag. 201. t. addit, *A Valeris*; Iacobus Grimaldus, de Canonicis Basil. Vatic. ms. in Bib. Vat. hunc Bibliothecarij locũ sic interpretatur. *Ista ecclesia ponitur, sicut est, a Benedicto Canonico S. Petri in suo Rituali, ad Militias Tiberianas, vbi est Turris militiarum: Imminet huic ecclesię monasterium sancti Sixti in cliui descensu, eundo versus sanctum Quiricum sinistrorsum; extat ad cliui medium, nunc profanata, & in domum conuersa. quę domus habet in fronte Imaginem antiquam Saluatoris; nam nostro tempore vocabatur sanctus Saluator; cernitur ibi & campanile ad Balnea Pauli*. Hæc Grimaldus Adhuc extat domus cum imagine præfata Saluatoris à dextris domus q. Acchillis Venerei spectantis ad Sac. Congregationem Propagandæ Fidei. Vide quæ dicam V. S. Albicyrus ad

Tur-

Turrim Militiarum] Cæterum credimus hanc ecclesiam fuisse, quæ dicebatur S *Saluator de Militia*, quia è conspectu Turris Militiarum, cuius meminit Taxa Leonis X. & Auctor anni 1587. & in libris S. Visitationis Apostolicę agebatur de vnień Parochia sãcto Quirico, & ecclesia Monialibus S. Sixti, eàmque solo æquare. Nunc redacta est in domum S. Sixti, estq; ibi inter duas fenestras antiquissima Imago Saluatoris.

ss. ABDON & SENNEN Ecclesia extra Vrbem *Via Portuensi* in prędio Candidæ, sanctæ nobilisque matronæ, in quo sepultus fuit S. Pontianus martyr. non in prædio Pontiani. Sic arbitramur intelligeñ verba Codicis Panthei relata à Bosio lib. 2. ca 17. ibi *Quorum corpora collecta sunt de fluuio à quadam matrona, nomine Candida, iuxta litus fluuij Porta Portuense, & sepeliuit eum in crypta in Cœmeterio Pontiani in prædio suo ad Vrsum Pileatum iuxta corpora sanctorum Abdon, & Sennen.* Verba *in prædio suo*, referuntur ad *Candidam*, non *ad Pontianum*; & Cæmeterium non est prædium, sed sepulturæ locus in prædio; licèt, quando agitur de fundatoribus Cœmeteriorum in proprijs prædijs, veniat appellatione cæmeterij etiam ipsum prædium, vt Cæmeterium Lucinæ, Priscillæ &c.

ss-ADELBERTI & PAVLINI in Insula Lycaonia, nunc S. Bartholomæi.

s. AGAPITI *in Agro Verano*. Bibliothecarius de eo in Felice III. *Hic fecit Basilicam sancti Agapiti iuxta Basilicam sancti Laurentij mart.* Idem fuisse extra Vrbis mœnia constat ex eodem in Hadriano I. Qui *Basilicam B. Agapiti mart. foris muros iuxta sanctum Laurentium positam reparauit.* Leo Tertius eiusdem sartatecta, quæ præ nimia vetustate emar-

eue-

cuerant, nouiter restaurauit: ex eodem.

s. AGAPITI Monasterij apud Titulum Eudoxiæ fit mentio à Bibliothec. in Leone Tertio. Perijt forsan in constructione templi S. Petri ad Vincula.

S. AGATHAE VIRGINIS & MARTYRIS *Ad Colles iacentes, in Colle Pinu, in introitu vrbis, in Lardario, in Monasterio*. De his vide, quæ diximus in libello edito de imagine B. Mariæ Virginis vindicata contra Franciscum Mariam Torrigium, anno 1642.

s. AGATHAE *de Posterula*. Proximum fuisse sancto Laurentio in Lucina constat ex Bibliothecario in Nicolao I. *Tiberis &c. ingressus est per Posterulam, quę appellatur sanctæ Agathæ in vrbe Roma, & ingreßus est in Ecclesia B. Laurentij, quæ appellatur Lucinę*: & in Bened. III. *Tiberis alueum egreßus est suum, & per campestria se dedit, intumuitq; inundatione aquarum multarum, & ingressus est per Posterulam, quæ appellatur sanctæ Agathæ in Vrbem Romam*. Potest etiam esse, hoc loci nullum fuisse templum, sed tantùm imaginem, à qua posterula nomen sumeret. Sed Grimaldus sępe citatus inquit *Hęc ecclesia vel est sancta Maria in Posterula, hodie de Vrso, vel erat alia ecclesia sub Clem. Octauo prosanata, & ad domum traducta paullò vltra Hospitium Vrsi sub nomine sancti Blasij*.

s. AGNETIS *ad duo Furna*. Sic Bibliothecarius in Leone Tertio: *In Oratorio sanctæ Agnetis, quod ponitur in Monasterio, quod appellatur ad duo Furna, fecit canistrum ex argento pens. lib. duas, & vncias octo*. Putat Grimaldus esse quod est in Agone.

s. AGNETIS *in Monasterio*. Fuisse capellam intra fines ecclesię, & monasterij Sanctę Praxedis colligi-

ligitur ex Bibliothecario in Paſchale I. pag. 220.

s. AGNETIS *trans Tiberim* meminit Taxa Leonis X.

s. ALBERTI Eccleſia erat in Exquilijs ſub ſancta Maria Maiore prope Vicum Patricium. De eo Cam. Fanuccius cap. 3. lib. 3. op. pior. & alij.

s. ALBICYRVS *ad Turrim militiarum* reperitur apud Andream Fuluium lib. 2. cap 8. de Monte Quirinali his verbis. *Turris autem militiarum à militibus Traiani Imp. nomen, vt aiunt, accipit, qui illic olim ſtationem habebant: imminet autem locus hic foro Traiano, vbi adhuc extant triplici concameratione fornices, & cryptoporticus, ex veteri ſtructura curuata forma in morem hemicycli reddentes à fronte theatralem caueam, vbi in altero cornu viſitur profunda, ac vetuſta ędes ſancti Abbacyri*. In editione italica hęc addidit Hieronymus Ferruccius, *Hoggi vi è vna antica immagine del Saluatore, che fà miracoli* Hęc vocabatur ſancta Praxedes, aliàs Pacera, de qua infra V. Pacera.

De eadem loquitur Benedicti canonici ſancti Petri Rituale, dum recenſendo equitationem Pontificis à Laterano ad ſanctum Petrum dicit, *Tranſiens per arcum Aureę ante forum Traiani, vſque ad ſanctum Baſilium* (nunc Neophytarum monaſterium) *aſcendit per montem circa militias Tiberianas deſcendit per ſanctum Abbacyrum, & tranſiens ante ſanctos Apoſtolos, manu læua deſcendens in via lata, &c.* Certè confunditur hęc cum alio ſancti Abbacyri Oratorio à Iacobo Grimaldo. Cęterum à Gammuccio lib. 3. de Quirinali, & Colle Hortulorum appellatur ſanctus Albinus, dicendus ſanctus Abbas Cyrus. In monumentis Baſilicæ duodecim Apoſtolorum legimus hanc eccleſiam fuiſſe collegiatam, & ſitam in

Via

Via Bibaretica; eandemq; concessisse dictæ Basilicę Anacletum Papã II. vt in constit. Vniuersos. Dat. ann. Incarn. 1130. 8. Kal. Maij Pontif. I.

s. ALBINVS vide sanctus Albicyrus.

s. ALEXANDRI Papę *Via Numentana* septimo ab Vrbe milliario. Bos. lib. 3. cap. 45.

ss. AMANTII & ZOTICI in Palladio, nunc sãctus Sebastianus in Pallara supra Montem Palatinum.

s. ANASTASII *de Pinea*, vel de regione Pineę. Vide testamentum nob. viri Andreę Vallerani eiusdem Reg. an. 1348. 15. Iulij, in quo fit mentio dictę ecclesiæ, cui reliquit quosdam hortos in loco, qui dicebatur, Palatium & Comitissa.

s. ANDREAE *iuxta Basilicam Apostolorum*, id est duodecim Apostolorum, constituitur à Bibliothecario; eidemq; Leo Tertius dona contulit. Grimaldus firmiter tenet, fuisse propè columnam Antoninam, demolitum sub Paulo Tertio, cuius redditus in cappellaniam perpetuam sub eodem tit. in ecclesia sanctę Marię in Via, conuersi fuerunt. Alibi appellatur, *Regionis Bibareticę*, vt supra cap. IV. de Regionibus.

s. AND. *ad Apothecas obscuras*, legitur in taxa Leonis X.

s. AND. *Aquarenariorum* nunc S. Maria de Pace Panciro l.

s. AND. *in Aurisario* legitur in vita S. Restituti M. Vocatur etiam de Piscina, vt in Romę Subterraneæ lib. 3. cap. 47.

s. AND. *de Columna* reperitur in taxa Leonis X. forsan est illud, cuius meminit Ioannes Giacchettus in hist. sancti Siluestri de capite c. 11. n. 7. & 8. quodq; dicitur iuxta Basilicam Apostolorum.

s AND

S. AND. *ad Curiam Sabellam*, dicebatur *de Ania* nunc S Maria Montis Serrati. Pancirol. Hic cœpta fuit Sodalitas Charitatis de Vrbe, vt in Bulla Leonis X.

S. AND. *de Custo carcere*, vel *in Vnda* erat prope familiæ Capitis ferrei domum. Castal. Metallinus, qui etiam meminit S. Andreæ *de Imperio Carcere*.

S. AND. *in Eudoxia*, meminit Bibliothecarius in Leone III. *In ecclesia B. Andreæ Apost. qui appellatur Eudoxiæ eodem modo fecit coronam de argento pens. lib. nouem*. fortassis idem, quod vocabatur *in Montibus*, quodq; iussu S. Visitationis fuit ann. 1564 vnitum S. Saluatori in Subura.

S. AND. *Funariorum* legitur in taxa Leonis X. & alibi.

S. AND. *Hospitale* Teutonicorum, dependens ab Ecclesia sanctę Marię de Anima, fuit intra fines parochię sancti Blasij de Anulo.

S. AND. *apud S. Marcellum*. De hac ecclesia Ordo Romanus impressus à Georgio Cassandro Colon. 1561. pag. 65. his verbis. *Fertur, quod antiquitùs nutriebantur candidi agni sine macula per moniales albas Monasterij S. Andreę prope S. Marcellum de Vrbe, & Dominica in Albis, dum canebatur Agnus Dei, circuibant Agni huiusmodi Altare sancti Petri*.

S. AND. *de Marmorarijs*, nunc S. Yuo. Grimald. & alij.

S. AND. *de Mortarijs*, siue *de Mortararijs*, cum cura animarum ecclesia erat iuris monasterij, & monialium S. Mariæ Campi Martij, vt in Bulla Cælestini III. in Chronica Hyacinthi de Nobilibus. Forsan idem cum alio de Marmorarijs.

S. AND. *in mediæ viæ Regione*, meminit Ioannes

Pausianus in fine lib. 3. de Iubil. & Indulg.

s. AND. *Nazareni* legitur in taxa Leonis X. Dicitur in Nazareno apud Gruter. pag. 873. inscrip 2. & pag. 936. inscript. 4. erat in Regione Areolæ parochiale sub tit. S. Laurentij in Damaso.

s. AND. *in Notomia* Regionis Areolę meminit Castallus Metallinus in 11. familia.

s. AND. *in Palladio*, & corrupto vocabulo, in *Pallara*, de quo cap. Quam sit 9. de Excess. Prælator. nunc dicitur S. Sebastianus in Palladio in Monte Palatino

s. AND. *ad Pręsepe*, apud Sanctam Mariam Maiorem. Baronius in Appendice ad tom. 6. inquit, Penitùs dirutum perijsse. Verùm intra claustra monasterij ferè integrum conspicitur; habetq; Absidem, in qua è musiuo sunt sex Sancti candida toga, superq; pallio induti, nudo capite cum sandalijs in pedibus, & in veste tale signum L. In medio Saluator Mundi, cum hoc signo H. in veste; infra quem quattuor Paradisi flumina. Circumquaque habet parietes pulcherrimè incrustatos ex lapidibus serpentinis, & aliorum colorum ad diuersos flores, & factorum argumenta elaboratos. Grimaldus scripsit, vidisse testudinem, & equum à leone discerptum: vidimus & nos animalia, venatores, & his similia, quæ S. Nilus in epistola ad Olympiodorum Proconsulem recitata in septima Synodo Act. 4. reprehendit. Sub Abside hæc adhuc leguntur carmina.

Hæc tibi mens validè decreuit prædia Christe
Cui testator opes detulit ille suas.
Simpliciùsque Papa sacris cælestibus aptans
Effecit verè muneris esse sui.
Et quod apostolici deessent limina nobis
Martyris Andreæ nomine composuit.

Vti-

Vtitur hæc hæres titulis ecclesia iustis,
Succedensq: domo mystica iura locat.
Plebs deuota veni, perq; hæc commercia disce
Terreno censu regna superna peti.

Infra fuisse fragmentum cum nomine fundatoris testatur Vgonius in Shedis mss. in Bibliotheca Barberina.

Literæ ænigmaticę in pallio sanctorum Apostolorum delineatæ Apostolorum dignitatē significare vidētur tùm quia hìc, tùm in apside S. Mariæ Maioris extant Huic opinioni suffragatur epistola Iuliani Apostatæ contra Antiochenos, inscripta, Misopogon, qua quæritur de ipsorum vsu literarum ænigmaticarum & subdit: *Hoc sapientiæ vestræ ænigma quale sit, difficile est intelligere, nos tamen quosdam vestrum interpretes nacti didicimus his literis, nominum quorundam initia significari, altera litera Christum, altera Constantium declarari.* Epistola recitatur à Baronio an. 362. Sic Iesus Christus in medio dictorū Apostolorum habet in veste H. idest, Ita græcum, quod latini pro faciliori intellectu cum I à dextris, & S à sinistris scribunt: Sic sanctus Simeon in absidc S. Marię Maioris significatur prima nominis litera, quæ est Sigma græcum Σ & alij alibi. Cæterum musiuum opus exprimens Saluatoris, & Apostolorum imagines pictoribus non displicet. At mixturæ glutinum, quo incrustationes parietum tenentur, ministri destruunt ad febres & fluxus sanandos.

Gregorius II. Monachos ibi instituit, vt scribit Bibliothecarius pro canendis horis canonicis in Basilica S. Mariæ Maioris: & aduertendum est mēdum Bibliothecarij ibi. *Post absidam* corrigen̄ *iuxta ecclesiam* vt legitur in authographo melioris notæ signato numer. 3761. in Bibliotheca Vaticana, nam monastariū

 à Gre-

à Gregorio II. extructum non est post Absidam, sed iuxta ecclesiam S.Mariç Maioris.

Vocatur à Bibliothecario, *Barbaræ*, in Gregorio II.& *Catabarbaræ Patritiæ* in Leone III.

Idem Bibliothecarius in Leone III, meminit monasterij S.Andreæ, quod appellabatur *Massa Iuliana*, & credi potest esse prçcitatum Barbarç, quia inter duo monasteria sita iuxta S. Mariam Maiorem illud inserit.

Hìc, vbi à tempore Gregorij II. fuit Gerontocomium hospitatus fuit S Franciscus Assisias tempore Innocentij III. ex chronic. Minor.

De huiusmodi templo hæc scripsit Franciscus Albertinus tit. de Domibus Card. pag.87. *Domus S. Antonij Abbatis non longe à præfata, quam Reu. Fatius tit. sanctç Sabinæ collabentem restituit cum ecclesia sancti Andreç penitùs destituta, ac pauimentum cum tecto renouauit, & alia quamplura cum hospitali, & horreis addidit in augmentum & ornatum d. ecclesiç.* Iacobus Mazochius in suo epigrammatario recenset tres inscriptiones hìc olim existentes.

Cæterum Grimaldus vocat *in Aurisario* hoc S.Andr. templum; eiusdemq; sic And.Fuluius lib.2. c. de Exquilijs. *Hinc eundo versus arcum sancti Viti occurrit à sinistris templum & hospitale sancti Antonij Abbatis, quod Petrus Cardinalis de Capotijs Romanus vnà cum hospitali excitauit, iuxta vetustam Aedem sancti Andreç Apostoli à Simplicio Papa fundatam marmoreis circumquaque interiùs incrustationibus insignitam, extat in absìde ex musiuo authoris nomen.* Habuisse Stationem pridie Kal Decembris patet ex Cencio Camer. relato à Panuin. in Cod. ms. Vaticano pag.100. sic *Die sancti Andreæ Statio ad sanctum Andream in Exquilijs.*

s. AND. *delli Scacchi* in regione Transtiberina legitur in taxa Leonis X. Alibi legitur de Scaphi apud ripam tiberis iuxta cellas vinarias. fuit vnitum sancti Saluatoris Pedepontis.

s. AND. *in Silice* meminit Panuin. lib. 2. cap. 1. ms. de Basilica Lateranen̄, cui, inquit, Innocentium Tertium donasse dictam ecclesiam.

s. AND. *de Strada* in Regione Montium est in dd. Taxa.

s. AND. *de Subura*, vt in Panuin. in Cod. Vatic. ms. 4973. pag. 151. Pancirol. Eccles. 7. Regionis Campitelli.

s. AND. *de Tabernola* inter Esquilias & Cœlium montem meminit Scottus in Itiner.

s. AND. *in Vaticano* excitatum à Symmacho Papa an. 498. Eidem ambonem fecit Ioannes VI. Tectum & Camerã Gregorius III. Dona contulerunt Stephanus III. & IV. Hadrianus I. Leo III. & IV. vt Bibliot. Idem vocatur oratorium ab eodem, *Leo Quartus fecit in Oratorio B. Andreæ Apostoli, quod sancti Petri cohęret ecclesię vestem &c.* Hodie esse Sacrarium Basilicæ Vaticanæ scribit Iac. Grimaldus.

s. AND. *in via Cratica*, vbi nunc S. Vrbanus de Vrbe Monialium.

s. AND. *de Vincolo* est in dicta Taxa in libro Anniuersariorum Sanctissimi Saluatoris: dicitur de Viculo, & alibi, *ad Turrim scuram*.

s. AND. *de Vrsis* in Regione Areolæ meminit d. Taxa. Erat apud hospitale Dementium, cui cum alio S. Stephani in Trullo fuerat vnitum. Fuit ordinatum rectoribus hospitalis, quòd reparetur, & seruiat pro Cœmeterio hospitalis Dementium. Credimus fuisse, quod nostris temporibus dicebatur S. Vrsula d. hospitalis.

s. ANGELI *in Fabiano* meminit Bibliothecarius in Leone III.

s. ANG. *Hospitale* in Regione Areolæ legitur in taxa citata.

s. ANG. *Hospitale* in Regione Pontis legitur in taxa Leonis X.

s. ANG. *in Ianiculo monte aureo*, vbi Capella crucifixionis sancti Petri Apostoli, vt ex lapide in parochiali S.Dorotheæ huiusmodi tenoris. *Lapis hic, super quo visi sunt Angeli genuflexi in martyrio Beati Petri, de ruinis S.Angeli in Ianiculo erutus à Iuliano de Dathis, loci huius Antistite, pietati vestræ expositus An. Iub.* 1500. Legendum putamus, *lapis hic qui fuerat in loco, super quo, &c.*

s. ANG. *in Macerello*, vel *Mincinello*, vel *de Mozarella*. Nunc S.Iulianus ad radices Montis Iordani, Pancirol. & Cam. Fanuc. lib. 3. cap. 21. op. pior.

s. ANIGRI Regionis transtiberinæ legitur vna cum S.Iacobo de Altopasso in Taxa cit.

s. ANNA *Albanensium* sub Viminali an. 1587. desertum:

s. ANTONIVS *in Campo Vaccino* propè locum, qui dicebatur Infernus, vbi nunc S.Maria Liberatrix. Martinus Polon.

s. ANT. *de Forbitoribus*; Vide S.Nicolai ad Sanctum Mautum.

s. ANT. *de Massima* legitur in d. taxa.

s. ANT. *in Schiauonia* in Valle Martia, vbi alebantur ex liberalitate bonorum aliquot ægrotæ mulieres. Auct. an. 1587.

s. APOLLINARIS *ad Palmata* in Potticu B Petri Sic Bibliothecarius in Honorio I *Fecit Basilicã Beati Apollinaris mart. in Vrbe Roma in Porticu Beati Pe-*

Petri Apostoli, quę appellatur ad Palmata (alius Codex legit, P*almaria*) *à solo, vbi dona multa largitus est*. & infra. *Litania exeat à B. Apollinare ad B.* Petr*um Apostolum*. De ea hæc scripsit Grimald. *Ecclesia S. Apollinaris, ab Honorio I. ædificata, erat in loco, vbi nunc est stabulum cum pluribus domibus pertinentibus ad Archipresbyteratum S. Petri, iuxta Scalas Basilicę, quę domus insulam faciunt ante forum; ab vno latere vicus tendens ad S. Officium; ab alio via tendens ad portam Turrionis; retro via publica sancti Spiritus. Ab ista ecclesia, inquit Anastasius, Honorij decreto singulis Sabbathis Litania ad Basilicam sancti* Petri *exibat, & dicebatur ad Palmata, retinens antiquum nomen Circi ob victores palmatos in Circi ludibus, donis ibi honestatos. Nam Circi finis vel caput ibi erat ex quodam muro, quadratis lapidibus fabrefacto, qui in semicirculum vergebatur. Anno 1616. dum scalæ sancti Petri amouerentur, apparuerũt muri antiqui reticulati crassi, qui videbantur fuisse è ruinis turrium Circi: ibi repertus fuit ęreus nummus Agrippinę Aug. Dum fundaretur hęc altera Vaticani templi pars sub Paulo Quinto inspectum est, Circi longitudinem fuisse palm. 720. romanorum; latitudinem 400. Area, vbi ludi edebantur, lata p. 230. Incipiebat ab infimis gradibus Basilicę; desinebat vbi nunc est Ecclesia S. Marthę retro absidam ad occasum. Obeliscus erat in medio, qui locus nunc est retro Sacellum chori. Extremus Basilicæ paries & duplex columnatum sanctissimi Crucifixi, & sancti Andreæ fundatum erat supra tres magnos parietes Circi Caij, & Neronis supradicti: similis erat circo Caracallæ, qui hodie pro maiori parte extat; altis vtrimq; parietibus cinctus erat, ternis ab vna parte super quibus extabant dictæ naues Crucifixi, & sancti*

 An-

Andreę, & ternis ab altera, vbi nunc est Cœmeterium Campi sancti, qui se in longum trahentes lateritij sustinebant olim arcuatos fornices, in quibus sedilia extabant pro spectatoribus. Inter vtrumque parietem spacium latum p.42: semis erat. A capite ad pedes nullum impedimentum, sed tanquam ambulationes, & curritoria è ruinis ipsis, conspiciebatur. Horum parietum postremum in Circum respicientem, dum terra fundamenti chori egereretur, mensurandum curaui. Altus erat paries ipse ab area palmis 31. semis latus p.14. fundatus p. 30. Antiquæ Vatic. Basil. à Constantino Max. fabrefactę facies anterior, Apsis & muri extremi, ac illi super columnis surgentes, qui tecta graui pondere sustinebant è laterum tophorumq; fragmentis, Circo, adiacentibusq; ędificijs euersis, celeri opera, rudiq; arte ædificati fuerunt. Basilicam ipsam breui tempore à Constantino acceleratam fuisse fides oculata testabatur. Capitella partim absoluta partim imperfecta: bases multę columnis absimiles: Fenestræ arcuatæ; lateritiæ primùm, postea germanico opere marmoreæ effictæ. Limina ex magnis marmoribus, quæ ablata esse ex Circi, vel alterius ædificij ruinis pars inferior terra obruta indicabat, cum sub vno ex his modicè arcuato Rosæ sculptę erant; in altero literæ legebantur CVM SPECVLATOR, *quas, iudicatum est, arcum, seù locum speculatorium ipsius forsitan Circi significasse. Hæc de Circo. Ecclesia S. Apollinaris dicebatur in porticu, nam Porticus ducens ad Basilicam S. Petri incipiebat ab Ecclesia sanctę M. Traspontinæ ad præfatam ecclesiam S. Apollinaris desinebat.*

S. APOLLINARIS iuxta Portam Appiam ad Prætextati Cœmeterium Bosius lib.3. c.17.

SS. APOSTOLORVM DVODECIM erat Sacel-

ſum in Vaticano prope Sacrarium, & Obeliſcum an.1587. Prope erat domus, in qua ſingulis diebus victus prebebatur duodecim pauperibus.

APOSTOLORVM *Baſilica* vocatur ab Anaſtaſio templum S.Sebaſtiani Via Appia, quia aliquandiù iacuerũt ibi corpora SS. Petri, & Pauli. Item templum Lateranenſe, quia in eo recondita ſunt ſacroſancta eorum capita.

S. ARCHANGELI *Oratorium*, quod Leo Papa conſtituit, & conſtruxit. Sic Bibliothecarius in Paschale I. qui dona eidem contulit.

S. ARCH. *ad Alephantum* eſt idem cum S.Abbacyri; Bibliothecarius in Greg. IV. *Hic in eccleſia Beati Abbacyri, atq; Archangeli ad Alephantum*. In Leone III. pag.212. B. vocatur, ni fallimur, Diaconia, examinata Bibliothecarij locutione dicentis: *In Diaconia S.Archangeli poſuit veſtem albam holoſericam habentem periclisin de tyrio, & in medio hiſtoriã Aſcenſionis. Item ipſum ſuper Altare S Abbacyri ſimilem veſtem obtulit*. Ergo huiuſmodi altare erat in proxime citata Diaconia. Idem Bibliothecarius in eodem Leone III. pag.190. B.200. C. 206. B. meminit Diaconię S.Archang. & ignoramus an ſit diuerſa à præcitata. Vtcumq; ſit, duplex erat Eccleſia Sanctorum Cyri, & Ioannis; Vna via Portuenſi, vulgariter nuncupata S Paſſera, latinè S.Praxedes de iure Canonicorum S.Marię in Via Lata. Hanc fuiſſe Diaconiã S. Archangeli, & S. Abbacyri procul dubio tenemus; Nam vidimus Eccleſiam & ſupra maius Altare in medio fuiſſe imaginem S.Archangeli; à dextrix Mariæ Virg. tùm S. Iacobi, poſteà S. Franciſci, à ſiniſtris Sancti Cyri, tùm Sancti Saluatoris, poſtremò Sancti Ioannis. Dicitur etiam Diaconia Sanctæ Mariæ in Cyro. Alia erat eccleſia San-

cto-

ctorum Cyri, & Ioannis in Regione S. Mariæ in Campo Caroli Leonis profanata sub Sixto Quinto, qui iura transtulit ad d. S. Mariæ, & in Bulla translationis vocatur sancta Pacera. Bullam vidimus ex gratia D. Benedicti Geracis Rectoris d. sanctę Mariæ. Vide V. sanctus Abbacyrus & sancta Pacera.

s. ARCH. *in Septimo*. Bibliothecarius in Leone Tertio.

s. ARCH. *in Vico Patritio* meminit Bibliothecarius in Leone Tertio. Idèmque fuit cum sanctæ Euphemiæ. Vicus hodie dicitur, Via Vrbana in Subura. Vide V. sancta Euphemia.

s. AVREAE monasterium, nunc sanctus Spiritus Neapolitanorum, Cam. Fanucc. lib. 4. c. 16. op. pior. Vocatur à Mazocchio, Regionis Arenulæ.

s. AVRELIAE in Regione Areolæ. Auct. an. 1587. forsan idem cum sancta Aurea.

s. ATHANASII cum cura in Regione Triuij erat pro medietate suppositũ Basilicæ duodecim Apostolorum ex monumentis d. Basilicæ.

s. BALBINAE templi Via Ardeatina meminit Bosius lib. 3. cap. 18 ex Damaso in vita sancti Marci. Verùm legimus Marcum ædificasse duas Basilicas, non autem sanctæ Balbinæ.

s. BARBARAE *Anglorum* templum in ruinis theatri Pompeij. forte est quod dicitur Bibliopolarum. De eo etiam Albert. c. de nonnullis Eccles. & cap: pag. 82.

s. BARB *in Subura*. Bibliothecarius in Stephano Quinto.

s. BARTHOLOMAEI & ANDREAE vide supra S. Andreas, & S. Bartholomæus in Laterano.

s. BARTH. *Capocani* legitur in Castallo Metallino.

SBAR-

s. BARTH. *in Merulana* habetur in supplicatione per Innocentium III. lib.3. regest. 15. Rinald. in Annal.Eccles. an.1212. n.8.

s. BARTH. *in Subura* monialium Ordinis sancti Benedicti est apud Paulum de Angelis de Basil. Liberiana, pag. 125. A.B.

s. BASILIDIS situm *in Merulana* nouiter restauratur à Leone III. Bibliothecar.

s. BENEDICTVS *in Clausura*, vel *in Clausula* reperitur in Bonifatij IX. Bulla: At in Leonis X. Taxa in Regione Areolæ. In libris S. Visitationis constat esse Parochiale sub tit. S.Laurentij in Damaso. Aliud, vel idem erat, vbi nunc Sanctissima Trinitas Conualescentiũ. Credimus esse quod colimus apud S.Carolum Barnabitarum.

s BENED. *de Ferro*, reperitur in Instrumento; an.1241. mihi exhibito à Cl.V.Gabriele Naudæo, cuius hæc sunt verba. *Et in Turricella iuxta S. Benedictum, qui vocatur de Ferro, & in domo, quæ est proximior Cossæ maioris Thermarum &c.*

s. BENED *in Insula Lycaonia*. Vghellus p.105. C. & 112.D. in Italiæ Sac.vol. primo forte nunc dicitur S.Ioannes Calybita.

s. BENED. *in Pasiola* Transtiberim legitur in taxa Leonis X. forte est illud, quod dicitur in Piscinula vltra Pontem Cæstium. Olim Domus Aniciorum.

s. BENED. *in Platea Madamæ* reperitur apud Panciroł. Eccles.34. Reg transtib. Vocatur in Taxa Leonis X. & ab alijs in Platea Lombarda.

s. BENED. *Scottorum* (Scotti erant Barones Romani) nunc Sanctissima Trinitas Conualescentium Grimald. forsan idem cum alio, quod dicebatur de *Turre perfondata* in regione Areolæ.

s. BENED. *Tagliacozij* erat eundo versus Vicum

Iu-

Iudęorum à Campo Floræ an. 1587. forſan idem cum Scottorum.

s. BENED. *in Vaticano*, nunc S. Catharina Confraternitatis Sanctiſſimi Sacramenti ſancti Petri. Fuit antiquiſſimum Sanctimonialium nobilium monaſterium, in quo vixit, & vitam finiuit S. Galla Patritia. Grimald.

s. BERNARDINI. Nunc S. Euphemia puellarum ad Columnam Traianam. Pancirol.

s. BERNARDI *in Campo Martio*: Item in Orphea Scottus in Itiner.

s. BLASII *de Anulo*, aliàs Crucifixi Congregationis Clericorum regularium S. Pauli Decollati. Erat parochiale ſub collatione Titularis S. Laurentij in Damaſo prope S. Carolum ad Catinarios, & profanatum fuit, translatis iuribus ad d. S. Caroli, noſtris diebus: forſan eſt idem cum S. Blaſio de Oliua, de quo apud Nicolaum Signorilem, eo magis, quia inter huius Reliquias recenſentur aliquæ caſſettæ ſigillatæ ſigillo officialium d. S. Laurentij.

s. BLASII *de Cantuſecuto* nunc ſanctus Blaſius de Panetta in Via Iulia; Pancirol. Credimus olim dictum fuiſſe inter Tiberim, & Pontem S. Petri, cuius meminit Panuin. inter antiquas Vrbis Abbatias.

s. BL. *de Mercato* regionis Tranſtiberim meminit taxa Leonis X. Aliud in regione Campitelli reperitur in libro Anniuerſariorum ſanctiſſimi Saluatoris.

s. BL. *de Montibus*, deſcendendo de Exquilino prope s. Petrum in Carcere verſus Templum Pacis, an 1587.

s BL. *in Orphea* auctor anni 1587. nomen non locum inuenit.

s BL. *iuxta Palatium Traiani Imperatoris* Abbatia legitur apud Panuin. loc. cit.

s. BL. *de Tenta de Gallettis* in Regione Pontis meminit Taxa Leonis X. Ad Vrſum ſub tit. S. Laurentij in Lucina cum parochia ex familijs triginta in circa. Ex S.Vis. an. 1582.

s. BL. *transTiberim* meminit Taxa Leonis X. Auctor anni 1587. addit, *Prope Baſilicam ſanctæ Mariæ* poſtea SS. Criſpini, & Criſpiniani. Fanucc. lib. 4. c. 38 oper. pior. nunc Monialium Sanctæ Mariæ Montis Carmeli. Aliud & forte idem in Regione eadem legitur cum vocabulo *de Curte* in libro Anniu. Sancti Saluatoris, & in libris S. Viſitationis, quod dicitur vnitum S. Mariæ Tranſtiberim.

s. BL. *Hoſpitale* transTiberim, nunc s. Franciſcus Pancirol. in eo.

s. BL. *de Valle cupa* meminit Caſtallus Metallinus in Regione Areolæ.

s. BOEMII in Regione Pontis meminit Taxa Leonis X.

s. BONAVENTVRAE Capuccinorum, nunc ſanctæ Crux Nationis Lucenſis in radicibus Collis Quirinalis.

s. BONIFATII nunc S. Alexij.

ss. BON. & SILVANI. Boſius lib 3 c. 61.

s. CAECILIAE *de Pantaleis*, in Regione ſancti Angeli, legitur in libro Anniuerſariorum ſanctiſſimi Saluatoris, & apud Signorilem. Forſan eſt idem, quod in Itinerario Scotti appellatnr, de Regione Amphitheatri.

s. CAEC. *Sabellorum in domibus* meminit citata taxa.

s. CAEC. *Trans tiberim hoſpitale*, præter notiſſimã d. ſanctæ Eccleſiam, legitur in d. taxa.

s. C. *de Turri dello Campo*, in Regione Pontis habetur in Inſtrumento pro monaſterio ad Aquam Sal-

Saluiam in Cod. Vat. 5844. pag.132. fuisse Parochiale constat ex donatione domus Card. Antonij Calui apud Grimaldum. Aliqui credunt fuisse apud Montem Iordanum, quod auctor an.1587. scribit à Paschali fuisse extructum. Quodq; erat subditum S.Laurentio in Damaso.

s. CAESAREI Monasterium in Regione Campi Martij, legitur in taxa Leonis X.

s.CAES. *Oratoriū*, quod ponitur in monasterio *de Corsas* à Bibliothecario in Leone Tertio, esse idem cum sancto Cæsareo apud s. Sixtum Viæ Appię constat ex eiusdem pag.264. in Leone IV. his verbis; *Monasterium Corsarum, quod iuxta Basilicam B Sixti mart.atq; Pontificis situm est*, &c. *restaurauit.* Immò Oratorium huiusmodi fuisse proximum ecclesiæ sanctæ Mariæ constat ex d.Leone IV. p. 265. in princip. *Obtulit in Ecclesia B.Dei Genitricis semperq; Virginis Mariæ Dominę nostrę, quæ ponitur infra præfatum monasterium, quod vocatur Corsarum, vestem defundato vnam; Vbi supra obtulit in oratorio S. Cæsarei vestem de fundato vnam.* Grimaldus idem opinatur inquiens. *Fuit d.ecclesia restituta à Clemente VIII & est Titulus Cardinalis.*. Cæterum Corsa familia erat Romæ admodum potens, & Gregorio VII. Pontifici adeò fidelis, vt eius domus sub Capitolio positæ ab Henrico III. sint exustę, & solo æquatæ.

s.CAES. *in Palatio. Est*, vt Bibliothecarius inquit, pag.85. in Sergio I. *Oraculum intra Sacrosanctum Palatium Lateranense*; habebat Monasterium; idem in Leone IV. pag.267. *Et in monasterio S. Cæsarei, quod ponitur in Palatio, fecit &c.* Diuersum à sancti Cæsarei apud s.Sixtum cognominatum impropriè *in Palatio*. De eo Panuinius de Basilica Lateraneñ lib 4. c.13. ms. hæc scribit. *Nouissimè Leo X. Papa*

ma-

magna illa 31. Cardinalium creatione 1517. Oratorium hoc cum veteres Cardinalium tituli non sufficerent, Titulum Card. instituit, eumq; Nicolao Pandulphino Florentino Episcopo Pistoriensi Cardin. presb. tradidit; post quem eidem titulo præfuit Ludouicus de Goruo Allobrox Episcopus Maurinensis à Clem VII. an 1529. creatus, cui à Paulo III. suffectus est Christoforus Madrutius Princeps, & Episcopus Tridentinus an. 1544 quem Pius IV. proximè ex eodē titulo primùm transtulit ad tt. S.M. Transtiberim, deinde Episcopum Albanensem creauit: Quo verò Palatij loco aut fuerit, aut nunc sit omnino mihi adhuc incompertum est. Hactenùs Panuin.

s.CAES. *apud S.Paulum*, monasteriū recensetur à Biblioth. in Leone III.

ss.CAES. & PAVLI in Regione Areolæ meminit taxa Leonis X. Castallus Metallinus scribit fuisse ędificatum quoddam templum S.Cęsario prope Vndam ex quo facilè inferri potest fuisse, quod nunc dicitur sancti Pauli Arenulę. Vocatur à Mazochio prope Tiberim.

s.CAES. & SIMETRII monasterium in æde propria Leonis IV. habetur apud Bibliothecarium

s. CALLISTI *in Cœlio*, humile, & exiguum erat an. 1587.

s. CASSIANI *Conf.* meminit Biblioth. in Symmaco p. 44. in fine.

s. CAS. monasterij apud sanctum Laurentium, *foris murum Vrbis* idem Biblioth. meminit in Leone III. pag. 202. Ignoramus, an huius, vel alius meminerint acta sancti Anastasij monachi Persę registrata in Cod. Basilicæ Vaticanæ, & in alio Abbatis Vghelli pag. 68. à tergo.

ss. CAS. & HIPPOLYTI ecclesia in Regione Tri-

Triuij, prope ss. Vincentium & Anastasium erat iuris sancti Marcelli. Pancirol. Eccl. 11. Regionis Triuij.

s. CATHARINA *in Catinaria*, nunc de Rota, prope Viam Iuliam Cam. Fanucc. de op. pijs libr. 4. cap. 34.

s. CATH. *de Cauallerottis*, erat monasterium nobilium prope plateam Vaticanam. Grimald.

s. CATH. *de Regione Pontis*, Monasterio Monialium vniunrur bona suppressi monasterij monialium sanctæ Marię de Virginibus de eadem regione Ordinis sancti Augustini à Bonifatio IX. in const. dat. 2. id. Iulij Pontificatus An. 2.

s. CATH. *de Rosa*, nunc de Funarijs.

s. CATH. *de Sabellis* erat an. 1587. ruinosa ecclesia, nunc dicitur de Rota.

s. CATH. *sub Tarpeio*, vbi olim erat templum Carmentæ, dirutum an. 1587.

s. CATH. *trans Tiberim* an. 1587. erat ruinosa, & obscura ecclesia.

s. CATHARINAE SENENSIS *Catecumenorum* olim è conspectu monialium sanctæ Clarę, vbi defuncta eadem sancta. Translata capella ad S. Marię supra Mineruam, & Catecumenis ad S. Marię Montium locus cessit Archiconfraternitati sanctissimę Annuntiatę.

s. CORNELII *Papę* Basilicam fecit sanctus Leo I. iuxta Cœmeterium Callisti, Via Appia; Bibliothecarius.

ss. COSMAE & DAMIANI *prope Sanctæ Lucię Confalonis*. Adhuc apparet profanatum cum inscriptione supra Portam: erat filiale Basilicę Vaticanę Cam Fanuc. c. 24 lib. 4.

ss. COSMAE & DAMIANI, Oratorium consti-

stituitur à Bibliothecario in Symmacho *apud S. Mariam Maiorem*, intelligimus ex alio eiusdem loco in Leone III. vbi dicitur, *In monasterio SS. Cosmæ, & Damiani, quod ponitur iuxta Præsepe*. Postea sanctus Lucas pictoriæ artis. Perijt sub Sixto V. in cliui Exquilini radicibus Grimald.

ss. COS. & DAM. in Regione Pineæ, olim Parochiale è conspectu S. Ioannis de Pinea, fuit à Gregor. XIII. vnitum, & concessum d. S. Ioanni Pietatis Carceratorum.

ss. COS. & DAM. *in Vico Aureo*, nunc S. Cosmatus.

ss. COS. & DAM. in Xenodochio Tucij meminit Biblioth. in Leone III.

s. CRESCENTIANAE Tituli habetur mentio in Conc. I. Romano sub Symmacho. Ignoramus an sit Basilica, de qua hæc Biblioth. in Anast. I. *Hic fecit Basilicam, quæ dicitur Crescentiana in Reg. 2. in Via Mamertina*, aliàs *Mamurrina in Vrbe Roma*. Itinerarium Scotti, legit *S. Crescentius in Via Mamertina*.

s. CRVCIS Oratorium *in Baptisterio Lateranensi* cuius meminit Bibliothecarius in Hilaro Papa, fuisse Capellam, vel Altare existimamus.

s. CR. Oratorium *ad fontem S. Petri* fuisse Altare, seù capellam non est ambigendum. idem Biblioth. in Symmacho. At in Leone III. vocat Oratorium, & monasterium Hierusalem. In Leone IV. vocat monasterium venerabile Hierusalem, iuxta Ecclesiam B. Petri. Grimald. inquit. *Erat ad Septemtrionem, quę sub Alexandro III. dicebatur S. Vincentius. Ista ecclesia an. 1611. excisa noui gratia templi, ad cellæ vinariæ vsum iamdudum traducta, cœcatis vetustate picturis: ornatas tres naues fornicatas licèt angustas*

 ha-

habebat, ostium ad ortum Solis, ex quibus decem, & octo columnæ integrę marmoris glareati 20. ferè pal. receptæ fuerunt

S. CYPRIANI *Via Labicana*, habetur apud Bosium lib.3. cap 36.

S. CYRIACI *Diburi*: ſic legitur in Benedicti IX. priuilegio Syluæ Candidæ relato ab Vghello tom. 1. Italiæ Sacrę fol 120. D. At eſt mendum vocabuli, Diburi, legeñ, Tiburtij, ſcilicet ad Arcum Tiburtij in Via lata, vt dicemus alibi.

S. CYR. *in Thermis* fuit prope S.Suſannam: Veſtigia cernuntur in vinea monachorum Carthuſianorum ea parte, qua, tranſactis horreis Vrbani Octaui proceditur per Viam Piam ad vrbis Portam. Dicitur etiam Quiriaci titulus, Baſilica, & eccleſia. De eo Bibliothecarius in Hadriano I. in Leone III. in Paschale I. in Gregorio IV. & in Bened.III. Vgonius ſtatio.25. & 35. *Titulus* (inquit Panuin. de tit. Cardd.) *cum prę vetuſtate corruiſſet, eo templo ſolo æquato titulus à Sixto IV. ad eccleſiam SS. Quirici, & Iulittæ translatus eſt.*

Cæterum de huiuſmodi templo hæc apud acta huius martyris leguntur. *Cœpit Diocletianus Auguſtus habere Cyriacum Diaconum benè, & donauit illi domum, & hoc prę cepit, vt ſecurus viueret in Vrbe Roma; & Sanctus Cyriacus cœpit habitare cum Largo, & Smaragdo in domum, quam ei donauerat Diocletianus iuxta Thermas Diocletianas, vbi Sanctus Cyriacus fontem ædificauit, quem conſecrauit Sanctus Marcellus Papa, vbi frequenter baptizabat Sanctus Cyriacus venientes ad fidem.* Hactenus Acta. Creſcente perſecutione, Maximiani iuſſu S.Cyriacus capite truncatus fuit, domuſq; Deo ſacra conceſſa fuit Carpaſio perſido Imperatoris miniſtro,

ſtro, *Qui* (ſequuntur eadem Acta) *ingreſſus in eadem Domo, dum introiſſet, & inueniſſet Baptiſterium fecit in eodem loco balneum, quaſi ad deridendum legem Chriſtianam, vbi frequenter lupanaribus, & ſcenicis lauacra exbibebat, turpi lucro gaudens in locum ſanctificatum. Et dum frequenter iſta fierent, & epularent cum ſceleratis, quadam die dum lauaſſent, & exirent, exeunte Carpaſio de Balneo cum multis ſceleratis, decem, & nouem cũ Carpaſio Vicario ſubito ceciderunt, & mortui ſunt. Ab eo die clauſerunt balneum, & factus eſt timor magnus in eadem regione.* Fuiſſe ad dictum S. Cyriaci templum monialium monaſterium colligitur ex Caſtallo Metallino in ſexta Fam.

s. CYR. *de Vrbe* erat in Via lata cum monaſterio monialium habetur epiſt. 75. Innoc. III. lib. 2. reg. 14. fuit vnitum Baſilicæ S. Mariæ in Via lata.

s. CYR. *via Oſtienſi* Boſ. lib. 3. cap. 6. Rom. Subterraneæ.

ss. CYRI, & IOANNIS *Portuenſis*. Extra Portam Portuenſem prope Tiberim, vulgariter dictum, S. Paſſera: Eſt Canonicorum S. Mariæ in Via Lata. Pancirol. in 7. eccl. Regionis Tranſtiberinæ. Bolandus ad 31. Ianuarij in 3. §. vitæ dictorum Sanctorum.

ss CYRI & IO. *Tranſtiberim* meminerũt Codices manuſcripti Biblioth. Vatic. In dicto templo erat quartæ partis omnium peccatorum remiſſio: inter fundandum Collegium D. Abbatis Conſtantini Caietani à latere ſiniſtro eccl. Sanctæ Cæciliæ fuit reperta Porticula marmorea, in cuius ſuperliminare ſcriptum erat. DOMVS SS. CYRI, & IO: De hac loqui credimus Io. Diac. lib. 4. c. 91. in vita S. Gregorij.

s. DIONYSII Basilicæ meminit Bibliothecarius in Benedicto III. erat apud Sanctum Siluestrum de Capite. De huius fundatione habetur in vita SS. Dignæ, & Meritæ in cod. Vat. 1192. pag. 165. hęc. *Stephanus Papa cœpit infra hanc Vrbem construere in Domo patris sui monasterium in honore sanctorum Dionysij, Rustici, & Eleutherij, vbi sanctorum corpora reconderet, sed dum fundamenta ipsius ecclesiæ poneret ab hac luce subtractus est. Tunc Populi Romani cum vno consensu elegerũt, & ordinauerunt fratrem eius virum venerabilem Paulum. At vbi ordinatus est perfecit atq; compleuit monasterium, quod frater suus Stephanus inchoauit.*

s. DONATVS apud sanctam Priscam cum monasterio legitur apud Biblioth. in Leone Tertio.

s. ELISABETH *ad Puteum album* monasterium erat, vbi nunc ecclesia & vetus domus Presbyterorũ Congregationis Oratorij Camillus Fanuc. op. pior. li. 2. cap. 10.

s. ELIS. *Reginæ* monasterium est intra moniales sancti Iacobi *de Morattis*. Pancir. eccl. 11. Regionis Columnæ. forsan idem, quod dicitur, in Campo Martio.

s. ERASMI Monasterij celeberrimi in Cœlio monte meminit Bibliothecarius in Adeodato Pont. in Leone Tertio, & in Gregorio Quarto. Erat proximum ecclesię sancti Stephani Rotundi Fulu. de Monte Cœlio, Vgonius in Stat. & alij.

s. EVGENIAE Basilicam, quam *in Cœlio Monte* fuisse credimus restaurarunt Ioannes VII. & Hadrianus I. qui adiunctum puellarum monasterium à fundamentis ædificauit, vt illic Deo iugiter laudes canerent. Hic requieuisse corpus dictę sanctæ testatur Bibliothecarius in Leone Tertio, qui vestem de Stauraci

raci cum periclysi de blatthin ei fecerat. Vocatur ab eodem Oratorium, cui aliam vestem Leonem IV donasse refert. In eo antiquissimis temporibus erat Statio in Dominica Quarta Aduentus.

S. EVGENIAE *foris Portam Latinam* monasterij meminit Anast. Bibliothecarius in Leone Tertio. Vide Bosium lib. 3. c. 25. In Basilica duodecim Apostolorum est Capella cum corpore Sanctæ Eugeniæ, forsan est idem cum præcedenti.

S. EVPHEMIAE per multa tempora destructa Basilica fuit renouata à Sergio I. De eadem Bibliothecarius in Leone Tertio. Fuisse in Vico Patritio colligitur ex eodem: Immo eadem cum sancto Archangelo apparet ex dicti hisce verbis in Leone Tertio. *Pari modo fecit & in monasterio SS. Euphemiæ, & Archangeli, quod ponitur iuxta Titulum Pudentis, &c.* Adhuc vestigia extant in angulo quadriuij dicti Vici. De ea Vgonius Stat. 4. fol. 33. Pancirol. in Eccl. 30. Regionis Montium: & nos aliqua tetigimus in hist. Ecc. Sancti Laurentij in Fonte edita anno 1629. & in Roma primæ nostræ editionis fol. 190.

S. EVPH. *in Via Appia* meminit auctor anni 1587.

S. FELICITATIS Basilicam reparasse Symmachū Papam scribit Bibliothecarius. Forsan fuit supra illius cœmeterium *Via Salaria*. Bos. lib. 3. cap. 53. & 61.

S. FELICIS *in Pincis* Presb. & martyris, à subulis quibus occisus fuit, quę Pincę dicebātur, nuncupatum. Passum fuisse Romæ iuxta Portam Pincianam, vbi etiam requieuisse in loco, qui dicebatur in Pincis, scripsit Petrus de Natalibus lib. 2. cap. 73. & 74. Legimus, at auctoris nō recordamur, eius templum fuisse in loco nuncupato, Muro torto; quod etiam

coniectarj potest, ex verbis And. Fuluij scribentis: *Est locus iuxta ædem S Felicis in Pincis in Colle Hortulorum, vbi sepultus fuit Nero.* De Neronis sepultura Sueton. lib.6. *Reliquias gentili Domitiorum monumento condiderũt, quod prospicitur è Campo Martio impositum Colle Hortulorum.* Monumentum cum ossibus pessimi huiusprincipis fuisse constat vbi olim altare maius sanctæ Mariæ Populi: Attamen auctor Romæ Subterraneæ editionis italicæ scripsit, fuisse intra Vrbis mœnia Ecclesiam dicatam sancto Felici Nolano Episcopo; locum ignorat. Fabricius cap. vlt. meminit Ecclesię *Sancti Felicis in Valle Martia vbi olim Augusti Palatium.* Sic arbitramur dictum Augusti Mausoleum. Locus ab alijs Mons Augustus est appellatus; sic etiam in Bulla Pij Quarti pro Confraternitate S. Rocchi. Hìc Pinciorum palatium fuisse colligi potest ex Anastasio in vita Siluerij Papæ *Vilisarius venit Romam, & habitauit in Palatio Pinciano*, & infra. *Tunc fecit Beatum Siluerium Papã venire ad se in Palatium Pincis, & ad primum & secundum velum retinuit omnem clerum. Quo ingresso Siluerio cum Vigilio soli in Mausole, Antonina Patritia iacebat in lecto, & Vilisarius sedebat ad pedes eius.* Pinciani Palatij marmora Rauennam portari curauit Theodoricus Gothorum Rex, Tortel. de ortographia. Cætera de Pincis vide apud Bolandum tom.1. vit. Sanctorum in vita sancti Felicis §. 6 pag.940, Quare vnum idemq; fuisse credimus, quod dicitur in Pincis, in Pineis, & in Valle Martia.

SS. FELICIS, ET ADAVCTI sartatecta iuxta S. Paulum Apostolum renouasse Leonem Tertium habetur in Bibliothecario. Fuisse eorum cœmeterium à Ioanne Primo renouatum, existimamus. De eo viden. Bosius lib.3.c.5. & 10.

S. FIR-

s. FIRMINAE meminit Gruterus epitaph.6. pagina 1013.

s. FLAMV corrupto forsan vocabulo, hospitalis in Regione Pontis meminit taxa Leonis X

s. FRANCERI in Regione S.Eustachij meminit d. taxa.

s. GABINII fuisse in Foro Sallustij apud ecclesiam S.Susannæ scribit Pomponius Lætus deRomanæ Vrbis vetustate, & Fr. Albertinus de foris, & Curijs p.28. Vide C. Becillum in actis S.Caij Papa.

S. GENESII martyris legitur apud Bibliothecar. in Greg Tertio, qui eius tectum renouauit & altare erexit in nomine Saluatoris.

s. GEORGII *in Martio* meminit Pomp. Vgonius Stat. 2. fol. 18. illudq; scribit fuisse in Campo Martio, vbi olim celebre Marti falso gentilium numini templum antiquitas ædificauerat.

s. GEOR. *Ad Sedem* meminit S.Greg. lib 9. Reg. epist 68. ad Marinianum Abbatem. Idem fuisse cum eo de Velabro contendunt aliqui. Vide Vgon. Sta. 2. fol. 19. de hoc differentem.

s. GEOR. *in Specis*, vbi olim Iuturnæ lacus, templum erat vastum, & dirutum an. 1587.

s GEOR. *in Vaticano* erat templum ad radices cliui Portæ Pertusij. Grimald.

ss. GERVASII & PROTASII Basilica ex testamẽto Vestinæ ædificata, & ab Innocentio I. dedicata nunc dicitur S. Vitalis.

ss GORDIANI & EPIMACHI meminit Bibliothecarius in Hadriano I. Bos. lib. 3. c. 26.

s. GREGORII *in Campo Martio* Oratorio donauit Leo Tertius, canistra ex argento. Est intra monasterium monialium s. Mariæ cum nolario. Dicatum fuit honori s. Gregorij Nazianzeni, vnde sacrum eius

corpus translatum fuit solenni pompa ad Vaticanam Basilicam, atq; in Altare Sacelli Gregorij XIII. reconditum. In dicta ecclesia S. Gregorij sequens inscriptio in ara, sub qua repertum fuit idem sacrum corpus, legebatur, vt inquit Grimaldus.

SITVM EST SVB HOC D. ALTARI
CORPVS D. GREGORII
EPISCOPI NAZIANZENI
ET
PATRIARCHAE IN CONSTANTINOPOLI
SVB THEODOSIO SENIORE AN. D. CCCXC. OBIIT.
Translatum inde corpus Constantinopolim, deinde in Vrbem Romam,
& in hac Ecclesia conditum est
nuper sub Iulio Secundo M. D V.
Postremò eodem anno mense Iulij 24.
sub Abbatissa Martia Palosia.

s. GREG. *in Martio* à proximo Martiæ aquæ ductu sic dictum. De eo meminit Cencius Camerarius in suo Rituali. Panuinius in opere manuscripto de Basilica Lateranensi lib. 2. cap. 1. hæc ait. *Anastasius Quartus priuilegio suo, quod adhuc extat, donauit huic Basilicæ Ecclesiam sancti Gregorij in Martio, cum Palatio, in quo sita est, & omnibus, qui ad eam pertinebant, redditibus* nunc dicitur s. Maria Imperatrix.

s. GREG. *in Vaticano*. Erat hospitale, de quo Biblioth. in Hadriano I. Dicebatur ad gradus sancti Petri, eratq; in opposito Pœnitentiariæ, & fuit demolitum sub Pio Quarto an. 1393. ampliandi fori gratia. Vocatum fuit Armenorum & postea sanctæ

Ma-

Mariæ Virgariorum; vbi vide.

s. HADRIANI *monasterium iuxta Præsepe*, Bibliothecarius Appellatur. & S. Laurentij, in Hadriano Primo, qui totum renouauerat. De eodem in Leone Tertio. Fertur perijsse sub Nicolao Quinto in constructione Palatij è Regione Capellæ Burghesiæ. Grimald.

s. HELENAE Basilicæ meminit Bibliothecarius in Stephano Quinto.

ss. HERMETIS, BASILLAE, PROTHI, ET HYACINTHI *Via Salaria Veteri*, meminit Bosius li. 3. cap. 58. & 61.

s. HIERON. *in Quirinali* è conspectu sancti Siluestri Theatinorum fuit demolitum tempore Pauli V. pro ampliando Palatio Cardinalis Burghesij, quod postea fuit Ducis ab Altaemps, tùm Bentiuolorum, postremò Mazarinorum. Et fratres S. Hieronymi Fesularum translati fuerunt ad sanctos Vincentium, & Anastasium in Triuio.

HIERVSALEM monasterium. Vide sancta Crux.

s. HYPPOLITHI *sub Quirinali*, erat parua, & deserta ecclesia an. 1587. ascendendo ad sanctum Saturninũ, prope Maronitarum Collegium.

ss. HYPP. & CASSIANI. Vide sancti Cassiani.

s. IACOBI *de Altopasso* in regione Ripæ meminit taxa Leonis X.

s. IAC. *apud Colosseum*. Erat ibi, vbi est fœnile cum imagine B. Mariç Virginis in eius angulo; habebatq; hospitale, quod ad Lateranum translatum nunc dicitur ad Sancta sanctorum.

s. IAC. *in Thermis* hospitale nunc sancti Saluatoris prope Palatium Mag. Ducis Pancirol. Idem Lombardorum dicebatur, Camill. Fanuc. lib. 4. c. 8.

s. IA-

s. IANVARII MART. Basilicam restaurauit Hadrianus Primus, quam Bibliothecar. scribit fuisse sitam ad Portam B. Laurentij. De ea s. Greg. Dialog. lib.4 c.54 Bos.lib 3. c.36. & 40.

s. INDOLAE cum claustro monialium est apud omnes authores Mirabilium præteriti seculi. Erat inter sanctam Pudentianam, & sanctum Vitalem. Verùm arbitramur mendũ in nomine cum alicubi legatur, sanctus Ioannes in Dola.

s. IOANNIS *in Agina* ecclesia conceditur ab L.tt. s. Laurentij in Damaso Card. Patriarcha Aquilegieñ., & D. Papæ Camerario, ac Sedis Apostolicæ contra Teucros Legato, Aegidio de Horto Canonico sancti Laurentij in Damaso die 20. Decembris 1458. tempore Pij Secundi, fortè est sanctus Ioannes in Aino.

s. IO. *in Auentino* cum monasterio legitur in Leone Tertio apud Biblioth. Nunc Prioratus Vrbis s Ioan. Hierosolymitani. Grimald.

s. IO. *Bertonorum* legitur in taxa Leonis X.

s. IO. *Carapullæ* in Regione Montium fuit vnitum Ecclesiæ ss. Sergij, & Bacchi à Gregorio Decimo tertio in Bulla Dat. Kal. Iunij an. 1582. Appellatur de Carapallo in taxa Gregorij Decimitertij.

s. IO. *de Ficoccia*, nunc Maronitarum prope aliud sancti Hippolyti.

s. IO. *inter duos pontes*, videlicet in Insula Tiberina, est apud Vghellum Ital. sac. vol. 1. pag. 122. B. forsan est S. Io: Calybita.

s IO. *in Mica aurea*, nunc sanctus Ioannes de Malua. Panciro l.

s. IO. *Palatij Neruæ* apud Gruterum epitaph. 9. pag. 895

s. IO. *in Dola* Vide S. Indola.

ss. IOANN. & CYRI. Vide Cyrus, & Albicyrus.

ss. IO: & PAVLI monasterium constituit s. Leo apud sanctum Petrum; cui canistrum ex argento donauit Leo Tertius; lucernam argenteam Leo Quartus Biblioth. Eratq; ædificatum in loco, vbi nunc est Absis ad Septemtrionem, seù Sacellum sanctorum Processi, & Martiniani, & fuit vna Canonica Basilicæ Vaticanæ. Grimald. Huius meminerunt priuilegia Ioannis XIX. & Benedicti Noni relata ab Vghello tomo 1. Ital. sac. pag. 111. D. & 123. C.

s. IOSEPHI templum in Regione Pineæ, cuius meminit auctor an. 1587. subdens. Quod illustris fœmina Victoria Columna puellabus tenuibus, quibus annuos redditus constituit, dicauit.

s. ISIDORI monasterij meminit in Leone Tertio Bibliothecarius

s. IVLIANAE M. templum excitatur à quadam muliere, nomine Sophia, vt in eius vita apud Lippomanum,

s. IVSTINI *in Palatiolo*, erat in rupe sancti Spiritus, subiectum Basilicæ Vaticanæ, demolitum in constructione vinearum Cæsiorum, & Vercellorum. Vocatur corrupto vocabulo, *Saccorum* pro *Saxonum*. Grimald. *Modernus* (inquit) *appellatum fuiße sancti Iustini in Portica sancti Petri, & fuiße in loco Campi Sancti*

s. LAVRENTII *Caballutiorum* siue *de Cauallinis de Caballis, Petri Leonis, de flumine, seu prope Pontem sanctæ Mariæ*, erat Prope Pontem Fabritium, qui dicitur, *Quattuor Capitum*, fuitq: concessum an. 1572. à Pio Quarto Armenorum Nationi. Verùm à Pio Quinto, seiunctis Christianorum ædibus ab hebræorum, illud intra horum septum remansit profana-

natum, & Armeni ad sanctam Mariam Aegyptiacam fuerunt translati. Camil. Fanucc. oper. pior. lib. 1. cap. 33.

s. LAVR. *supra S. Clementem* legitur in Bibliothecario his verbis. *Hic beatissimus Papa* (Stephanus Tertius) *restaurauit Basilicam sancti Laurentij super S. Clementem sitam regione tertia, quæ à diuturnis temporibus diruta manebat.*

s. LAVR. *ad Craticulam* templum fuisse idem, quod Lucinæ scripsit Ioannes Seueranus, diuersumq; fuisse probauimus in nostra Roma italicè edita. Verùm cum legerimus in Rituali Benedicti Canonici Sancti Petri, fuisse locum nominatum, Templum Craticulę in Regione Areolę, quod antiquissimi authores locãt ad Cacabarios: Cumq; Camillus Fanuccius lib. 4. c. 5. asseueret fuisse aliam sancti Laurentij ecclesiam, diuersam à Damasi, demolitam à Card. sancti Georgij, pro sui Palatij fabrica amplianda, lector iudicabit an hic, vel alibi fuerit sancti Laurentij ecclesia nuncupata, ad craticulam.

s LAVR. *ad Formosum* ecclesiam nouiter restaurauit Hadrianus I Basilica in Formoso vocatur in Leone Tertio à Biblioth. eadem cum Perpernę à Formoso I. instaurata, Grimald.

s. LAVR. *in Ianiculo*, de quo Scottus in Itinerario; forsan idem cum alio de Turribus.

s. LAVR. *im Mantuccia*, aliàs *Matuta*, nunc S. Andreas in Vinchi.

s. LAVR. *de Nicolanasa* templum erat proximũ sanctæ Mariæ de Consolatione, ad quod translatus fuit lapis, in quo recensetur eiusdem consecratio facta an. 1251. Est ibi hospitale mulierum.

s. LAVR. *in Palatinis, & Pallacini* monasterium nouiter restaurauit Hadrianus I. & coniunxit cum

alio

alio monasterio sancti Stephani iuxta ipsum positi, quod cognominabatur Baganda, & ordinauit ibi mo nacos ad psallendum in titulo sancti Marci. De eodẽ Biblioth. in Leone Tertio, Gregorio Quarto, & Benedicto Tertio. Grimaldus inquit, *Ista ecclesia erat in opposito palatij Matthęiorum, & perijt in constructione monasterij sanctæ Catharinæ meminit Bulla Cælestini Tertij, in qua vocatur, in castello aureo; id est, in Circo Flaminio. Vocatur etiam in Clausura.*

s. LAVR. *de Papitarijs* fit mentio in instrumento anni 1364. 16. Septembris, quod vidimus in Tabulario, seù Archiuo Monialium sanctæ Mariæ Campi Martij.

s. LAVR. *in Piscibus* adhuc viget in Burgo veteri; Panci rol in Reg.7. Eccl xxv.

s. LAVR. *in Piscinula* erat in Parochia sanctæ Cæciliæ Innocentius Tertius in cap.2. de Capellis.

s. LAVR. *della Scesa*, in regione Pineæ meminit taxa Leonis X. fortè quod nunc dicitur sanctus Laurentiolus in Reg. Montium.

s. LAVR. *ad Taurellum* meminit Bibliothecarius in Hadriano I.

s. LAVR. *de Turribus*, in Regione Transtiberim meminit Taxa Leonis X. fortè idem, quod alibi vocatur *in Piscinula*. Prope antiquum iudęorum sepulcretum Transtiberim apparebat vestigium ecclesiæ in porta vndequaquè picta cum imagine sancti Laurentij supra Craticulam. De eo Mazochius pagina 153.

s. LAVR. *in Via Bibaretica* in Regione Montium erat suppositum Basilicæ duodecim Apostolorum, ex huius monumentis.

ss. LAVR. & ANG. *Fabrorum Ferrariorum*

in

in Regione Transtiberim meminit dicta taxa.

ss. LAVR. & HADR. vide V. Hadrianus.

ss, LAVR. & STEPH. monasterium apud Tit. sancti Chrysogoni construxit, & dotauit Gregorius Tertius ex Biblioth. idem cum sancto Chrysogono.

ss: LEONIS & PAVLI propè sanctæ Bibianæ ex Stephano Gallonio in Guida Angelica die 23. Augusti.

s. LEONARDI in Regione sancti Angeli; prope Aedes de sancta Cruce, existimamus fuisse templum, quod lapicidæ possidebant, quodq; fuit solo æquatũ pro fabrica Palatij Patritiorum, nunc de Costaguris, tempore Pauli Quinti. De eo Fanucc. lib. 4. c. 21. forsan est quod appellatur, *Vetus in Apothecis obscuris*.

s. LEONARDVS *in Carinis* apud Scriptorem an. 1587. & in Schotti itinerario. Idem in Orphea, & in Silice.

s. LEON. erat vltra Peregrini viam, quà itur ad Aelium Pontem ex eisdem.

s: LVCAS *in Exquilijs* Societatis Pictorum à Sixto Quinto solo æquatum ad aream obelisci complanandam. Olim sanctorum Cosmæ, & Damiani monasterium, vide supra. De eo Camil. Fanuc. l. 4. c. 25. op. pior.

s. LVCIAE monasterium apud Ecclesiam sanctorum Petri, & Marcellini existimat Vgonius fuisse olim ædificatum, Stat. 18. in fine.

s. LVC. *in Septem Vijs* Diaconiam fuisse diuersam ab ecclesia S. Luciæ in Orphea constat ex Bibliothecario in Leone Tertio. De ea idem in Gregorio Quarto. Eandem appellant in Septizonio, in septa Solis, seù in Septodio Lætus, Blondus, & Scriptores rerum Pontificum Romanorum. A Septizonio,

quod

quod Apollini Palatino sacrum fuerat, sic dictum, & à Sanctis Pontificibus S.Luciæ dicatum, Rosin. antiquit. Rom. lib.2. cap.7. Cæterùm templum donis opulentissimum, & opere magnificentissimum fuerat, ex eodem. Ad idem fuisse ductas SS Priscam, & Martinam nobillimas Virgines, & martyres certo credimus. Titulum, seu Diaconiam S.R.E. Cardinal. fuisse indubitatum est, quem Panuinius in Circo, Martinus Polonus in Circo Palatij iuxta Septisolium appellant, & in qua Gregorius Nonus scribitur creatus Pontifex.

s. LVC. *de Serenatis*, seu *de Renatis* monasterium à præcitata Diaconia diuersum reperitur in d Bibliothec. Grimaldus putat, esse Ecclesiam S. Luciæ Quattuor portarum, aliàs de Tenta, seù Terento, quæ olim erat collegiata, vt docet lapis muro affixus. At Gallonius in *Guida Angelica* inquit esse, *S. Mariam Magdalenam mulierum pœnitentium*, in die Stat. S. Apollinaris: fortè idem quod alij appellabant *S. Lucię de Columna*, seu *Regionis Columnæ*, vt in constit. Clementis Septimi erectionis Conuertitarum Vrbis.

s. LVC. *Veteris*, nunc apothecarum obscurarum.

s. LVC. *in Xenodochio* Oratorium legitur apud Bibliothecarium in Leone Tertio: diuersum ab Orphea: Grimaldus putat fuisse iuxta nouum Oratoriũ Confalonis, membrumq; Abbatiæ S.Blasij de Cantusecuto in Via Iulia.

s. LVDOVICVS *nationis Gallicanę*, nunc sancta Helena Custodum Abaci, vulgò *Credentieri*. Camil. Fanucc. lib.4. c.19. op pior. Dependebat ab Abbatia Farfen.

ss. MARCELLINI & PETRI *Via Lauicana*. Bos lib. 3. c. 32.

s. MARCIANI Ecclesiæ, quæ sita est in Domucella, quæ vocatur Balnearola, obtulit vestem, & vela Leo IV. ex Biblioth. Est forsan extra Vrbem.

s. MARCILIANVS prope sanctam Mariam Montis Cæli; extabat an. 1587. Schotti Itiner.

s. MARCI *in Macello* Via Alexandrina, nunc sancta Maria Angelorum Societatis Textorum.

s. MAR. *Via Appia* Basilicam extra muros Vrbis instaurauit Gregor. III. fuisse eiusdem S. Marci cœmeterium constat in Benedicto Tertio apud Bibliothecarium.

s. MARGARITAE, in radice Exquilini Montis anno 1587. ex aduerso Amphitheatri. Erat, vt audiuimus, familiæ DD. de Siluestris, vbi Viridarium olim Card. Pij. Adhuc in Aedibus annexis cernuntur in marmore insignia d. familiæ.

s. MARIAE *in Aemilia*, quæ Via Aurelia nuncupatur, Ecclesiæ meminit in Leone Quarto Bibliothecarius.

s. M. *Ambrosij*, est in Leone Tertio apud Bibliot. Hoc esse S Ambrosij de Maxima, scribit Pancirol. in Eccl 3 Reg. S. Angeli.

s. MARIAE *Annuntiatæ* Collegij Romani in Regione Pineæ an. 1562 excitatum ex eleemosynis Victoriæ Tolfiæ matris Pauli IV. Pontificis. Erat annexum Collegio Romano; profanatum translatis iuribus in nouum magnificentissimum templum S. Ignatij Iesuitarum.

s. M. *Annuntiatę* in Regione *Campitelli* à Iulia Columna nobili Romana ædificatum pro Monasterio Monialium Neophytarum instituendo, vt in Bulla Pij Quarti in Bullario veteri; extinctum translatis,

Mo-

Monialibus ad Sancti Basilij.

s.MARIAE *Antiquæ*,nunc noua,in Cāpo Vaccino.

s. M *in Arco* regionis Montium meminit Taxa Leonis X. Fortè de Arca Noe, cuius meminit Petrus de Capharellis in Chronico de Romanis familijs. Dicebatur *Arca Noe*, corrupto vocabulo ab Arcu Neruæ in eius foro . Locus nunc est adPantanos.

s. M. *Armenorum* erat vltra pontem inter sanctam Mariam Trāspontinam,& S.Catharinam Senior.

s.M *de Astallis*,siue de Strada, nunc Nominis Iesu.

s. M. *in Augusta*, nunc S. Iacobus Incurabilium.

s. M. *in Atrio* , postea in Turri prope S. Petrum. Diximus plura in Imag. vindicata contra Torrigium. Vide etiam infra in V. S. Mariæ Diaconia.

s. M. *Bagnanapolis* erat Iuspatronatus Nicolai de Comite Domini castri Poli , vt in constit. Pij Secundi dat.an.1458. 4. calend. Octobris Pontificatus anno I. & in ea erat instituta confraternitas vtriusque sexus tertij Ordinis S,Dominici de Pœnitentia . fuit vbi nunc Monasterium S.Catharinæ Senensis ad Balnea Pauli.

s. M. *ad Busta gallica* , nunc S.Andreas;corrupto vocabulo,in Portugallo prope Colosseum.

s. M. *de Campo in Puteo* . De hoc scripsimus in cap.3. Diaconiæ S Agathæ. Pro eodem vidimus Alexand. IV.constit. desumptā ex ms. Cod.3457.Bib.Vatic. pag 43. huiusmodi tenoris.

ALEXANDER EPISCOPVS SERVVS Seruorum Dei. Dilecto filio Presbytero Ioanni Rectori Ecclesiæ Sanctę Mariæ de Campo in Puteo Salutem & Apostolicam benedictionem.

LIcet is,de cuius munere venit,vt sibi à fidelibus suis dignè, & laudabiliter seruiatur, de abundantia

pietatis suæ, quæ merita supplicum excedit, & vota bene seruientibus multo maiora retribuat, quàm valeant promerere. Desiderantes tamen reddere Domino populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei, quasi quibusdam illectiuis premijs, indulgentijs scilicet, & remissionibus inuitamus, vt exinde reddantur diuinæ gratiæ aptiores. Cum igitur, sicut nobis exponere curauisti, festum dedicationis Ecclesiæ tuæ octauo Kal. Nouembris consueuit celebrari, nos tuis supplicationibus inclinati festum ipsum & Indulgentiam concessam accedentibus ad idem festum in quartam feriam primæ hebdomadę Quadragesimę transferentes omnibus verè pœnitentibus, & confessis, qui ecclesiam ipsam in die translationis huiusmodi venerabiliter visitauerint, de omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi 40. dies de iniunctis sibi pœnitentijs, annis singulis misericorditer relaxamus. Dat. Laterani X. Kal. Februarij. Anno Dominicę Incarnationis 1257. Pont. nostri An. 3.

De huiusmodi templo hæc scribit And. Fuluius in fine cap. de monte Viminali. *In Valle Quirinali fuit etiam Puteus D. Probę, quem Proba fecit sub proximo templo S. Agathæ, & iuxta sanctę Mariæ in Campo, vbi à fronte incisæ litteræ huius rei indices iuxta hospitale Epirotarum.*

s. M. *Candeloræ* Regionis S. Angeli meminit taxa Leonis X. *In Candeloro* legitur apud Gruterum epitaph. 6. pag 835. Erat paruum & desertum in dicta regione S. Angeli 1587.

s. M. *in Cannella*, siue *in Triuio* erat vnitum monasterio S. Marcelli, & an. 1560. à Pio IV. concessũ Cruciferis. Idem vocatur *prope Fontem Triuij.*

s. M.

s. M. *in Carello* in dicta regione meminit d.taxa

s. M. *in Castro aureo*, nunc S.Petrus in Monte aureo, vt Pancirolus. Verùm credimus esse sanctam Mariam de Rosa in Castello aureo, id est in Circo Flaminio, nunc S. Catharina de Funarijs; Nullibi enim legimus, Montem Aureum fuisse à quoquam appellatum Castrum aureum.

s. M. *in Catharina*, nunc sancta Catharina de Rota Panciro l. Alibi corrupto vocabulo dicitur S. Maria *in Catemeri*.

s. M. *in Catinara* in regione Areolæ meminit taxa Leonis X. Fortè in Catemiri, cuius meminit Castallus Metallinus; & idem cum præcedenti.

s. M. *de Cella* mentio habetur in Instrumento cuiusdam laudi an.1241. apud Naudæum. Taxa dicti Leonis X. recenset in S.Aloysio regionis Columnæ: Auctor an.1587. appellat de Cælis prope Gallorum templum in Circo Flaminio. Liber anniuersariorum sanctissimi Saluatoris appellat idem, de Cellis.

s. M *Corsarum* monasterium erat apud sanctum Sixtum Viam Appia, de quo etiam supra diximus verbo, S.Cæsareus.

s. M. propè aliud *de Cosmedin*, nunc S. Aniani. Pancirol.

s. M. *de Curte* notatur an.1587.infra Capitolium post Sanctam Mariam de Sole, eratq; parochiale sub tit. Sancti Marci. locus nunc dicitur Turris Speculorum.

s. M. *in Cyro* Diaconia, cuius meminit Bibliothecarius in Leone III. & IV. est eadem, quæ vocatur ab eodem in Gregorio IV. *Diaconia Cyri*, & alibi *S. Archangelus ad Alephantum, & Abbatis Cyri, & Ioannis*.

s. M. *in Falcone* vltra Pontem Miluium refertur in Instrumento concessionis emphytheoticæ factæ à Capitulo sancti Eustachij Hieronymo Basso Card.tt. S. Chrysogoni 12.Aprilis 1483. rogatę à Notario Antonio de Alberijs Vrbeuetano : Creditur esse Ecclesia in fundo Farnesiorum, eo in loco, vbi dicitur Constantinus castra posuisse contra Maxentium, cuius ruinas vidimus ex gratia D. Alexandri Siri.

s. M. *de Febribus* erat ædicula coniuncta cum Porticu anteriori, quæ erat ante fores Vaticanæ Basilicę, à S. Gregorio Papa ædificata, vt habet Pontificale antiquum dictæ Basilicę, vnico fornice, octo albis, & altis columnis, Zophoro, sex Sacellis, & apside ornata cum porta ad Orientem à Sixto Quarto restituta. Grimaldus: Modernus scribit, esse Sacrariũ Basilicæ Vaticanæ.

s. M. *de Fontana* in Monte Exquilino. Martin. Polon.

s. M. *in Fornica*, siue in Via Fornicata ad fontem Triuij. Donat. lib. 3. c. 16. in princ.

s. M. *de Fouea*, nunc S. Ioannes Decollatus Societatis Misericordiæ Florentinorum. Camill. Fan. lib 4. cap. 8.

s. M. *in Insula* Ecclesia notatur an. 1587. diruta cum aliquot columnis, & sepulcro antiquo. Est sancti Ioannis Calybitæ, nam tribus nauibus, vt aiunt, constabat columnis suffulta, quarum aliquæ extra, & intra parietes Conuentus fratrũ B. Ioannis Dei, adhuc cernuntur. Vocatur à Mazochio S. Maria monialium in Iusula Tiberina.

s. M. *in Iordano*, nunc SS. Simeon, & Iudas in monte Iordano. Taxa Leonis X, & Panciroł.

s. M. *Iuliæ* monasterium, Bibliothecarius in Leone Tertio; Eiusdem in Reg. Arcolæ meminerunt ta-

xa Leonis X. & Mazochius. Nunc S. Anna Monialiũ ſcribit Grimaldus. At Iuliæ Baſilicam à Cęleſtino I. dedicatam fuiſſe in Laterano prope Oratorium Sancti Silueſtri colligitur ex Bibliothecario in Sergio pagina 85.

s. M *de Lutara* Oratorij cum monaſterio meminit Biblioth. in Leone Tertio, Grimaldus inquit; *Puto eſſe illam ſatis nominatam ſub vocabulo S. Mariæ in Monaſterio in Carinis, fortè vbi nunc eſt Monaſterium Purificationis.*

s. M. *in Marcello* in regione Montium meminit dicta Taxa. fortè in Macello.

s. M. *matris Dei* anguſta eccleſia Patrum Matris Dei, fuit, vbi nunc eſt Palatium Card. Carpinei. Profanata, quia Patres transmigrarunt ad S.Mariæ de Campitello.

s. M. *de Miraculis*, prope portam Portuenſem an.1587.

s. M. *in Monaſterio de Vrbe* fit mentio in prouiſione beneficij ad fauorē Iacobi q. Pauli de Tedallinis canonici huius Eccleſiæ, in 5. regeſt. an. 2. Pont. Bonifatij IX Fuit conceſſa pro habitatione Epiſcoporum Tuſculanorum ab Honorio III. Vghel. tom. 1. Italiæ Sac. fol. 266. A Martinus V. Monachis S. Petri ad Vincula Ordinis S.Hieronymi annexuit. Nunc Sancta Maria Purificationis Pancirol. Eccleſ. 39. & 40. regionis Montium. Vide S.Maria de Lutara. Inter antiquas Abbatias enunciatas à Panuinio de Baſilica Lateran. hæc legũtur *Abbas S. Mariæ in Monaſterio iuxta S. Petrum ad Vincula.*

s. M. non longè *à monte Auguſto* meminit priuilegium Ioannis XIX. conceſſum Syluæ Candidæ eccleſiæ, relatum ab Vghello tom. 1. Ital. Sac. pag. 111. fortè typographi errore, nam in alio pro eadem

ecclesia priuilegio Benedicti IX. ibid. relato pag. 122. A. appellatur *S. Martina*.

s. M. *Oratorij in monasterio Michaelis* meminit Bibliothecarius in Leone III.

s. M. *in Palatiolo* erat in ciuitate Leonina in Monte S. Michaelis, destructũ in ædificanda vinea Cæsiorum, vel Vercellorum. Grimald.

s. M. *in Palladio*, nunc S. Sebastianus in Pallara.

s. M. *de Pontica*, vbi feria 3. post Dominicam Palmarum fiebat collecta ad celebrandam Stationẽ in S. Prisca, meminit Stationarius ms. sub Alexandro III.

s. M. *in Porticu* in Regione Triuij meminit taxa Leonis X.

s. M. *del Porto* in regione Montium meminit d. taxa.

s. M. *ad Præsepe* Transtiberim. Erat capella in Titulo Callisti, *in quo*, ait Bibliothecarius, *Gregorius IV. sanctum fecit præsepium ad similitudinem Præsepij S Mariæ Maioris.*

s. M. *Refugij* cum monialium monasterio erat in summitate montis Quirinalis è conspectu S. Siluestri Theatinorum. fuit solo æquatum pro ampliando Palatio Burghesiorum, nunc Mazarinorum, sub Paulo Quinto, translatis monialibus ad radices Quirinalis, vbi est ecclesia S. Mariæ Virginum.

s. M. *Reginæ Cæli* in Platea S. Petri meminit taxa Leonis X.

s. M. *de Rosa* habetur in Ordine Romano. forte S. Maria Domnę Rosæ, nunc sancta Catharina de Funarijs.

s. M. *in Saxia* nunc Sanctus Spiritus. Panciro l. & alij.

s. M. *della Sbarra*. Erat Cappellania perpetua DD. de Cincijs.

s. M. *in Secundicerio* meminit Pancirolus in ecclesia 4. Regionis Pontis.

s. M *del Sole* ad Turrim Speculorum paucis abhinc annis profanatum. De eo Panc. in eccl. 4. Regionis Campitelli.

s. M. *in Spaczolaria* hospitale recensetur in epistola 150. lib.3. Regest.15. Innocentij III. pag. mihi 423.

s, M. *de Strada* in Regione Pineæ meminit taxa Leonis X. Aliud notatur ab auctore an. 1587. his verbis, *Inter porticum corinthiam, & Capitolinum è regione S. Luciæ nunc euersę*. Vide Sancta Maria de Astallis, & Templum Iesu.

s. M. *in Synodo* in Regione Triuij meminit Leo X in Taxa.

s. M. *in Thermis* nunc S. Ludouicus Nationis Gallicanæ. Panciroll.

s. M. *in Tufella* legitur in libro Anniuersariorum Sanctissimi Saluatoris; Eratq; in Regione Ripæ.

s M. *in Turri* in Vaticano; eadem in Atrio: Defecit sub Paulo V. in capite graduum Basilicæ Vaticanæ, Sic Grimald. Vide supra V. Sancta Maria in Atrio.

s. M. *in Via Tiburtina*, Bos. lib.3.c.11.

s. M. *Virgariorum*, fuit hospitale è conspectu Pœnitentiariæ institutum à S. Gregorio. Mallius ait. *Fecit Xenodochium B. Gregorius iuxta gradus Beati Petri, & constituit ibi tres cantores cum Primicerio, qui iugiter officiarent Mißam ad Altare Beati Petri, indutus pluuiali, & mitra, & virga staret iuxta altare cum duobus, & tribus, & quatuor, & pro beneficio haberent, sicut in priuilegio eius legitur.* Ab

his igitur, qui virgas tenebant iuxta altare S.Petri, Virgariorum ecclesia dicta est. Vocabatur etiam sanctus Gregorius Armenorum, propter Armenos ibi degentes. Grimald. Vide supra V. Sanctus Gregorius. Idem Grimaldus hæc alia Mallij verba refert. *In eadem platea ante sanctum Petrum, videlicet ante ecclesiam sanctę Mariæ Virgariorum est quoddam aliud cantharum* (idest coopertorium siue tabernaculum) *in quo de consuetudine schola Virgariorum præparat lectum D.Papæ, in letania maiori veniendo ad sanctum Petrum.*

s. M. *de Virginibus* de Regione Pontis vide in V. S.Catharina eiusdem Regionis. *Aliud* eiusdem nominis *in porticu Antonini*, vbi cęptum Orphanorum institutum in platea, quę nunc dicitur, di Pietra.

s. M. *in Xenodochio* Oratorij Firmis meminit Bibliothecarius in Leone III.

s. M. & S. ALOYSII *in Campo martio* meminit taxa Leonis X.

s. MARTINAE *ad montem Augustum*, idem cū sequenti, Vide etiam V.S.Maria non longè à monte Augusto.

s MART. *in Tribus foris* ecclesię, seù Basilicæ meminit Bibliothecarius in Leone III. eandem credimus cum illa nuncupata *Regionis Campitelli*, ad quam spectabat ecclesia, seù carcer SS.Petri, & Pauli, vt in instrumentis quarundā receputarum an. 1390. & 1439 cuiusdam Antonij, & duorum Canonicorum dictę ecclesiæ nobis exhibitis à cl. V. Gabriele Naudæo.

S. MART. *Via Ostiensis* meminit Bosius lib. 3. cap. 9.

s. MARTINI monasterij iuxta S.Petrum meminerunt priuilegia Ioannis XIX. & Benedicti IX. relata ab Vghello Italię Sacræ fol. 111. D. & 223. C, tom. 1.

forsan est idem cum aliquo ex sequentibus.

s. MART. *de Nardonibus* à Familia sic denominatum; extat hodie inclusum Palatio Prioratus Vrbis in platea Vaticana. Grimald. Idem appellatur de Porticu. ex eodem.

s. MART. ecclesia *iuxta Thermas Traianas* extat in Monte Exquilino sub cura fratrum Carmelitanorum.

s. MART. *in Vaticano* ecclesia, Diaconia, seù monasterium, de quo Bibliothecarius in Leone III. & IV. & Bened. III. erat, vbi nunc est Sacellum sanctorũ Leonum, & ibi habitabant Canonici Sancti Petri. Vocata etiam fuit *ad*, & *iuxta ferratam*. Grimaldus.

ss. MART. SERGII. ET BACCHI erat apud arcum Seueri; Vide infra V. Sergius & Bacchus.

s. MENNAE Basilicam restaurauit Leo Tertius. Bibliothec. Credimus fuisse prope BasilicãSancti Pauli nam feria IV. post Dominicã quartã Quadragesimæ in Statione ad Sanctum Paulum fiebat collecta in d. Basilica S. Mennæ.

s. MICHAELIS ARCHANGELI *de Formis*, idem cum S. Thomæ. Vt in ep. 319. Honorij Papæ II. incip. Inter. Regest. lib. 1. & 2. simul.

ss MVTI. ET CVPI, scilicet Patermuthij, & Copretis, de quibus in Martyrol. die 9. Iulij, in Regione S. Angeli meminit taxa Leonis X. Erat intra septum hebræorum, & solo æquato, seù profanato, fuerunt translata iura ad S. Angelum fori Piscarij, erecta inibi capella, quæ taxatur â dicto Leone in scutis decem. Erat parochiale, vt in libro Anniuers. Sanctissimi Saluatoris.

ss. NICANDRI ET ELEVTHERII *Via Labicana* meminit Bibliothecarius in vita Gelasij Papæ, & de

S Ni-

S.Nicandri fossato, siuè ecclesia Via Ardeatina vide Bos lib 3.c.22.

s. NICOLAI *in Archionibus*, nunc ad capita Domorum. Pancirol.

s. NICOL. prope Domum *de Capite Ferreo* sub Parochia S.Thomæ della Caten a regionis Areolæ concessum fuit die 30. Augusti 1532. à Clemente VII. Confraternitati Laicorum, & hodie dicitur *S.Maria de Quercu*, Idem vocatur, *Post Campum Florę*, à Mazochio p.106 epig.

s. NICOL. *de Caualerijs* Parochiale, intra cuius fines erat Monasterium Sanctissimæ Trinitatis cum bizochis tertij ordinis S.Francisci.

s. NICOL. *de Ciragia* in Regione Columnæ legitur in taxa Leonis X. Fuit Pauli III. iussu demolitum pro ornamento, & decore Vrbis, eiùsque fructibus erectæ Capellanię perpetuæ curatæ, sub inuocatione eiusdem sancti in ecclesia S Saluatoris de Pietate aliàs de Cuppellis, vt in eius motu proprio dato 5. Kalen. Iunij Pontif. an.12. in quo vocatur de Cerasa, aliàs de Pino.

s. NICOL. *in Cliuo Argentario*, siue alla Salita, vt dicitur, de Marforio, erat proximum S.Laurentiolo, solo æquatum à Sixto V. translatis iuribus ad d. S.Laurentioli. Pancirol.

s. NICOL. *de Colondo* in regione Montium legitur in Taxa Leonis X. fortè mendum in adiuncto, corrigen. *in Columna*, prope enim Columnam Traiani fuit templum dicto Sancto dicatum, cum cura, subditum Basilicę duodecim Apostolorum, vt ex suis monumentis. Et diruto templo, quod erat contiguum Columnæ Traiani, fuit erectum Altare S. Nicolao in Oratorio S,Bernardi de consensu Confraternitatis. Dicebatur, etiã in *Macello Coruorum ad*

Tra-

Traiani Columnam.

s. NICOL. *de Forbitoribus* seù de Forcitoribus, postea S Bonauentura Capuccinorum. Grimaldus. At vide S. Nicolaus in Porcilibus, & S. Nicolai ad sanctum Mautum.

s. NICOL. *de Formis* habetur in epistola 197. Innoc. III. lib. 1. regest 13. pag. mihi 161. & epist. 79. li. 3. regest. 15. pag 357. & ibi in alijs. Oderic. Rinald. in Annal. ad an. 1212. num. 20. erat inter SS. Ioannem, & Paulum, ac Basilicam Lateranensem.

s. NICOLAI Basilicam, quam Papa Nicolaus I. à fundamentis adeò luculenter cum tribus Aquæ ductibus fabrefactis extruxerat, vt omnes Lateranenses Basilicas sui pulchritudine superaret, Hadrianus II. iuxta votum decessoris sui, picturis varijs decorauit, vt inquit Bibliothecarius in dicto Hadriano pag. 332. Idem Bibliothecarius cum scribat in Nicolao I. p. 320 *Renouauit in Basilica Dei Genitricis Mariæ, quæ dicitur Cosmedin, Secretarium, ibiq; pulchri decoris fecit triclinium cum caminatis ad honorem, & decorem eius. Pari modo iuxta idem secretarium porticum renouans illic construxit, atq; ædificauit Oratorium in honorem S. Nicolai, & plurima dona ibi contulit almus*, ansam præbuit alicui suspicandi, hoc non autem Lateranense fuisse Nicolaitanam Basilicam

Item Platina scribit Callistum II. ædificasse ecclesiam S. Nicolai in Palatio; verùm nobis est dubium an loquatur de reędificatione ecclesiæ suprascriptæ, Nicolai I. Lector iudicet. Grimaldus eam describit his verbis.

DE ORATORIO S. NICOLAI à Callisto Papa Secundo in Patriarchio Lateranensi, quod hodie extat; in quo Pœniteatiarij Missas celebrant.

Hoc Oratorium, siue ædicula pulchra & longa cum tecto ligneo imbricato, retro apsidem Aulæ Leonianæ, scribit Panuinius suo tempore esse totam depictam, nunc Pœnitentiariorum ibi degentium ignorantia tota est alba, præter apsidem, cuius sacras imagines coloribus refricarunt. In apsidis testudine est imago Deiparæ Virg. imperatricis similis illi, quæ est in Sacello Altempsiano in Basilica Transtiberina; tenet Crucem; filium sinu gestat, hinc inde duo Angeli virgas tenentes, coronam habet in capite. Ad pedes Deiparæ Callistus II. cum planeta & pallio, ac quadrato diademate, habet rotundam albentem barbam pulchroq; aspectu in dextris: In sinistris autem Anastasius IV. cum planeta & pallio, & quadrato Diademate pariter prostratus. In ipsa testudine a dextris S. Siluester Papa cum planeta, & pallio cum libro, & dextra benedicens cum thiara vnius coronę; à sinistris est sanctus Anastasius cum pallio Pontificali & rotundo diademate. In Zophoro Apsidis legitur hęc mutilata inscriptio (corruerunt literę ex pictura ac spatia literarum notaui) est autem huiusmodi.

Sustulit hoc primo templum Calixtus ab imo:
Vip . . . latè Gallorum nobilitate.
Præsidet æthereis pia Virgo Maria choęris
. . . . . pat culmine.
Hoc opus ornauit, varijs modis decorauit.

In

In parte Euangelij sunt hi summi Pontifices pictura inepta, planeta & pallio induti cum orbiculari diademate, & thiara vnius coronæ ad parietem hemicycli sinistra tenent librum, dextera benedicunt pollice cum annulari coniũcto. sanctus Leo Papa. sanctus Paschalis Papa cum barba alba septuagenarius S. Gelasius Papa cum barba quinquagenarius, sanctus Cælestinus Papa etiam quinquaginta annorum. In latere epistolæ sanctus Gregorius Papa, sanctus Alexander Papa Secundus, senex ann. 77 barba alba rotunda, extenuata facie, sanctus Gregorius Papa VII. annorum quinquaginta sanctus Callistus *Papa senex valde, non habet regnum, nisi tantùm orbiculare Diadema, & hoc quia fuit ante sanctum Siluestrum, qui primus Regnum portauit;* (coronam, seù Diadema suum ex lapillis & gemmis compositũ, Constantinus Magnus capiti suo detractum, Siluestro Papæ dicauit: Coronam verò appellatam Regnum, ad Hormisdam Papam Clodouæus Francorum Rex transmisit. Buleng. lib. 1. cap. 3. & 4. de vest. Pont Epis. & Sac.) *ita erat in zophoro columnarum maiorum veteris Basilicæ Vaticanę à S. Lino, vsque ad sanctum Siluestrum; orbicularia diademata habebant In singulis sunt dicta nomina sanctorum. Miratus sum, quomodo Gelasium II. Paschalem item Secundum & alios sanctos nominet, quos idem Callistus, vt inquit Panuinius, pingi iussit, eos scilicet Romanos Pontifices, qui ante se fuerunt, ab Alexandro II. deinceps quanquam fœdissima pictura. Sed in Breuiario Benedictino, vt videre est tom. 4. Ecc. Bibl. de illustratione Missalis, & Breuiarij pag 5 pro sanctis coluntur; vbi habentur hæc verba: Ad hæc in officio de sanctis plurimorum Abbatum, vt Leonardi, Othmari, ipsius Benedicti, Columbani, Odilionis,*

An-

Antonij, Maurini, Mauri, Bernardi, Aegidij, Galli, Hongeri, Heliæ, Scriberti, Placidi, Victoris Papæ Tertij, Paschalis Papæ II. Stephani Papæ III. & reliquorum &c. in Martyrologio Benedictino. Retro dictã ædiculam Callistus II. alia duo cubicula à fundamentis fecit cum vestiario, seù guardarobba: duoq; coniuncta conclauia condidit ad audientiam publicam iconijs picturis exornata Schismata Alexandri II. cum Cadalao Parmense, Gregorij VII. Victoris III. & Vrbani II. cum Gilberto Rauennate, & Paschalis cum tribus adulterinis alijs Pontificibus. Postremò pacem, quam ipse cum Henrico V. Imp. fecit. In cubiculis duobus memoratis erat coronatio Lotharij Secundi. Huius pacis memoria cum Henrico V. extat in libro Longobardo sanctę Sophię de Beneuento Biblioth. Vat fol 215 Hactenus Grimald. De huiusmodi Oratorio, & cubiculis Panuinius de 7. Vrbis Ecc. in Basil Lateran. §. Post Leonem IV. &c. Io: Seuer. in eadem p. 562. & postremò Abbas Constantinus Caietanus in fine commentarij ad vitam Gelasij II.

s NIC *ad* S.*Mautum* concessum fuit Ordini Camaldulensi, qui illud nouiter ędificauit sub inuocatione Sancti Antonij. Vide August. Florentin. hist. Camaldulen. cap. 29. lib. 3. Anno 1629. circiter fuit concessum Societati Iesu, & solo æquatum ad aperiendam viam ante ecclesias SS. Ignatij, & Francisci Xauerij. Vocabatur, ni fallimur, dę Forbitoribus nam Fuluius lib 4 cap de Obeliscis in fine scribit. *Multa prætereaObeliscorum fragmenta vidētur hodie per totam Vrbem; sed maximè inter templum S. Machuti, & proximam ædem* S.*Nicolai de Forbitoribus*, fuit vnitum Ordini Camaldulensis anno 2. Pont. Iulij Secundi, vt in lib. S.Visitationis Apostolicæ, & vocatur de Forbitoribus, aliàs de Forbicibus.

s. NI-

s. NIC *de Militibus* in regione S Eustachij legitur in taxa Leonis X. & alibi.

s. NIC. *Molendinorum* seù Caualeriorum, nunc S. Helena. Fanucc. lib. 4. c. 41, Vocatur à Mazochio prope Sanctum Blasium de Anello, in regione sancti Eustachij. Intra fines huius parochiæ erat monasterium monialium Sanctissimæ Trinitatis non seruantium clausuram.

s. NIC. *del Piano* in regione Columnæ meminit taxa Leonis X. fortè quod alibi dicitur de Piccino:

s. NIC. *in Porcilibus* fuit ibi in loco Ecclesiæ sancti Bonauenturæ fratrum Capuccinorum ad radices Quirinalis. De eo Faunus lib. 4 cap. 17. hęc scribit. (Forum Suarium, vbi sues vendi solerent, quo loco D. Nicolai est templum cognomento in Porcilibus, ex hac parte ad Quirinalis fuit radices) Hodie ex concessione Vrbani VIII. vocatur S. Crux nationis Lucensis. Pancirol. Eccles. 4. Reg. 3. Triuij. Verùm in monumentis Basilicæ duodecim Apostolorum fit mentio ecclesię S. Nicolai de Porcis cum cura in Regione Triuij, quæ erat subiecta d. Basilicæ.

s NIC. *in Statera*, vbi templum Iouis Statoris Albertin. c. de templis pag 50.

s. NICOL. *di Toffo* in Via Cursus, in cuius loco Mediolanenses fabricauerunt ecclesiam S. Ambrosij, & hospitale. Cam. Fanuc. lib. 4. c. 7.

s. NIC. *Vrsinorum* legitur in d. Taxa.

s. NICOMEDES *Via Nomentana*. Bos. lib. 3. c. 45. & 50.

s. OSANNAE in Monte Cœlio à Callisto Secundo ædificatum est apud auctorem an. 1587.

ss. PACERAE & SALVATORIS Ecclesia erat sub monasterio S. Catharinæ Senensis in principio ascensus collis, qui dicitur Bagnanapoli, & adhuc à fini-

ni-

nistris in ingressu amplæ portę cernitur ædificij magni antiqui pars. Eius iura translata fuerunt ad ecclesiam Sanctæ Marię Campi Caroli Leonis, & postea ad altare Sancti Nicolai in eadem ecclesia. Hæc legimus in Bulla Sixti V. quæ incipit. Decet & rationi consonum &c. Dat. an. 1585. Kal Maij Pontificatus ann. I. nobis exhibita à D. Benedicto Gerace Rectore dictæ ecclesiæ an. 1636. qui locum nobis indicauit. Vide supra S. Albicyrus ad Turrim militiarum.

s. PANCRATII *in Laterano* oratorij meminit Bibliothecarius in Gregorio III. Idemq; appellatur monasterium in Hadriano I. & in Leone III. nunc est Sacrarium ecclesiæ Lateraneñ cum adiacentibus ędificijs antiquis. Grimald.

s. PANTALEO *in Via Iulia* nunc S. Ioannes Florentinorum Pancirol.

s. PASTORIS ecclesiuncula constituitur apud tit. S. Pudentianæ ab Vgonio Stat. 21. fol. 165.

s. PAVLI ecclesiam fecit Leo Secundus *iuxta S. Bibianam*, vbi & corpora SS. Simplicij, Faustini, Beatricis, atq; aliorum Martyrum recondidit. Bibliothecarius.

ss. PAVLI ET CAESAREI in Regione Areolæ meminit taxa Leonis X. Vide verbo Sanctus Cæsareus.

s. PETRONILLAE *Via ardeatina* meminit Bosius lib. 3. cap. 19.

s. PETRON. erat magnum templum rotundum in loco, vbi nunc est Absis ad meridiem Basilicę Vaticanę Grimald Vocatur à Biblioth. in Hadriano I. Basilica: in Leone III. Mausoleum: & in Leone IV. Basilica, & Ecclesia.

s. PETRI *in Via Portuensi* refertur à Bosio lib. 2. cap. 20.

s PE-

SS. PETRI APOSTOLI ET MARTINI CONF. *sub Auentino* in regione 2. in loco, qui vocatur Horrea, Monasterium reperitur in donatione facta per D. Balduinum Comitem an. 6. Ioannis XII. Indict 4. die 20. mensis Aprilis Monasterio SS. Andreæ, & Gregorij in cliuo Scauri.

SS. PETRI & PAVLI *in Via Sacra* iuxta templũ Romuli ecclesiam fecit Paulus Primus, de qua Bibliothecarius hęc habet. *Hic fecit nouiter ecclesiam infra hanc ciuitatem Romanam in Via Sacra iuxta templum Romuli, in honorem SS. Apostolorum Petri, & Pauli, vbi ipsi Beatissimi Principes Apostolorum tempore, quo pro Christi nomine martyrio coronati sunt, dum Redemptori nostro funderent preces, propria genua flectere visi sunt: In quo loco vsque hactenus eorum genua pro testimonio omnis in postremo venturæ generationis in quodam fortissimo silice licet esse noscuntur designata.* Hanc ecclesiam non fuisse, vbi carcer Mamertinus conijcitur ex textu Bibliothecarij, illum sub silentio prætereuntis: Præterea Via Sacra erat inter ecclesiam S. Mariæ Nouæ, & templum Romuli, quod nunc dicitur SS. Cosmę, & Damiani, vt benè præ cęteris Vgonius Statione 23. Immò hìc incipiebat cliuus Viæ Sacrę; habetur in vita S. Pigmenij presb. & mart. *Cœpit Pigmenius ascendere per cliuum vię Sacræ ante templum Romuli cum vno puerulo &c. ecce Iulianus* (Imperator apostata) *procedens in regiam aulam videns S Pigmenium presb. à longè per cliuum venientem &c.*

Lapidem item, in quo Apostolorum genua fuerunt designata, in memoriam genuflexionis Apostolorum seruauit antiquitas in Aede S. Mariæ nouę, vbi constat Apostolos, deflexo poplite, orasse contra Simonẽ Magum. Modernus scripsit dictam ecclesiam Apo-

 sto-

ſtolorum vocari SS. Coſmæ ,& Damiani; Immò eſſe eandem appellatam, S.Coſmatis in Silice, in lapide extante in eccleſia S.Martinę,quod eſt à veritate alienum, cum huius eccleſiæ Bibliothecarius faciat authorem Felicem IV. prædeceſſorem Pauli I. pluribus ſeculis, & fundatoris, vt credimus cum Pancirolo, huius nunc appellatæ, S.Mariæ Nouæ.

ss. PETRI ET MARCELLINI *de Subura* Baron. an.795. nu.29. Panuin. in Cod.Vat ms.4973. pag.147. Item liber Anniuerſariorum Sanctiſſimi Saluatoris Lateranen. meminit SS. Petri, & Marcellini *de Secura*.

s PHOCAE MARTYRIS De huius eccleſia hæc habentur in Oratione S.Aſterij Amaſeæ Epiſcopi in 2.Synodo Nicæna. *In Regia ciuitate Italiæ principe, & totius mundi regina celebratur Phocas martyr, & extructa eſt ei ædes inſigni pulchritudine. Non minus autem colunt Romani Phocam, quam Petrum, & Paulum.* Baron. in Martyr. ad 5. Maij, qui rhetorica amplificatione hoc dictum exiſtimat. ſed Breue Gregor. VII conceſſum monaſterio S.Pauli de Vrbe eccleſię S.Phocæ meminit,quæ olim fuerat iuris Sancti Anaſtaſij.

s. PORTOGALLI hoſpitalis in regione Columnę meminit taxa Leonis X.

ss. PRIMI ET FELICIANI ad arcus Numentanos quartodecimo ab Vrbe milliario meminit Boſ.l.3 cap: 46.

s.PRISCAE *Via Oſtienſi*. Boſ lib.3. cap. 9.

ss. PROCESSI & MARTINIANI Baſilica à Gregorio II. inſtauratur. Biblioth. Hæc fuiſſe creditur ſupra caſale, quod dicitur S.Agathæ, vbi eorumdem SS.corpora requieſcebant, propè noſtram Villam, vltra Montem Marium: Funditùs perijt ſub Vrbano

no

no VIII Petro Colangelo eā deuastante pro fabrica suæ vineæ.

ss. QVADRAGINTA. MM. *in Colosseo* meminit d.taxa. Forsan est illud, quod an.1587. erat in Exquilijs, è cuius regione ad septem Salas, seu Cisterna, vt aiebant, capaces, erat ascensus. Eiusdem meminit Radulphus Decanus Tungrensis Propos. 22. de Canon. obseruan.

ss. QVADRAGINTA MARTYRVM in Montiũ Regione meminit taxa Leonis X.

ss. QVADRAG. MM. *in pineæ* regione, nunc Confraternitatis Stigmatum S.Francisci.

ss. QVIRIACI lege Cyriaci.

s. ROMANI *in Agro Verano* inter antiquissima Vrbis censendum; de eo etenim hæc in actis passionis dicti Sancti, *In loco autem, vbi decollatus est S.Romanus sedata persecutione paruam ecclesiam Christicolę condiderunt, quę vsq; hodie B. Romani militis martyrij memoriam repræsentat.*

s. ROMANI MAR. Basilicam, quæ non longe ab Vrbe *foris portam Salariam* sita est, Sergius II. à fundamentis perfecit: Eandemq; titulo SS.Siluestri, & Martini parochiam esse decreuit; sunt verba Bibliothecarij. De eadem Bosius lib.3. cap.60.

ss. RVFINAE & SECVNDAE *in Laterano* adhuc extat cum sacris corporibus.

s. SALVATORIS *in Aerario* fuit vnitum S.Mariæ de Consolatione. Fulu.lib.2. pag.mihi 89. Albertin. c. de Aerario p.26: & c. de templis p 50. & c. de hospitalibus p.89. Vocabatur etiam in Statera. Fuluius vbi supra.

s. SAL. intra claustrum monialium S.Annæ. ex Panicirol. Vide infra S.Saluatoris in Iulia.

s. SAL. *in Aquiro* ante sanctam Mariam. Cen-

cius Camerar. & ex eo Donatus lib.3.c.16.

s. SAL. *de Archionibus* meminit taxa Leonis Decimi.

s. SAL. *in Arco* vniti fabricæ sancti Laurentij in Damaso meminit dicta Taxa.

s. SAL. *circa Arcum obscurum* in Regione Pineę.

s. SAL. *in Bordonia*. nunc sanctus Iacobus Coxacaballi.

s. SAL. *de Cacabarijs*. nunc sancta Maria de Planctu.

s. SAL. *de Camigliano* in Regione Triuij.

s. SAL. *de Cornelijs* in Quirinali Regionis montium, fuit vnitum Ordini fratrum sancti Hieronymi Fesularum.

s. SAL. *de Cortillis* Transtiberim. forsan de Curte.

s. SAL. *Coxæcaballi* nunc sanctus Iacobus in Ciuitate Leonina. Pancirol, sub Leone IX. vocabatur sanctus Saluator de Bordonia propter baculos pereginorum, quos bordones vocant: & fortasse etiam dicto tempore dicebatur sanctus Iacobus, postea sanctus Saluator Coxacaballi; demùm sanctus Iacobus de Portica, & Coxacaballi. Grimald.

s. SAL. *in Domo montis Fortini* meminit dicta Taxa.

s. SAL. *Dompni Campi* Regionis Arcolæ. sic appellatum vidimus in instrumento rog. anno 1369. nobis exhibito à Naudęo. Aeuo nostro vocabatur sanctus Saluator in Campo: Eratq; ecclesia tribus distincta nauibus, aliquot antiquis columnis suffulta, sita in conspectu ecclesiæ sanctissimæ Trinitatis Conualescentium, solo æquata sub Vrbano VIII. pro amplianda Domo Montis Pietatis.

s. SAL.

s. SAL. *in Iulia* in Regione Arcolæ meminit d. taxa, & Mazochius. Erat inter ecclesiam S. Caroli ad Catinarios & monasterium S. Annæ,

s. SAL. *in Macello* aliàs de Terrione, aliàs de Ossibus ecclesiam Carolus Magnus multis muneribus decoratam ædificauit, vt in dicti Caroli priuilegio, à quo hanc verborum summam barbara latinitate, qua priuilegium exaratum est, accepit Iacobus Grimaldus sic *Narratur, quòd Leo Papa IV.* (id est III] *ædificauit vnam ecclesiam in ciuitate noua Leoniana iuxta murum in prædium, quod dicitur Magelli, non longè à monte, qui vocatur Vaticanum ad vtilitatem sepeliendi egenos in honorem Saluatoris Domini nostri Iesu Christi. Et idem Imperator libenti voto augeri cupiens, atq; ampliari, Altare ibi consecrare fecit, & maxima reliquiarum congeries condirì statuit in honorem Saluatoris, & Stephani Protomartyris, S Laurentij, & Beatorum Ioannis & Pauli. Ibiq; condidit de vestimentis S. Stephani Protomart. ac vnã parapsidem plenam de carbonibus, quibus vstus fuit S. Laurentius, & duabus costis sancti Ioannis, & Armilla Pauli, & duas torques de Sergius, & Bacchus Primicerius, & Secundicerius, & boiam* (id est funem) *de collo Alexandri V. Papæ* (id est quintus à S. Petro) *& de capillis eius quantum pugillo capere potest. Concessit vnam Curtem, quæ dicitur Maceranum, nouem filas ad Sale faciendum, quas emerat à Ioanne Portuense Episcopo, Cruces, Calices, coclearia, forficulas, & alia paramenta, nec non Crucifixum argenteum lib. 60. cum suis gabbathis siue lampadibus. Voluitq; vt in dicta ecclesia forent perpetuo tres presbyteri, & duodecim Clerici tonsis comis de Aquitanio, & aliàs prout latiùs continetur in dicto priuilegio. Dat. an. 797. Ista ecclesia S. Saluato-*

ris extat hodie iuxta portam equitum leuis armaturæ, olim Terrionis dictam, habens aditum in Palatio sancti Officij Inquisitionis. Frequens illius mentio in libris Censuarij Vaticanæ Basilicę. Laurentio Puccio Florentino sanctorum Quattuor Cardinale, palatium ibi ædificante, quod postea in S. Officij fabricam conuersum est, ipsum sancti Saluatoris templum negligi, & diuinis carere cœpit, altero S. Zenonis templo, quod ibi proximum erat funditùs disiecto; vtraq; Vaticanę Basilicę subiecta. Fuit dicta sanctis Saluatoris ecclesia constructa in loco dicto Magello, seu Macello, propter occisiones martyrum sub Neroniano gladio. Eam vidimus in loco à Grimaldo descripto.

s SAL. *in Maximis*, olim Iouis Capitolini anno 1587. euersũ. De eo Albertin. cap. de templis, & Marlian. lib. 2. cap. 4.

s. SAL. *de Militia* in Regione Montis erat è conspectu Turris militiarum: Idem appellatur supra Turrim Militiarum à Mazochio pag. 52. Epigramm. Vide quæ diximus in S. Abbacyri Oratorio in Xenodochio.

s. SAL. *de Oliua* in Regione Montium legitur in d. taxa.

s. SAL. *in Paleo* in Circo Flaminio, prope S. Catharinam, vbi etiam anno 1587. torquebantur funes: forsan est quod dicitur S. Saluatoris, & S. Stanislai Polonorum Regionis Pineæ.

s. SAL. *de Pedepontis* Transtiberim fuisse testatur Albertinus cap. de eccles. & Cappellis. forsan dicendum in Pede Pontis. Vide supra, iuxta Pontem.

s. SAL. *in Pensili* fuit inter domos Petri Margani, & Ludouici Matthæi; Nam Fuluius lib. 4. cap. de Circo Flaminio inquit (longitudo eius Circi ab ædibus nunc D. Petri Margani, & S. Saluatore in Pensili,

vsq;

vsq; ad ædeã D.Ludouici Matthæi iuxta Calcáranum vbi caput Circi) forsan erit idem cum denominato in Paleo. In libro anniuersariorum Sanctissimi Saluatoris annotatur esse templum S.Stanislai Polonorũ Alibi dicitur ad Apothecas obscuras parochiale sub titulo S.Marci.

s. SAL. *de Pietate* in Campo Martio intra Monasterium S.Mariæ. Antiqua Vrbis mirabilia referũt, hic fuisse imaginem Saluatoris, quæ dicebatur Pietas.

s. SAL. *de Pinea* nunc S.Mariæ in Cappella trans Tiberim: Panciro-

s. SAL. *in platea Iudæorum* olim habebat curã animarum, à qua fuit exemptũ, & à Pio V. applicata vt in S.Visit.Apostolica an.1574. S. Mariæ de Planctu De ea Panciro. & Camill. Fanuc. cap.26. lib.3.

s. SAL. *in Porticu* nunc Sanctus Homobonus / Panciro.

s. SAL. *in Quirinali* è conspectu S.Siluestri, erat fratrum Iesuatorum; fuitq; demolitum sub Paulo Quinto.

s. SAL. *in Regula* pauimento tessellato, duodecim columnas, & quattuor pilas in duobus ordinibus habens. Sepulcra antiqua duo marmorea. Recta à Xysti ponte eundo in campum Floræ à dextra occurrit. Sic author an.1587. Est idem quod supra S.Salu. Dompni Campi.

s. SALV. *in Domna Rosa* meminit taxa supracitata.

s. SALV. *de Statera* erat iuris SS.Sergij & Bacchi vt in epistola 96. Innoc.III. lib.2. tom.1. pag.334. Romæ impress.a.1543. Idem cum alio in Aerario: de quo vide supra.

s. SAL. *de Subcubo* in Regione Areolæ prope domum DD. de Bouefchis legitur apud Caftallum Metallinum.

s. SAL. *in Subura*, cuius, vt arbitrramur, meminit taxa citata, perijt paucis abhinc annis, nifi fit idem Trium Imaginum: erat parochiale fub titulo S. Petri ad Vincula. Aliud fub eadem appellatione reperitur, cuius mentionem fecimus in Diaconiæ S. Agathæ c. 7. fortè idem cum alio de Secura.

s. SAL. *in Tellude*, fiue Telluris erat non longè ab ædibus Conferuatorum in loco, vbi olim fuit templum Telluris. Albertinus de Templis pag 46.

s. SAL. *de Thermis* fpectans ad tit. S. Sufannæ cap. querela 24. de elect. & electi poteft. erat in Diocletiani thermis fecùs S. Cyriacum, ex Schedis ms. P. Vgonij.

s. SAL. *in Thermis* notatur à fcribente an 1687. in initio Suburæ ante Vallem Efquilinam: olim Telluris. forfan eft idem nuncupatum in Subura.

s. SAL. *trium Imaginum* cum parochia erat in Regione Montium iuris S. Mariæ Maioris, vt ex Bulla Innoc. IV. dat. an. 1244. fuitq; vnitum à Gregor. XIII. ecclefiæ ss. Sergij, & Bacchi, eiufdem Regionis, vt in eius Bulla dat. Kal. Iunij 1582. Eiufdem meminit taxa cit. Leonis X. pro fubuentione pauperum edita an. 1562. Panciro1. ecclef. 37. Reg. Mont. Idem tempore Alexandri VI. à Stephano Copo fua impenfa inftauratum, vt in fuperliminare legebatur. Vrbano VIII. profanatum. Vide etiam V. S. Saluator de Subura. Aliquis credit effe idem cum alio appellato ad Vlmos. His temporibus vidimus priftinæ religioni reftitutũ hoc templum à Confraternitate Laicorũ erecta ab Innoc. X. quæ præ foribus Titulum fixit fancti Saluatoris trium Imaginum; eftque fupra

clo-

cloacam in platea Suburę.

s. S A L. *in Xenodochio*, Vide ſupra V. Abbatis Cyri in Xenodochio.

s. SATVRNINVS *in Quirinali* apud Equos marmoreos meminerunt Vrbis antiquarij, noſq; vidimus ſolo æquatum tempore Pauli V. ad aream ampliandam. Incolebant illud Monachi Sanctæ Iustinæ.

s. SATVRNINI *Via Salaria* Baſilicæ meminit Bibliothecarius in Felice IV. in Hadriano I. & Gregorio IV. & Boſius lib.3. c.57. & ſeqq.

s. SEBASTIANI, ſeu s. Silueſtri Oratorium *intra Epiſcopium Lateranenſe* fecit Martinus Primus. Bibliothecarius.

s. S E B. *ad Velum aureum* idem cum ſancto Georgio.

s. SEB. *in Via Papę* Alexandri VI. in Burgo, nunc ſancta Maria Puritatis Caudatariorum Cardinalitiorum.

s. SEB. *in Via Papæ* erat ſupra cloacam *in Via Vallenſium*, habebatq; Porticum, in qua rixauerunt Columnenſes, & Vallenſes, vt ait Stephanus Infeſſura in Diario, eratq; parochiale ſub tit. ſancti Euſtachij. Eiuſdem meminit Nicolaus Seniorilis. Hanc Eccleſiam excitatam fuiſſe ſupra cloacam, in qua ſancti Sebaſtiani corpus, tempore ſuæ paſſionis, repertum fuerat à Lucina Matrona, moderni contendunt innixi tantũ traditioni, cuius nullibi, quod ſciamus mentio reperitur apud antiquum, vel alicuius notæ ſcriptorem. Immò huiuſmodi traditionem habuiſſe principium anno 1625. à ſecunda editione Theſaurorum abditorum Octauij Panciroli Regień facilè deprehenditur eo, quod in prima viuente authore non firmatur aliqua huius rei traditio, ſed tantùm autoris

ris opinio; & Io. Baptista del Tufo in historia Religionis Theatinorum cap. 56. recenset concessionem ecclesiæ sancti Sebastiani, eiusq; demolitionem absq; traditionis mentione, his verbis.

Nella Piazza (loquitur de ecclesia sanctæ Andreæ de Valle) *era vna picciola chiesa parochiale di san Bastiano, che per l'istesso rispetto, e perche ell'era d'impedimento alla nuoua chiesa di sant' Andrea, con autorità di Papa Sixto V. fù spianata, e gettata à terra, insieme con la sua casa, e la cura, e le Cappelle, sepolture, e rendite furono trasferite per Breue dell'istesso Pontefice sotto il di 18. Agosto l'anno 1590. e volle, che quella chiesa si profanasse con conditione, che tanto l'Altar maggiore, quanto gli altri due della destra, e sinistra parte douessero entrar dentro al sito della nuoua Chiesa, che si doueua fabricare in honore di S. Andrea Apostolo: nella quale fosse dipinta così dalla parte destra l'Imagine di sant' Andrea, come dalla sinistra quella di san Bastiano, come si è fatto, e che'l rimanente restasse per le scale, e piazza dell'istessa chiesa, e non ad altr'vso, come è seguito.*

Eandem traditionē comprobasse credidit aliquis Maphæum Barberinum SS R.E. Cardinalem, postea Vrbanum VIII. inscriptione apposita in suo Sacello huiusmodi tenoris.

Sanctus Sebastianus miles Christi fortissimus sagittis, Diocletiani iussu, configitur, virgis cæditur, in cloacam deijcitur, inde à Lucina Matrona Romana, eius in somnis monitu, eximitur, & in Callisti cęmeterio conditur, facti indicem plebs olim venerabunda Aediculā excitauit, cuius hic nuper Altare maius cum apside stetit. Hanc Sixtus V. P. M. ea lege æquari solo permisit, vt il-

lius

lius pars noue edis ambitu includeretur ad retinendam loci religionem, reiq; memoriam. Maphæus S.R.E. presb. Card. Barberinus Signaturæ Iustitię Præfectus hoc voluit extare monumentũ An. Sal. M. DC. XVI.

Verùm huiusmodi Vrbani VIII. verba innuere volunt, sanctum Sebastianum, qui Romæ sagittis configitur, Romæ virgis cæditur, in cloacam Romæ deijcitur, indeq; a Romana Matrona eximitur, & sepelitur, à Romanis meruisse ædiculam intra Vrbem sibi excitari, (certum est enim hoc loci non fuisse sagittis confixum, nec virgis cęsum, nec in cloacam hìc existentem proiectum) Huius autem ædiculæ solo æquandæ, voluit Sixtus V. vt pars illa, in qua Altare maius, & Apsis steterat, includeretur in ecclesia noua, vt & veteris ecclesiæ, maiorisq; Altaris cum Apside religio antiqua conseruaretur, & restitueretur in noua Aede; & hanc conseruationem, & restitutionem pręsefert lapis, & inscriptio Barberina.

Igitur asserta traditione non firmata, non videtur probari posse sancti corporis ex hoc loco extractio, nisi cum aliquo aliorum sancti Sebastiani actorum fidei periculo; præsertim cum eadem huiusmodi facto asserto aduersentur; habent enim. *Tunc Beatus Sebastianus apparuit in somno sanctæ Lucinæ, cuidam matronæ religiosissimæ, dicens, In cloaca illa, quæ est iuxta Circum, inuenies corpus meum pendens in vnco.*

Hęc sic examinamus. Primò firmandus est locus proiectionis in cloacam, quem ex Actis passionis apud Sur. tom. 1. die 20. Ian. habemus apud Circum Maximum his verbis. *Tulerunt autem corpus eius noctu, & in cloacam Maximam miserunt, dicentes*

ne forte Christiani eum sibi martyrem faciant. Eadem refert Bosius, seù Seueranus in Romæ Subterraneæ italicæ cap. 5. lib. 1. fortiùs ex Cencio Camer. ms. in Biblioth. Vatic. cap. De locis, qui inueniuntur in Sanctorum passionibus. Et ex alijs codd. ms. signatis in eadem num. 1375, & n. 2035. pag. 45. & 4265. pag. 209. in quibus legitur. *Cliuus Scauri, qui est inter Amphitheatrum, & Stadium ante Septisolium, vbi est Cloaca, vbi iactatus fuit sanctus Sebastianus, qui reuelauit corpus suum Lucinæ dicens, inuenies corpus meum pendens in vnco*. Auctores hìc allegati conantur describere locum, qui dicitur Cliuus Scauri, & inquiunt fuisse inter Amphitheatrum, & Stadium, id est Circum Maximum; in ea parte, quæ erat ante Septisolium, quod non erat vbi, vel supra Cloacam, sed prope illam, vbi iactatus fuit sanctus Sebastianus.

Hæc Iacobus Grimaldus maxime eruditionis, & iudicij vir declarare voluisse videtur illis verbis. *Et licèt Petrus Mallius, qui vixit sub Alexandro III. scribat, locum cloacæ prope Septizonium è regione sancti Gregorij ad Cliuum Scauri, quo dictus inclytus martyr proiectus fuit, meo quidem iudicio etiam esse potest ecclesia sancti Georgij. Nam ibi latere sinistro ecclesiam ingrediendo, in vico est cloaca Maxima Tarquinij Superbi lata palmos quindecim, alta 18. cum fornice lapideo piperino, & decurrit in Tiberim iuxta ecclesiã sancti Stephani (olim templum Herculis) rotundum, & emergit ratio, quòd ecclesia ipsa dicata sit in honorem sanctorum Martyrum Sebastiani, & Georgij, vt etiam in vita Gregorij IV apud Anastasium. Sancti enim Pontifices sicut excitarunt ędem s. Marię in Pallaria, vbi sagittis confossus fuit, ita & hanc ædem in honorem, vbi iacuit in cloaca.*

Igitur

Igitur Cloaca, vbi iacuit martyr tempore proiectionis, fuit in Velabro & non in alia Vrbis parte. Cumq; Acta subiungant, eiusdem martyris corpus *pendere in vnco*, sensus est, extremam vnci partem firmiter adhæsisse superiori cloacę parti, ipsumq; corpus in meatu cloacæ seruasse pendens, quo minus in sordes illud caderet, aliàs dici non potuisset *in vnco pendere*: & per consequens impossibile fuit illius transfluxio ad Pompeij theatrum, aut ad Circum Agonalem. Nec est credibile, corpus cum vnco è cloacæ ostio cecidisse in eius aquarum præcipitem cursum, quæ, torrentium modo, rapere, atq; auferre omnia cogebantur, vt Plinius à Lipsio de magnit Romæ lib. 3 c. 12: relatus, quin infra Velabrum, vbi sese in Tiberim exonerabant, illud vnco fixum cum sordibus, & Vrbis purgamentis non euomuissent.

At fortior insurgit huius nostræ opinionis firmitas ex Bibliothecæ Vaticanæ, Vallicellanę, & sanctæ Cæciliæ Codicibus, dum subiungunt, *Sordes illud non tetigerunt*. Quis est autem tàm parum sanæ mentis, qui credat, corpus vnco alligatum, per cloacæ amnes, vnius ferè milliarij tractu à Velabro ad Circum Pompeij transfluxisse inter Sordes, & à Sordibus non fuisse tactum? Nec respondeatur, Dei prouidentiæ tribuendum, corpus per varios cloacarum flexus vnco alligatum à Sordibus non fuisse tactum, nec in tyberim protractum, cum eadem acta huiusmodi miraculo resistant; dum inquiunt, *Corpus in vnco pendere*, quod autem pendet, moueri loco, vel transfluere nequit: quod euidentiùs explicatur ab alio Vaticano Codice manuscripto, & signato n 687. vbi legitur *Corpus meum pendens in aere inuenies*. Certè Dei prouidentiæ adscribendum est, quod milites proiecerint in cloacam corpus vnco alligatum, &

& quod vnci hasta in cloacæ ostio substiterit cum corpore in vnco pendente supra fluentem aquam, ne sordes illud tangerent.

Nec audiendi sunt dicentes, appellatione Circi, cuius meminerunt Acta citata illis verbis, *In cloaca illa, quæ est iuxta circum, inuenies, &c.* venire posse Circum, seù theatrum Pompeianum; nam certum est apud Tacitum, Circi appellatione venire Maximum Annal. lib. 15. & alibi. Eundem sequuntur Antiquarij, Circi nomine (inquit Georg. Fabr. in Romæ capit. 12.) *etiamsi nihil aliud addatur, intelligitur Maximus: vt fori appellatione, Romanum accipimus, Campi vocabulo, Martium*

His adde, quod cum corpus proiectum fuerit in cloacam Maximam iuxta Circum Maximum, & Acta subdant, *In cloaca illa, quæ est iuxta Circum inuenies, &c.* pronomen, *illa*, demostrat relatum Cloacæ locum, quo proiectum fuit corpus, id est, in eadem cloaca.

Tandem omne remouetur dubium à Codice Vat. manuscripto 1195. habente adiunctiuum illud, Maximum, scilicet *in cloaca illa, quæ est iuxta Circum Maximum inuenies, &c.* Quem sequentes Bosius, & Seueranus in Roma Subterranea lib 1. cap. 13. explicando verba illa. *Tunc B. Lucina eleuans eum de cloaca posuit in pauore suo*, fatentur non ex Cloaca Circi Pompeiani, sed ex Maxima fuisse translatum illis verbis. *E trasferì il corpo di san Sebastiano dalla Chiauica Massima alle Catacombe, doue da esso santo gli era stato ordinato in visione.* Cæterum de huiusmodi templo aliqua habet. Cam. Fanuc. lib. 4. cap. 26.

s. SEMITRII monasterij meminit Bib. in Leone III & ss. Semitrij & Cæsarei in Leone IV.

ss. SERGII & BACCHI ecclesia apud Arcum Septimij Seueri apertis verbis describitur à Ioanne de Columna in suo mare Historiarum cap, de Bassiano Imp. his verbis. *Reliquit & porticum patris sui nomine, quę gesta illius continet, triumphos, & bella. Quæ porticus* (Arcum triumphalem sic appellat) *adhuc Romæ quasi integer extat sub Capitolio ad Orientalem plagam inter ecclesias sancti Hadriani, & Sergij, & Bacchi*. Polonus eiusque Sectatores constituunt templum Concordiæ, vbi est ecclesia ss. Sergij & Bacchi retrò Capitolium. De eius situ, & bonis clariùs Innoc.III. epist-94. lib.2. impress. Colon pag. 438 & 439. Habuisse Archipresbyterum, & Clericos constat ex dicta Innoc. III, epistola, quæ ijsdem dirigitur. Habuisse tempore Innoc VI. Canonicos legitur in instrumento dato an 1360. Pontificatus anno VI. Ind.14. mensis Octobris, in quo hæc, præ cæteris, legimus. *Quoddam Casalenum, quod dicitur Cameliana ipsius ecclesiæ positum retrò dictam ecclesiam, cui ab vno latere est Palatium Capitolij, ab alio latere tenet D. Francisca Ioannis Testæ, ab alio est domus dictæ ecclesiæ, ab alio est via publica, quæ dicitur Faua Tosta* Innocentius III. in Cardinalatu & Pontificatu nobiliter renouauit, & porticum ante ipsam ecclesiam columnatam fecit, donisq; sericeis, argenteis, & aureis donauit, vt in eius vita legitur, vtq; indicabant supra porticum hæc carmina,

Penè rui, quasi nulla fui, sed me releuauie
Lotharius, sponsusq; prius sponsam renouauit,
Deq; meo gremio *sumptus Pater Vrbis, & Orbis*
Hoc tamen ex proprio fecit mibi, sic renouor bis.

Eandem ruinæ proximam refecit Cardin. Agriensis tempore Sixti IV. vt Panuin. in eius vita, Albertin. de

noua

noua Vrbe tit. de eccl. & capell. Solo fuit æquata sub Pio IV. & ecclesiæ redditus in Canonicatum simplicem scutorum 80 & amplius redacti ad Altare sanctorum Sergij, & Bacchi in ecclesia sancti Hadriani ex Grimaldo. Eiusq; reliquiæ ss. Felicissimi, & Agapiti translatæ in Aedem sanctæ Mariæ Consolationis, vt ex tabella ponè Aram maiorem, vt ex Grimald. & Pancirol. in thesaur.

s. SERGII *Monasterium*, de quo Bibliothecarius in Leone III. credimus cum alio, quod sanctorum Sergij & Bacchi appellat idem in Paschali I. situm *post formam Aquæductus Patriarchij Lateranensis*, cum monialibus, & monachis.

ss. SERGII & BACCHI *in Calinico* Oratorij meminit Bibliothecarius in Leone III. & ibidem fuisse monasterium habetur apud eundem in Benedicto Tertio. Fortè in Carinico, id est ad Carinarum radices hodiequè extans.

ss. SERGII & BACCHI Diaconiam sitam ad B. Petrum Apostolum, in qua paruum Oratorium erat, à fundamentis ampliori fabrica dilatauit Gregorius III. illamq; statuit pro sustentatione pauperum Biblioth.

s. SILVANI vide Sanctorum Bonifatij, & Siluani.

s. SILVESTRI *de Arcioninis* fortè est illud Theatinorum in Quirinali. Erat olim subditum Basilicæ XII. Apostolorum.

s. SILVESTRI Diaconię cum Xenodochio apud sanctum Petrum meminit Bibliothecarius in Stephano III. & in Leone III. Iuxta hospitale sancti Gregorij fuisse dicitur à Bibliothecario in Hadriano Primo. Hoc erat in opposito Pœnitentiarię demolitum sub Pio IV. ampliandi fori gratia. Grimald.

s. SIL-

s.SILVESTRO Theodorus PP.fecit oratorium *intra Episcopium lateranense*. Proximum fuisse Basilicæ Iuliæ constat ex Bibliothec.in Sergio. Eidem dona contulit Leo IV.

s. SILV. *in Lacu* in Campo Vaccino; credimus idem cum S.Maria Liberatrice.

s. SILV. *inter duos hortos* monasterium, quod ædificauit Papa Dionysius, cuius corpus ibìdem requiescit, quodq; inter antiquàs Vrbis Abbatias numeratur à Panuin. de Basilica Lateranensi: nunc dicitur S.Siluester de Capite. Vide etiam verbo, Sanctus Dionysius.

s. SIL. *della Malua* in Regione Transtiberim meminit taxa Leonis X. Fortè est quod dicitur ss.Siluestri, & Dorotheæ. Alibi appellatur S.Siluestri ad Portam sub Iano.

s. SIL *Pallacini*, Vide S Laurentius.

s. SIL *Via Salaria* Bosius lib. 3. c.52.

s. SIMPHOROSA *& Filiorum Via Tiburtina*, Bosius lib 3 cap.40.

s. SOSII *aliàs Sossi* Oratorij meminit Bibliothec. in Symmaco Papa.

s. STANISLAI *ad Pontem Aelium* meminit Scottus in Itinerario,

s. STEPHANI *ad Aquam Transuersam*, vt in lapide marmoreo allato à nobis inter additiones ad Ciacon. de Vitis Pontt. & Card. fol.464. A.

s. STEPHANI *delli Arconi* meminit Bulla Cælestini III. pro monialibus Campi Martij in Chronico Hyacinthi de Nobilibus ordinis Prædicatorum.

s. STEPHANI *Baganda* Vide S.Laurentius in Palatinis, seù Pallacini.

s. STEPHANI *de Cacabo* notatur ab Authore an.1587. nunc dicitur del Cacco. Ante templum

 ade-

aderant Anubis, & Sphyngum ſtatuæ marmoreæ; item ſepulcrum antiquum, in quo expreſſa varia ſupplicia ſeruorum.

s STEPHANI cum monaſterio *Catabarbaræ Patritię*, de quo Bibliothecarius hæc ſcribit in Hadriano I. *Conſtituit in monaſterio S. Stephani Catabarbarę Patritiæ ſito ad B. Petrum Apoſtolum Congregationem monachorum, ibi & Abbatem idoneam perſonam ordinans---vt ſedulas laudes in ecclesia B Petri perſoluant*. Eſt retro Apſidem S. Petri in Vaticano ad occaſum edemq; incolunt Aethiopes Abyſſini, quos ſummus Pontifex de omnibus ad victum & veſtitum neceſſarijs alit, ſub iuriſdictione S. Petri. Grimaldus.

s. STEPHANI eccleſia cum monaſterio *Catagallæ Patritiæ*, de qua in Leone III. apud Biblioth. eſt eadem cum Catabarbaræ mox dictæ, ſi verum dicit Grimaldus ex eo, quo ambæ collocantur a dicto Bibliothec. apud Sanctum Petrum in Vaticano, & vocabatur Maior.

s. STEPHANI *in Dulciti* meminit Bibliothec. in Leone III.

s. STEPHANO Hilarus Papa fecit oratorium in Baptiſterio Lateranenſi. Eidem dona contulit Leo. III Biblioth.

s. STEPHANI *de Maxima*, nunc S. Ambroſius monialium in regione S. Angeli.

s. STEPHANI *de Millo* habetur in taxa Leonis X in Regione Columnæ; fortè legendum, de Trullo, in Platea dicta di Pietra, nunc S. Iulianus.

s. STEPHANI *minoris* eccleſia fuit ædificata a Stephano II. Papa retro apſidem Vaticanæ Baſilicæ ad meridiem Grimald. Sancti Stephani Maioris, & Minoris reperitur iuxta eandem Vaticanam Baſilicam;

cam; Vghelli Ital. Sac. tom. 1. fol. 111. D. & 123.

s. STEPHANI *in Silice* nunc S. Bartholomæus Coriariorum in eorum via. olim Parochiale.

s. STEPHANI *trans Tiberim* cum monasterio idem cum SS. Laurentio, & Chrysogono.

s. STEPHANI *Via Iulia* meminit Scottus in Itinerario.

s. STEPHANI *Via Latina* milliario 3. meminit Anast. in Leone I. & III.

s. STEPHANI monasterium monialium apud sanctum Paulum Via Ostiensi reperitur apud Vgonium Stat. 29 fol. 234. t.

s. STEPHANI *Via Tiburtina* prope Basilicam S. Laurentij meminit Bibl. in Hadriano I.

s. SVSANNAE *inter duas Lauros*, cuius meminerunt Fuluius & Faunus, est idem ad duas domos. Vgon. Stat. 25. fol. 193. t.

s. TECLAE monasterium erat in Vaticano iuxta S. Petrum, referturq; à Ioanne XIX. & Benedicto IX, in priuilegijs apud Vghellum vol. 1. Ital. Sac. fol. 111. D. & 123. C

s. THEODORAE in Regione Ripæ meminit taxa Leonis X.

s. THEODORI Basilica *intra velum* iuxta domum cultam Sulpitianam erat in Laterano, fuitq; à solo renouata ab Hadriano I. Eidem Basilicæ, quam, in Sabello, corrupto vocabulo Bibliothecarius appellat, Crucem de auro donauit Stephanus V.

s. TIBVRTII *Via Labicana* meminit Bosius lib. 3 cap. 22.

ss. TIBVRTII ET VALERIANI *Via Appia* Bosius lib. 3. cap. 17.

s. THOMAE prope Augustam, & vineam fratrum de Populo, meminit Franciscus Albertinus tit.

de Arcubus triumphalibus pag. 57.

s. THOMAE *de Catena* nunc S Ioannes nationis Bononien. Camill Fanuc. lib. 4. cap. 17. Erat parochiale sub tit. S. Laurentij in Damaso.

s. THOMAE *in capo alle mole* meminit Nicolaus Seniorilis, præter taxam Leonis X. fortè quod nunc dicitur Cinciorum; locus enim à molarum frumentariarum multitudine, hac Tiberis parte existen. dictus est hinc ad pontem quattuor capitum. Castallus Metallinus meminit S. Thomæ in monte Mole, quod credimus hoc esse.

s. THOMAE *in Cælio*, vel *in Formis* hodie derelictum ad hortos Matthæiorum. Eratq; vna ex antiquis Vrbis Abbatijs. Panuinius. de Basilica Lateranensi.

s. THOMAE *delli Mercanti* meminit Castallus Metallinus.

s. THOMAE *Oratorium*, quod vocabatur *Secretarium Lateranense* à Ioanne XII. ædificatum, erat prope porticum Lateranensem, quod vidimus solo æquatum anno 1649 in nouæ Basilicæ ędificatione Sanctissimi Domini nostri Innocentij Papæ X. De eo Panuin. Vgon. Seueran. & alij.

s. THOMAE *delli Spagnoli* in Regione Areolæ, meminit taxa Leonis X & alibi legimus.

ss. TRINITATIS *apud Aquas Saluias* Paulian de Iobil. & Indulg. lib. 3. nunc S. Maria Annuntiata Soc. Confalonis.

ss. TRINITATIS *Monialium* nunc ss. Cosmæ, & Damiani Barbitonsorum. Pancirol.

s. VALENTINI *in Cosmedin*, vt in Teubaldi donationis tabula antiquissima in S. Mariæ Scholæ Grecę, aliàs in Cosmedin.

s. VA-

s. VALENTINI *in Quirinali* monachorum Sanctæ Iustinæ meminit Cam. Fanuc. lib. 3. cap. 20.

s. VALENTINI *Via Flaminia*, vbi requieuit eius corpus; ecclesiam ornauit Benedictus II. Eadem ap pellatur à Panuin. Abbatia iuxta Pontem Miluium; & Basilica à Bibliothecario, cui Hadrianus Primus, & Gregorius IV. dona contulerunt. Eius tectum Leo III renouauit. Credimus esse in vinea fratrum S. Augustini. Viden. Bosius lib. 3. cap. 65.

s. VENERANDAE hospitale, nunc S. Laurentius in Perperna. Pancirol.

s. VICTORIS monasterium erat apud S. Pancratij Basilicam, & ab Hadriano I. fuit restauratum, eidemq; Leo III. fecit canistrum ex argento. Biblioth. Aliquando vocatur ecclesia SS. Pancratij, atq; Victoris.

s. VINCENTIVS HIERVSALEM apud Sanctum Petrum. Vocatur à Mallio iuxta nauem Sudarij, & Palatium Apostolicum. Vide Sancta Crux in Hierusalem.

s. VINCENTII *de Papa* siue de Papareschis trans Tiberim. P. de Caphareliis.

s. VITI *Monasterium*, vnde extractus fuit Philip pus vnius diei Pontifex, qui expulsus è patriarchio Lateranensi reuersus est ad monasterium præfatum, & postea Stephanus IV. electus fuit; idem conijcimus fuisse, quod appellatur de Sardas à Bibliothecario in Leone III. Grimaldus putat fuisse apud S. Mariam Maiorem, idemq; vocari in Vico Sardorum. At certum est ex Biblioth. S. Viti apud S. Mariam Maiorem fuisse Diaconiam, & diuersam à monasterio de Sardas prope, vt arbitramur, Lateranum; Et hoc diuersum ab alio Vici Sardorum, vel Sardonum: nam huiusmodi Vicus distabat ab Vrbe 30. milliario ex Bi-

 blio-

bliothecario in Leone IV. ibi, *In ecclesia autem S.Dei Genitricis, quæ ponitur in Vico Sardonum milliario ab Vrbe Roma trigesimo, &c.*

s. VRSI seù VRSOLAE parochialis ecclesia; nunc est Oratorium Florentinorum. Fanuccius lib. 4. cap. 3.

s. ZENONIS Oratorium est Capella in ecclesia S.Praxedis, in qua seruatur Columna Domini Nostri Iesu Christi.

s. ZENONIS ecclesia in Vaticano fuit prope aliam S.Saluatoris, quæ defecit in constructione Palatij Sanctissimæ Inquisitionis. Grimald.

s. ZOTICI *in Palladio* nunc S.Sebastianus in Pallara in Monte Palatino.

AVCTORES, QVI DE ANTIQVITATIBVS VRBIS scripserunt. CAP. XIII.

QVINTVS FABIVS PICTOR de origine Vrbis Romæ editus 4. Basileæ 1530. Idem de aureo seculo, & de origine Vrbis Romæ eiusdemq; descriptione editus fuit à Sebastiano Gryphio Lugduni 1552. seù 1560. inter antiquitatum variarum auctores. De hoc & C. Sempronio docti viri dubitant; creduntur enim conficti à Ioanne Annio Viterbiensi vna cum Beroso, cuius fides improbatur à multis, vt refert Couarr. var. res. lib. 4. cap. 14. Ii verò sunt Lud. Viu. in D Aug. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 1. Faber Stapulensis in Arist. l. 1 Polit. Ioannes Vergara Toletanus Canonicus in quęst. 5. de reparat. templi Hierosolymit. Beatus Rhenanus de rebus Germanicis. Sed Gulielmus Postellus in lib. de Hetruria dicit Berosi fragmenta esse indubitatæ fidei monumenta. Postremò vide Ioannis Goro-

pij

pij Becani iudicium in Bibljotheca Hiſpaniæ.

PVBLIVS OVIDIVS NASO Faſtorum libros ſex compoſuit, in quibus Antiquitatum Romanarum multiplex notitia habetur. Editiones ſunt ferè innumeræ, & notiſſimæ.

SEXTVS IVLIVS FRONTINVS ſcripſit ſub Nerua Aug de Aquæductibus Romanorum libellum, quem edidit vna cum M. Vitruuio de Architectura hæres Philippi Iuntæ Florentię 1522. Nec non Ioannes Bebelius impreſſor Baſileæ an. 1530. vnà cum Myrſilo Lesbio, & alijs in 4. Poſtea impreſſus fuit Argentorati an. 1543. à Georgio Macheropeo in 4. vnà cum Vitruuio &c. Et in 8 vnà cum origine gentis Rom. incerti auctoris Pariſ. an 1588. Nec non à Petro Scriuerio an. 1607 apud Raphelengium in Officina Plantiniana vnà cum Fl. Vegetio de Re Militari.
Alius extat in Bibliotheca Vaticana impreſſus vnà cum Vitruuio de Architectura in 8. Argentorati 1543 ſub num. 2727. in quo complures correctiones docta manu ſcriptæ reperiuntur.

M. VALERIVS PROBVS de interpretandis Romanorum litteris. Vixit Gellij ætate, vt in ipſius l. 1. cap. 15. Impreſſus à Iacobo Mazochio Bibliopola Romano die 25. Aprilis 1509. in 4. cum aliquot alijs opuſculis. Item an. 1525 Venetijs in 4. Eundem edidit Ianus Iacobus Boiſardus in 6. volum. antiquitatum Rom. in fol. Francofordij 1597. & Andreas Clouquius typographus Lugdunen. in 8. an. 1599. vna cum Magnone, Diacono, & alijs. Et Dionyſius Gothofredus I. C inter auctores latinæ linguæ in 4. Coloniæ 1622. & nuperrimè cum additionibus & notis Henricus Emſtius Francof. 4. 1650.

SEXTVS RVFVS Diocletiano imperante, libellum edidit de Regionibus Vrbis, iſq; eſt impreſſus à

Panuinio cum Reip. Rom. commentarijs anno 1558. Venetijs in 8. & melius Parisijs in 8. & Francofurti in fol. sed aliqui eundem tribuunt Publio Victori.

PVBLIVS VICTOR Diocletiano imperante, Vrbē descripsit in Regiones diuisam, eiusq; libellus editus fuit per Ioannem Franciscum Concoretium, ab ipso recognitus, multis adhibitis exemplaribus antiquissimis, in 4. Brixiæ an. 1509. & Venetijs à Franc. Asulano in 8. Venet. an. 1518. vnà cum Pomponio Mela, & alijs, ex quibus vnus seruatur in Bibliotheca Vaticana cum plurimis notis, seù additionibus ms. Pōpeij Vgonij. Deinde ab Alexandro Paganino a. 1521. postea à Mazochio ann 1523. inter varia opuscula Hadriano VI. dicata Item Basileæ ann. 1538. in 8. Tum apud hæredes Simonis Vincentij Lugduni; item ibidem à Seb. Grypho an. 1552. & a Panuinio cum suis Reip. Rom. commentarijs an. 1558. Venet. in 8. Idem adiungitur Scriptoribus latinis minoribus Historiæ Augustæ vol. 2. in fol. Francfurti an. 1588 Eundem recensuit Ianus Iacobus Boissardus in primo vo Antiquitatum Rom. in fol. Francofordij 1597. Postremò Ioannes Rosinus Antiquitatum Romanarum li. 3. cap. 13. Regiones Vrbis descripsit ex Panuinio.

Regiones Vrbis antiquas, suppresso authoris nomine, impresserunt Iac. Mazochius an 1509, & iterum an. 1515. die 5 Nouembris vnà cum Pomponio Læto de Vetustate Vrbis. Itē Io: Baptista Pius Bononiensis typis Hieronymi de Benedictis Bononiæ anno 1520. in 4. Sig. Gelenius in princ. notitiæ dignatum Orientis, & occidentis in fol. Basil. 1552. Et Guido Pancirolus in princ. notitię Imperij Occidentalis fol. Geneuæ 1623

Libello de Vrbis Regionibus falsò adscriptum fuisse nomen P. Victoris scripsit Blond. instaur. Rom. lib. 1.

num-

num.226.&credit Gyraldus da Dijsgentium,Syntag.2. §. *Arbitrator Iuppiter* pag. mihi 81. Antiquissimos mss. vidimus absq; authoris nomine.

Libellum de Vrbis Regionibus à Panuinio editum adulterinum esse eò constat, quod ipse in eius titulo asserit, *Sexcentis locis eũ auxisse*. & in præfatione Publij Victoris à se editi inquit, *Postremò nunc longè emendatior centum, & amplius locis auctus mea opera in publicum exit.* Auctarium namque Panuinij est rerum à tempore P.Victoris diuersarum.

Circumferebatur superiori seculo manuscriptus quidam liber, Vitas Pontificum Romanorum continens, quem aliqui Pontificalem, multi Damasum Papam, plures Petrum Guillermum Bibliothecariũ, alij Pandulphum Pisanum, nulli vel pauci Anastasium Bibliothec. appellarunt. Idem a.1602. impressus fuit Moguntiæ cum ANASTASII BIBLIOTHECARII, nomenclatura ex exemplari, quod descripsit vel describi fecerat ex Codice Vaticano Marcus Vuelserus Augustanæ Reip. Duumuir. Cumq; in eo plurima de ecclesijs, & locis Vrbis recenseantur, duximus eundem inter Auctores nostros adscribere. Verùm quia libri controuersus est auctor, immò Anastasij, non esse, multi, quos sequimur, arbitrantur, non erit lectori forsan iniucundum percurrere rationes, & auctoritates, quas ad veritatem indagandam collegimus.

Prima, quia Marcus Vvelserus præfatus dictum librum, Anastasij nomine, insigniuit ea ratione. *Quia stylus totaq; scribendi ratio, ordo, & methodus earum vitarum, quę post B. Damasi vitam in hoc Codice extant, omnino consentire videtur cum phrasi, vniuersaque scribendi ratione, quę est in vitis prioribus Damaso hactenus inscriptis.* Et nullibi proba-

tur

tur, à Vvelsero stylũ precedentem, & subsequentem Damasi vitam, fuisse Anastasij.

Secunda, quòd in dicta præfatione dicitur, exemplar impressi libri fuisse à Vvelsero descriptum ex Codice Vaticano; idem scribit Baronius Cardinalis Bibliothecarius an. 303. n. 125. idemq; retulit nobis Alexander Raynaldus alter Bibliothecæ Vaticanæ custos tempore exemplati Codicis, quem nobis ostendit signatum n. 3764. in quo, vt in alijs ibidem existentibus nulla aderat Anastasij mentio, nec in principio, nec in medio, nec in fine; at hæc præferebatur epistola.

Damasus Episcopus Vrbis Romæ Hieronymo presb. Gaudet ecclesia tuo fonte iam satiata, & amplius sitit curiositas temporum sacerdotalium, vt quod dignum est recognoscatur, & quod indignum respuatur. Verumtamen gesta Pontificum, quæ potuimus reperire nostræ Sedis studio, ad tuam charitatem gaudentes direximus. Ora pro nobis ad sanctam resurrectionem frater, & compresbyter. Vale in Christo Deo, & Domino, Dat. X. Kal. Iunij, & accepta 6. Cal. Octobris, missa de Roma Hierosolymam.

Recensetur etiam hæc epistola à S. Isidoro inter Canones Apostolorum; Ex qua in dubium reuocari non potest, Damasum fuisse auctorem, consideratis illis verbis, *quæ potuimus reperire*, quamuis consideratis alijs, *nostræ sedis studio*, collectoribus operis nomenclaturam tribuendam posse aliquis existimetur. Ex quibus videtur Vvelserus non debuisse, Vaticani Codicis fide, prostare diuersum auctorem: vel hunc aliorum Codicũ auctoritate, dubijsq: rationibus firmare; etiamsi spuria ab aliquibus dicta epistola credatur.

Tertia, quia plures Scriptores, vltra Trithemium,

Pla

Platinam, Panuinium, & alios, Damasum recognoscunt Vitarum Pontificum auctorem. Hi sunt Landolphus de Columna in Breuiario historico, *Est attendēdū, quòd usque ad Damasum chronica summorum Pontificum à Damaso scribente uigorem accipiunt; ab inde post Damasum ab alijs scriptoribus, qui multi fuerunt.* Damaso, & Bibliothecario opus videtur tribuere Io Stephanus Durantus lib. 1. c. 7. num. 3. de Ritib. Eccl. Cathol. ibi, *Porrò in vitis Pontificum Damasi, & Bibliothecarij, &c.* Petrus Crabbe in sua Conciliorum collectione, edita Coloniæ an. 1538. intexuit vitas Pontificum, quibus hunc titulum indidit. *Liber Pontificum à Petro Papa, vsque ad Nicolaum Papa I. in quo eorum gesta describuntur; primorum per Damasum Papam, reliquorum autem per alios veteres, ac fide dignos.* Blondus quoq; in instauratę Romæ lib. 1. cap. 41. *Non leue testimonium habet vita B. Petri Apostolorum Principis à B. Hieronimo presb. vt titulus præfert, siue, vt aliqui volunt à Damaso Papa scripta.* In Bibliotheea Hispanica habetur elogium S. Damasi, in hæc, præceteris verba, *Vitas item Pontificum, vt putatur, ad sua vsq; tempora perduxit; Critici enim, in his Onuphrius Panuiniu, s Anastasio Bibliothecario opus attribuunt.* Papirius Massonus vir doctissimus, licèt in Damasum Pontificem non inclinet; nil de Anastasio excogitans alium quærit illius nominis authorem, & credit à Damaso Portuensi Episcopo editum fuisse opus; Anonymus de Benuoglientis, qui vixit in Pontificatu Pij II. scripsit de Vrbis Senæ, eiusq; Episcopatus antiquitate, & pag. 19. inquit. *Librum scriptum de Vitis Pontificum, qui & in Vaticana & in nonnullis priuatorum Bibliothecis extat, Anastasij non esse, multis, ijsque validis argumentis compertum habeo;*

multiq; studiosi fuere, qui freti verbis Onuphrij Panuinij, viri aliòquin doctissimi, librum illum se in Vaticana annis proximè elapsis legisse affirmantis, magna hilaritate eò tendentes spe sua frustrati fuerūt Tandem eruditissimus Paganinus Gaudentius, qui anno 1649. excessit è vita, in dissertatione de S Marci Euangelio, recognoscit Damasum authorem vitarum Pontificum, & subdit, *Neq; est, quod argutator aliquis obstrepat, & dicat, librum Pontificalem non esse Damasi, quęso enim id vndè colligit? ac si semel fas fuerit tam facilè scriptorum nomina in dubium reuocare quid deinceps non vacillabit.*

Quarta, quia Vvelseri argumentum à diuersitate styli, quo ipse vtitur contra Damasum (inquit enim Damasum elegantem in versibus componendis ingenium habuisse, multaq; & breuia metro edidisse ac eius epistolas cultæ, & nitidæ phrasis fuisse, at hoc de Pontificibus opusculum ob incultam, rudem, & impolitam phrasim Damaso attribui non posse) percutit validiùs Anastasium; hunc enim *in vtrisq; linguis eloquentissimum* Guillermus Bibliothecarius quem sequitur Annonius de gestis Francorum ca. 28. fol. 120. in diuinis scripturis eruditum, & in secularibus litteris nobiliter doctum; græco, & latino multum peritū eloquio Io: Nauclerus, Trithemius Pandulphus Pisanus, Platina, & Baronius præter alios profitentur.

Quinta cum Vvelserus fateatur, alijq; non negent, *multa dici in dicto opere à veritate aliena, quæ nullius grauis, & prisci authoris testimonio confirmari possunt; multi in eodem chronographici lapsus; nonnulla pugnantia, & alysstata*, quomodo tribuemus tale opus Anastasio, de cuius fidelitate Baronius scribit. Ann. tom. 9. *Fidelissimè rerum gestarum histo-*

riam

riam enarrauit, immo in rerum sui temporis narratione nullum fideliorem, & meliorem scriptorem habemus.

Sexta, quia plura à Ioanne Tortelio in sua orthographia referuntur de ecclesijs, alijsq; Vrbis locis, de sumptis è libro Pontificali Damasi, qui nullibi appellat authorem libri, Anastasium, sed Damasum, Petrum Bibliothecarium, & Pandulphum Ostiarium Lateranensem.

Septima, Matthęus Syluagius Franciscanus inter sua colloquia edita Venetijs an. 1542. sępe agens de gestis Romanorum Pontificum, appellat illorum auctorem Petrum Lateranensis ecclesiæ Bibliothecariũ; tum subdit fol. 313. t. *siue ille scriptor B. Hieronymus siue B. Damasus Papa fuit.* & infra fol. 325. addit hęc *Pandulphus autem Lateranensis ecclesiæ Ostiarius, quod Petrus omiserat Bibliothecarius habet.*

Octaua, quia Tortelij & Syluagij assertio probari videtur ex antiquo ms. Codice dictarum vitarum signato in Bibliotheca Vaticana n. 3762. in quo circa eius ferè medium in capite foliorum, in quibus recensetur vita Stephani II. legitur in titulum, litteris maiusculis rubeis, *Petrus Guillermus Bibliothecarius apud Aceium, dum ibi moraretur anno* Dominicæ *incarnationis* 1142. Qui cum sit in capite plurium foliorum existen. in medio Cod. innuere videtur, dictũ Petrum vel totius codicis fuisse authorem, vel vitas post Damasum vsq; ad Gelasium Secundum concinasse; aut publicasse, aut correxisse.

Nona, quia suspicamur, Anastasium Bibliothecariũ fuisse diuersum ab alio, qui dicitur scripsisse Pontificum vitas; & primum ecclesiasticam historiam, neutrosq; dictas vitas edidisse, cum nemo ex allatis inter elogia Anastasiana Vvelseri hoc fateatur. Immò ille di-

dicitur scripsisse vitam S. Ioannis eleemosynarij iussu Nicolai I. & contrarium constat ex antiquo Codice manuscripto sanctæ Cæciliæ trans Tiberim, in quo in Passione Sanctorum 1480. Sic Anastasius pręfatur.

Petro egregio Episcopo S. Gauinensis ecclesiæ Anastasius summę & Apostolicę Sedis Bibliothecarius in Domino salutem. Post translatam à me, appetitu sanctitatis tuæ, Passionem præcipui Doctoris & Martyris Petri Alexandrinę Vrbis Episcopi, mihi pręcipere voluisti, quo passionem SS. mille quadringentorum octuaginta Martyrum apud græcos latino traderemus eloquio, quod, considerata imperitia scientiolæ meę, primùm quidem hoc aggredi non præsumpsi, deinde verò paternitati tuæ inobediens apparere refugiens, parui & quod iussisti cælitùs adiutus expleui.

Alius eiusdem nominis, qui vixit tempore Nicolai Papæ se Abbatem S. Mariæ Transtiberim non autem Bibliothecarium profitetur in Pręfatione Vitę Sancti Basilij Confessoris existente in antiquissimo Codice S. Marię ad Martyres signato in Bibliotheca Vaticana n. 5696. fol. 184. tergo.

Vrso ven. Subdiacono S.R.E. seù Medico, & domestico Domini nostri Sacratissimi Papæ Nicolai Anastasius exiguus Abbas Monasterij S. Dei Genitricis Marię Virg. siti Transtiberim, vbi olim circa Domini natiuitatem fons olei fluxit.

Decima, quia phrasis vitę Nicolai I. quam Vvelserus absq; controuersia tribuit Anastasio, consentire omninò videtur cum ea, quæ est in sequēti Hadriani II Gulielmo attributa; & ambo non multum discrepare videantur ab antecedentibus ferè ad Damasum, ex quo potest verisimilius credi Gulielmum vltimum, & certum scriptorem Pontificalis libri, non autem

Anaſtaſium certum hiſtoriȩ eccleſiaſticȩ,& controuerſum d. libri authorem, huiuſmodi opus concinnaſſe.

Poſtremò Petrus Halloix in notatione ad cap. 15. Defenſionis Origenianȩ eò excurrit, vt potiùs quâm tribuere opus Anaſtaſio vult credere,illum fuiſſe deformatorem, & fœdarum hallucinationum collectorem, quod dici non poteſt de vero *integræ famȩ*, & *certæ ſcientiæ* immo *candidiſſimo ſcriptore*, vt Baron an.853. nu.32. 64. 69. & an. 844. nu.11.

Quis igitur erit huius Pontificalis libri author? Perpendendo verba epiſtolȩ Damaſi, *Geſta Pontificum quæ patuimus reperire noſtræ ſedis ſtudio* credendum eſt, opus,Damaſi iuſſione, fuiſſe conſarcinatum ex traditionibus, & ſcripturis Archiui, Cancellariæ, vel Bibliothecȩ Apoſtolicȩ per eiuſdem Sedis miniſtros, qui Damaſi nomen operi indiderunt: ſic Bullæ à Pontificibus auctoribus non à Datario compilatore nomen accipiunt. Item Pontificalis liber, appellatum quia geſta Pontificum æternitati committit; Sic martyrologium à Martyrum actis. Poſtea aſſeruatum in eiſdem locis ab eius miniſtris continuatum fuit. tùm,cum in commune haberi cœptum, facile fuit ſubminiſtris, & amanuenſibus inſcitia, vel malitia, illud deturpare;tribuuntur enim Pontificibus Damaſi prædeceſſoribus,multa commenta, vt obſeruauit Doctiſſimus Holſtenius, qui quadringentis demùm annis poſt Damaſum conficta fuere. Cùmque lis ſit circa authoris perſonam, abſq; controuerſia miniſtrum ſedis Apoſtolicȩ, certum eſt, ante Damaſum ignorari compilatorem; & poſt Damaſum,nullum præter dictos Petrum Guillermum Bibliothecarium, & Pandulphum Lateranenſem Oſtiarium his Pontificijs rebus geſtis operam nauaſſe, qui aliqua ex Ana-

ſta-

ſtaſij hiſtoria eccleſiaſtica forſan deprompſerunt. Phraſim opus habet incultam, rudem, & impolitam, licèt vniformem, quia Cancellaria, Dataria, & ſimiles officinæ S. R. E. habent certam formulam, & phraſim, licèt incultam, qua officiales & miniſtri, alius alio purior, & luculentèr, vtuntur, vt cuiq; Romanam Curiam ſequenti notiſſimum eſt.

Poſtremò non quærimus, an Anaſtaſius Bibliothecarius ſcripſerit Vitas pontificum; ſed inquirimus identitatem Codicis autographi cum liber editus à Marco Vvelſero abhorreat, ab Anaſtaſij ſtylo ex ſupradictis.

Cæterum de libri authoritate, & fide hæc ſcripſit Paganinus Gaudentius ſupra citatus. *Sed ſi non habeat Damaſum ſcriptorem; an propterea nullus erit auctoritatis & fidei? At clam non eſt librum illum eſſe antiquum, & non contemnendæ notæ, cum Bibliothecarius totum præpoſuerit, præfixeritq; luculento operi de vitis Pontificum, quod beneficio Vuelſeri hodie in manibus eruditorum verſatur. Quam verò temerè neſcio quis dixit, omnes ſcriptores, cùm de Pontificali libro* Damaſi *loquuntur, dicere,* Fertur Damaſus ſcripſiſſe *non ſic loquitur Bellarminus iam adductus, non ſic qui collegit tomos Conciliorum, non ita alij.*

MARTINVS POLONVS Archiep. Conſentin. de Romanæ Vrbis exordio, de Portis, de Palatijs, de templis Idolorum, alijſq; ad Vrbem ſpectantibus libellum ſcripſit, qui editus eſt in princ. ſupputationum Imperatorum, & Pontificum, in fol. Baſil. an. 1559. Vixit decimotertio à Chriſti natiuitate ſeculo a. 1320. Ant. Senenſ in Biblioth. Fratr. Prædicator Vide quæ ſcripſimus in Imaginis B. Mariæ vindicatæ 3. obſeruatione pag. 39.

ALE-

ALEXANDER AB ALEXANDRO Neapolitanus Iurisc. Romæ vixit, & in agro Vaticano prædium habuit. Floruit Nicolai V. Pontificatu. Scripsit Genialium dierum libros sex, quos notationibus explicauit Andreas Tiraquellus Senator Parisiensis. Impressus fuit Romę an.1522. in fol. tùm Colon. in fol. an. 1539 & Paris in 8. an.1549. postea ibìdem 1586. cum animaduersionibus Nicolai Mercerij, Rothomagensis. Itē cum dictis notationibus Lugd. in fol.an.1614. Postremò Tiraquelli notas recensuit Christophorus Colerus, in editione Francofurti in fol. anno . . .

BLONDVS FLAVIVS Foroliuiensis floruit Eugenij IV. Nicolai V. Callisti III. & Pij II. Pontt. Scripsit circa annum Christi 1458. de Roma triumphante libros decem, quos Pio II. Pont. dicauit: De Roma instaurata libros tres Eugenio IV. dicatos, qui Basileæ in officina Frobeniana cusi fuerunt an. 1531. in fol. & Augustæ Taurinorum in 4. latinè an.1527. & Basileæ an.1559. duob. vol. in fol.

Eiusdem Romam instauratam, ac Italiam illustratam Lucius Faunus Caietanus è latino in italicum sermonem transtulit, quam Michael Tramezinus Bibliopola Venetus edidit in 8. an.1548. Postea Dominicus Lilius ibìdem anno 1558.

Hic primus Vrbem describendi prouinciam aggressus est; quod studij genus postea multorum doctorum hominum labore, studio, atq; industria longè clarissimum est factum. Obijt septuagenario maior sepultus præ foribus Aræcælitani templi in Capitolio cum hac inscriptione.

BLONDO FLAVIO
FOROLIVIENSI
HISTORICO CELEBERRIMO
MVLTORVM PONTIFICVM SECRETARIO
FIDELISSIMO.
BLONDI QVINQVE
PATRI BENEMERENTI VNANIMES POSS.
VIX. AN. LXXV.
OBIIT PRID. NON. IVNII ANNO SAL.
CHRISTIANAE . . . .

IVLIVS POMPONIVS LAETVS de Romanæ Vrbis vetuſtate ex Publio Victore, & Fab. impreſſus à Mazochio in 4. cum alijs opuſculis 1515. Item à Io: Baptiſta Pio typis Hieronymi de Benedictis Bononiæ an 1520. in 4. inter alia opuſcula: Et iterum an. 1523. in 4. inter alia opuſcula Mazochius. Tum Baſileæ in 8. an. 1538. Idem editus à Sebaſtiano Gryphio Lugduni an. 1552. inter antiquitatum variarum auctores.

IOANNES TORTELIVS Aretinus commentariorum grammaticorum de Ortographia librum edidit, in quo breuem exactamq; de Vrbis Antiquitate notitiam exhibuit verbo, Romà: opus idem auctor dicauit Nicolao V. Pontifici in fol. an. 1471. Romæ, & poſtea in fol. minori an. 1504. 20. Maij Venetijs impreſſum.

RAPHAEL MAPHAEVS Volaterranus de origine Vrbis carmine impreſſus à Iac. Mazochio die 25. Aprilis 1509. in 4. cum aliquot alijs opuſculis: iterumq; ab eodem vnà cum Vrbis deſcriptione, ſoluta oratione, an: 1523. inter alia opuſcula. Eamdem ediderat Io: Baptiſta Pius typis Hieronymi de Benedictis menſe

se Feb. an. 1520. in 4. & postea Basileenses ann. 1530. & Francofurti 1603. in fol.

POGGIVS FLORENTINVS circa finem Pontificatus Martini V. descripsit ruinas Vrbis; opusq; vidimus inter eiusdem alia impressum Argentorati anno 1513. in fol.

ANDREAS FVLVIVS Romæ eruditus & ciuitate donatus, vt ipse fatetut in epistola dedicatoria ad Leonem X. scripsit Vrbis Antiquitates hexametro carmine, Leoniq; X. Pont. dicauit, quàs impressit Iacobus Mazochius an. 1513. cum esset Romanæ Academiæ Bibliopola in Pontificatus Leonis X. anno primo in 4.

Idem soluta oratione opus struxit, auxitq; & Clementi VII. dicauit an. 1527. in fol. Deindè à Doricis Typographis Romanis an. 1545. Paulo III. Pont. correctior editus fuit, isq; Sabinus appellatus.

Eodem indicante Raphael Vrbinas paucis ante diebus, quàm è vita decederet, Romam pennicillo finxit, ipso Fuluio testante in epistola dedicatoria ad ClementemVII.

Fuluij opus in Italicam linguam vertit Paulus dal Rosso Florentinus; & Michael Tramezinus edidit Venetijs 1543. in 8. Et postremò Hieronymus Francinus Bibliopola Romanus, cum notationibus Hieronymi Ferruccij in 8. Venet. an. 1588. Franciscus Albertinus in Tit. *de Arcubus triumphalibus* vocat Andream Fuluium Prænestinum, virùmq; doctissimum; quod si verum est, non Sabinus, sed Latinus appellandus est.

FRANCISCVS ALBERTINVS Florentinus editus à Mazochio an. 1515. in 4. cuius titulus est, Opusculum de Mirabilibus nouę, & veteris Vrbis Romæ; iterum ab eodem impressus in 4. ann. 1523. inter varios auctores de Roma prisca, & noua & Hadr. VI. dicatus.

FABRITIVS VARANVS Episcopus Camers de Vrbis Romæ collectanea editus à Io:Baptista Pio cum alijs in 4. an. 1520. typis Hieronymi de Benedictis Bononiæ. Deinde à Mazochio an. 1523. inter alia opuscula.

FRANCISCVS ALIGER vetera monumenta Benedicti Valentis Thesaurarij Clementis VII. & Pauli III collegit, ediditq; typis Antonij Bladi Romani impressoris in 8. inscripsitq; Antiquitates Valentinæ.

IACOBVS MAZOCHIVS Bibliopola Romanus edidit epigrammata antiquæ Vrbis Romæ, 1521. in fol. Sed innumeris ferè erroribus scatent.

Idem impressit aliquot antiquitatum opuscula anno 1509. die 25. Aprilis, incertis auctoribus. Hæc sunt. De origine situq; & qualitate Romanæ Vrbis. Item Calendaria Romana aliquot, vnà cum alijs certorum auctorum, quorum nomina suis locis indicantur.

ANTONIVS PONTVS Consentinus pauca de Roma perstrinxit, libello edito 4. Romæ 1524. cuius titulus, est Romitypion.

M. FABIVS CALVVS composuit compendium Vrbis Antiquæ, & Timotheus nepos edidit, Clementique VII. dicauit Romæ 1532. De eo Alexander Donatus lib.1 cap.4. p.15. Rom,

IO. BARTHOLOMAEVS MARLIANVS Mediolanensis antiquæ Romæ topographiam edidit Romæ, an.1534. mense Maio latinè in 8. eamq; dicauit Io:Dominico Cupo Card. Traneñ. Eandem vidimus impressam eodem anno Lugduni in 8. & Ioanni Bellaio dicatam.

Auctor hanc reprobauit, castigatioremq; edidit in fol. latinè an. 1544. typis Valerij Dorici, quam Catelano Triuultio Episcopo Placentino dicauit. Eandemq; legi-

legimus editam an. 1560. in fol. Sed primum Ternionem, vt vocant, non autem opus, Bipliopolarum more, ad decipiendos rei nouitate emptores, denuò impressum fuisse credimus.

Hieronymus Francinus Bibliopola Romanus Topographiam à Marliano reprobatam & in 8. editam, iterum edendam curauit Hieronymi Ferrutij notationibus in 8. an. 1588.

Eiusdem epitome edita fuit Basileæ an. 1538. in 8. eandem edidit latinè Sebastianus Gryphius Lugduni 1552. inter antiquitatum variarum Auctores, & Ianus Iacobus Boissardus in vol. 2. antiquitatum Rom. in fol. Francofordij 1597. & postremò italicè Hercules Barbarasa typis Andreæ Fei in 12. an. 1622 Quibus nulla fides, excepta editione in folio, & notis Ferrutij.

De Marliano hęc G. Fabricius in Præfatione Romæ à se editæ. *Marlianus diligentissimè omnium scripsit; Hanc, qualiscunque est, Vrbis cognitionem eius demonstratione sum consecutus, cuius domum cum adiremus, situm montium nobis indicauit è Capitolio, & ad Viarum, quæ in Vrbe sunt initia nos perduxit, & aliquoties apud Salamancam & Tramezinum nostram sentētiam audire visus est perhumaniter.* Et in cap. 1. *Diligentia inuestigandi, & iudicandi solertia hactenus excelluit Marlianus, qui & veterum scripta maiore studio contulit, & plurimos aliorum errores prudenter animaduertit.*

Obijt Romæ sepultus in AEde s. Augustini, in qua Altare fecit, dotauit & Confraternitatem instituit, de qua Camillus Fanuccius lib. 3. cap. 35. Dell'opere pie di Roma.

Fr. MATTHAEVS SILVAGIVS Cataniē Siculus scripsit Opus de colloquijs trium peregrino-

rum, in cuius pag. 299. addit, *Qualiter tres peregrini ingredientes Vrbem narrant quæ viderunt & vbi fuerunt; non solùm secundùm quod scripserunt antiqui historici, vt Cornelius Tacitus, Cassiodorus, Ammianus, Liuius, Sallustius & Plinius; Blondus Flauius, & Marcus Varro; sed nonnulla ædificia & templa quæ nostris temporibus constructa sunt, & etiam reparata à Paulo 3. P. M.* Opus impressum fuit Venet. 1542. in 8.

AMBROSIVS NOVIDIVS FRACCVS Ferentinas scripsit Sacrorum Fastorum libros duodecim cum Romanis consuetudinibus per totum annum, carmine & Paulo 3. dicauit an. 1547. typis Antonij Bladi,

IO. BAPTISTA PAVLIANVS edidit libros tres de Iubileo & Indulgentijs, in quorum 3. agit de Reliquijs Vrbis Romæ & de antiquis Basilicis & Regionibus, deq; eorum nominibus 8. Romæ 1550.

LVCIVS FAVNVS Caietanus italicè scripsit, *Dell' antichità della Città di Roma* & Michael Tramezinus edidit Venetijs in 8. an. 1552. & 1553.

Item eiusdem *compendio di Roma antica* eodem anno.

Item Michael opus in Latinam linguam vertendũ curauit, vt ipse fatetur in epistola dedicatoria ad Alexandrum Farnesium & publicauit typis Venetis an. 1549.

Auctor viuebat an. 1552. nam italicam operis editionem correxit.

ALEXANDER TRAIANVS PETRONIVS scripsit de Aqua Tiberina ad Iulium 3. Pont. 8. Romæ 1552.

Præter alia eiusdem opera, quæ infra notata reperies.

AN-

ANDREAS PALLADIVS ſcripſit breui opuſculo *L'antichità di Roma raccolte breuemente da gli autori antichi e moderni* anno 1554. Romę typis Vincentij Lucrini in 8. primò, tum ibidem & alibi pluries.

PYRRHVS LIGORIVS Neapolitanus ſcripſit *delle antichità di Roma, videlicet de Circi, Teatri, & Anfiteatri con le paradoſſe, quali confutano la commune opinione ſopra varij luoghi della Città.* Opus edidit Michael Tramezinus Venetus 1553. in 8.

De hoc auctore Pompeius Vgonius hæc propria manu ſcripſit in huius operis principio à nobis desũpta ex authographo quod ſeruatur in Bibliotheca Barberina.

Viſſe ſotto Paolo III. e Giulio III.

Pirro Ligorio, mi diſſe Iacomo Card Sauello, il quale l'haueua conoſciuto, ch'era vn antiquario, che faceua profeſſione di cercare li veſtigi antichi delle fabriche di Roma, e diſegnarli: ſi dilettaua delle medaglie antiche, & ne fece improntare molte di nuouo, dandoli vna ruggine verde, ò altro fuco, acciò pareſſero antiche, delle quali ne fece, ò contrafece gran quantità, che hanno ingannato molti. Tali medaglie ſtampò anche de Papi e Cardinali, tanto de tempi antichi, come de tempi baſſi, & queſto mi diſſe il detto Iacomo Card. Sauello vn giorno, ch'io giouane li portai vna medaglia di Iacomo Card. Sauello Cardinale antico di queſta caſa, che fù Papa Honorio IV. dicendomi, non è antica, deue eſſere di Pirro Ligorio, & mi ſignificò ch'era huomo manuale & non di lettere, come ſi può vedere da queſto libretto, al quale non eſt tutum credere. Pompeius Vgonius.

Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconę in ſuo libro Numiſmatum Dialogo 4. hæc ſcribit; *Hò veduto certi diſegni di Pirro Ligorio Napolitano*

 ami-

amico mio, grande antiquario, & pittore, il quale senza sapere la lingua latina, hà scritto &c.

Antonius del Rè de Pyrrho Ligorio hęc scribit in suo opere Dell'antichita di Tiuoli pag. 77. *Molti sono stati vaghi di trouare qualche descrittione, ò disegno di questa Villa (di Hadriano Imp.) & non se n'è trouata altra, che vna descrittione di Pirro Ligorio huomo più antiquario, che buon historico & erudito, in poter di alcuni heredi d'vn Cortegiano della fel. mem. d'Ippolito d'Este, detto il Card. di Ferrara Gouernatore perpetuo di Tiuoli fatta da detto Pirro, & indrizzata à detto Cardinale.*

Onuphrius Panuinius plura de Ligorio in præfat. lib. Reip. Rom. Et in fine Comment. lib. 2. Fastorũ. Item Scottus in Itiner. Italiæ par. 1. in Ferraria. Hieron. Rub. lib. 2. Histor. Rauenn. pag. 60. & Mercurialis de Arte Gymnastica lib. 1. cap. 6. 10. & 12. & lib. 2. cap. 9. & 12. & Hier. Ferruccius in notis ad And. Fuluium lib. 5. p. 322. & alibi: Nec non Iulius Iacobonus in Appendice, De Prisca Cæsiorum gente, & Iustus Rycquius de Capitolio cap. 5.

Aliqua in opusculo de Circis, & in Paradoxis notauit Celsus Cittadinus, quæ mss. vidimus apud D. Gasparem Bertum, quæ nunc extant in manibus clarissimi viri Eq. Borromini, hìc exscribenda.

Annotationi sopra il Libro delle antichità, & Paradossi di Pirro Ligorio,

Di Celso Cittadini.

A car. 2. facciata 2. nel fine del 3. Circo.

Al tempo di S. Girolamo quel luogo era fuor delle mura, perche la Porta Salara era nella Vigna de Frati di S. Saluatore del Lauro, oue cominciauano gli Argini di Tarquinio, & le mura, come fin hoggi si vede,

de; ma il Ligorio non sapeua questo.

A car. 3. fac, 1. nel fine del 5. Circo.
Erra, perche questo era vn altro Cerchio, ò Stadio, del quale sono le reliquie fuor della Porta di Castello, & parmi che fosse negl'horti di Domitiano, ne quali fù fatto il Sepolcro di Adriano, oue era vn Hippodromo, & anco Stadio, de quali restano le rouine.

A c. 3. fac. 2. al fine, doue parla del nono Circo, credo che s'inganni, e che tal Cerchio fosse dietro la fontana di Treui, doue è ancora vn Obelischetto.

A c. 4. fac. 1. nel fine vers. penult. & vlt. Teatro, Amphiteatro. *Si contradice á se stesso.*

A c. 4. fac. 2. parla del Teatro di Cornelio Balbo.
Credo che foße frà il Palazzo de Cesarini, e Piazza dell' Altieri, e Matthei.

Et nel fine di questo Teatro allegando P. Vittore.
E da che si può argomentare questo?

A car. 5. vers. 9. di Balbo & il Lapideo &c.
Ma doue lascia egli quel di Marcello?

Vers. Erauí il Teatro di Marcello &c.
Ma questo era il Lapideo, perche gl'altri erano de cementi ò di legno di dentro, e da fuori di mattoni quadrelli d'opera reticolata.

Fac. 2. car. 5. vers. 11. dall'Esquilie.
O dalle Carine?

Car. 6. fac. 1. dall'Oceano.
O dal Nilo?

Fac. 2. vers 7. non. *leggi,* noi.

Nell'istessa vers veduto vestigio alcuno, che mostri appunto di che forma egli fosse.
Nel giardino de Bellai già è il Xysto quasi intero d forma semicircolare con portici intorno.

Car. 7. vers. Luoghi da corsi de caualli *&c.* & al scoperto all'aere.

Et

Et questi che sono altro, che Xysti?

All'istessa f.2. Perche haueuano torri e merli come &c.

Come si può vedere in quello di là da S. Bastiano.

Car 9. non ne habbiamo fatto. *Leggi*. noi.

Car.10.fac.2.nelle maiuscole, DVELLIO, DVELLO.

Car.20 f.2. Detto Agonale da certe parole e cerimonie.

Non credo che sia vero, ma si bene dal combattimento, che in greco si dice Agone.

Paradoßo 2. delle Carceri.

Quando Plutarco dice, che la carcere soprastaua al foro bisogna considerare, che egli miraua al tempo, che scriueua, che il foro si stendeua fino al carcere Tulliano à punto. da che la descrittione di esso carcere, che fa Salustio in de bello Catilinæ si confà ad vnguem con esso, & è vero, che il piano della carcere di sopra viene al pari della Via Sacra; ma la carcere di sotto viene assai più baßa, & però Salustio dice. Cum paululum à læua descenderis, *ò simili parole.*

Et P. Vittore non dice quello, che dice il Ligorio, ma contro di lui.

Et Cicerone non dice, che lasciaßer que prigioni nella carcere Tulliana, ma nelle carceri, cioè Centumuirali, che erano verso Piazza Montanara.

Car.28 nel fine del Greco, & nelle parole, Posto nel principio della Via Sacra, di quelli che ritornauono al Monte Palatino.

Non vuol dir così.

Car.30. nel mezzo.

Non è vero; & il Ligorio non distingue fra il carcere Tulliano & il Centouirale.

Car.32. fac.2. Del tempio di Concordia, e di Moneta nel principio.

S'in-

S'inganna.

Car. e fac. medesima allegando Plutarco.

Plutarco miraua al foro del suo tempo, che si stendeua fin là.

Nel luogo stesso. erra.

Nel fine doue parla di Giunone Moneta.

Il Tempio di Giunone Moneta era presso la Consolatione in Vico Iugario.

Car 33 fac. 2. dell'Armilustro, nella parola Circo Massimo *Cerchio Massimo appreßo Varrone, & altri significa tanto il Cerchio stesso, quanto la Regione del Cerchio Massimo, cioè la Decima.*

Fac. med. Del Sepolcro di Marcello nel fine.

Virgilio non dice cosa alcuna di ciò, & è nel 6. dell'Eneide.

C. 34. del Sepolcro di Valerio Poblicola. vers. Monte Palatino, che così si chiamaua.

Era in quella parte, che soprastà à S. Maria Libera nos à pœnis Inferni.

C. med. del Tempio di Iunone Lucina. vers. il Terento.

Era forse presso à S. Lucia della Tenta. Vedi Ouidio lib. 1. Fastor.

Med. Dell'*Arco di Domitiano verso la fine.*

E vero, ma P. Vittore non pone arco alcuno di Claudio, ma solo Arcus nouus.

Car 34. f. 2. Scale Gemonie. vers. tutti tre dicono &c. *Suetonio non dice tal cosa, ma così,* Tandem apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus, atque confectus est, & inde vnco tractus in Tiberim; *& Tacito,* Congestis militum vulneribus ad Gemonias Scalas trucidatum.

Car. 35. delle Carine, nel fine.

Ma erano vn ramo, ò parte del Celio.

Car. ead. della Subura, nel mezzo.
Chi autore lo dice?
Della Subura. Varrone dice, che la Subura fù così detta quod sub muro terreo Carinarum, *& non dalla Roma quadrata.*
P. Vittore mette la Subura, cioè il principio di essa nella 3. Regione d'Iside e Serapide, cioè dietro il Tempio della Pace.
Sesto Ruso fà il medesimo.
La Subura cominciaua à S. Lucia in Orfea ò Selice sotto il monte delle Carine, & era fondata sopra la Chiauica Massima, la quale hoggi è nel medesimo loco. Si ritrà da quel che scriue Gioaenale Sat. 5. cioè.

Aut glacie aspersus maculis tiberinus & ipse
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.

Se adunque quel pesce Lupo, entrando dal Teuere nella Chiauica, solea penetrare fino nella Suburra, & la Chiauica Massima è quella sola, che tiene quel tratto, resta che la Subura fosse doue è creduto che sia volgarmente, non ci essendo chiauica alcuna, che dal Teuere vada verso S. Gregorio, & l'arco di Constantino.

Car 35. fac. 2. del Celiolo allegando Varrone.
Non dice così.

Med. Del foro Olitorio vers Carc. Tulliano era &c.
Intriga i pesi.

Car. 36. Settizonio, allegando Spartiano.
Spartiano dice il contrario nel fine della vita di Seuero; cioè che egli voleua fare la porta, ò entrata del Palazzo da quella parte. adunque il suo Settizonio era contiguo al Palazzo, & non nella Piscina publica, che è à S. Sisto.

C. 37. Porta Portuense, autorità de Scrittori antichi &c.

Ma

Ma lo dice Festo Pompeo autore antichissimo, che quella Porta fù detta Nauale à naualibus ei vicinis.

*Car.*37.*fac* 2. Porta Mugonia.

Era questa porta, & è proprio sotto la Chiesa di Santa Maria Liberatrice.

Med. Porta Aurelia.

Erano due Vie Aurelie, la vecchia & la noua, & forse erano anche due Porte Aurelie.

*Car.*38 Altra opinione della Porta Flumentana.

Credo che fosse poi chiamata scelerata & era intorno alla Piazza Montanara.

*Car.*39.Nel Campo Marzo come ne dimostra Frontino *&c.*

Costui fà dire à suo modo gli Autori, li quali non haueua mai letto, che non intendea il Latino. Frontino non parla iui di Campo Marzo, ma dice che l'Alsietina faceua capo nella Naumachia, intendendo di quella di Cesare, che era à S. Cosmato, e non di quella, che era sotto il Pincio.

*Med.*Delli falsi archi di Romolo. *nel fine.*

Che dice quì di gratia costui?

*Car.*40.*Et di M. Cosimo Medico.*

Quel tempio era di Ercole Callaico fatto da Bruto, & per corrottione di Callaico è detto il Calluccio, & non da Caio & Lutio.

*Car.*41.Delle carceri *in quel luogo doue è S. Nicola in Carcere.*

Non è vero.

*Car.*42.Del Quirinale; Apparendo chiaramente, per l'inscrittione,

Non appar cosa alcuna. Ma è vero che è il Quirinale.

*Car.*43.*fac.*2. Curia vecchia nel fine.

Era fra l'Arco di Tito, & di Constantino.

Med. Subura nel principio.

Erra

Erra come hauemo prouato à suo luogo.

Med & cap. Essi non hanno alcun Scrittore, alla cui autorità.

Non li haueria veduti esso.

Car.44 pur Subura, Edificata prima, che il tempo &c.

Edificare diceuano anco rifare, & consagrare.

Med.fac.2. Tempij del Sole e della Luna. *nel mezzo.*

Non sà egli stesso che si dica.

Car.45. Dell'Emporio *nel fine.*

Quello presso al Colliseo era il mercato de frutti, come si caua da Varrone de Re rustica, & da altri.

Fac.2. False opinioni di cose antiche. *nel fine.*

Questo non e valido argomento & il tempio predetto mostra essere piu antico del tempio di Augusto. Senza che non hà forma di Basilica, ne meno la debita grandezza.

Car.46. Vn epitaffio, che dice. *DIS. &c.*

E hora nel Giardino di m. Andrea Bacci Medico.

Car.48. Della Via nuoua

Erano tre Vie nuoue in Roma; vna che andaua nel Velabro, l'altra doue è S. Maria noua. Et la terza verso le Therme Antoniane.

Car 51. Trofei di Mario *nel princ.*

Dice il vero.

Io fui il primo, che scopersi, che quelli trofei erano di Domitiano de Germanis. hauendo trouata quella inscrittione sotto vno di essi, anco prima che fossero mossi di là. cioè

IMP. DOM. AVG.
GER. PER.
CRE. LIB.

Med. nel Cap. di Bouilla.

Erano due luoghi chiamati Bouilla. Vno Colonia

de

de Romani, come dice Plinio & Frontino nel paese degl'Ernici: che era si crede, che sia Bauco. Et l'altro presso à Roma poche miglia nella Via Appia, che era si crede, sia detto, le Fratoccie. Persio non dice, che fosse frà Albano, e la Riccia. Et si nota ciò per mostrar, che Pirro allega gl'autori à suo modo.

Hactenus Cittadinus, cui illud etiam notatione dignum videtur addendum pag 49. De Monte Testaceo. *Et quelli che han detto, che all'hora si chiamasse del medesimo nome, che hoggi si chiama, l'hanno detto senza alcuna autorità ò ragione, saluo di certa deriuatione da Testa imaginata, & finta da loro*; Quid mirum de imaginario Testę vocabulo, si Pyrrhus erat latinitatis expers, vt Augustinus, Vgonius, Regius, & Cittadinus testati fuerunt?

Tandem si quæres, quomodo hæc scripserit Ligorius; Respondet Antonius Augustinus loc. cit. his verbis. *S'aiutano con le fatiche d'altri, e col disegnar bene col pennello fanno altretanto, che con la penna.*

Cæterum Ligorius die 11. Octobris 1565. viuebat, cum legerimus epistolā ipsius manu signatam dicta die. Postremò Eques Baglionus Ligorij vitam retulit in librum vitarum Pictorum &c. anno 1642. publicatum.

LVCIVS MAVRVS scripsit le antichità di Roma; & ex quattuor editionibus duas vidimus Venetas in 8. an. 1556. & 1562.

VLYSSES ALDROANDVS edidit, Tutte le statue antiche, che in Roma in diuersi luoghi e case particolari si vedono. Opus est editum vnà cum Lucio Mauro.

ONVPHRIVS PANVINIVS Veronensis Frater Augustinianus scripsit libros tres Commentariorum Reip. Romanæ. I. de Vrbe. II. de Ciuitate. III. de Imperio

perio

perio Romano. Edidit opus in 8. Vincentius Valgrisius Venet 1558. & in fol. Francfurti an 1597.

Idem edidit libellum de septem Vrbis ecclesijs, in cuius fine agit de Titulis s. Praxedis, s. Pudentianæ, & s. Mariæ Angelorum in Thermis, Romæ in 8. an. 1570. latinè, quem Camillus Fanuccius in italicam linguam vertit, vt ipse scribit lib. 1. cap. 6. de operibus pijs Romæ; quìque impressus fuit Romæ in 8. postea Venetijs an. 1574, in 12. à Petro Francisco Zino Canonico Veronensi an. 1574. licèt in Cod. Vat. 6432. pag. 24. extet epistola Marci Antonij Lanfranci Veronensis ad Pium V. de edendo dicto libro à se in linguam italicam conuerso. Cæterum in AEde s. Augustini hoc habet cœnotaphium.

D. O. M.
FR. ONVPHRIO PANVINIO
VERONENSI
EREMITAE AVGVSTINIANO
VIRO AD OMNES
ET ROMANAS ET ECCLESIASTICAS ANTIQVITATES E TENEBRIS ERVENDAS NATO
QVI ALEXANDRVM FARNESIVM CARD.
V. CANCELLAR. IN SICILIAM PROSECVTVS
ALIENISSIMO ET SIBI ET HISTORIAE
TEMPORE
PANORMI OBIIT XVIII. KAL. APRILIS
M. D. LXVIII.
PRAECLARIS MVLTIS ET PERFECTIS ET
INCHOATIS INDVSTRIAE SVAE
MONVMENTIS RELICTIS
VIXIT AN. XXXIX.
AMICI HONORIS CAVSA POSVERVNT.

Geor-

GEORGIVS FABRICIVS Chemnicensis opus edidit inscriptum, Roma, Antiquitatum libri duo ex ære, marmoribus, saxis. membranisue veteribus collecti ab eodem. Latinè in 8. Basileæ 1587 secunda editione. In titulo enim dicitur, Auctiora omnia; & in cap. 1. auctor hæc refert. *Nuperrimè scripsit Onuphrius Veronensis Eremita, qui hunc meum libellum ante annos septendecim editum legit, & ex eo multa de verbo in suam vrbem transtulit.*

BERNARDVS GAMMVCCIVS à S. Geminiano Architectus & Antiquarius, vt Ioannes Variscus testatur in epistola ad Lectores, scripsit, Libri quattro dell'Antichità della Città di Roma, opusq; dicauit Francisco Florentiæ & Senarum Duci in 4. ann. 1565. Venetijs, figuris ornatum.

Eiusdem opus iterum impressum fuit Venetijs in 8. an. 1580. auctum à Thoma Porcacchio, vt asserit typographus

SEBASTIANVS SERLIVS Bononiensis Architectus operum suorum librum tertium edidit, nel quale si figurano, & descriuono l'antichità di Roma 4. Venetijs 1566.

IOANNES SERVILIVS in tract. de mirandis antiquorum operibus, scripsit plura de Vrbis Thermis, aquis, alijsq; ædificijs mirandis 8. Antuerpię 1569.

ALOYSIVS CONTARINVS ex ordine Cruciferorum scripsit l'Antiquità, sito, Chiese, Corpi Santi, reliquie, e statue di Roma con l'origine e nobiltà di Napoli, in Dialogo in 8. Neapoli 1569. postea Venetijs 1575.

LVCAS PAETVS scripsit de restitutione Aquæductus aquæ Virginis 4. Romæ 1570. idèmque opus est impressum in fine operis de Ponderibus, & mensuris. Venet. 1573.

MARCVS ATTILIVS SERRANVS (Senensis,& Episcopus Coroni,vt ait Camillus Fanuccius de Operibus pijs Romæ lib. 1. cap.6. qui etiam lib. 2. cap. 6. & lib.3. cap.1. inquit, *se è latino in italicum sermonem vertisse hoc Serrani opus*) scripsit de septem Vrbis Ecclesijs, earumq; Reliquijs,Stationibus, & Indulgentijs in 8 Romæ 1575.

THOMAS TERTERVS Polonus edidit, Roma Santa, nella quale vn Romano ammaestra vn pellegrino delle cose spirituali, e sante di Roma 4. Romæ 1575.

Idem Terterus Posnaniensis edidit latinè, Roma sancta,siue de spirituali Romanæ Vrbis effigie,inquilini, & aduenæ colloquium in fol.aperto Romæ apud hæredes Antonij Bladi 1575.

ANDREAS BACCIVS scripsit de Tiberi fluuio &c. 4. Venetijs 1576.

VINCENTIVS SCAMMOZZIVS Architectus Vicentinus scripsit, Discorsi sopra l'Antichità di Roma con 40. tauole in rame. fol. Venet. 1582.

IOANNES ROSINVS Bartholomæi F. Isennacensis Thuringus collegit Antiquitatum Romanarum libros decem an. 1580. quos impressit Basileæ an. 1583. in fol. Eosdem Thomas Dempsterus I. C. Scotus suppleuit, mutauit, addidit, explicauit, & correxit, Geneuæq; edidit an. 1620. in 4.

ASCANIVS VALENTINVS Romanus Sacelli Gregoriani descriptionem edidit 4. Florentiæ 1583.

ALEXANDER PETRONIVS è Ciuitate Castellana scripsit libros quinque de situ, aere, fructibus, aquis, carnibus, & alijs ad victum Romanum spectantibus, ediditq; Romæ in fol. an.1581.

Eosdem postea in italicum sermonem translatos à Basilio Parauicino edidit Dominicus Basa impressor

ſor Romanus in 4. an. 1592.

LVDOVICVS DEMONTIOSVS multa antiqua monimenta explicauit libello, cui titulus eſt, Gallus Romæ hoſpes, Sixto V. dicato an. 1585. Romæ in 4.

GERMANVS AVDEBERTVS AVRELIVS edidit carmine opuſculum inſcriptum, Roma, & Alexandro Farneſio dicauit an. 1585. in 4. Paris.

POMPEIVS FELICIVS Durantinus edidit, Dialogo intorno alle Stationi di Roma, vbi de templo tantùm s. Sabinæ verba facit 4. Arimini 1587.

POMPEIVS VGONIVS Romanus ſcripſit, Hiſtoria delle Stationi di Roma, che ſi celebrano la Quadrageſima in 8. Romæ 1588. Extat in Bibliotheca Barberina eiuſdem opus imperfectum inſcriptum Theatrum Vrbis Romæ, in quo ſæpiſſime fit mentio Polyſtoriæ Ioannis Caballini de Cerronibus, De Virtutibus, & dotibus Rom. Vrbis, ipſiuſq, imperio, quam adhuc videre cupimus.

MVTIVS PANSA Pinnenſis ſcripſit, Diſcorſi ſopra la grandezza dell'opere di Siſto V. in 8. Romæ 1588. Item della Libraria Vaticana ragionamenti in 4. Romæ 1599

PETRVS ANGELIVS BARGAEVS ſcripſit Commentarium de Obeliſco 4. Romæ 1586. Et epiſtolam de priuatorum publicorumq; ædificiorum Vrbis euerſoribus 4. Florentiæ 1589

IVLIVS ROSCIVS Hortinus edere curauit emblemata ſacra s. Stephani Cœlij Montis intercolumnijs affixa 8. Romæ 1589. æneis figuris.

MICHAEL MERCATVS Protonotarius Apoſtolicus ſcripſit degl' Obeliſchi di Roma 4. Romæ 1589.

DOMINICVS GAGLIARDELLIVS Maceratenſis ſcripſit ad Sixtum V. de Purgandis Vijs Vrbis, &

de Aquæ Felicis qualitatibus 4. Romæ 1590.

DOMINICVS FONTANA edidit, volumine in folio magno, le fabriche di Sisto V. fatte da lui. Romæ 1590.

ANGELVS ROCCA à Camerino Eremita S. Augustini commentario &c. illustrauit Bibliothecam Vaticanam. 4. Romæ 1591.

LAVRENTIVS SCHADRERVS edidit monumẽta Italiæ, inter quæ plura Verbo, Roma, fol. Helmæstadij an. 1592.

IANVS IACOBVS BOISSARDVS Vesuntinus edidit Romanæ Vrbis topographiam, & antiquitates sex voluminibus in fol. Francofordij 1597. in quorum

Primo. Topographia Romanæ Vrbis, qua succinctè describuntur omnia, quæ in Vrbe sunt notatu magis digna, & quæ dierum quattuor spatio commodè videri, & lustrari possunt à peregrinis, & hospitibus: Item descriptio Vrbis Regionum Onuphrij Panuinij: Item Pub. Victor de Regionibus Vrbis.

Secundo. Topographia antiquæ Vrbis ex Io. Bartholomæo Marliano, Boissardi instituto accomodata. Item Roma quadrata æneis figuris cum explicatione Theodori de Bry. Item antiquæ Vrbis imago; antiqua sacrificalia instrumenta, & vasa explicata; nec non Vrbis nouissimę imago, æneis figuris.

Tertio. Lilius Gregorius Gyraldus de sepulcris, & vario sepeliendi ritu, cum inscriptionibus, & monumentis, quæ etiam comprehenduntur 4. & 5. volumine.

Sexto. De antiquæ Vrbis Romanæ situ & origine, pręcipuisq; eius ruinis & reliquijs, quæ in hodiernum vsque diem supersunt: Item Valerius Probus Grammaticus de notis antiquarum literarum.

PETRVS GALESINVS Dedicationem Columnæ co-

cochlidis Traiani Cæſ. Aug. ad honorem s. Petri an. 1598. in 4. Romæ explicauit.

IACOBVS CASTILIONEVS Romanus edidit Trattato dell'innondatione del Teuere in 8. Romæ 1599.

MARSILIVS CAGNATVS Veronenſis Medicus, de Romani aeris ſalubritate commentarium edidit in 4. Romæ 1599.

IACOBVS DE ALBERICIS à Sarnico Ordinis s. Auguſtini edidit compendium hiſtoriarum Templi s. Mariæ de Populo 4. Romæ 1599.

THOMAS STAPLETONVS Anglus de magnitudine Eccleſiæ libros duos edidit, in quorum ſecundo capp. 11. 12. & 13. de Romanæ Eccleſiæ munificentia domeſtica, de templorum magnificentia, & Romanæ Eccleſiæ Senatu agit 4. Antuerpiæ 1599. & 8. Romæ 1600. editione 2.

Eoſdem italicè edidit Philippus Pigafetta Romæ in 8. an. 1600.

CAMILLVS FANVCCIVS Senenſis edidit Regola & ordine da oſſeruarſi in viſitare le 7. Chieſe di Roma 1599 Item Trattato di tutte l'opere pie dell' alma Città di Roma in 8. Romæ 1601.

IVSTVS LIPSIVS Belga & THOMAS STAPLETONVS Anglus ediderunt, curante Gaſparre Schoppio Franco, Admiranda, ſiue de magnitudine & Vrbis, & Eccleſię Romanæ 8 Romæ 1600. poſtea à Philippo Pigafetta italicè edita ibid. & eod. an. in 8.

Poſtremò Lipſij opera edidit duobus voluminibus Horatius Cardon. in fol. Lugd. 1613.

SEBASTIANVS CORRADVS Itinerarium italiæ edidit Coloniæ Agrippinę an. 1602. in 12. in quo adeſt Romæ deſcriptio

ANDREAS, ſiue FRANCISCVS SCHOTTVS An-

tuerpienſis, & Fr. Hieronymus ex Capugnano Bonon. Prędicatorio ediderunt Itinerarium Italiæ primò . . . . . & ſecundò Vicentię in 8. latinè an. 1610. Tum italicè in 8. Vicentię 1628. in cuius parte 2, Roma cum rebus notabilibus deſcribitur:

IOSEPH CASTALIO Pauli V. ædificia enumerauit, & libellum de Templo Pacis, & de Iani Gemini templo, Belliq; portis edidit Romæ in 4. anno 1614.

ANDREAS VICTORELLVS Baſſanenſis ſacellum Burgheſianum Eſquilinum ferè deſcripſit, libro edito & inſcripto, Glorioſe memorie della Beatiſſima Vergine madre di Dio 8. Romæ 1616.

IVSTVS RYCQVIVS ſcripſit de Capitolio Romano commentarium in 4. Gandaui 1617

PAVLVS DE ANGELIS Baſilicam S. Marię Maioris deſcripſit & delineauit fol. Romæ 1617.

HIACYNTHVS DE NOBILIBVS Ord. Prædicatorum ſcripſit, Chronica del Veñ moñ di S. Maria in Campo Marzo di Roma dell'Ordine di S. Benedetto della Congregatione Caſſinenſe in 12. Viterbij 1618.

ABRAHAM BZOVIVS Polonus Ordinis s. Dominici publica Pauli V. opera vrbana, & extraurbana recenſuit in libro inſcripto, Pontifex Romanus, fol. Coloniæ 1619.

GVIDO PANCIROLVS I. V. D. edidit notitiam Imperij Occidentalis, in qua vrbis deſcriptionem impreſſit fol. Geneuæ 1623. vnà cum Notitia Dignitatum vtriuſque Imperij.

PHILIPPVS CLVVERVS Dantiſci natus Italiam antiquam duobus voluminibus in fol. 1624. Lugduni Batauorum, in qua lib. 3. eſt Romæ antiquæ deſcriptio, impreſſit.

NICOLAVS ALEMANNVS Bibliothecæ Vatica-

næ Custos edidit Dissertationem historicam de Lateranensibus parietinis 4. Romæ 1625.

GEORGIVS PORTIVS scripsit, Specchio, ouero Compendio dell'antichità di Roma 12. Romæ 1625:

THEODORVS AMYDENVS aliqua ex Camillo Fanuccio excerpsit, librùmque composuit inscriptũ, De Pietate Romana 8. Romæ 1625

IOSEPH MATRAIA Congregationis Matris Dei scripsit, Historia dell'Imagine di s. Maria in Portico 4. Romæ 1627.

DECIVS MEMMOLVS edidit, Vita, Chiesa & Reliquie de SS. Quattro coronati 8. Romæ 1628 Inter dormiendum validè Romæ defunctus, & in Basilica S. Mariæ Maioris sepultus, cum hoc epitaphio

D. O. M.

Decio Memmolo huius Basilicæ Canonico Paulo V.P.M. à secretis ad Principes, solertia, fide, opera, summè charo, eximia in Deum, & homines pietate, vitæ integritate, morum candore, ac eruditione præstanti, omnibus aulæ ordinibus amabili, Christoforus Memmolus Ruborum Episcopus fratri dulcissimo lacrymans pos. Dormiens obijt qui dicere poterat, Ego dormio & cor meum vigilat XIII. Cal Iulij an. D. 1631. ætatis 51.

IOANNES GIACCHETTVS Serranus Iconologiam Saluatoris, & Karilogiam Præcursoris, siue de Imagine Saluatoris ad Regem Abagarum missa, & de Capite s. Io. Baptistæ Romæ in Ecclesia s. Siluestri de Capite asseruatis, latinè edidit Romæ in 8. 1628.

Contra eundem de Edessena Saluatoris Imagine librum italicè publicauit Augustinus Calcagninus in

4. Genuæ 1639 Cui occurritur paucis à nobis prolatis in Dilucidatione secundæ obseruationis ad Torrigij historiam de Imagine B. Mariæ ss. Sixti, & Dominici.

Item Giacchettus edidit historiam della veñ Chiesa e monasterio di s. Siluestro de Capite di Roma in 4. an. 1629. ibid.

IOANNES HENRICVS à PFLAVMERN Mercurium italicum publicauit an 1628. typis Lugdunensibus, in quo ferè exacta Vrbis descriptio: Aliam editionem fecerat Andreas Apergerus Augustæ Vindelicorum an. 1625. in 8.

PAVLVS HENTZNERVS Itinerarium confecit Germaniæ, Galliæ, Angliæ, & Italiæ, in quo Romæ visenda notauit, descripsitq; in 8. Noribergæ 1629.

IOANNES SEVERANVS Presb. Congregationis Oratorij scripsit, Memorie sacre delle sette Chiese di Roma e di altri luoghi, che si trouano per le strade di esse in 8 Romæ 1630.

ANTONIVS BOSIVS plurima de Sacris Vrbis cœmeterijs collegerat, & figuris æneis ditauerat, daturus ea in lucem sub titulo, Roma Subterranea; Eo prædefuncto Cœmeteria DD Gaspar Bertus, & Franciscus Continus iterum lustrarunt, eorumq; ichnographiam delinearunt; Opusq; vniuersum recognouit, auxit & publicauit Ioannes Seueranus Romæ in fol. magno an. 1632.

Eadem latinè reddita duobus voluminibus à Patre Paulo Aringa Presb Congregationis Oratorij in lucem publicam venit anno 1651. Typis Romanis Vitalis Mascardi.

POMPILIVS TOTTVS Bibliopola Romanus edidit, Ristretto delle grandezze di Roma in 12 Romę 1637.

Item Ritratto di Roma moderna in 8. cum figuris Romæ 1638.

GASPAR COELIVS Pictor scripsit, Memoria delli nomi dell'artefici delle pitture, che sono in alcune Chiese, Facciate, e Palazzi di Roma in 12. Neapoli 1638.

ALEXANDER DONATVS Senensis Societatis Iesu quod Blondus, Fuluius, Marlianus, alijque scripserunt veterum authorum testimonio comprobauit: aliqua non satis cautè ab ipsis forsan prolata notauit: loca plurima controuersa illustrauit; atque omnia, eleganti locutione, complexus est tribus libris. Addidit quartum, quo sacra & recentioris ætatis ædificia referuntur, verùm hìc lubricam, & mutilam, continet historiam. Operis Titulus is est, Roma vetus ac recens vtriusq; ædificijs ad eruditam cognitionem expositis in 4. Romæ 1638. Pluribus locis hic auctor Io: Bartholomæum Marlianum censura petit, sequendo opinionem Topographię editæ in octauo folio an. 1534. ab eodem Marliano, & iterum à Hieronymo Francino, cum notis Hieronymi Ferrutij an. 1580. à qua editione idem Marlianus recesserat noua accuratiori, & luculentiori an. 1544. in folio, vt ipse fatetur in epistola dedicatoria Catelano Triuultio Episcopo Placentino. Obijt in Collegio Romano die 23. Aprilis 1640. integerrimæ vitæ fama, ætatis an. 63. Vrbani Papæ VIII Pontificatu an. 17.

IOANNES BAGLIONVS Pictor Romanus scripsit Le noue Chiese di Roma, nelle quali si contengono l'Istorie, Pitture, Scolture, & Architetture di esse in 12. Romæ 1639.

IOANNES ANTONIVS PHILIPPINVS Rom. Ordinis Carmelitarum Scripsit, Ristretto di tutto quello, che appartiene all'antichità, e veneratione

della

della Chiesa de ss. Siluestro e Martino de Monti di Roma in 4. Romę 1639.

ANDREAS MARIANVS Bononiensis Ruinarum Romę epigrammata, quibus miranda Vrbis agnoscuntur, sacra visitantur, noua & vetera elogijs recensentur, edidit Bononiæ in 8. an. 1641.

HIERONYMVS LVNADORVS Senensis composuit, Relatione della Corte di Roma, e de Riti da osseruarsi in essa, e de suoi magistrati, & offitij con la loro distinta giurisditione in 12. Patauij 1642. editione 2.

LEO ALLATIVS edidit Romanas AEdificationes Pauli V. curatas à Lælio Biscia ex Clerico Camerali S. R. E. Cardinali 8. Patauij 1644.

AMBROSIVS LANDVCCIVS Senensis Ord. s. Augustini edidit libellum, cui titulus est Origine del tempio dedicato in Roma alla V. madre di Dio Maria, presso alla Porta Flaminia, detta hoggi del Popolo 4. Romæ 1546.

DOMINICVS PANAROLVS Physicus Romanus edidit libellum de puritate aeris Cœlij Montis, italicè 8. Romæ 1642.

Hos certos, graues, & classicos Romanarum Antiquitatum scriptores sufficit publicę recensioni commisisse.

Romæ delineatio figuris æneis, & ligneis.

PYRRHVS LIGORIVS delineauit effigiem antiquæ Romæ ex vestigijs, ædificiorum ruinis, testimonio veterum auctorum, fide numismatum, monumentis æneis, plumbeis, saxeis, tiglinisq & in tabellam reduxit, per 14. Regiones, in quas Vrbem diui-

diuiserat Imp. Cæsar Augusti dicauitq; Pio IV. Pontifici. Michael Tramezinus formis Iulij de Musis an. 1553. publicauit. Eandem Henricus Van Schoel incidit Romæ 1602. De ea Alex. Donatus in suę Romæ lib. 1. c. 16. pag. mihi 52.

HVGO PINARDVS Cabilonēn imaginem Vrbis delineauit anno 1555.

SEBASTIANVS A REGIBVS incidit aliam Vrbem Romam tempore Pauli IV. dum bello Parthenopeo premeretur anno 1557.

IOANNES ANTONIVS DOSIVS Florentinus delineauit Romam, & Sebastianus à Regibus incidit an. 1561.

STEPHANVS DVPERACH Architectus delineauit Vrbis antiquę imaginem æneis formis an. 1573.

FABIVS CALVVS Rauennas antiquæ Vrbis Romæ cum Regionibus simulacrum olim ediderat Valerij Dorici formis sub Clem. VII. Eandem 2. editione Io. Baptista de Caualerijs æneis formis repræsentauit an. 1592.

Huius picturas cum nullius descriptione conuenire scripsit G. Fabr.

Eandem recensuit Ianus Iacobus Boissardus in par. 2. antiquitatum Romanarum cum explicatione Theodori de Bry.

Idem Fabius animaduertitur ab Alex. Donato in suæ Romę lib. 1. cap. 4. in fine.

ANDREAS VACCARIVS anno 1603. Romam descripsit, atque delineauit.

AEGYDIVS SADELER Sculptor edidit typis Marci Sadeler, Vestigi dell'antichità di Roma, Tiuoli, Pozzuolo, & d'altri luoghi. Pragę in 4 1606.

ANTONIVS TEMPESTA Vrbem præsentem ęneis formis accuratè in folio magno incidit anno 1606.

Quam

Quam maiori forma lignea exarauit Paulus Maupinus Gallus anno 1625.

IACOBVS LAVRVS Romanus incidit antiquitatum Romanarum librum, cuius titulus, Antiquæ Vrbis splendor, hoc est, Præcipua eiusdem templa, amphitheatra, Theatra, Circi, Naumachię, Arcus triumphales, Mausolea, aliàque sumptuosiora ædificia, pompæ item triumphalis, & colossearum imaginum descriptio. Romæ in 4. an. 1612.

NICOLAVS IOVANNOLVS à Ciuitate Castellana incidit 145. figuris exactissimè Romam Antiquam ex vestigijs suo tempore existentibus, tribus libris an. 1619.

IOSEPH DE RVBEIS vrbis Romæ nouissimę delineationem excudebat anno 1622. Romæ.

IO. BAPTISTA MERCATVS delineauit, Alcune vedute, e prospettiue di luoghi disabitati di Roma. Romæ in 8. 1629.

GOTFRIDVS DE SCACHIIS antiquam Vrbem delineauit. Aliam anonymus, cui hanc inscriptionem apposuit, Antiquę Vrbis perfecta, & noua delencatio. Aliam Timannus de Veen. Aliàmque vidi Pauli G.D.N.F.

Simulacrum Romæ recentis habuimus præ manibus æneis formis absq; auctoris nomine, cui titulus erat, Pianta di Roma, doue si troua il luogo di tutte le Chiese distinte Rione per Rione.

ANTONIVM LABACCVM nobilem architectum ichnographiam, & orthographiam striatarum trium columnarum in Campo Boario ad Hortos Farnesianos, & Palatium, adhuc stantium cum epistilio, & corona egregiè lineasse scripsit Alexander Donatus lib. 2. cap. 13. suæ Romæ.

Pag.	Lin.	*Errata & Omißa.*	*Corrigenda & Addenda.*
2	27	Saxo	Saſſo
	28	Ruieri Bucca, Canapinzo	Roieri Buccacanapinzo
		Philippo, Ioã-nes	Philippo Iohannis
		Deteſalui	Doteſalui
	29	d'Anſouino	d'Anſoino
3	10	MDXXIX.	MDLXXIX.
5	9	*poſt verb.* fontium ſacra, *adde*	Nunc, pomœrio ab Vrbano VIII. aucto, eſt intra Vrbem extra numerum Portarum.
19	25	Poſt *Verb.* reperies *adde*	Eiuſdem quoque Ripæ religione illuſtres; pluribus enim Sanctorum corporibus onuſtæ; in ijſq; Nicoſtratus, Caſtorius, Claudius, Victorinus, & Symphorianus, dum corpora Sanctorum quærerent, tenti ſunt, & ad Vrbis Præfectum perducti.
27	29	Paſtorum Lacus	Paſtoris Lacus.
36	21	*poſt V.* fol. 28. *adde*	Edito hoc folio, habuimus præ manibus, ex authoris dono, Dominici Panaroli Medici Philoſophi Romani, indefeſſi ſcriptoris, Medicinales obſeruationes, in quibus tutiorem modum propinandi Aquam Acetoſam huiuſmodi publicauit Obſeruat. 2. Pentecoſt 3.
37	4	*poſt V.* cap. 21. *adde*	Contrarium ſentit Dominicus Panarolus cit. Obſeruat. 16. Pentec. 2.

Pag

449.

44 1 *ante num.*28.adde lib. 2.

57 *post* S. And. in Laterano *adde* — S. AND. SCOTORVM Collegij recens in Quirinali extructum.

58 8 Vestiarorum — Vestiariorum

21 Pompei — Pompeij

80 70 Fratribus — Monachis

94 32 Sestorij — Sessorij

101 11 Septiniana — Septimiana

18 *post V*. rotundum *adde* — Bramantis opus

104 27 Santissimę — Sanctissimæ

106 *ante* s.FRAN. Xauerij *adde* — s. FRANCISCI DE PAVLA in Carinis Collegij Prouinciç Calabriæ eiusdem Ord. à Ioanne Pizzullo Calabro Reginensi fundati, & à Gregorio XV. approbati: recens, & pulcrum : ibiq; à dexteris Altaris Maioris legitur in marmore.

D. O. M.

IOANNI PIZZVLLO

PRESB. CALABRO REGINENSI

Benè de Ordine Minimorum merito, huius Studiorum Collegij

FVNDATORI

nonagenario ferè defuncto XIV. Kalendas Septembris MDCXXIII.

Fratres eiusdem Collegij, & Prouinciæ ex asse hæredes poss. An.D. M.DC.XLVI.

115 26 cocſhide cochlide

118 *poſt* templum IESV *adde* s. IGNATII Confeſſoris ampliſſimum à Ludouico card. Ludouiſio extructum: qui etiam primum Lapidem ſolenni ritu benedictum in fundamentis poſuit, cui ab vno latere inſcriptum erat.

LVDOVICVS CARD. LVDOVISIVS
S. R. E. VICECANC.
TEMPLVM
IACTO AB SE LAPIDE
FVNDAVIT
IV. NON. AVGVSTI A. SAL. M.DC.XXVI.

Ab alio.

Erit Lapis iſte in signum
meæ erga S. Ignatium
eiùſque Ordinem pietatis.

Solennitatem dictæ cæremonię deſcripſit, typiſq; mandauit hęres Bartholomæi Zanetti an. 1626. Idem publicæ venerationi expoſitum fuit anno Iubilei 1650. ſequenti inſcriptione ſupra maiorem Portam interiorem appoſita.

LVDOVICVS CARD. LVDOVISIVS
S. R. E. V. CANC.

In honorem B. Ignatij Societatis Iesu Fundatoris, quem Gregorius XV. P. M. patruus inter Sanctos retulerat templum hoc à fundamentis extruxit
Nicolaus Plumbini, & Ven. Princeps Frater aperiendum curauit
Auspicijs Innocentij X. P. Max.
Annum Iubilei M.DC.L. sanctissimè celebrantis.

118	28	Infanti	Infantis
124	30	Confrates	Confratres
126	1	Fratrum Ioannis	Fratrum B. Ioannis
141	6	Triclinij; Leonis	Triclinij Leonis
152	29	Monumentum	Monumenta
212	3	Vincenij	Vincentij
213	31	*post V.* appellabatur *adde*	Ibiq; s. Thomas Cantuarien̄ tenuit Scholas septem annis, ex Mirab. mss. an. 1375. Bib. V.
232	11	Planetarum	Plantarum.
	18	veneratur	colitur
233	2	*post V.* excitatum *adde*	cum Hospitali
	22	*post V.* Mariæ *adde*	à D. Luca
	29	tamen	tantum
257	27	pauperum. Subsidio	pauperum subsidio
260	21	Ecclesia	Ecclesiam
268	27	diructa	diruta
270	2	Coriarorum	Coriariorum
299	28	Quod dicitur	Qui dicitur
303	8	Sanctæ Sabæ	Sancti Sabæ
304	6	Numi	Numę
323	29	D. Petri statua	D. Pauli statua

329	34	Sanctarum	Sanctis
333	25	*poſt V.* Priſcillæ &c. *adde*	Aliam Eccleſiam in honorē ss. Abdon & Sennen fuiſſe prope Colloſſeum ſcripſit Pãuinius ms. in Bib. Vat.
336	vlt.	*poſt V.* Apoſtolorum	Fuit deſtructa ſub Paulo III. *adde* ex Pan. cit.
341	vlt.	*poſt. vlt. V. adde*	Vocatur Vrſorum Regionis Columnæ à Panuinio cit.
342		*poſt lineam ſecundam adde*	s. ANGELI in HIERVSALEM prope s. Crucem; ex Mirab. mſs. an. 1375. Bib. Vat.
348	2	*poſt V.* Scottorum *adde*	Attamen Panuinius, vbi ſupra, meminit duorum templorum, ſcilicet, s. Benedicti verſus plateam Iudæorum, & in platea Taliacozzæ Regionis Arenulæ.
354	21	*poſt V.* tranſlatus eſt *adde*	Benedictus XII. conceſſit huiuſmodi eccleſiam, quæ tunc Titulus Cardinalitius erat, Ordini Carthuſienſi, vt in conſt. Inter cætera beneficia. Dat. Kal. Martij Pont. anno I.
362	in fine	*adde*	s. IOANNES ad s. SILVESTRVM, Vulgo di s. Giouannino.
	20	Carapullæ *adde*	Siue Sarapullæ in capite Suburæ.
365	1	poſiti	poſito
	30	*poſt V.* pag. 153. *adde*	Panuinius meminit duarum Eccleſiarum, s. Laurentij ſcilicet ad Tiberim Regionis Tranſtiberim; & prope ſanctam Mariam eiuſdem Regionis.

353 *post* 14 *adde* S. COSMATI IN SILICE idem cum SS. Cosmæ & Damiani in Campo Vaccino. De eo in lapide consecrationis S. Martinæ V.& M.quam subnectimus

Anno D.1116. *Alexander Papa IV proprijs manibus cum duobus Episcopis, scilicet, Tusculano, & Prænestino ad honorem Dei, & B. Martinæ V. & M. consecrauit Ecclesiam istam dans Indulgentiam vnius anni & duarum quarantenarum. In altari verò reconditæ sunt Reliquiæ BB. MM. Concordij, & Bypbanij, Papiæ, Mauri, Nereij, & Archilei, Marij & Matthæi, Vrbani PP. & de Saguitta S. Macharij. Consecrata autē hæc Ecclesia fuit in media Quadragesima, quando est Statio ad s.Cosmatum in Silice. In tempore Archipresb. Andrea fuit hæc Ecclesia consecrata.*

Cur dicatur in Silice vide supra V. Vicus Lateritius pag 46. Alia diximus pag. 385.

367 24 *post V.* obscurarum *adde* Contrarium constat ex Panuinio cit. dicente, Ecclesiam s. Luciȩ Veteris existere ad Tiberim in Regione Pontis.

367 in fine *adde* s. MAMMAE Basilica extra Vrbem, vbi s. Gregorius habuit Homiliam XXXV. quæ sic incipit: Quia longiùs ab Vrbe digressi sumus, ne ad reuertendum nos tardior hora præpediat, necesse est, vt expositionem sancti Euangelij breuior sermo transcurrat.

370 30 *post V.* 1587. *adde* Prope Piscariam, ex Panuin. cit.

374	8	*post V.* in Pallara *adde*	s. MARIAE de POLONIA meminit liber ms. Mirabilium Vrbis cit.
375	25	*post hanc lineam adde*	s. MARIAE in VIA PONTIFICVM Regionis Columnæ. Panuin. cit.
378	4	*post hanc lineam adde*	s. NICOLAI in CAMPO FLORAE. Panuin. cit.
379	1	*post hanc lineam adde*	s. NICOL. prope s. Eustachium. Panuin. cit.
382	20	*post V.* Gelasiij II. *adde*	s. NICOLAI Hospitale. Mirabilia cit.
394	24	SS R. E.	S. R. E.
400	23	*post hanc lineam adde*	s. SERVVLI prope s. Clementem. Panuin. cit.
415	6	Luculenter	Luculentior

De Templo S. Agnetis Virginis & Martyris in Agone.

Mense elapso postquam typis excussimus quod, ex instituto, à nobis dicendum erat de templo S. Agnetis in Agone, ex improuiso Vrbs admirata fuit illius reædificandæ exordia, quod diuinitùs accidisse credimus: Spectaculi enim Agonalis Fornices, vulgo corruptè Furna appellatos, publicæ libidinis scortis infames innocentissima Virgo Agnes sanctificauit; Angelus lumine, quasi radiante Sole, illustrauit: Et ecce eosdem postliminio vetustatis Infans, innocens quasi Agnus, sanctitati suæ restituit, vt videatur ipsa actio in eodem theatro celebrari. Nempe etiam hìc easdem infra tenebris obscuras, supra secularium aspectu profanatas, concussa & hiante terra tanquam alter Angelus, paternâ munificentiâ, illu-

ſtrauit; & vel inde appoſitè eidem Virgini conſecrauit, quia ſe ipſum priùs ad illius inſtar compoſuit, cùm vtrumque illud, olim Agnetis, hodie illius ſit, Deuotio ſupra ætatem, Virtus ſupra naturam. Is fuit IOANNES BAPTISTA PAMPHILIVS Dux Carpineti, filius Excellentiſs. D. Camilli Principis Valmontoni, qui Decimaquinta die Menſis Auguſti, Reginæ Virginum Aſſumptæ ſacra, primum extruendo à patre Templo lapidem poſuit, cui inſcriptum erat

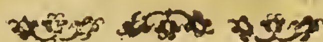

INNOCENTIVS X.
P. O. M.
FVNDAVIT
AN. M.DC.LII.
PRIMVM HVNC LAPIDEM
 AB INNOCENTIO X. P. O. M.
RITE BENEDICTVM POSVIT
IO. BAPTISTA
PAMPHILIVS.

In eoq; breuis vrna continebat numiſmata effigiem Pontificis, nomenq; Sanctæ Agnetis referentia, vt vides.

INDEX

Gg tia-

An-

Bel-

Car-

Ca-

s Ci-

An-

Cy-

ECCLESIAE SANCTORVM.

Adel-

da

Ar-

Ga-

extra

Mar-

Ni-

Sa-

Iulia

Vr-

li

Fa-

Di-

nus

Lan-

Lu-

Mar-

Mu-

Flo-

Pons

PONTIFICES

Gre-

Ni-

Sa-

Ste-

Te-

TO-

LAVS DEO
ET SS. PETRO ET PAVLO
APOSTOLIS

Registrum

†ABCDEFGHIKLMNOPQR STVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn.

Omnia sunt folia, præter Gg Hh Ii KK Ll & Mm, quæ sunt media folia, & Ff & Nn, quę sunt media medij folij